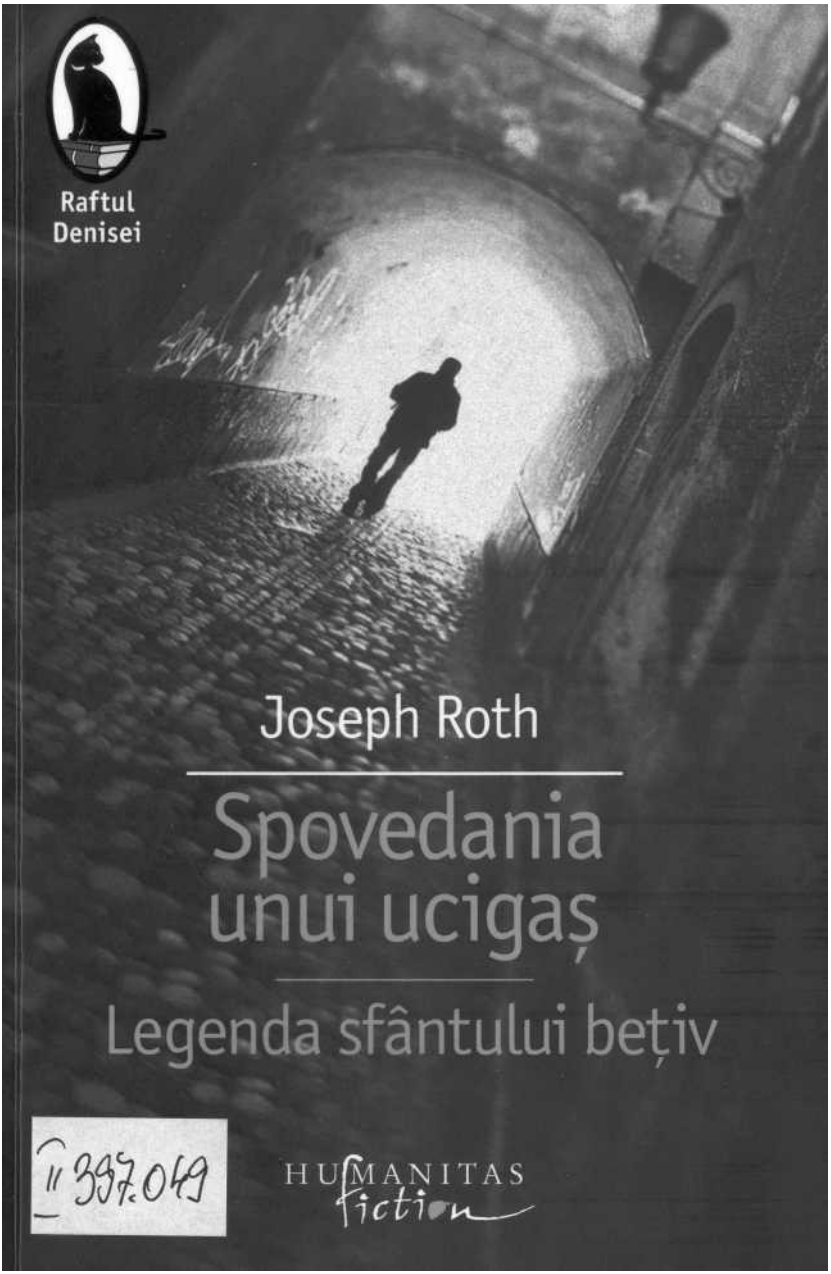
Raftul
Denisei
Joseph Roth
Spovedania
unui ucigaș
Legenda sfântului bețiv
II 397.049
HUMANITAS
fiction

Cu o măiestrie a scriiturii care aminteşte de romanele dostoievskiene, Joseph Roth ţese în *Spovedania unui ucigaş* deopotrivă intriga unui roman poliţist şi fina analiză psihologică a unui asasin. Urmărind implicaţiile morale ale actului criminal, precum şi stările de conştiinţă prin care trece autorul acestuia, romanul are un final-surpriză. Din tânăr ingenuu şi iremediabil îndrăgostit de o franţuzoaică frivolă, robit de mirajul puterii şi al îmbogăţirii, Golubcik se va transforma într-un ucigaş fără voie, obligat să trăiască pentru tot restul vieţii covârşit de sentimentul culpei. În *Legenda sfântului beţiv* Andreas, un hoinar ajuns la Paris, în încercarea de a-şi eluda luciditatea distrugătoare, îşi îneacă zilele în alcool. O serie de miracole mărunte şi stranii întâmplări fericite îi readuc pofta de viaţă, dar eroul uită că fiecare intervenţie divină îşi cere tributul şi că plata poate fi chiar propria sa viaţă.

JOSEPH ROTH
Spovedania unui ucigaş, povestită într-o noapte
Legenda sfântului beţiv

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU
Traducere din germană de ALEXANDRU AL. ŞAHIGHIAN
Coperta de
IONUŢ BROŞTIANU
Redactor
ANDREEA RĂSUCEANU
JOSEPH ROTH
BEICHTE EINES MÖRDERS, ERZÄHLT ÎN EINER NACHT
© 11951, 1956, 1994, 1995, 2005
by Verlag Kiepenheuer & Witsch.
Köln, and Albert de Lange, Amsterdam
DIE LEGENDE VOM HEILIGEN TRINKER
© 11949, 1976, 1983, 1994, 1999
by Verlag Kiepenheuer & Witsch.

Köln, and Albert de Lange, Amsterdam
© HUMANITAS FICTION, 2008, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ROTH, JOSEPH
Spovedania unui ucigaş, povestită într-o noapte; Legenda sfântului beţiv / Joseph Roth; trad.: Alexandru Şahighian.
Bucureşti: Humanitas Fiction, 2008
ISBN 978 – 973 – 689 – 272 – 1
I. Şahighian, Alexandru Al. (trad.)
821.112.2 (436) – 31 = 135.1

SPOVEDANIA UNUI UCIGAŞ, POVESTITĂ ÎNTR-O NOAPTE

În urmă cu câţiva ani locuiam în Rue des Quatre Vents. Vizavi de ferestrele mele se găsea restaurantul Tari-Bari. Obişnuiam să mănânc acolo deseori. La orice oră din zi puteai comanda o supă de sfeclă roşie, peşte prăjit şi un rasol de vacă. Uneori mă sculam târziu, la amiază. Restaurantele franţuzeşti, unde orele tradiţionale de prânz erau respectate cu stricteţe, se pregăteau deja pentru cină. Dar în restaurantul rusesc ora nu juca absolut niciun rol. De perete spânzura un ceasornic de tablă. Uneori nu mergea, alteori mergea prost; nu părea că vrea să indice ora, ci mai degrabă s-o ia în râs. Nimeni nu se uita la ceasornic. Majoritatea clienţilor din acest restaurant erau imigranţi ruşi. Dar chiar şi aceia dintre ei care în patrie îşi dovediseră simţul punctualităţii şi al exactităţii, odată ajunşi aici, printre străini, fie şi-l pierduseră, fie se ruşinau să-l arate. Părea chiar că imigranţii protestau deliberat împotriva atitudinii calculate, atotşi într-atât de calculate a Occidentului european, de parcă s-ar fi străduit nu doar să rămână ruşi autentici, ci să şi joace rolul de „ruşi autentici”, conformându-se astfel ideilor pe care Occidentul european şi le făcuse despre ruşi. Prin urmare,

ceasornicul din restaurantul Tari-Bari, care mergea prost sau nu mergea defel, era mai mult decât un element întâmplător de recuzită – şi anume era ceva simbolic. Legile timpului păreau aici suspendate. Iar uneori observam că până şi şoferii ruşi de taxi, care fireşte că trebuiau totuşi să respecte anumite ore de serviciu, erau la fel de puţin preocupaţi de mersul timpului ca şi ceilalţi imigranţi care nu aveau nicio meserie şi care trăiau din pomenile oferite de compatrioţii lor înstăriţi. Astfel de ruşi fără ocupaţie găseai o droaie la restaurantul Tari-Bari. Dădeai peste ei acolo la orice oră din zi, de dimineaţa şi până seara târziu, ba chiar şi noaptea, când birtaşul îşi încheia socotelile cu chelnerii, iar uşa de la intrare era deja închisă şi nu mai ardea decât o unică lampă deasupra casei de bani automate. Aceşti clienţi părăseau restaurantul împreună cu chelnerii şi birtaşul. Pe unii dintre ei, care n-aveau casă sau erau prea beţi, acesta îi lăsa să doarmă noaptea în restaurant. Era obositor să-ncerci să-i trezeşti – şi chiar dacă-i trezeai, ei tot ar fi trebuit să-şi caute adăpost la un alt compatriot de-al lor. Deşi, în majoritatea zilelor, cum spuneam, mă sculam eu însumi foarte târziu, puteam totuşi vedea dimineaţa, când mă apropiam întâmplător de fereastră, că Tari-Bari era deja deschis şi „în plină activitate”, cu chelnerii aferându-se pe la mese. Oamenii intrau şi ieşeau necontenit. Pesemne că luau la Tari-Bari un prim mic dejun, şi uneori chiar un prim mic dejun alcoolic. Căci îi vedeam pe unii ieşind de-acolo pe două cărări, măcar că de intrat intraseră cu pasul ferm. Reuşisem să reţin câteva fizionomii. Iar printre acestea câteva, care erau îndeajuns de frapante pentru a mi se întipări în memorie, se afla şi aceea a unui bărbat despre care presupuneam că poate fi întâlnit la orice oră din zi la restaurantul Tari-Bari. Fiindcă de câte ori mergeam dimineaţa la fereastră îl zăream vizavi, în dreptul uşii restaurantului, conducându-i ori salutându-i pe unii şi pe alţii. Şi, de câte ori mă duceam eu însumi după-amiaza târziu să mănânc, el şedea la una dintre mese discutând cu oaspeţii. Iar dacă seara târziu, puţin înainte

de „ora de închidere” – cum ar zice un om de meserie –, mai intram la

Tari-Bari să beau un şnaps, străinul se afla la casă, ajutându-i pe birtaş şi pe chelneri să-şi facă socotelile. Cu timpul, părea să se fi obişnuit şi el să mă tot vadă acolo, considerându-mă un fel de coleg al său. Îmi atribuia meritul de-a fi, ca şi el, un oaspete nelipsit – iar după câteva săptămâni mă saluta de fiecare dată cu un anume zâmbet de reciihoaştere grăitor pe care nişte vechi cunoscuţi şi-l rezervă unul altuia. Mărturisesc că pe mine acest zâmbet mă deranja la început – fiindcă, atunci când zâmbea, chipul altminteri onest şi simpatic al acestui bărbat dobândea un aer poate nu de-a dreptul respingător, dar oricum suspect. Zâmbetul său nu avea nimic luminos în el, aşadar nu-i lumina faţa – deşi cordial, era sumbru, părând că peste faţă îi aluneca un soi de umbră, o umbră prietenoasă. Aşa încât aş fi preferat ca bărbatul să nu-mi zâmbească.

Fireşte însă că din politeţe îi zâmbeam şi eu. Chiar dacă speram ca acest zâmbet reciproc să rămână deocamdată, ba poate şi pentru un timp mai îndelungat, unica expresie a faptului că ne cunoşteam. Mi-am propus chiar să ocolesc restaurantul, dacă într-o bună zi străinul ar căuta să-mi adreseze o vorbă. Dar cu timpul am renunţat la gândul ăsta. M-am obişnuit cu zâmbetul ca o umbră şi mi s-a trezit curiozitatea pentru acest client nelipsit. Curând am simţit chiar dorinţa să-l cunosc mai îndeaproape.

E timpul să-l descriu aici ceva mai amănunţit: era înalt, lat în spate, cu părul de-un blond-cenuşiu. Avea nişte ochi albaştri limpezi, care uneori aruncau fulgere şi care nu erau niciodată înceţoşaţi de băutură, iar când vorbea cu cineva privea omul totdeauna drept în faţă. O mustaţă straşnică foarte îngrijită, tot blond-cenuşie, dreaptă îi despărţea jumătatea superioară lată a feţei de cea inferioară, de mărime egală. Prin aceasta chipul lui părea întrucâtva plicticos, neînsemnat, altfel spus: lipsit de orice mister. Văzusem eu însumi sute de asemenea bărbaţi în

Rusia şi câteva duzini bune în Germania şi prin alte ţări. Ce te frapa la acest bărbat înalt şi puternic erau mâinile delicate, lungi şi pasul lui blând, tăcut, aproape neauzit, şi în general mişcările lui încete, şovăitoare şi precaute. De aceea, aveam uneori impresia că faţa sa ascunde totuşi ceva misterios – asta deoarece aerul lui atât de deschis şi intens părea doar jucat – şi că bărbatul te fulgera din ochii săi albaştri cu-atâta sinceritate doar pentru că se temea, pesemne, că l-ai fi putut bănui de cine ştie ce dacă n-ar fi făcut-o. Cu toate astea, de câte ori îl vedeam îmi spuneam că, dacă omul ăsta-i în stare să ofere o reprezentare atât de desăvârşită, chiar dacă naivă, a sincerităţii întruchipate, trebuie că şi este sincer în mare măsură. Iar zâmbetul pe care mi-l adresa în chip de salut, poate că doar din sfială, era atât de mohorât: asta deşi dinţii lui mari scânteiau şi mustaţa îi licărea auriu, ca şi cum atât timp cât ţine zâmbetul şi-ar pierde culoarea cenuşie spălăcită, devenind tot mai blondă. Din cele de mai înainte se poate vedea că omul îmi devenea tot mai simpatic. Şi în curând, când intram în restaurant ajunsesem chiar să mă bucur niţel să-l regăsesc, la fel cum mă bucuram să regăsesc aici rachiul obişnuit şi salutul obişnuit cu care mă întâmpina birtaşul rotofei şi simpatic.

Niciodată nu dădusem să se înţeleagă la Tari-Bari că aş şti limba rusă. Odată însă, când s-a nimerit să stau la masă cu doi şoferi, aceştia m-au întrebat fără înconjur ce naţie sunt. Le-am răspuns că sunt neamţ, dar că, dacă aveau intenţia să discute de faţă cu mine cine ştie ce secrete de-ale lor, în orişice limbă s-ar fi petrecut asta, eu îi rog să n-o facă decât după ce voi fi plecat de la masa lor. Căci pricepeam îndeajuns de bine mai toate limbile europene. Cum însă chiar în acel moment se eliberă o altă masă, m-am ridicat şi i-am lăsat pe cei doi singuri cu secretele lor. Şi, prin urmare, nici n-au mai apucat să mă întrebe, ceea ce în mod vădit se pregăteau să facă: dacă nu cumva ştiu şi ruseşte. Aşcă nimeni n-o ştia încă.

Dar într-o bună zi sau într-o seară, ori, pentru a fi cât se poate de precis: la o oră târzie din noapte, lucrul s-a

aflat totuşi. Şi anume tocmai din pricina celui cu părul blond-cenuşiu, care se întâmplase să şadă chiar în faţa bufetului, fiind în mod excepţional foarte tăcut şi aproape sumbru, admiţând că termenul din urmă i s-ar fi potrivit în general.

Am intrat acolo cu puţin înainte de miezul nopţii, cu intenţia să beau un singur rachiu şi să plec imediat. Aşadar, nici nu mi-am căutat o masă, ci m-am oprit la bar alături de alţi doi oaspeţi târzii, care şi ei păreau să fi intrat tot numai pentru un şnaps, dar care, contrar intenţiilor iniţiale, pesemne că întârziaseră aici vreme mai îndelungată; căci pe tejghea în faţa lor se adunaseră mai multe pahare goale şi pe jumătate goale, deşi poate lor li se părea că încă nu băuseră decât un singur pahar. Într-atât de repede trece uneori timpul într-un local când, în loc să te-aşezi la o masă, rămâi proptit la bar. Când stai la o masă ai clipă de clipă sub ochi cât ai băut şi-ţi poţi da seama de felul în care avansează limbile ceasului după numărul de pahare golite. Dar dacă intri într-un local numai „pe fugă”, cum se spune, şi te opreşti la bar, atunci tot bei şi bei vârtos şi-ţi închipui că totul încă-i „pe fugă”, aşa cum plănuiai când ai intrat. Asta am observat-o în acea seară chiar la mine însumi. Căci, asemenea celorlalţi doi, am băut şi eu mai întâi un păhăruţ, apoi un al doilea şi-un al treilea, şi încă mă mai aflam acolo, precum acei oameni care, mereu zoriţi şi mereu mocăiţi, îţi intră în casă, nu-şi dau jos paltonul de pe ei, rămân cu mâna pe clanţă ca şi cum ar vrea să-ţi spună în fiecare clipă la revedere, şi cu toate astea stau mai mult pe capul tău decât dacă ar fi luat loc. Ambii clienţi discutau cu birtaşul pe ruseşte, cu voce scăzută. Cel cu părul blond-cenuşiu cu siguranţă că nu desluşea decât pe jumătate ce se vorbea la tejghea. Şedea destul de departe de noi – îl vedeam în oglinda din spatele bufetului – şi nici nu părea că vrea s-audă ceva din discuţie ori să ia parte la ea. Iar eu mă prefăceam ca de obicei că nu pricep nimic. Dar deodată la ureche mi-a ajuns o propoziţie de care nu m-am putut apăra cu niciun chip. Propoziţia suna astfel: „Oare de ce criminalul nostru are

azi un aer atât de sumbru?” Unul din cei doi oaspeţi rostise propoziţia făcând totodată semn cu degetul spre oglinda dindărătul bufetului, în care se reflecta imaginea bărbatului blond-cenuşiu. Fără să vreau, am întors capul spre el, trădând astfel că pricepusem întrebarea. Şi pe loc cei de faţă m-au privit întrucâtva bănuitori, dar mai ales uluiţi. Ruşii se tem, nu fără temei, de spioni, iar eu nu voiam în niciun caz să trec în ochii lor drept unul din ăştia. Totodată însă, felul oricum neobişnuit în care-l numiseră „criminalul nostru” mă făcuse atât de curios, încât am hotărât să-ntreb mai întâi de ce-l numiseră astfel pe bărbatul blond-cenuşiu. Când întorsesem capul în direcţia lui, observasem că cel căruia i se spusese într-un mod atât de neobişnuit auzise şi el întrebarea. Dăduse din cap, zâmbind. Şi probabil că ar fi răspuns neîntârziat el însuşi dacă eu aş fi rămas indiferent şi nu aş fi devenit într-o clipă obiectul îndoielii şi suspiciunii celorlalţi.

— Aşadar sunteţi rus? mă întrebă birtaşul.

Am vrut să-i spun că nu, dar spre uimirea mea blondul-cenuşiu din spatele meu mi-a luat-o înainte:

— Acest oaspete nelipsit al nostru înţelege ruseşte şi este neamţ. N-a tăcut până acum decât din discreţie.

— Aşa-i, am confirmat, întorcându-mă spre el şi spunându-i: Vă mulţumesc, domnule!

— Cu plăcere! a zis el, ridicându-se şi venind spre mine. Mă numesc Golubcik, a mai zis, Semion Semionovici Golubcik.

Ne-am strâns mâna. Birtaşul şi ceilalţi doi oaspeţi râdeau.

— Dar de unde ştiţi toate astea despre mine? l-am întrebat.

— Ei, nu degeaba am lucrat la poliţia secretă rusă, a zis Golubcik.

Iar eu mi-am şi imaginat imediat o poveste fenomenală. Omul acesta, mi-am zis, e un vechi funcţionar al Ohranei sosit la Paris să ucidă un spion comunist, acesta fiind şi motivul pentru care cei doi imigranţi albgardişti l-au numit atât de candid şi aproape mişcător „criminalul

nostru”, fără să se sfiască câtuşi de puţin de el. Ba poate chiar erau complici tuspatru.

— Şi de unde ştiţi limba noastră? m-a întrebat unul dintre oaspeţi.

Şi din nou Golubcik a răspuns în locul meu:

— A făcut războiul pe frontul de est şi vreme de şase luni a fost în aşa-numita armată de ocupaţie!

— Adevărat! am confirmat eu.

— Iar mai târziu, a continuat Golubcik, a mai fost o dată în Rusia, vreau să spun: nu în Rusia, ci în Uniunea Sovietică, şi asta din însărcinarea unui mare ziar. Căci este scriitor!

Relatarea asta atât de exactă despre persoana mea nu m-a uimit totuşi prea tare. Căci băusem destul de vârtos, iar în această stare abia dacă mai deosebesc lucrurile ciudate de cele de la sine înţelese. Am devenit brusc foarte politicos şi am rostit uşor afectat:

— Vă mulţumesc pentru interesul ce mi-l purtaţi de-atâta vreme şi pentru preţuirea cu care mă învredniciţi astfel!

Râseră cu toţii. Iar birtaşul spuse:

— Vorbeşte ca un bătrân consilier aulic petersburghez.

Cu asta orice îndoială privitoare la persoana mea fusese înlăturată. Ba mai mult, cei de faţă mă cercetau acum cu bunăvoinţă şi au urmat alte patru rânduri de băutură pe care le-am închinat unii în onoarea celorlalţi.

Birtaşul s-a dus la uşă, a încuiat-o, a stins mai multe lămpi şi ne-a rugat să luăm loc. Arătătoarele orniculuiindicau ora opt şi jumătate. Nu purtam la mine ceasul şi mi s-a părut nepoliticos să-l întreb pe vreunul dintre oaspeţi cât e ora. M-am împăcat cu gândul că voi sta aici până după miezul nopţii ori poate chiar toată noaptea. În faţa noastră se mai afla o carafă mare cu rachiu. Mi-am zis că va trebui golită cel puţin pe jumătate înainte de a ne ridica de la masă. Am întrebat, aşadar:

— De ce vi s-a spus în chip atât de ciudat mai înainte, domnule Golubcik?

— Asta-i porecla mea, a zis el, şi totuşi nu doar porecla. Fiindcă în urmă cu mulţi ani am ucis într-adevăr un bărbat şi, după cum credeam pe-atunci, pe deasupra şi o femeie.

— Un atentat politic? îl întrebă birtaşul, ceea ce m-a lămurit că nici ceilalţi nu ştiau mai multe în afară de porecla lui.

— Nici gând! spuse Semion. Nu sunt în niciun fel o persoană politică. Nu-mi pasă deloc de chestiunile publice. Îmi plac lucrurile private. Doar asta mă interesează. Sunt un rus adevărat, chiar dacă unul din teritoriile mărginaşe – căci m-am născut în Volhinia dinainte. Dar niciodată nu i-am înţeles pe camarazii mei din tinereţe, cu dorinţa lor nebunească de a-şi da viaţa pentru cine ştie ce idee trăsnită – sau fie ea şi normală. Nu! Credeţi-mă! Viaţa privată, simpla umanitate, este mai importantă, măreaţă, tragică decât orice chestiune cu caracter public. Poate că asta le sună absurd celor de azi. Dar eu aşa cred şi o voi crede până-mi va suna ceasul. Niciodată n-am avut în mine atâta patimă politică cât să ucid pe cineva din astfel de motive. Şi nici nu cred că asasinul politic ar fi de – un soi mai bun şi mai nobil decât alţi criminali; presupunând că ai fi de părerea că un asasin – de orice fel ar fi el – nu poate fi un om nobil. Eu, de pildă, am ucis şi totuşi mă consider un om bun. Pe mine, v-o spun fără înconjur, m-a împins la crimă o bestie, domnii mei – o femeie.

— Foarte interesant! spuse birtaşul.

— Câtuşi de puţin! Foarte banal, spuse Semion Semionovici cu modestie. Şi totuşi, poate că nu chiar atât de banal. Vă voi povesti totul pe scurt. Şi veţi vedea că este o poveste foarte simplă.

Şi-a început. Iar povestea pe care ne-a spus-o n-a fost nici scurtă, nici banală. De aceea m-am hotărât s-o pun pe hârtie.

— V-am promis o poveste scurtă, începu Golubcik, dar îmi dau seama că cel puţin la început trebuie s-o iau mai de departe: vă rog aşadar să nu fiţi nerăbdători. V-am spus adineauri că nu mă interesează decât viaţa privată.

Revin la acest aspect. Vreau să spun că, de-ar fi să cercetăm lucrurile cu atenţie, am ajunge neapărat la concluzia că toate aşa-numitele evenimente istorice majore se explică în realitate prin unul sau mai multe momente din viaţa particulară a autorilor lor. Nu degeaba ajunge omul – vreau să zic: nu fără o motivaţie personală ajunge el conducător de oşti, sau anarhist, sau socialist, sau reacţionar, şi toate faptele măreţe şi nobile şi de ocară ce-au schimbat într-o oarecare măsură lumea nu sunt decât urmarea unor evenimente şi întâmplări întru totul insignifiante, despre care nimeni dintre noi nu are habar. V-am spus mai înainte că am fost informator. Mi-am frământat eu însumi deseori mintea cum de tocmai mie mi-a fost dat să am o ocupaţie atât de mârşavă – căci meseria asta nu este priincioasă şi cu siguranţă nici plăcută lui Dumnezeu.

Şi la fel e şi azi: îl am pe diavolul în mine, fără-ndoială. Vedeţi dumneavoastră, azi nu mai trăiesc din această meserie, dar nu mă pot lăsa de ea, nu pot defel. Cu siguranţă că există un astfel de diavol al spionării ori al delaţiunii. Când, de pildă, cineva îmi stârneşte curiozitatea, aşa cum mi s-a întâmplat cu domnul scriitor aici de faţă – spunând asta, Golubcik făcu un semn din cap spre mine –, atunci nu-mi mai găsesc pacea sau, mai curând: ceva din mine nu-mi dă pace până ce n-am cercetat cine-i omul, cum trăieşte, de unde provine. Căci, fireşte, ştiu chiar mai multe despre dumneavoastră decât bănuiţi. Locuiţi colo peste drum şi uneori, dimineaţa, încă în pijama, priviţi afară pe geam. Ei, dar aici nu despre dumneavoastră-i vorba, ci despre mine. Aşa că să continuăm. Ziceam că meseria nu-i era plăcută lui Dumnezeu, dar în înţelepciunea-l de nepătruns asta-mi menise El mie.

Îmi ştiţi numele, domnii mei, prefer să spun: prietenii mei. Căci e mai bine să spui „prietenii mei” atunci când povesteşti după bunul obicei strămoşesc din ţară. Cum ştiţi, numele meu e Golubcik[1]. Stau şi vă-ntreb – oare asta-i

1 Golubcik înseamnă în ruseşte „porumbiţă“. (N. tr.)

drept? De când mă ştiu am fost solid şi voinic, încă de copil îi întreceam cu mult prin statură şi forţă fizică pe camarazii mei – şi tocmai eu să mă numesc Golubcik! Dar la asta se mai adaugă ceva: de drept, nici nu mă numeam aşa, vreau să zic – nu după dreptul natural. Căci Golubcik era numele tatălui meu legitim. Dar numele meu real, numele meu natural – adică cel al tatălui meu natural, era Krapotkin – observ că şi-acum rostesc numele acesta nu fără o trufie păcătoasă. Cum vedeţi, eram un copil nelegitim. Prinţul Krapotkin, o ştiţi pesemne, avea multe moşii prin toată Rusia. Într-o bună zi i s-a năzărit să-şi cumpere o moşie şi în Volhinia. Oamenii de-acest soi îşi au capriciile lor. Cu această ocazie i-a cunoscut pe tatăl meu şi pe mama mea. Tatăl meu era pădurar-şef. De fapt, Krapotkin era hotărât să-i dea afară pe toţi slujitorii stăpânului dinainte. Dar când a văzut-o pe mama, i-a dat pe toţi afară – cu excepţia tatălui meu. Aşa s-a întâmplat. Tatăl meu, pădurarul Golubcik, era un om simplu. Închipuiţi-vă numai un pădurar ca atâţia alţii, blond, în straiele obişnuite ale unui pădurar – şi-l veţi avea în faţa ochilor pe tatăl meu legitim. Tatăl lui, aşadar bunicul meu, fusese şerb pe moşie. Veţi înţelege deci că pădurarul Golubcik nu a avut obiecţii atunci când prinţul Krapotkin, noul lui stăpân, a început s-o viziteze tot mai des pe mama, la ore la care femeile măritate de la noi de la ţară obişnuiesc să stea culcate lângă soţii lor legitimi. Ei bine, nu-i nevoie să mai adaug nimic: după nouă luni am venit şi eu pe lume, iar tatăl meu adevărat se afla deja de trei luni la Petersburg. A trimis bani. Era un prinţ şi s-a purtat întocmai aşa cum trebuie să se poarte un prinţ. Mama nu l-a uitat întreaga ei viaţă. Concluzia asta o trag din faptul că în afară de mine n-a mai născut niciun alt copil. Ceea ce vrea să-nsemne că, după istoria cu Krapotkin, ea a refuzat să-şi mai „îndeplinească obligaţiile conjugale” ce-i reveneau după pravilă, îmi amintesc foarte precis că ei doi – pădurarul Golubcik şi mama mea – n-au dormit niciodată în acelaşi pat. Mama dormea în bucătărie pe un pat improvizat – o bancă de lemn destul de lată, chiar sub o

icoană, în timp ce pădurarul ocupa de unul singur spaţiosul pat conjugal din odaie. Câştiga destui bani cât să-şi îngăduie o cameră şi o bucătărie. Locuiam la marginea aşa-numitei „Păduri negre” – căci exista şi o pădure rară de mesteceni, în vreme ce pădurea noastră era de brazi. Locuiam într-un loc retras, la vreo două-trei verste de cel mai apropiat sat. Satul se numea Voroniaki. Tatăl meu legitim, pădurarul Golubcik, a fost de fapt un bărbat blajin. Niciodată n-am auzit o ceartă între el şi mama. Ştiau amândoi ce-i desparte. Şi nu vorbeau despre asta. Dar într-o zi – să fi avut pe-atunci vreo opt ani – la noi în casă a apărut un ţăran din Voroniaki. A întrebat de pădurarul care în acele ceasuri cutreiera pădurile şi s-a aşezat atunci când mama i-a spus că bărbatul ei nu se va înapoia acasă decât seara târziu.

— Păi, am timp! a zis ţăranul. Pot aştepta până seara, ba chiar şi până la miezul nopţii şi mai târziu. Pot aştepta până ce mă vor arestui. Iar până atunci va mai trece o zi cel puţin!

— Dar de ce să te închidă? a întrebat mama mea.

— Fiindcă am sugrumat-o cu mâinile astea amândouă pe Anna, pe fata mea bună Anna, i-a răspuns ţăranul zâmbind.

Mă ghemuisem lângă sobă, nici mama, nici ţăranul nu-mi dădeau vreo atenţie, iar scena mi-a rămas foarte bine întipărită în memorie. Şi nici n-o voi uita vreodată! Nu voi uita niciodată cum a zâmbit ţăranul şi cum şi-a privit mâinile întinse în timp ce rostea cuvintele acelea îngrozitoare. Mama, care tocmai frământa aluatul, a lăsat să zacă pe masa de bucătărie făina, apa şi oul pe jumătate scurs, şi-a făcut cruce, şi-a împreunat apoi mâinile în dreptul şorţului albastru, s-a apropiat de ţăran şi l-a întrebat:

— Ai sugrumat-o pe Anna?

— Da, spuse ţăranul.

— Dar de ce, pentru numele lui Dumnezeu?

— Pentru că a preacurvit cu bărbatul dumitale, cu pădurarul Semion Golubcik. Nu aşa îl cheamă pe

pădurarul dumitale?

Ţăranul a rostit acestea tot cu un zâmbet. Un zâmbet ascuns sclipind dindărătul vorbelor sale precum uneori luna de după norii negri.

— Asta-i din vina mea, a zis mama.

Mai aud şi azi cuvintele ei, de parcă le-ar fi spus abia ieri. Mi-au rămas în minte. (Dar pe-atunci nu le-am înţeles.) Ea şi-a făcut cruce încă o dată. M-a luat de mână, l-a lăsat pe ţăran în odaie şi-a mers cu mine prin pădure strigându-l mereu pe Golubcik. Nu i-a răspuns nimeni. Ne-am întors acasă, iar ţăranul şedea tot acolo.

— Vrei nişte păsat? l-a întrebat mama când am început să mâncăm.

— Nu! a răspuns politicos şi zâmbitor oaspetele nostru, dar, dacă vi se-ntâmplă s-aveţi niţel rachiu, nu zic ba.

Mama îi turnă din rachiul de casă, omul bău şi mi-amintesc întocmai cum şi-a zvârlit capul pe spate şi cum părea că vezi de-afară rachiul lunecând pe gâtul dat pe spate şi plin de peri aspri. Bău şi bău şi rămase locului. Într-un târziu, soarele era pe asfinţite, trebuie să fi fost o zi de toamnă timpurie, se întoarse şi tatăl meu acasă.

— A, Pantaleimon! a zis el.

Ţăranul se ridică spunând foarte liniştit:

— Fă bine şi ieşi cu mine afară!

— De ce? întrebă pădurarul.

— Tocmai am ucis-o pe Anna, răspunse ţăranul, încă foarte liniştit.

Pădurarul Golubcik ieşi imediat cu el afară. Au rămas acolo multă vreme. Nu ştiu ce-au vorbit între ei. Ştiu doar că au rămas afară multă vreme. Să fi trecut cam un ceas. Mama îngenunchease în faţa icoanei din bucătărie. Nu se auzea niciun sunet. Se lăsase noaptea. Mama nu a aprins nicio lumină în casă. Lămpiţa de-un roşu întunecat de sub icoană era singura lumină din odaie, şi niciodată până atunci nu mă temusem de ea. Dar acum mă temeam. Mama mea a stat tot timpul în genunchi şi s-a rugat, iar tatăl meu nu mai venea. Mă ghemuisem lângă sobă. În

sfârşit, după vreo trei ceasuri sau mai mult, am auzit paşi şi multe voci în faţa casei. îl aduceau pe tatăl meu. Patru bărbaţi îl cărau în braţe. Pădurarul Golubcik trebuie să fi fost greu, nu glumă. Sângera din creştet până-n tălpi, dacă pot spune aşa. Pesemne că tatăl iubitei lui îl aranjase astfel.

Voi fi scurt. Pădurarul Golubcik nu şi-a mai revenit niciodată de pe urma bătăii. N-a mai putut să-şi vadă de meserie. La câteva săptămâni după asta a murit, fiind îngropat într-o zi geroasă de iarnă, şi-mi amintesc bine cum groparii care veniseră să-l ia purtau mănuşi groase de lână şi totuşi se plesneau cu mâinile pe coapse ca să se mai încălzească oleacă. L-au urcat pe tatăl meu Golubcik pe-o sanie. Mama şi cu mine şedeam şi noi într-o sanie, şi-n timpul mersului gerul aprig îmi săgeta faţa cu mii de-ncântătoare ace de cristal. De fapt eram bucuros. Înmormântarea tatălui meu se numără mai degrabă printre amintirile senine ale copilăriei mele.

Dar, *passons*! – cum se spune în Franţa. N-a trecut mult şi-am început să merg la şcoală. Isteţ cum eram, am aflat curând că sunt fiul lui Krapotkin. Am descoperit asta din felul cum se purta învăţătorul meu cu mine şi odată, într-o memorabilă zi de primăvară, observându-l pe Krapotkin, care a sosit el însuşi să viziteze moşia noastră. Satul Voroniaki a fost împodobit. Oamenii au atârnat ghirlande la ambele capete ale uliţei. Au încropit chiar o mică orchestră de suflători, au apărut şi câţiva cântăreţi. Au repetat timp de-o săptămână înainte, dirijorul fiind învăţătorul nostru. Dar în această săptămână mama nu m-a lăsat să merg la şcoală, şi-am aflat oarecum pe sub mână de toate pregătirile festive. Iar într-o bună zi Krapotkin a sosit într-adevăr. A venit direct la noi. Nu s-a sinchisit nicicum de uliţa împodobită cu ghirlande şi nici de muzicanţii şi cântăreţii ce-l aşteptau, i-a lăsat pe toţi cu ochii-n soare şi-a venit *directement* la casa noastră. Avea o frumoasă mustaţă în furculiţă, de culoare închisă şi niţel înspicată cu fire argintii, mirosea a havane, iar mâinile îi erau foarte lungi, foarte slabe, foarte uscate, ba chiar

sfrijite. M-a mângâiat, m-a descusut, s-a învârtit de câteva ori în jurul meu cercetându-mi mâinile, urechile, ochii, părul. După care a zis că urechile îmi sunt murdare şi unghiile aşijderea. A scos din buzunarul vestei un briceag de fildeş şi-n două-trei minute mi-a şi cioplit dintr-o banală scândură de lemn un bărbat cu barbă şi cu braţe lungi (mai târziu am auzit că practicase o vreme aşa-numita „sculptură artistică în lemn”), apoi a mai vorbit câtva timp încetişor cu maică-mea, după care a plecat.

De-atunci, prieteni, fireşte că am ştiut precis că nu sunt fiul lui Golubcik, ci al lui Krapotkin. Se-nţelege că-mi părea tare rău că prinţul refuzase să străbată uliţa împodobită festiv şi să asculte muzica de fanfară şi pe cântăreţi. Îmi ziceam că tare bine-ar mai fi fost dacă prinţul ar fi sosit în sat şezând alături de mine într-o caleaşcă formidabilă trasă de patru armăsari albi ca neaua. Iar cu acest prilej eu însumi aş fi fost recunoscut totodată drept urmaşul legitim, aşa-zicând din porunca lui Dumnezeu, al prinţului – recunoscut de toată lumea, de învăţător, de ţărani, de slugi, ba chiar şi de autorităţi, şi cântecele, fanfara şi ghirlandele mi-ar fi fost adresate mai degrabă mie decât tatălui meu. Da, prieteni, aşa eram eu pe-atunci: încrezut, vanitos, îmboldit de o fantezie dezlănţuită şi foarte egoist. La maică-mea nu mă gândeam câtuşi de puţin. Ce-i drept, pricepeam deja într-o anume măsură că e cumva o ruşine ca o femeie să facă un copil cu altcineva decât bărbatul ei legitim. Dar importantă nu era ruşinea mamei mele şi nici a mea proprie. Dimpotrivă: mă bucura şi eram tare mândru nu numai că eram însemnat chiar prin naştere într-un chip cu totul deosebit, ci şi că prin venele mele curgea sânge din sângele prinţului nostru. Dar acum, după ce lucrurile deveniseră incontestabile şi limpezi ca lumina zilei, numele de Golubcik mă supăra încă mai tare, mai cu seamă din pricină că toţi îl rosteau atât de batjocoritor de când murise pădurarul şi de când prinţul o vizitase pe mama mea. Toţi îmi rosteau numele pe un ton plin de subînţeles, ca şi cum nu era defel un nume cinstit şi legitim, ci o

poreclă. Ceea ce mă supăra cu-atât mai tare cu cât eu însumi socotisem mereu numele de Golubcik – acest nume ridicol şi care nu mi se potrivea nicicum – ca pe o poreclă batjocoritoare, încă din vremea când lumea îl mai rostea cu o anume onestitate nevinovată. Şi astfel în inima-mi tânără sentimentele alternau cu o iuţeală incredibilă – erau clipe când mă simţeam umilit, ba chiar înjosit, pentru ca imediat apoi – sau mai exact: instantaneu – să fiu iar semeţ şi fudul; uneori, simţămintele astea mă copleşeau toate deodată luptându-se între ele ca nişte monştri cruzi, dragi prieteni, în pieptul micuţ al unui băieţel.

Era vădit că prinţul Krapotkin îşi ţinea deasupra mea ocrotitor mâna puternică. Spre deosebire de toţi ceilalţi băieţi din satul nostru, la împlinirea vârstei de unsprezece ani am fost trimis la gimnaziul din V. După tot felul de semne am descoperit curând că profesorilor de-aici le era şi lor cunoscut secretul naşterii mele, ceea ce mă bucura, fireşte. Dar numele meu absurd nu înceta să mă supere. M-am înălţat cu repeziciune şi aproape la fel de iute am ajuns bine legat şi lat în spate, dar tot mă mai numeam Golubcik.

Cu cât creşteam în vârstă, cu atât mă simţeam mai umilit din această pricină. Eram un Krapotkin, ce naiba, şi-aveam tot dreptul să mă numesc Krapotkin. Voiam să mai aştept un pic. Poate că încă un an. Poate că între timp prinţul avea să se răzgândească şi să vină într-o bună zi să-mi ofere – preferabil în văzul tuturor celor care mă cunoşteau – numele şi titlul său, precum şi toate posesiunile lui fabuloase. Nu intenţionam să-l fac de ruşine. Învăţam bine şi cu zel. Profesorii erau mulţumiţi de mine. Dar toate astea, prieteni, nu erau totuşi lucru prea curat, fiindcă numai o vanitate drăcească îmi dădea brânci, şi nimic altceva. În scurt timp această vanitate avea să se manifeste tot mai tare. Curând am săvârşit şi prima mea faptă, ce-i drept, încă nu o infamie – după cum veţi auzi pe dată.

Mi-am propus aşadar s-aştept un an întreg, deşi la puţină vreme după ce luasem hotărârea m-am mustrat

zicându-mi că un an întreg e mult prea mult. Drept care am căutat curând să renegociez cu mine însumi termenul, reducându-l cu câteva luni, căci nerăbdarea mă chinuia rău de tot. Mă mai înfrâna însă gândul că, pentru un bărbat hotărât să urce foarte sus – un astfel de bărbat mă socoteam a fi pe-atunci, prieteni –, e nedemn să se-arate nerăbdător şi să se abată de la hotărârile sale. De altfel, statornicia mea şi-a găsit curând un sprijin în convingerea superstiţioasă că, neîndoielnic, în chip misterios şi de-a dreptul magic, prinţul simţise de mult ce-i ceream. Fiindcă uneori îmi imaginam că posed forţe magice şi că, în plus, între mine şi el ca tatăl meu bun exista în modul cel mai natural o conexiune permanentă, funcţionând chiar la o distanţă de mai multe mii de verste. Această iluzie mă mai calma şi-mi domolea vremelnic nerăbdarea. Dar după ce s-a scurs anul m-am socotit chiar de două ori îndreptăţit să-i amintesc prinţului de îndatoririle lui faţă de mine. Căci faptul că aşteptasem un an întreg îl socoteam, firește, ca pe un merit deloc mărunt al meu. În afară de asta, la scurt timp s-a întâmplat ceva ce mi s-a părut a fi dovada clară că Providenţa însăşi îmi aproba intenţiile. Era puţin după Paşte, iar primăvara era deja în toi. În acest anotimp simţeam mereu – şi la fel mai simt şi azi în lunile de primăvară – o forţă proaspătă în inimă şi în muşchi, şi totodată ferma convingere nejustificată şi prostească că-mi vor reuşi tot felul de lucruri imposibile. S-a întâmplat atunci un lucru ciudat: într-o bună zi, la pensiunea la care locuiam în acea vreme am fost martorul unei discuţii purtate pe culoar între gazda mea şi un străin pe care nu-l puteam vedea. Aş fi dat mult pe-atunci să-l văd pe omul acela şi să vorbesc eu însumi cu el. Dar n-aveam voie să-mi trădez prezenţa. Crezuseră pesemne că nu sunt acasă şi că nu mă aflam în camera mea. Într-adevăr, era greu de presupus că la acea oră eram acasă, iar în cameră nu intrasem decât din întâmplare. Gazda mea, un funcţionar la poştă, discuta cu străinul pe culoar cu voce destul de ridicată. După primele câteva cuvinte rostite m-am lămurit rapid că străinul era un însărcinat al prinţului, care plătea

pentru mine lună de lună masa, cazarea şi hainele. Era limpede că gazda ceruse mai mulţi bani, iar trimisul prinţului nu voia să-i accepte pretenţiile.

— Vă spun doar, l-am auzit spunând pe străin că nu voi reuşi s-ajung la el mai înainte de-o lună. Este acum la Odessa. Şi va rămâne acolo cam şase sau opt săptămâni. Nu vrea să fie deranjat de nimeni. Nu deschide nicio scrisoare. Trăieşte acolo cu totul retras, privind toată ziua marea şi fără să-i pese de nimic. Vă repet: n-am cum s-ajung la el.

— Şi cât crezi c-am să mai aştept, dragul meu? a întrebat gazda. De când locuieşte aici, m-a costat cu treizeci şi şase de ruble în plus, la atât s-au ridicat cheltuielile suplimentare: o dată a fost bolnav, iar doctorul a venit aici de şase ori. Banii ăştia nu i-am primit.

În treacăt fie spus: gazda mea minţea. Nu fusesem niciodată bolnav. Dar fireşte că pe-atunci asta nu m-a interesat defel. Ce m-a înfuriat în schimb foarte tare a fost detaliul nesemnificativ că prinţul Krapotkin locuia la Odessa într-o casă retrasă de pe malul mării. În inima mea s-a stârnit o adevărată furtună. Marea, casa retrasă, capriciul prinţului de a nu mai vrea să ştie de lume timp de şase sau chiar opt săptămâni – toate astea m-au ofensat adânc. Era ca şi cum prinţul se retrăsese acolo doar pentru a nu mai şti nimic de mine, de parcă nu s-ar fi temut pe lume decât de mine.

Aşa deci, mi-am zis. Pe cale magică, prinţul a aflat de hotărârea mea din urmă cu un an. Şi, dintr-o slăbiciune uşor de înţeles, n-a întreprins absolut nimic. Iar acum, că anul e pe sfârşite, se teme de mine şi se-ascunde. Ca să mă puteţi cunoaşte pe de-a-ntregul, adaug în orice caz că pe-atunci mai eram capabil şi de mici elanuri generoase faţă de prinţ. Fiindcă foarte curând a început să-mi fie milă de el. Eram înclinat să privesc faptul că fugise de mine ca pe o slăbiciune scuzabilă. Vedeţi dar cu câtă îngâmfare îmi supraestimam forţele în acea vreme. Iar dacă tot planul meu nerod de a-i forţa mâna prinţului era oricum de o trufie absolut ridicolă, atunci generozitatea puerilă cu care

voiam să-i iert aşa-zisele slăbiciuni trebuia numită de-a dreptul maladivă sau, cum ar spune medicii: „o psihoză”.

La o oră după ce auzisem discuţia pomenită mai înainte, am plecat la mama cu ultima rămăşiţă din banii câştigaţi de mine dând meditaţii. Ultima oară o văzusem de Crăciun. Când am revăzut-o acum – s-a speriat, de altfel, când am năvălit în casă atât de pe neaşteptate –, mi-am dat imediat seama că e bolnavă şi că arăta foarte îmbătrânită. În decursul puţinelor luni în care n-o văzusem, părul îi încărunţise. Asta m-a înspăimântat. Pentru prima oară vedeam desluşit semnele vârstei necruţătoare marcându-l pe omul care mi-era cel mai apropiat pe lume. Şi pentru că mai eram foarte tânăr, vârsta nu însemna pentru mine altceva decât moarte. Da, moartea îşi trecuse mâna cumplită peste creştetul mamei mele – iar acum părul i se veştejise şi încărunţise. Prin urmare va muri curând, m-am gândit eu, cutremurându-mă sincer. Iar de asta nu-i vinovat decât prinţul Krapotkin, mi-am zis. Căci aveam interesul, se-nţelege, să-l fac pe prinţ s-apară încă şi mai vinovat decât era oricum în ochii mei. Cu cât era mai vinovat, cu-atât mai just şi îndreptăţit îmi părea şi demersul meu.

I-am spus aşadar mamei mele că nu venisem decât pentru câteva ceasuri, într-o chestiune teribil de ciudată şi secretă. Şi că mâine trebuie să plec mai departe, la Odessa. Căci se petrecuse un fapt însemnat, şi anume prinţul mă chemase la el, acolo. Cu ştirea asta sosise ieri la gazda mea trimisul prinţului. Iar ea, mama mea, e singurul om căruia îi suflam o vorbă despre toate astea. Şi că o rog deci să păstreze tăcerea, am subliniat eu prosteşte şi dându-mi importanţă. Am lăsat să se întrevadă că prinţul e, poate, bolnav şi pe patul de moarte.

Dar, de cum i-am strecurat această aluzie mincinoasă, mama mea, care până atunci ascultase totul liniştită, ghemuită pe pragul de lemn al casei noastre, a sărit în picioare. Sângele i-a năvălit în obraji, lacrimile îi şiroiau, şi-a desfăcut larg braţele şi apoi şi-a împreunat mâinile. Am văzut că o speriasem şi-am bănuit ce-mi va

spune acum, îngrozindu-mă la rândul meu.

— Atunci vin şi eu cu tine! a spus. Haide, iute, iute, să nu moară, să nu moară, trebuie să-l văd, să-l văd neapărat!

Atât de mare – de sublimă, îmi vine să spun – era iubirea acestei femei simple care a fost mama mea. Trecuseră mulţi ani de când primise un ultim sărut de la iubitul ei, dar încă-l mai simţea pe trup atât de arzător, de parcă abia ieri o sărutase. Moartea însăşi o şi mângâiase uşor, dar nici chiar atingerea morţii nu-i ştergea din amintire dezmierdările iubitului şi n-o făcea să le uite.

— Ţi-a scris? m-a întrebat mama.

— Linişteşte-te! i-am zis.

Şi deoarece mama nu ştia să citească şi să scrie, mi-am îngăduit o minciună încă şi mai infamă:

— Mi-a scris cu mâna lui câteva rânduri, deci nu poate să-i fie chiar atât de rău! i-am spus.

S-a liniştit pe moment. M-a sărutat. Iar mie nu mi-a fost ruşine să primesc sărutarea ei. Mi-a dat douăzeci de ruble, o grămăjoară destul de grea de argint înfăşurată într-o batistă albastră, pe care mi-am vârât-o în cămaşă, deasupra brâului.

Şi am pornit întins spre Odessa.

Da, prieteni, am plecat la Odessa, aveam conştiinţa curată, nu simţeam remuşcări, aveam o ţintă în faţa ochilor şi nimic nu mă putea opri. Când am ajuns acolo era o zi strălucitoare de primăvară. Pentru prima oară vedeam un oraş mare. Nu era obişnuitul oraş mare rusesc, ci mai înainte de toate un port; iar în al doilea rând, după cum auzisem deja, majoritatea străzilor şi clădirilor erau construite întru totul după model european. Poate că Odessa nu era comparabilă cu Petersburgul – nu cu acel Petersburg pe care-l purtam în închipuire. Dar şi Odessa era mare, uriaşă. Era aşezată la ţărmul mării. Avea un port. Şi era primul oraş în care călătorisem absolut singur şi din voinţă proprie, o primă staţie minunată pe drumul meu minunat ducând „în sus”.

Când am ieşit din gară mi-am pipăit banii de sub

cămaşă. Erau la locul lor. Am închiriat o cameră într-o pensiune mică din apropierea portului. Socoteam că-i necesar să locuiesc cât mai aproape de prinţ. Şi, deoarece auzisem că locuia într-o casă „la mare”, mi-am închipuit că ea se găsea în apropiere de port. Eram cât se poate de sigur că prinţul, de îndată ce va afla că am sosit, îmi va cere să petrec mai mult timp cu el la Odessa. Iar atunci aş fi stat nu departe de el. Ardeam de curiozitate să aflu unde-i situată misterioasa lui casă. Îmi ziceam că toată lumea din Odessa ştie unde locuieşte prinţul. Dar n-am cutezat s-o întreb asta pe gazda mea de la pensiune. Frica mă împiedica să cer deschis aceste informaţii – dar nu numai ea, ci şi felul în care căutam să-mi dau importanţă. Mă şi simţeam de-acum ca un prinţ Krapotkin, şi savuram ideea că descinsesem aşa-zis *incognito* la un hotel mult prea ieftin, sub ridicolul nume de Golubcik. Am hotărât să-l întreb mai degrabă pe primul poliţist care mi-ar fi ieşit în cale.

Dar mai întâi m-am dus în port. M-am plimbat agale pe străzile pline de viaţă ale marelui oraş, întârziind în faţa mai tuturor vitrinelor, dar mai cu seamă a celor în care erau expuse biciclete şi cuţite, şi făcându-mi felurite planuri de cumpărături. A doua sau a treia zi aveam oricum să-mi cumpăr tot ce-mi plăcea, ba chiar şi o uniformă nou-nouţă de licean. Aşa încât a durat mult până ce am ajuns în port. Marea era de un albastru adânc, de o sută de ori mai albastru decât cerul, şi de fapt era chiar mai frumoasă decât cerul, fiindcă era tangibilă şi puteai să-ţi cufunzi mâinile în ea. Şi, la fel cum norii de neatins pluteau pe cer, tot aşa navigau pe marea apropiată vasele mari şi mici, albe ca neaua, şi ele tangibile. Inima mi s-a umplut de-o bucurie mare, de nedescris, şi pentru un ceas am uitat până şi de prinţ. Unele vase aşteptau în port, legănându-se încetişor, şi când mă apropiam de ele auzeam pleoscăitul tandru, neobosit al apei albastre izbind uşor în lemnul alb şi moale ori în fierul negru şi dur. Vedeam macaralele plutind prin aer ca nişte păsări mari, de fier, scuipându-şi poverile în corăbii din gurile lor

metalice căscate larg, negru-cafenii. Fiecare dintre voi, prieteni, ştie cum e când zăreşti pentru prima oară în viaţă marea şi portul. Nu vreau să vă reţin cu o descriere mai amănunţită.

După un timp am simţit că mi-e foame şi am intrat într-o cofetărie. Eram la vârsta când intri mai degrabă într-o cofetărie atunci când ţi se face foame, şi nu într-un restaurant. Am mâncat pe săturate. Cred că am stârnit atunci senzaţie cu voracitatea mea. Am înghiţit prăjituri cu nemiluita – doar aveam bani în buzunar! –, am băut două ceşti de ciocolată pudrate din belşug cu zahăr şi tocmai dădeam să plec, când dintr-odată un domn s-a apropiat de măsuţa mea spunându-mi ceva ce n-am priceput pe dată. Cred că pe moment m-am speriat foarte tare. Abia când omul a continuat să-mi vorbească am început şi eu să pricep, încetul cu încetul. De altfel, vorbea cu accent străin. Am observat imediat că nu era rus, ceea ce mi-a alungat spaima dintâi şi a trezit în mine un soi de mândrie. N-aş şti să vă spun de ce. Mi se pare însă că noi, ruşii, ne simţim adeseori măguliţi atunci când avem ocazia să conversăm cu un străin. Trebuie spus că prin „străini” noi înţelegem *europeni* – adică acel soi de oameni care pesemne că-s mult mai inteligenţi ca noi, deşi mult mai puţin valoroşi. Ni se pare uneori că Dumnezeu i-a blagoslovit pe europeni cu toate că ei nu cred în El. Şi poate că nu cred în El tocmai pentru că le-a dăruit atât de multe. Motiv pentru care li s-a suit la cap şi-şi închipuie că au creat ei înşişi lumea – de care pe deasupra mai sunt şi nemulţumiţi, măcar că, după părerea lor, răspunderea tot ei o poartă. Vezi aşadar – mi-am zis în sinea mea în timp ce-l cercetam pe străin – că ai în tine ceva deosebit, dacă un european ţi se adresează nitam-nisam. E mult mai în vârstă ca tine, poate chiar cu zece ani. Hai să ne purtăm politicos cu el şi să-i arătăm că suntem un licean rus cultivat, şi nu un ţăran oarecare…

L-am cercetat deci pe străin: era ceea ce se numeşte un „dandy”. În mână ţinea o panama foarte moale şi fină – o asemenea pălăriuţă cu siguranţă că nu puteai s-o

cumperi nicăieri în Rusia – şi un bastonaş galben din trestie cu măciulia de argint. Purta o hăinuţă gălbuie din mătase naturală rusească, un pantalon alb cu dunguliţe discrete albastre şi cizme galbene îmbumbate. Iar în loc de cingătoare, în jurul burticii gingaş curbate îşi petrecuse o jumătate, ba mai puţin: un sfert de vestă dintr-o stofă albă, creponată, închisă în trei năsturaşi minunaţi de sidef strălucitor. De mare efect era lanţul de la ceas, împletit din aur, cu o carabină mare prinsă la mijloc şi cu multe brelocuri graţioase: un mic revolver, un cuţitaş, o scobitoare şi o talangă mititică şi drăgălaşă; toate din aur curat. Îmi amintesc foarte bine şi de chipul bărbatului. Avea părul negru ca smoala şi foarte des, cu cărare pe mijloc, o frunte îngustă, puţină, şi o mustăcioară minusculă răsucită-n sus aşa încât căpeţelele îi pătrundeau drept în nări. Faţa îi era palidă, spălăcită, de o culoare pe care unii o numesc „interesantă”. Omuleţul acesta mi s-a părut pe-atunci foarte distins, un domnişor drăgălaş sosit la noi din regiunile europene. Mi-am zis că probabil nici nu i s-ar fi adresat vreunuia din ruşii de rând care se găseau în cofetărie. Dar cu acea privire de cunoscător a europeanului a văzut imediat în mine ceva cu totul deosebit – un prinţ încă anonim, dar autentic, nu-ncape nicio îndoială.

— Cum văd, sunteţi străin aici, în Odessa, domnul meu! a zis domnişorul. La fel şi eu. Nu sunt din Rusia. Aşadar noi amândoi suntem într-o oarecare măsură tovarăşi, tovarăşi de soartă!

— Am sosit aici abia azi, am zis eu.

— Iar eu, de-o săptămână!

— De unde veniţi? l-am întrebat.

— Sunt ungur şi vin de la Budapesta, a răspuns el, permiteţi-mi să mă prezint: mă numesc Lakatos, Lakatos Jeno.

— Dar vorbiţi ruseşte excelent!

— Am învăţat, am învăţat, dragă prietene! a zis ungurul, bătându-mă pe umăr cu măciulia bastonaşului. Noi, ungurii, avem mare talent la limbi străine!

Îmi displăcea să-i simt bastonaşul pe umăr, m-am scuturat, iar el şi-a cerut scuze şi a zâmbit, lăsând să i se întrevadă dinţii strălucitori, albi şi niţel primejdioşi, şi deasupra lor o fărâmă de gingie roşie. Ochii negri îi sclipeau. Nu văzusem încă niciodată un ungur, dar îmi făcusem o imagine foarte exactă despre ei după tot ceea ce învăţasem la orele de istorie. Şi nu pot spune că erau lucruri menite să-mi trezească respectul în faţa acestui popor, pe care-l socoteam încă şi mai puţin european decât ruşii noştri. Erau tătari care se furişaseră în Europa şi se oploşiseră acolo. Erau supuşii împăratului Austriei, care-i preţuia într-atât de puţin, încât ne chemase în ajutor pe noi, ruşii, atunci când ei se răzvrătiseră odinioară. Ţarul nostru îl ajutase pe împăratul austriac să reprime răzvrătirea ungurilor. Şi poate că nici nu m-aş fi apropiat de acest domn Lakatos, dacă dumnealui n-ar fi făcut brusc ceva surprinzător, care mi-a inspirat un respect nemaipomenit. Şi-anume, a extras din buzunărelul stâng al vestuţei sale creponate un flacon mititel, plat, pulverizându-i conţinutul pe reverele hainei, pe mâini şi pe cravata latã, albastră cu punctişoare albe, şi pe loc s-a răspândit un parfum dulceag aproape ameţitor. Pe-atunci mi s-a părut a fi o mireasmă de-a dreptul divină. N-am putut rezista acestor efluvii şi, când el mi-a propus să luăm cina împreună, m-am ridicat de îndată şi l-am urmat.

Vă rog să remarcaţi, dragi prieteni, cât de necruţător s-a arătat Dumnezeu cu mine atunci când mi l-a scos în cale, chiar de la prima răscruce de drumuri, pe parfumatul ăsta de Lakatos. Fără această întâlnire viaţa mea ar fi fost cu totul alta.

Lakatos, în schimb, m-a dus în linie dreaptă către Iad. Pe care, pe deasupra, l-a mai şi parfumat. Am ieşit aşadar împreună din cofetărie, domnul Lakatos şi cu mine. Abia după ce-am cutreierat o vreme străzile în lung şi-n lat, am observat deodată că însoţitorul meu şchiopăta. Şchiopăta doar uşor, abia se observa, nici nu era propriu-zis un şchiopătat, ci mai degrabă ca şi cum piciorul stâng îi desena pe caldarâm o buclişoară, un ornament. Niciodată

de-atunci n-am mai văzut un şchiopătat atât de graţios, care nici nu era o infirmitate, ci mai curând o perfecţiune, o operă de artă – şi tocmai acest fapt m-a speriat atât de tare. Trebuie să ştiţi că pe-atunci nu credeam în Dumnezeu şi pe deasupra mă mai şi mândream foarte tare cu asta.

Mi se părea că sunt teribil de deştept, fiindcă în ciuda tinereţii mele credeam a şti de-acum că Cerul e alcătuit doar din aer albastru şi că nu conţine nici îngeri, nici vreun Dumnezeu. Deşi simţeam nevoia să cred în Dumnezeu şi în îngeri, măcar că în realitate îmi părea tare rău că eram nevoit să văd în tot cerul necuprins doar văzduhul albastru, şi-n toate cele ce se petreceau pe pământ simple întâmplări oarbe, eu tot nu renunţam la ştiinţa mea trufaşă şi nici la mândria pe care ea mi-o hrănea; şi încă în aşa măsură, încât, în ciuda dorinţei mele de-a mă închina lui Dumnezeu, mă vedeam totuşi silit să mă ador pe mine însumi. Dar când am remarcat şchiopătatul graţios, ba chiar îmbietor şi simpatic, al tovarăşului meu, am simţit pe dată că este un trimis al Iadului – nu un om, nu un ungur, nu un Lakatos – şi dintr-odată am înţeles că necredinţa mea nu era perfectă şi că inepţia pe care la acea vreme o numeam „viziunea mea despre lume” avea serioase lacune. Căci, şi dacă încetasem să mai cred în Dumnezeu, spaima de Diavol şi credinţa în el rămăseseră foarte vii şi puternice în mine. Şi, chiar dacă reuşisem să mătur cele şapte ceruri deşertându-le pe de-a-ntregul, totuşi nu curăţasem Iadul de toate spaimele sale. Era neîndoielnic că Lakatos şchiopăta, dar mai întâi mi-am dat toată silinţa să-mi scot asta din cap, să tăgăduiesc ceea ce vedeam atât de limpede cu ochii mei. Apoi mi-am spus că oamenii şchiopătează şi ei, fireşte, şi mi-am amintit de toţi şchiopii pe care-i cunoşteam – de poştaşul nostru Vasili Kolohin, de pildă, ori de tăietorul de lemne Nikita Melaniuk şi de birtaşul din Voroniaki, Stepan Olepszuk. Dar cu cât mi-i readuceam mai desluşit în amintire pe toţi şchiopii cunoscuţi, cu atât îmi apărea mai limpede şi deosebirea dintre infirmitatea lor şi cea a noului meu prieten. Uneori, când credeam că nu bagă de seamă şi n-

are cum să mi-o ia în nume de rău, rămâneam discret în urma lui cu vreo doi-trei paşi şi-l cercetam. Nu, nu era nicio îndoială – chiar şchiopăta. Privit din spate, mersul îi era încă şi mai curios, mai straniu, aproape vrăjit, ca şi cum piciorul lui stâng desena într-adevăr pe jos nişte semne nevăzute, rotunde, circulare, iar pantoful stâng galben, ascuţit şi foarte elegant îmi păru dintr-odată – dar numai pentru o clipă – considerabil mai lung decât cel drept, în cele din urmă, n-am mai răbdat şi, vrând să-mi demonstrez mie însumi că „recidivasem", ca să zic aşa, în vechea mea „superstiţie", m-am decis să-l întreb pe domnul Lakatos dacă chiar şchiopătează cu adevărat. Am procedat însă foarte prudent, cântărindu-mi întrebarea de câteva ori şi spunând în sfârşit:

— V-aţi rănit la piciorul stâng, ori vă strânge cumva cizma? îmi pare că şchiopătaţi.

Lakatos se opri, mă apucă de mânecă reţinându-mă în loc şi-mi zise:

— Cum de-aţi observat asta – ia te uită! Trebuie să vă spun, tinere prieten, că aveţi un ochi de vultur! Zău aşa, un ochi absolut remarcabil! Puţină lume a observat asta până acum. Dar dumneavoastră v-o pot spune. Deşi nu ne cunoaştem de mult, mă simt totuşi ca vechiul dumneavoastră prieten, ca un frate mai mare, s-ar zice. Aflaţi deci că nu m-am rănit la picior, iar cizma îmi vine ca turnată. Dar aşa m-am născut, şchiopătez de când am început să merg, şi cu anii am făcut din infirmitatea mea chiar un soi de artă elegantă. Am învăţat să călăresc şi să mă duelez, joc tenis, practic cu dexteritate săritura în înălţime şi lungime, îmi plac drumeţiile lungi, ba chiar şi alpinismul. Sunt iscusit şi la înot, şi la mersul cu bicicleta. Natura, dragă prietene, nu-i niciodată mai binevoitoare cu noi ca atunci când ne-a procopsit cu o mică infirmitate. Dacă m-aş fi născut fără cusur, probabil că n-aş fi învăţat nimic.

Spunându-mi toate astea, Lakatos mă ţinea de mânecă, cum am mai zis. Se rezemase de zidul unei case, iar eu stăteam în faţa lui aproape la mijlocul trotuarului

destul de îngust. Era o seară luminoasă, veselă, oamenii treceau pe lângă noi agale şi bine dispuşi, soarele vesperal le aurea chipurile, lumea întreagă îmi părea încântătoare şi radioasă, doar eu nu mă simţeam astfel, şi asta pentru că eram nevoit să rămân împreună cu Lakatos. Uneori îmi venea să-l părăsesc chiar în clipa următoare, şi totuşi era ca şi cum mă prinsese nu numai de mânecă, ci cumva şi de suflet; ca şi cum îmi înhăţase un căpeţel de suflet şi nu-l mai lăsa din mână. Pe atunci nu ştiam nici să călăresc, nici să merg cu bicicleta, şi dintr-odată mi s-a părut tare ruşinos că nu ştiam aceste două lucruri, măcar că nu eram infirm. Vezi bine însă că mă numeam Golubcik, iar asta era mai rău decât să fiu un infirm, fiindcă în fond eram un Krapotkin şi aveam dreptul să încalec bidiviii cei mai aleşi din lume şi – după cum obişnuieşte lumea să zică – să fiu oricând călare pe situaţie. Dar faptul că acest domn ungur, acest Lakatos, stăpânea toate genurile alese şi aristocrate de sport, măcar că se născuse şchiop, şi că nici măcar Golubcik nu-l chema şi nu era nicidecum fiul unui prinţ, asta mă ruşina în chip deosebit. Pe deasupra eu, care dintotdeauna îmi purtasem numele ridicol ca pe o infirmitate, am început brusc să cred că tocmai numele ăsta ar fi în stare să facă din mine un individ dat naibii şi uns cu toate alifiile, la fel cum piciorul beteag al domnului Lakatos îl ajutase pe-acesta să stăpânească toate genurile alese şi aristocrate de sport. Vedeţi dar, prieteni, cum lucrează Diavolul…

Dar pe atunci eu nu vedeam, ci doar bănuiam, deşi poate că era de-acum ceva mai mult decât o simplă bănuială – ceva între o bănuială şi o certitudine. Ne-am continuat amândoi drumul.

— Haideţi să mâncăm acum, a zis Lakatos, după care vă invit la mine la hotel. Când te afli într-un oraş complet străin, e agreabil să ai pe cineva apropiat în preajmă – cineva apropiat cum ar fi un bun prieten ori un frate mai tânăr.

Bun, aşadar am mers să mâncăm. Am mers în strada Ciornaia – ei bine, ştiţi unde, prieteni?

Aici Golubcik a făcut o pauză. S-a uitat la birtaş. Iar birtaşul l-a privit pe povestitor cu ochii săi puternic bulbucaţi, de culoare deschisă. S-ar fi zis că la cuvântul „Ciornaia” în ochii birtaşului se aprinsese o luminiţă mai deosebită, una chiar foarte deosebită.

— Da, da, Ciornaia, zise el.

— Chiar aşa, Ciornaia, şi-a continuat Golubcik povestirea. Acolo exista în acea vreme un restaurant care se numea la fel ca acesta în care ne aflăm acum, şi anume: Tari-Bari – iar birtaşul e acelaşi.

Birtaşul, care până atunci şezuse în faţa povestitorului, s-a ridicat, a ocolit masa, şi-a desfăcut braţele larg şi l-a îmbrăţişat pe Golubcik. S-au sărutat îndelung şi cu însufleţire. Au băut bruderşaft; iar noi toţi, cei din jur, am ridicat paharele şi le-am golit.

— Da, aşa-i! şi-a reluat Golubcik firul poveştii. Acest birtaş de aici, fratele meu, vedeţi voi, prieteni, chiar în restaurantul lui a început nefericirea mea, să zic aşa. Erau acolo, la vechiul Tari-Bari din Odessa, ţigănci, viorişti şi ţambalagii formidabili. Şi ce vinuri, copii! Totul plătit de domnul Lakatos. Iar eu mă găseam pentru prima oară în viaţă într-un astfel de local.

— Bea, hai, bea! îmi zicea domnul Lakatos. Iar eu beam.

— Bea, nu te sfii! repeta el. Iar eu continuam să beau.

După un timp – era pesemne foarte târziu, probabil că trecuse mult de miezul nopţii, dar în amintire îmi stăruie ca şi cum acea noapte întreagă n-ar fi fost decât un lung miez de noapte –, Lakatos m-a întrebat:

— Ce cauţi de fapt la Odessa?

— Am venit aici, am zis eu (sau mai curând am gângavii), să-l vizitez pe-adevăratul meu tată. Care mă aşteaptă de mai multe săptămâni.

— Şi cine-i tatăl tău? întrebă Lakatos.

— Prinţul Krapotkin.

La care Lakatos a bătut cu furculiţa în pahar şi a mai comandat o sticlă de şampanie. L-am văzut frecându-şi mâinile pe sub masă, în timp ce deasupra mesei chipul lui

îngust s-a luminat şi s-a înroşit brusc, devenind mai plin, ca şi cum s-ar fi umflat în obraji.

— Îl cunosc, vreau să zic: o cunosc pe Excelenţa Sa, a zis Lakatos. Şi-am priceput totul. E-o vulpe bătrână, papă al dumitale – aşa să ştii! Bineînţeles că eşti fiul lui nelegitim! Dumnezeu să te aibă-n pază dacă faci chiar şi cea mai măruntă greşeală psihologică! în faţa lui trebuie să apari puternic şi primejdios! E şiret ca o vulpe şi fricos ca un iepure! Da, fiule, să ştii că nu eşti primul care vine la el, nu eşti singurul! Cine ştie dacă Rusia nu-i plină de sute de fii nelegitimi ai săi! îl ştiu eu bine. Am făcut afaceri cu el. Afaceri cu făină de hamei! Trebuie să ştii că sunt negustor de hamei. Du-te aşadar mâine la el şi prezintă-te sub numele de Golubcik, se-nţelege! Iar dacă te-ntreabă careva ce vrei să-i spui prinţului, să răspunzi doar atât: e o chestiune personală. Şi de îndată ce-ai intrat la el şi te afli în faţa biroului său negru, mare, care aduce cu un sicriu, şi el te-ntreabă: Ce doriţi? – tu să-i spui: Sunt fiul dumneavoastră, prinţe!

— Prinţe! aşa să-i spui, şi nu: Luminăţia Ta.

— Şi-apoi vei vedea mai departe. Mă-ncred în isteţimea ta. Te conduc până acolo. Şi te-aştept afară, în faţa palatului. Iar dacă papă al dumitale e cumva neprietenos, să-i spui c-avem şi noi posibilităţile noastre şi ace de cojoace. Şi că ai un prieten puternic! Ai priceput?

Pricepeam cât se poate de bine toate astea, erau ca mierea în mintea mea – şi pe sub masă i-am strâns domnului

Lakatos mâna cu multă căldură şi forţă. A chemat la masă o ţigancă tânără, apoi o a doua, o a treia. Se prea poate să fi fost mai multe. În orice caz, una dintre ele – şi-anume cea care se aşezase lângă mine – m-a prins în mreje şi m-a-nrobit cu totul. Mâna mi s-a încurcat în poala ei precum musca-n pânza de păianjen. Lucrurile s-au încins şi s-au învălmăşit, şi-au pierdut orice noimă, şi totuşi mă-ncerca o mare fericire. Îmi mai amintesc de zorii plumburii, de ceva moale şi cald într-un pat străin, într-o odaie străină, de clinchetul ascuţit al unor clopoţei pe

coridor şi, mai ales, de mahmureala profund stânjenitoare, neruşinată în faţa noii zile.

Când m-am trezit, soarele se ridicase pe cer. Am coborât şi mi s-a spus că odaia fusese plătită. Am găsit un bileţel de la Lakatos: *Mult noroc*! scria pe el, şi: *A trebuit să plec neîntârziat*. *Duceţi-vă singur*! *Urările mele de bine vă însoţesc*!

Şi-aşa se face că m-am dus singur la palatul prinţului.

Casa tatălui meu, a prinţului Krapotkin, se ridica singuratică, mândră şi albă la marginea oraşului. Deşi despărţită de ţărm de un drum de ţară larg, gălbui, bine întreţinut, mi s-a părut atunci că de fapt clădirea se afla chiar lângă ţărm. În dimineaţa aceea când m-am dus la casa prinţului marea era atât de albastră şi de colosală, încât mi s-a părut că valurile tandre se loveau mereu chiar de treptele de piatră ale palatului şi că marea se retrăsese doar vremelnic, pentru a face loc străzii. În plus, cu mult înainte de a ajunge la palat dădusem peste o tăblie de lemn pe care scria că trecerea era interzisă oricărui vehicul. În mod cert, prinţul nu voia să-i fie tulburat trufaşul său repaus văratic. Lângă anunţ se aflau doi poliţişti care mă priveau cercetător, în timp ce eu mă uitam la ei cu răceală şi aroganţă, ca şi cum eu însumi le poruncisem să stea de pază aici. Şi dacă m-ar fi întrebat ce caut acolo, cu siguranţă le-aş fi răspuns că sunt tânărul prinţ Krapotkin. De fapt, chiar aşteptam această întrebare. Dar ei m-au lăsat să trec, urmărindu-mă încă un timp din priviri – le simţeam ochii în ceafă. Cu cât mă apropiam mai mult de casa lui Krapotkin, cu atât eram mai neliniştit. Lakatos promisese că mă va conduce până aici. Dar în buzunar aveam doar bileţelul scris de el. Iar în minte îmi răsunau intens şi pătrunzător cuvintele lui: Să nu-i spui Luminăţia Ta, ci: Prinţe!

— E şiret ca o vulpe şi fricos ca un iepure!

— Mergeam tot mai încet, târându-mi picioarele, şi deodată am simţit grozava arşiţă a zilei care se apropia de apogeu. Cerul era albastru, marea în dreapta mea – neclintită, soarele din spatele meu – necruţător. Cu

siguranţă că în aer plutea o furtună, care încă nu se făcea simţită. M-am aşezat pentru o vreme pe marginea drumului. Când m-am sculat iar, eram mai obosit ca înainte. Abia m-am târât – gâtlejul mi-era uscat, picioarele îmi ardeau – până în dreptul scării sclipitoare de la intrarea în clădire. Treptele joase de piatră erau albe ca laptele şi zăpada şi, măcar că absorbeau soarele prin toţi porii, simţeam adiind dinspre ele o răcoare binefăcătoare. În faţa portalului brun cu două canaturi stătea un elveţian uriaş îmbrăcat într-o mantie lungă, gălbuie ca nisipul, purtând pe cap o căciulă mare, neagră din blană de urs (în ciuda zădufului), ţinând în mână un sceptru mare cu măciulie sclipitoare de aur, ca un soi de măr solar. Am urcat încet treptele joase. Elveţianul a părut că mă zăreşte abia în clipa când – mic, transpirat şi tare prăpădit – am ajuns chiar în dreptul său. Dar nici când m-a văzut nu s-a clintit din loc. Doar ochii ca două bile mari, albastre i s-au oprit asupra mea ca asupra unui vierme, a unui melc, a unui nimic – de parcă nici nu eram om ca şi el, un om pe două picioare. Şi-aşa s-a uitat în jos, tăcut, o vreme la mine. Ca şi cum nu întreba ce căutam eu acolo pentru că ştia dinainte că o creatură nenorocită ca mine n-are cum pricepe limba omenească.

Soarele m-ardea cumplit, prin calota şepcii, în creştet, ucigându-mi până şi ultimele rămăşiţe de gânduri care-mi mai umblau prin creier. Până acum nu simţisem, la drept vorbind, nici frică, nici îndoială. Nu mă aşteptasem să dau peste elveţianul ăsta, şi cu-atât mai puţin peste unul care nici măcar nu deschidea gura să-ntrebe ce caut acolo. Mic şi jalnic cum eram, încă mai stăteam în faţa colosului galben cu sceptrul său primejdios. Iar ochii lui rotunzi ca măciulia sceptrului încă mai erau pironiţi asupra figurii mele deplorabile. Nu-mi trecea prin minte nicio întrebare potrivită, îmi simţeam în gură limba uscată, nesfârşit de mare şi de grea. M-am gândit că de fapt ar fi trebuit să mă salute sau chiar să-şi scoată în faţa mea căciula groasă, mânia-mi clocotea în piept văzând atâta neruşinare din partea unui lacheu – a unui lacheu aflat în slujba tatălui

meu. Trebuie să-i poruncesc să-şi scoată cuşma din cap, m-a fulgerat un gând. Dar, în loc s-o fac, m-am descoperit eu însumi şi-am rămas în faţa lui încă mai jalnic, în capul gol şi ca un cerşetor. De parcă atât ar fi aşteptat, el mă întrebă deodată ce doresc, cu un glas surprinzător de subţire şi aproape feminin.

— Vreau să-l văd pe prinţ! am zis eu abia şoptit, cu mare sfială.

— Aţi fost anunţat?

— Prinţul mă aşteaptă.

— Intraţi, vă rog! spuse el ceva mai tare şi deja cu o voce bărbătească.

Am intrat. În vestibul stăteau aşezaţi doi lachei în livrele gălbui, cu găitane şi nasturi argintii, care s-au ridicat de pe scaunele lor ca prin farmec, de parcă ar fi fost nişte lei de piatră din cei care se văd uneori în faţa scărilor de la intrarea în casele boiereşti. Îmi redobândisem calmul, în mâna stângă mototoleam şapca frumoasă, ceea ce-mi dădea mai multă stăpânire de sine. Le-am spus că voiam să-l văd pe prinţ, care mă aştepta, şi că este vorba de-o chestiune personală. M-au condus într-un salonaş unde pe perete atârna portretul bătrânului Krapotkin, după cum am citit pe placheta metalică de dedesubt, adică portretul bunicului meu. Mă şi simţeam pe deplin ca acasă, deşi bunicul avea o faţă foarte rea, galbenă, uscăţivă şi străină. Sunt sânge din sângele tău! mi-am zis în sinea mea. Bunicul meu! Las că vă arăt eu cine sunt. Nu sunt Golubcik. Sunt de-al vostru! Sau mai degrabă – sunteţi ai mei!

Între timp am auzit sunând un clopoţel delicat de argint, iar după câteva minute s-a deschis uşa şi un slujitor s-a înclinat în faţa mea. M-am ridicat. Am intrat. Mă aflam în odaia prinţului.

Pesemne că se sculase din pat abia de curând. Şedea îndărătul biroului negru masiv, care arăta într-adevăr ca sicriul în care sunt îngropaţi ţarii, şi era îmbrăcat într-un halat de casă moale, argintiu, flauşat.

Faţa nu i-o păstrasem prea bine în amintire; abia

acum i-o vedeam cu adevărat. Mi s-a părut că-l privesc pe prinţ pentru prima oară în viaţă, şi la gândul acesta m-a copleşit o spaimă grozavă. Într-o anume măsură nici nu mai era tatăl meu, oricum nu tatăl pentru care mă pregătisem, ci de fapt un prinţ străin – chiar prinţul Krapotkin. Mi s-a părut mai cenuşiu, mai slab, mai deşirat şi lung, şi mai înalt ca mine, deşi eu stăteam în picioare în faţa lui, iar el era aşezat în fotoliu. Iar când m-a întrebat: Ce doreşti dumneata? mi-am pierdut graiul cu totul. A repetat: Ce doreşti dumneata de la mine?

— Acum eram atent la vocea lui, era răguşită şi suna un pic duşmănos; mi s-a părut pe-atunci ca un soi de lătrat, de parcă prinţul însuşi i-ar fi ţinut locul unuia din dulăii săi. Deodată chiar a apărut în odaie un câine-lup uriaş, fără ca totuşi niciuna din cele două uşi pe care le observasem în odaia prinţului să se fi deschis; nu ştiam de unde se ivise zăvodul, poate că pândise dindărătul jilţului enorm al prinţului. Câinele a rămas nemişcat, stătea între mine şi masă privindu-mă atent, iar eu mă uitam ţintă la câine fără să-mi pot lua privirea de la el, măcar că voisem să mă uit la prinţ şi numai la prinţ. Brusc câinele a început să mârâie, dar prinţul a spus doar: Cuminte, Slavka! A spus-o aproape cu acelaşi mârâit ca al câinelui.

— Prin urmare, ce doreşti, tinere? m-a întrebat prinţul pentru a treia oară.

Încă mai stăteam lângă uşă.

— Vino mai aproape! a spus Krapotkin.

Am făcut un pas micuţ, un amărât de pas micuţ înainte, am tras adânc aer în piept şi-am zis:

— Am venit să-mi cer dreptul meu!

— Ce drept? m-a întrebat prinţul.

— Dreptul meu de fiu al dumneavoastră! am spus eu foarte încet.

Un moment a fost tăcere. Apoi prinţul a zis:

— Ia loc, tinere! şi a arătat înspre fotoliul mare din faţa biroului său.

M-am aşezat, mai bine spus: m-am lăsat înrobit de blestematul ăla de fotoliu. Braţele lui moi m-au ademenit şi

înhăţat la fel cum plantele carnivore ademenesc insecta neatentă şi o nimicesc. Şedeam ca un neputincios şi, pentru că acum eram aşezat, mă simţeam încă mai umilit decât atunci când stătusem în picioare. Nu cutezam să-mi pun braţele pe rezemătoare. Erau ca paralizate, atârnau de ambele părţi ale fotoliului şi dintr-odată am băgat de seamă că începuseră să se bălăbănească încetişor şi tâmp; cu toate astea, nu găseam forţa să le opresc din mişcare ori să le trag spre mine. Soarele bătea puternic şi orbitor pe obrazul meu drept, pe prinţ îl zăream doar cu ochiul stâng. Dar m-am uitat în podea şi-am hotărât să aştept.

Prinţul a agitat clopoţelul de argint şi a sosit un slujitor.

— Hârtie şi creion! a poruncit Krapotkin.

Nu m-am mişcat, inima a început să-mi bată foarte tare, iar braţele să mi se bălăbănească încă şi mai violent. Dulăul s-a întins confortabil pe jos, scoţând nişte sunete asemănătoare unui grohăit.

I s-au adus ustensilele de scris, iar prinţul a zis:

— Prin urmare, numele dumitale?

— Golubcik! am zis.

— Locul naşterii?

— Voroniaki.

— Tatăl?

— Decedat!

— Mă refeream la profesie, a spus Krapotkin, nu la starea sănătăţii!

— A fost pădurar!

— Alţi copii mai există?

— Nu!

— La ce gimnaziu înveţi?

— La şcoala din V.

— Ai note bune?

— Da!

— Şi vrei să-nveţi mai departe?

— Da, vreau!

— Te-ai gândit la o profesie anume?

— Nu!

— Aşa, deci! a spus prinţul, punând deoparte hârtia şi creionul. S-a sculat şi-am observat – ori cel puţin aşa mi s-a părut atunci – că pe sub halatul pe jumătate desfăcut purta un pantalon cărămiziu din mătase turcească, iar în picioare avea sandale caucaziene brodate cu perle. Arăta aşa cum îmi închipuiam în acea vreme că arată sultanul. S-a apropiat de mine, dând un picior câinelui, iar animalul s-a tras mârâind la o parte. S-a oprit chiar în faţa mea şi i-am simţit în creştet privirea intensă şi dură ca pe un vârf de cuţit.

— Scoală-te! a zis.

M-am sculat. Mă întrecea cu două capete în înălţime.

— Uită-te la mine! mi-a poruncit.

Am ridicat privirea. S-a uitat lung şi cercetător la mine.

— Cine ţi-a spus dumitale că eşti fiul meu?

— Nimeni, dar o ştiu de multă vreme – am tras cu urechea şi restul l-am ghicit!

— Aşa, deci, a făcut Krapotkin, şi cine ţi-a spus că poţi veni la mine să-mi ceri vreun drept?

— Nimeni, eu însumi cred asta.

— Şi ce drept crezi că ai dumneata?

— Dreptul să mă numesc aşa.

— Să te numeşti cum?

— Aşa, am repetat, necutezând să-i spun: aşa, ca dumneavoastră!

— Prin urmare vrei să te numeşti Krapotkin, aşa-i?

— Da!

— Ascultă, Golubcik, a zis, dacă într-adevăr eşti fiul meu, să ştii atunci că aşchia a sărit cam departe de trunchi… adică – eşti prostănac, prostănac de-a binelea.

I-am simţit în glas ironia, dar pentru prima oară şi un v pic de căldură.

— Tinere Golubcik, ar trebui să-ţi spui singur că eşti un prost. Recunoşti că-i aşa?

— Nu!

— Bun, să-ţi explic atunci: în toată Rusia am pesemne o mulţime de fii, cine să-i mai ştie pe toţi? Am fost tânăr

multă vreme, mult prea multă vreme. Şi poate că şi dumneata ai deja copii. Am fost şi eu cândva licean. Primul fiu l-am avut cu nevasta omului de serviciu al şcolii, iar pe cel de-al doilea cu fiica aceluiaşi om de serviciu. Primul dintre aceşti doi fii este un Kolohin legitim, iar cel de-al doilea – un Kolohin nelegitim. De aceste două nume – dacă e să le socotim două – mi-amintesc, pentru că au fost primii mei fii. Dar de pădurarul Golubcik am uitat cu totul, ca şi de mulţi, mulţi alţii. Că doar prin lume nu pot mişuna vreo sută de Krapotkini, aşa-i? Şi după care lege şi dreptate? Şi, chiar de-ar exista o astfel de lege, cine-mi garantează mie că sunt într-adevăr cu toţii fiii mei, ha? Şi cu toate astea le port de grijă tuturor, în măsura în care cancelaria mea particulară ştie de ei. Şi pentru că-mi place să fiu ordonat, am comunicat toate adresele lor secretarilor mei. Ei bine, ai ceva de obiectat?

— Da! am zis.

— Ce anume, tinere?

Puteam în sfârşit să-l privesc pe prinţ cu sânge rece. Eram acum îndeajuns de calm, iar când cei ca mine sunt calmi devin obraznici şi neruşinaţi, şi prin urmare am zis:

— Nu-mi pasă câtuşi de puţin de ceilalţi fraţi ai mei. Tot ce mă interesează e să-mi obţin dreptul meu.

— Ce drept? N-ai niciun drept. Du-te acasă. Salut-o din parte-mi pe maică-ta. Învaţă sârguincios. Şi mai degrabă caută s-ajungi un om destoinic şi drept.

N-am schiţat niciun gest cum c-aş fi avut de gând să plec. Încăpăţânat şi prost crescut, am spus:

— Aţi fost odată la Voroniaki şi mi-aţi cioplit nişte omuleţi de lemn, după care…

Tocmai mă pregăteam să-i povestesc cum mâna lui aspră, uscăţivă şi paternă îmi mângâiase obrazul, când brusc s-a deschis uşa, câinele a sărit în sus începând să latre cu mare voioşie, iar chipul prinţului şi-a schimbat expresia, luminându-se. În cameră a năvălit un tânăr doar puţin mai în vârstă ca mine, şi el în uniformă de gimnaziu, iar prinţul l-a îmbrăţişat şi l-a sărutat de mai multe ori pe ambii obraji, apoi în sfârşit s-a lăsat tăcerea şi doar câinele

mai dădea din coadă. Abia atunci m-a zărit tânărul.

— Domnul Golubcik! a spus prinţul. Fiul meu!

Fiul a râs către mine. Avea dinţi strălucitori, o gură largă, un ten gălbui şi un nas fin, tăios. Nu semăna cu prinţul, semăna mai puţin cu el decât mine – mi-a fulgerat atunci prin minte.

— Rămâi cu bine! mi-a spus prinţul. Şi vezi-ţi de învăţătură!

Mi-a întins mâna, dar iute şi-a tras-o iar îndărăt, zicând:

— Aşteaptă! şi s-a dus spre birou. A deschis un sertar, scoţând din el o tabacheră masivă de aur.

Uite, a spus el, ia-o ca amintire! Şi mergi cu Dumnezeu!

A uitat să-mi mai dea mâna. Nu i-am mulţumit, am luat tabachera, m-am înclinat şi am ieşit din casă.

Dar, de cum am ajuns afară şi am trecut de elveţian – pe care dintr-un soi de zăpăceală şi spaimă chiar l-am salutat şi care nu mi-a răspuns nici măcar cu o privire –, am simţit limpede că mi se adusese o mare ofensă. Soarele se afla sus pe cerul de amiază. Mi-era foame şi, în mod ciudat, această senzaţie mă ruşina: îmi părea joasă, vulgară şi nedemnă de mine. Fusesem jignit şi totuşi, iată: mi-era doar foame – şi-atât. Poate că nu eram decât un Golubcik, nimic altceva decât un Golubcik.

M-am înapoiat pe acelaşi drum drept, nisipos, bătut de soare pe care sosisem aici cu numai două ore înainte; mergeam cu capul plecat – întocmai aşa – şi aveam impresia că nu-l voi mai putea ţine drept niciodată, îl simţeam greu şi umflat, de parcă bietul de el fusese pălmuit. Cei doi poliţişti se aflau tot în acelaşi loc. Şi de data asta s-au uitat lung în urma mea. La câtva timp după ce-am trecut de ei am auzit un fluierat ascuţit. Venea din stânga mea, dinspre malul mării: fluierătura m-a speriat, dar m-a şi înviorat întrucâtva – am ridicat capul şi l-am zărit pe prietenul meu Lakatos. Era voios, vestuţa lui de un galben-deschis, radios sclipea vesel, bastonaşul şi-l agita spre mine, pălăriuţa lui fină de panama, la fel radioasă, o

aşezase lângă el pe pietriş. A ridicat-o de jos şi mi-a ieşit în întâmpinare. Vioi şi fără niciun efort vizibil, a urcat povârnişul destul de abrupt care despărţea drumul în acest loc de ţărmul mării, şi în câteva minute s-a şi aflat lângă mine, întinzându-mi o mână lunecoasă.

Abia atunci am observat că în mâna dreaptă încă mai ţineam tabachera prinţului, aşa că iute am ascuns-o în buzunar. Oricât de rapidă ar fi fost mişcarea, prietenul meu Lakatos a observat-o, după cum mi-am dat seama din privirea lui şi din zâmbetul lui. Mai întâi n-a spus nimic. Mergea dănţuind voios alături de mine. Apoi, când în faţa noastră au început să apară primele case din oraş, m-a întrebat:

— Ei, aţi reuşit, nădăjduiesc?

— N-am reuşit nimic, i-am răspuns, cuprins de o imensă furie împotriva lui Lakatos. Dacă m-aţi fi însoţit, aşa cum aţi promis-o ieri – i-am mai spus –, atunci totul ar fi fost altfel. M-aţi minţit! De ce mi-aţi scris că trebuie să plecaţi? Şi cum de mai sunteţi aici?

— Cum adică, a exclamat Lakatos, oare n-am nimic altceva de făcut? Credeţi cumva că mă interesează treburile dumneavoastră? Am primit noaptea o telegramă că trebuie să plec. Apoi mi-am dat seama că puteam totuşi să mai rămân. Şi ca bun prieten am venit aici să aflu la ce rezultat aţi ajuns.

— Păi tocmai asta-i, am spus, că n-am ajuns la niciun rezultat, ba poate chiar am mai pierdut şi din puţinul ce-l aveam.

— Nu v-a recunoscut ca fiu? Nu-i e frică de dumneavoastră? Nu v-a invitat la el?

— Nu!

— Nu v-a dat mâna?

— Ba da, l-am minţit.

— Şi ce v-a mai dat?

Am scos tabachera din buzunar. Am întins-o spre el ţinând-o în palma desfăcută, m-am oprit din mers şi l-am lăsat pe Lakatos s-o cerceteze. N-a atins-o, ci doar şi-a plimbat atent ochii peste ea. A plescăit din limbă, şi-a

ţuguiat buzele fluierând încetişor, a ţopăit un pas înainte, apoi un altul înapoi, şi-n cele din urmă a spus:

— Extraordinară piesă! Face o avere! Permiteţi s-o ating?

Şi deja o pipăia cu degetele lui ascuţite. Ajunsesem în dreptul primelor case din oraş, câţiva oameni veneau spre noi, iar Lakatos mi-a şoptit grăbit:

— Vârâţi-o în buzunar!

Am ascuns tabachera.

— Vulpoiul bătrân era singur? a întrebat Lakatos.

— Nu, am zis eu, fiul lui a intrat la un moment dat în odaie!

— Fiul lui? a spus Lakatos. N-are niciun fiu. Să vă spun ceva – am uitat ieri să vă atrag atenţia! Nu-i fiul lui, e fiul contelui P., un francez. De la naşterea băiatului, prinţesa trăieşte în Franţa, fiind, ca să zic aşa, ostracizată. Dar fiul a trebuit să i-l lase. Asta-i. La urma urmei, un moştenitor tot îi trebuie cândva. Altminteri cine să ţină în mâinile sale întreaga avere? Dumneavoastră, poate? Sau eu?

— Ştiţi sigur asta? am întrebat, şi inima a început să-mi zvâcnească aprig de bucurie – de-o bucurie rea, din sete de răzbunare, şi dintr-odată am simţit o ură aprinsă împotriva băieţandrului şi deplină indiferenţă faţă de bătrânul prinţ. Tot ce simţeam în mine nedesluşit, nostalgia, dorinţele mele şi-au găsit deodată o ţintă, mi-am redobândit puterile, uitând de ruşinea păţită sau mai degrabă: credeam a şti cine-i unicul vinovat de ruşinea mea. Îmi ziceam că, dacă băieţandrul n-ar fi intrat în odaie, cu siguranţă că l-aş fi putut câştiga pe prinţ de partea mea. Pesemne însă că cineva îi atrăsese tânărului atenţia, trebuie să fi ştiut cine eram şi de aceea dăduse buzna – prinţul a ajuns bătrân şi nerod, iar falsul lui fiu îl joacă pe degete cu viclenie, franţuzul ăsta, fiul unei mame dezonorate.

În timp ce-mi treceau toate astea prin cap mă simţeam, s-ar fi zis, tot mai bine şi mai în largul meu, căci flacăra urii îmi încălzea inima. Am crezut că descoperisem,

în sfârşit, sensul şi scopul vieţii mele. Sensul tragic al vieţii mele mă făcea să fiu nefericita victimă a unui tânăr perfid, în vreme ce scopul vieţii mele era că din acest ceas aveam datoria să-l nimicesc pe tânărul perfid. M-a cuprins deodată un sentiment de imensă, caldă recunoştinţă faţă de Lakatos, drept care i-am strâns tăcut mâna, cu putere. Nu mi-a mai dat drumul. Şi-am mers aşa amândoi mai departe, mână-n mână, aproape ca doi copii, spre restaurantul cel mai apropiat. Am mâncat copios şi cu o poftă sănătoasă. N-am vorbit prea multe. Lakatos a extras din buzunarul hainei sale câteva ziare – a făcut-o ca prin farmec, căci până atunci nici nu observasem măcar acele foi. Când am terminat de mâncat, i-a cerut chelnerului să ne facă socoteala, a împins spre mine nota şi, adâncit în ziarul lui, a spus în treacăt:

— Deocamdată plătiţi dumneavoastră! Ne socotim noi mai târziu!

Am dus mâna la buzunar, am scos portmoneul, l-am deschis şi-am constatat că era umplut cu gologani, în loc de arginţii pe care-i luasem cu mine. Am căutat apoi în altă despărţitură, amintindu-mi precis că avusesem acolo două monede de zece ruble, şi-am mai scotocit un timp, cuprins de spaimă şi cu fruntea îmbrobonită de sudoare. Era cert că noaptea trecută cineva mă prădase. Astimp Lakatos împăturise ziarul la loc. După o vreme m-a întrebat:

— Ei, mergem? uitându-se la mine şi părând să se-nspăimânte. Dar ce s-a întâmplat? a zis apoi.

— Nu mai am niciun ban! am şoptit.

Mi-a luat portmoneul din mână, l-a cercetat şi-a spus în sfârşit:

— Păi de femeile!

După care a scos banii din portofelul lui, a plătit, m-a luat de braţ şi a zis:

— Nu-i nimic, zău aşa, nu-i nimic, tinere domn! Nici vorbă s-ajungem noi la ananghie, doar avem în buzunar o adevărată comoară. Trei sute de franci bătuţi pe muchie, socoteală cinstită. Chiar acum mergem să schimbăm tabachera pe bani! După care însă, tinere, e timpul să vă

potoliţi! Şi să vă-ntoarceţi numaidecât acasă!

Braţ la braţ cu Lakatos, am plecat să facem rost de bani.

Am mers în cartierul din apropiere de port, unde locuiesc nişte amărâţi de evrei în căscioarele lor pe jumătate dărăpănate. Sunt, cred, cei mai amărâţi şi totodată, în treacăt fie spus, şi cei mai voinici evrei din lume. Ziua lucrează în port cu o forţă de macarale, cărând poverile pe vase sau descărcând mărfurile pe ţărm, iar cei mai fără vlagă în ei fac negoţ cu fructe, seminţe de bostan, ceasuri de buzunar, haine sau repară cizme, cârpesc pantaloni şi fac tot ce-i sileşte nevoia pe asemenea evrei sărmani. Sabatul însă îl ţin de cum se lasă noaptea de vineri, aşa încât Lakatos a zis:

— Să mergem ceva mai iute, azi e vineri şi evreii încetează curând să mai facă gheşefturi.

În timp ce mergeam alături de el m-a cuprins o mare spaimă – mi se părea dintr-odată că tabachera pe care mă duceam s-o vând de fapt nu-mi aparţine: ca şi cum Krapotkin nu mi-o dăruise, ci eu i-o furasem. Mi-am înfrânat însă spaima, luând chiar o mină veselă, părând să nu-mi mai amintesc că mi se furaseră banii şi râzând la orice anecdotă povestită de Lakatos, măcar că nici nu auzeam ce spune. Dar aşteptam ca el să-nceapă să chicotească, iar atunci ştiam că-şi isprăvise povestea şi mă porneam să râd la rândul meu în gura mare şi jenat. Bănuiam oarecum că istorioarele lui erau când despre femei, când despre evrei ori ucraineni.

Ne-am oprit în sfârşit în faţa colibei dărăpănate a unui ceasornicar. N-avea nicio firmă, dar îţi dădeai lesne seama că cel ce locuia acolo e ceasornicar văzând mulţimea de rotiţe şi arcuri, de arătătoare şi cadrane răspândite pe pervazul ferestrei. Era un evreu mărunţel, uscăţiv, cu o bărbuţă de ţap rară şi gălbuie ca paiul. S-a ridicat să ne iasă în întâmpinare şi-am observat că şchiopăta – era tot un şchiopătat uşor săltăreţ, aproape ca al prietenului meu Lakatos, dar nu unul la fel de distins şi de ales. Evreul ăsta semăna cu un ţap mititel, trist şi un pic

obosit. În ochişorii lui negri ardea un foculeţ roşiatic. A luat tabachera în mâna lui sfrijită, cântărind-o un pic şi spunând: Aha, Krapotkin! Şi m-a cercetat cu o privire iute, părând a mă cântări şi pe mine din ochişori la fel cum mai înainte cântărise tabachera în mânuţa-i sfrijită. Deodată am avut impresia că ceasornicarul şi cu Lakatos ar fi fraţi, cu toate că-şi vorbeau cu „dumneavoastră”.

— Deci, cât? a întrebat Lakatos.

— Ca de obicei! a zis evreul.

— Trei sute?

— Două sute!

— Două sute optzeci?

— Două sute!

— Să mergem! mi-a zis Lakatos, luând tabachera din mâna întinsă a ceasornicarului.

Am mers cu câteva case mai departe şi din nou ne-am oprit în faţa unei ferestre de ceasornicar, iar când am intrat de pe un scaun s-a ridicat un acelaşi evreu sfrijit şi cu bărbuţă gălbuie, dar care de data asta a rămas îndărătul tejghelei, aşa încât n-am putut vedea dacă şchiopătează şi el. Când Lakatos i-a arătat tabachera, acest al doilea ceasornicar a rostit şi el doar un cuvânt:

— Krapotkin!

— Cât? a întrebat Lakatos.

— Două sute cincizeci! a zis ceasornicarul.

— Poftim! a zis Lakatos.

Şi evreul ne-a plătit suma în monede de aur de zece şi de cinci ruble.

Am părăsit cartierul.

— Aşa, măi băiete! a zis Lakatos. Acum luăm maşina şi mergem la gară. Fii cuminte, lasă-te de prostii şi păstrează-ţi banii. Îmi poţi scrie la Budapesta din când în când. Uite-aici adresa mea.

Şi mi-a dat cartea lui de vizită, pe care scria cu litere latine şi chirilice:

JENO LAKATOS

Reprezentant comercial pentru hamei

Firma Heidegger & Cohnstamm, SAAZ

Adresa: Budapesta, Rakocziutea, 31.

M-a jignit adânc că dintr-odată mă tutuia şi-mi vorbea în felul ăsta, aşa că i-am spus:

— Vă datorez nu numai mulţumiri, dar şi bani.

— Nicidecum mulţumiri! a răspuns el.

— Aşadar, cât? l-am întrebat.

— Zece ruble! a spus, şi i-am dat o monedă de aur de zece ruble.

După care a făcut semn unui taxi în care am urcat împreună. Ne-am dus la gară.

Nu mai rămăsese mult timp, trenul pleca în zece minute, iar clopoţelul sunase deja întâia oară.

Tocmai voiam să urc în vagon când deodată au răsărit doi bărbaţi surprinzător de mari ca statură, unul la dreapta şi altul la stânga prietenului meu Lakatos. Mi-au făcut semn să cobor şi m-am conformat. Ne-au luat între ei – doi coloşi mohorâţi – şi ne-au scos iar afară din gară. Toţi patru n-am schimbat între noi nici măcar un cuvânt. Am înconjurat clădirea mare a gării şi apoi am luat-o prin spate în direcţia de unde se auzea şuieratul locomotivelor care făceau manevre, până ce-am ajuns la o uşă mică. Era biroul de poliţie. În dreptul uşii stăteau doi poliţişti. Un funcţionar şedea la masă, ocupat să prindă nenumăratele muşte care zburau prin cameră bâzâind tare, necontenit, pătrunzător şi care se aşezau pe foile albe de hârtie împrăştiate pe birou. De îndată ce prindea o muscă, o lua între degetul mare şi arătătorul mâinii stângi şi-i smulgea o aripioară. După care o cufunda în călimara mare din porţelan alb pătat de cerneală. Tot făcând asta ne-a lăsat pe toţi să aşteptăm cam un sfert de ceas: pe Lakatos, pe mine şi pe cei doi zdrahoni care ne aduseseră aici. Era foarte cald şi tăcere. Nu auzeam decât locomotivele, bâzâitul muştelor şi răsuflarea grea, cumva sforăitoare a poliţiştilor.

În sfârşit funcţionarul mi-a făcut un semn. Şi-a cufundat pana în călimara în care pluteau o mulţime de leşuri de muşte şi m-a întrebat care mi-e numele şi de unde vin, încotro mă duc şi care e scopul şederii mele la Odessa.

După ce i-am răspuns la toate, s-a proptit mai bine în scaun, şi-a mângâiat barba frumoasă, bălaie, şi-apoi, aplecându-se din nou, brusc, peste masă, m-a întrebat:

— De fapt, câte tabachere din astea aţi furat?

N-am priceput întrebarea şi am tăcut.

A deschis sertarul şi mi-a făcut semn să vin lângă el, aşa că am înconjurat masa şi m-am uitat în sertarul deschis care era plin cu tabachere de felul celei pe care o primisem de la prinţ. Am încremenit speriat în faţa sertarului, nepricepând nimic. Mă simţeam ca şi cum mi s-ar fi făcut farmece – am scos din buzunar biletul de tren cumpărat în urmă cu o jumătate de ceas şi i l-am arătat funcţionarului: ce făceam era ridicol, mi-am dat seama imediat de asta, dar eram descumpănit, năucit şi credeam – aşa cum i se întâmplă omului năucit – că trebuie neapărat să mă comport fără nicio noimă.

— Câte asemenea tabachere aţi mai luat? m-a întrebat încă o dată funcţionarul.

— Una singură, am spus. Pe care prinţul mi-a dat-o! Domnul aici de faţă o ştie – şi am arătat spre Lakatos, care a dat din cap. Dar funcţionarul a zis numaidecât:

— Afară! – şi Lakatos a fost scos din încăpere.

Am rămas singur cu funcţionarul şi cu un poliţist care stătea la uşă. Dar acela nici nu părea a fi om viu, ci mai degrabă un stâlp sau ceva asemănător.

Funcţionarul şi-a înmuiat iar condeiul în călimară, pescuind cu el o muscă moartă, udă; părea că din muscă curge un sânge de cerneală, şi-n timp ce-o cerceta a spus încetişor:

— Sunteţi fiul prinţului?

— Da!

— Şi-aţi vrut să-l omorâţi?

— Să-l omor?! am ţipat.

— Da! a întrebat funcţionarul foarte încet şi zâmbind.

— Nu! Nu, am urlat, îl iubesc!

— Puteţi pleca! a spus funcţionarul către mine.

M-am apropiat de uşă. Atunci poliţistul m-a înşfăcat de braţ şi m-a scos afară, unde ne aştepta o maşină de

poliţie cu geamurile zăbrelite. Uşa s-a deschis. Înăuntru şedea un poliţist, care m-a tras în maşină. Şi am pornit spre închisoare.

Aici Golubcik a făcut o pauză lungă. Mustaţa îi tremura un pic, marginea de jos era umedă de la rachiul din care povestitorul sorbea pe îndelete din când în când. Chipurile ascultătorilor erau palide, încremenite şi, după cum mi se părea, mai brăzdate şi zbârcite, ca şi cum fiecare din cei prezenţi şi-ar fi trăit în decursul ceasului scurs de la începutul povestirii nu numai propria tinereţe, ci şi pe aceea a lui Semion Golubcik. Ne apăsa acum nu numai propria noastră viaţă, ci şi acea câtime de viaţă a lui Golubcik pe care tocmai ne-o povestise. Nu fără o anume spaimă aşteptam s-ascult acum şi urmarea pesemne cumplită a acestei poveşti, pe care s-ar fi zis că mai degrabă trebuia s-o îndur decât s-o ascult pur şi simplu. Prin uşa închisă auzeam huruitul înfundat al primelor camioane cu zarzavaturi ce mergeau la piaţă, şi câteodată şuieratul melancolic, prelung al unor locomotive îndepărtate.

— Nu era decât un banal arest, a reluat Golubcik firul povestirii, nimic îngrozitor. Era, oricum, o încăpere destul de confortabilă, cu zăbrele largi la fereastra înaltă, zăbrele care nu aveau nimic ameninţător sau erau la fel de puţin ameninţătoare precum cele de la fereastra unei locuinţe. Mai erau o masă, un scaun şi două paturi de campanie. Îngrozitor a fost însă altceva: anume că, atunci când am intrat, de pe unul dintre paturi s-a ridicat să mă salute prietenul meu Lakatos. Întinzându-mi mâna voios şi degajat ca şi cum ne-am fi întâlnit, de pildă, într-un restaurant. M-am făcut că nu văd mâna întinsă. A oftat mâhnit şi jignit şi s-a culcat la loc în pat. M-am aşezat pe un scaun, îmi venea să plâng, să-mi pun capul pe masă şi să plâng, dar mi-era ruşine de Lakatos, şi încă mai puternică decât ruşinea era teama că ar putea încerca să mă consoleze. Aşa încât şedeam tăcut pe scaun, simţind în piept un soi de plâns împietrit, şi număram zăbrelele de la fereastră.

— Nu disperaţi, tinere domn! a spus Lakatos după o vreme. S-a ridicat şi s-a apropiat de masă. Am aflat între timp tot!

Mi-am ridicat capul fără voia mea, regretând însă imediat c-o făcusem.

— Am peste tot relaţiile mele – mi le-am făcut acum şi aici. În cel mult două ore veţi fi eliberat. Ştiţi cui îi datorăm păţania asta? Ia ghiciţi!

— Spuneţi-mi odată! am ţipat eu. Nu mă mai chinuiţi atât!

— Păi, cui altuia dacă nu fratelui dumneavoastră, sau mai degrabă fiului contelui P., mă-nţelegeţi?

O, cum să nu-nţeleg, şi totuşi… nu înţelegeam. Dar ura, prieteni, ura împotriva acelui tânăr – împotriva bastardului, a falsului fiu al tatălui meu bun, al tatălui meu princiar – şi-a asumat într-un fel rolul raţiunii, după cum se-ntâmplă adesea în asemenea situaţii: pentru că uram, îmi închipuiam că şi pricep lucrurile. Într-o clipită mi s-a şi părut că întrezărisem teribilul complot urzit împotriva-mi. Şi pentru prima oară în mine s-a trezit dorinţa de răzbunare, care este sora geamănă a urii, şi, mai iute decât obişnuieşte tunetul să urmeze fulgerului, am decis să mă răzbun odată şi-odată pe-acel tânăr. Cum, nu ştiam încă, dar simţeam de pe-acum că Lakatos avea să-mi arate calea, ceea ce mi l-a făcut pe loc chiar simpatic.

Bineînţeles că a ghicit ce se petrece în mine. A zâmbit, şi din zâmbetul lui mi-am dat seama că ştia totul. S-a aplecat peste masă apropiindu-şi atât de tare faţa de a mea, încât nu-i mai vedeam decât dinţii strălucitori şi-n spatele lor lucirea trandafirie a cerului gurii, şi uneori un vârf de limbă roz, care-mi amintea de limbuţă pisicii noastre de-acasă. Ştia într-adevăr totul. Lucrurile stăteau aşa: una dintre numeroasele marote ale bătrânului prinţ era să dăruiască tabachere – toate de acelaşi soi şi foarte scumpe. Le comanda la un giuvaiergiu din Veneţia, după vechiul model al unei tabachere pe care el însuşi, prinţul, o cumpărase cândva la o licitaţie. Prinţul obişnuia să dăruiască oaspeţilor săi asemenea tabachere din aur

masiv, cu încrustaţii de fildeş şi ornate cu ţăndări de smarald, având totdeauna la îndemână o mulţime de tabachere. Aşa că totul se explica foarte simplu. Tânărul pe care prinţul îl considera fiul lui avea nevoie de bani, drept care mai şterpelea din tabachere, vânzându-le din când în când; în decursul anilor, poliţia confiscase la fiecare descindere făcută pe la diverşi neguţători o imensă cantitate de astfel de tabachere. Toată lumea ştia de unde proveneau aceste comori. O ştia vechilul prinţului, o ştiau şi lacheii săi. Dar cine-ar fi cutezat să i-o spună? În schimb, era cu mult mai simplu să pui un asemenea furt, ba poate chiar şi o spargere, în cârca unui tânăr neînsemnat ca mine; căci ce erau cei de seama noastră în vechea Rusie, dragi prieteni? Nişte simple insecte, precum muştele pe care funcţionarul le îneca în călimară, nişte nimicuri, firicele de praf strivite sub cizma unui mare domn. Şi totuşi, prieteni, îngăduiţi-mi să mă întrerup o clipă şi iertaţi-mă că vă reţin un pic: mi-ar plăcea ca azi să mai fim tot firicelele de praf de-atunci! Atârnam, ce-i drept, nu de legi, ci de toane. Dar toanele acelea mai că mi se păreau mai previzibile decât legile. De altfel, chiar şi legile mai depind de toane. Căci sunt interpretabile. Da, prieteni, legile nu te apără de samavolnicii, când sunt interpretate samavolnic. Toanele unui mărunt judecător nu le cunosc. Sunt însă mai rele ca toanele obişnuite, fiind pur şi simplu nişte răutăţi infame. În schimb, cunosc toanele unui domn mare. Te poţi încrede chiar mai mult în ele decât în lege. Pe un domn adevărat, un mare domn, care poate să te pedepsească ori să se-arate îndurător – pe un asemenea domn uneori îl mânii cu un singur cuvânt, dar îl şi îmbunezi cu un singur cuvânt. Şi câţi domni mari n-au existat pe lume care nici măcar nu s-au mâniat vreodată! Toanele lor erau mereu mai degrabă binevoitoare. Legile însă, prieteni, sunt aproape întotdeauna vrăjmaşe. Aproape că nu există lege despre care să poţi spune că e binevoitoare, iar pe pământ nici măcar nu există dreptate absolută – dreptatea, prieteni, n-o găseşti decât în Iad!

Dar să revin la povestirea mea: pe atunci încă-mi mai

doream Iadul pe pământ, vreau să zic: eram setos de dreptate. Iar cine vrea dreptatea absolută, acela a ajuns robul răzbunării. Aşa eram eu pe-atunci. Îi eram recunoscător lui Lakatos că-mi deschisese ochii. M-am forţat să am încredere în el şi l-am întrebat:

— Ce trebuie să fac?

— Spuneţi-mi mai întâi, dar aşa, între noi, dacă într-adevăr n-aţi avut nimic altceva de gând decât să-i mărturisiţi prinţului că sunteţi fiul lui. Puteţi să mi-o spuneţi liniştit, nu ne aude nimeni. Şi suntem acum tovarăşi de suferinţă. Haide, v-am arătat încredere, răspundeţi-mi la fel. Cine v-a trimis la prinţ? în şcoala dumneavoastră există cumva simpatizanţi ai – păi ştiţi şi dumneavoastră – ai aşa-numiţilor revoluţionari?

— Nu pricep, i-am răspuns. Nu sunt un revoluţionar. Tot ce vreau e dreptul meu! Dreptul meu! am ţipat.

Abia mai târziu aveam să pricep ce rol juca Lakatos. Abia mai târziu, când eu însumi aproape că ajunsesem un Lakatos. Dar pe atunci n-am priceput nimic. El însă a înţeles foarte bine că eram sincer. N-a spus decât:

— Păi, atunci totu-i în regulă!

În sinea lui s-o fi gândit: iar m-am înşelat. Afacerea asta nu mi-a adus mare câştig.

Ceva mai târziu s-a deschis uşa şi a intrat funcţionarul care înecase muştele, urmat de un domn în ciyil. M-am ridicat de pe scaun. Funcţionarul a zis: Vă las singuri, şi a ieşit. După el a ieşit şi Lakatos, fără a-mi mai arunca vreo privire. Domnul mi-a spus să mă aşez şi că vrea să-mi propună ceva. A început zicându-mi că el ştie totul. Că prinţul deţine o poziţie înaltă şi că e un om de mare însemnătate. Că de el depinde binele Rusiei, al ţarului, ba chiar al lumii întregi, am putea spune. Şi că de aceea nu-i îngăduit să fie tulburat. Iar eu mă dusesem la el cu nişte pretenţii ridicole. Numai datorită înţelegerii mărinimoase a prinţului scăpasem de o grea pedeapsă. Asta fiindcă sunt tânăr şi ca atare mai pot fi iertat. Atâta doar că prinţul – care până acum s-a ocupat dintr-o toană de fiul unuia dintre pădurarii lui, îngrijindu-se chiar ca

acesta să urmeze o şcoală – înţelege să nu-şi mai irosească de-acum înainte milostivirea pe un om nedemn, sau uşuratic, sau nechibzuit – sau oricum altcumva mi-ar plăcea mie să mă numesc. Şi prin urmare s-a luat hotărârea ca eu să primesc o slujbuliţă potrivită cu condiţia mea modestă. Că pot fie să ajung pădurar, ca tatăl meu, şi cu timpul, cine ştie, vechil pe una dintre moşiile prinţului, fie să intru într-o slujbă de stat, ca funcţionar la poştă, la căile ferate ori conţopist într-un loc oarecare, poate chiar la o gubernie. Toate fiind slujbe bine plătite şi potrivite pentru mine.

N-am răspuns nimic.

— Uite-aici, semnează! a zis domnul, despăturind o hârtie pe care scria că n-am niciun soi de pretenţii de la prinţ şi că mă oblig să nu-l mai caut niciodată.

Prieteni, nu vă pot descrie exact starea mea de atunci. Citind acea hârtie m-am simţit ruşinat, umilit şi totodată plin de trufie, înspăimântat şi dornic de răzbunare deopotrivă, setos de libertate şi în acelaşi timp gata să îndur cine ştie ce chinuri, să iau asupra mea crucea, setos de putere, dar încercat şi de sentimentul dulce, ispititor că neputinţa poate oferi şi ea omului o fericire fără de pereche. Voiam să am suficientă putere pentru ca într-o bună zi să răzbun ocara ce-o sufeream acum şi totodată îmi doream să am forţa de a îndura această ocară. Pe scurt, îmi doream să fiu nu numai un răzbunător, ci în acelaşi timp şi un martir. Dar încă nu eram niciuna, nici alta, o simţeam prea bine – iar domnul din faţa mea o ştia şi el cu siguranţă. Mi-a spus de data asta cu asprime:

— Hai, iute, hotărăşte-te!

Iar eu am semnat hârtia.

— Aşa, a zis, şi a vârât hârtia în buzunar. Şi-acum, ce vrei să faci în continuare?

De-ar fi vrut Dumnezeu să-i fi răspuns ce-mi stătea pe limbă să spun, şi anume cuvintele simple: Vreau acasă! La mama! Dar în acel moment s-a deschis uşa şi a intrat un ofiţer de poliţie, un filfizon fercheş cu mănuşi albe, cu o sabie scânteietoare şi tocul lustruit, de piele, al

revolverului, cu o privire de gheaţă, plină de trufie, sclipindu-i în ochii albaştri. Şi doar din pricina sa, fără a-i mai arunca o privire domnului din faţa mea, am spus brusc:

— Vreau să intru în poliţie!

Această vorbă nesocotită, dragi prieteni, mi-a hotărât soarta. Abia mult mai târziu aveam să aflu că vorbele sunt mai puternice decât faptele – şi adeseori râd când observ cât de mult îi place lumii să spună: „Nu vorbe, ci fapte!” Dar ce nevolnice-s faptele! Cuvântul rămâne, fapta trece! Fapte face şi-un câine, dar vorba n-o rosteşte decât omul. Fapta, acţiunea nu-i decât o nălucă în comparaţie cu realitatea, şi încă mai mult cu realitatea supranaturală a cuvântului. Acţiunea se raportează la cuvânt cam în felul în care se raportează umbra bidimensională din cinematograf la omul viu tridimensional sau, dacă preferaţi, precum fotografia la original. De aceea am şi ajuns un ucigaş. Dar despre asta voi vorbi mai târziu.

Deocamdată s-au petrecut următoarele: am semnat o hârtie în camera unui funcţionar pe care până atunci nu-l mai văzusem. Ce scria exact în acea hârtie nu mai ştiu prea bine. Funcţionarul – un bătrân domn cu o barbă într-atât de venerabilă, de lungă, de argintie, încât chipul de deasupra ei părea mărunt şi insignifiant, ca şi cum acesta ar fi răsărit din barbă, şi nu invers, barba din el –, acest bătrân funcţionar mi-a întins o mână moale, durdulie şi unsuroasă de-atâta făţărnicie, zicându-mi:

— Sper să te acomodezi la noi şi să te simţi ca acasă! Pleci acum la Nijni Novgorod. Iată adresa celui la care trebuie s-ajungi. Cu bine!

Când eram deja la uşă, mi-a strigat:

— O clipă, tinere!

M-am întors la biroul lui.

— Ţine bine minte, tinere! a zis el aproape cu furie. „Să taci, s-asculţi, să taci, s-asculţi!”

A dus un deget la buzele năpădite de barbă şi mi-a făcut semn cu mâna.

Prin urmare, eram acum la poliţie, la Ohrana,

prieteni! Am început să urzesc planuri de răzbunare. Aveam putere. Aveam în mine şi ură. Eram un bun agent. N-am cutezat să mai întreb de Lakatos. Va mai apărea deseori în povestirea mea. Deocamdată îngăduiţi-mi să sar peste câteva amănunte ce ar mai fi de povestit. Mai există destule alte mârşăvii în viaţa mea care de-abia de-acum urmează.

Îngăduiţi-mi, prieteni, să sar peste relatarea amănunţită a faptelor josnice – da, ele pot fi, ba chiar trebuie numite josnice – pe care le-am comis în decursul următorilor ani. Ştiţi doar cu toţii, fraţii mei, ce-a fost Ohrana. Şi poate că vreunul dintre voi a şi simţit-o pe pielea lui. În niciun caz nu-i nevoie să v-o descriu în amănunţime. Prin urmare ştiţi ce-am fost. Iar dacă nu vă place, vă rog spuneţi-mi-o pe dată şi mă ridic şi plec. Are vreunul dintre voi ceva împotriva mea? Vă rog să mi-o spuneţi, domnii mei! Să mi-o spuneţi deschis! Iar eu am să plec!

Noi însă tăceam cu toţii. Doar birtaşul a spus:

— Semion Semionovici, de vreme ce tot ai început să ne spui povestea dumitale şi de vreme ce noi toţi cei care şedem aici avem câte ceva pe conştiinţă, te rog aşadar în numele nostru, al tuturor, să continui.

Golubcik mai luă o sorbitură şi îşi continuă povestirea:

— În ciuda tinereţii mele nu eram un prost, şi prin urmare în curând am ajuns să fiu bine văzut de superiorii mei. Dar mai întâi – am uitat să vă povestesc asta – i-am trimis o scrisoare mamei mele. Spunându-i că prinţul m-a primit bine şi că-i transmite salutări călduroase. Şi i-am mai scris că prinţul îmi făcuse rost de un post grozav în administraţia de stat şi că de-acum înainte îi voi trimite lunar câte zece ruble. Dar pentru banii ăştia nu va trebui să-i mulţumească prinţului.

Ştiam încă de când am scris această scrisoare că nu-mi voirtiai revedea mama niciodată – şi, oricât de curios vi s-ar părea, prieteni, asta mă-ntrista foarte tare. Dar eram îmboldit de ceva mai puternic – aşa mi se părea pe-atunci

–, de ceva mai puternic decât iubirea de mamă, şi anume de ura împotriva falsului meu frate. Ura era gălăgioasă ca o trompetă, în timp ce iubirea pentru maică-mea – abia auzită şi gingaşă ca sunetul unei harfe. Pricepeţi cum stau lucrurile, prieteni!…

Prin urmare, aşa tânăr cum eram, am ajuns un agent formidabil. N-am să vă povestesc toate infamiile pe care le-am comis în acea vreme. Dar unul sau altul dintre voi îşi mai aminteşte, poate, de povestea socialistului revoluţionar evreu Salomon Komrower, numit Komorov – iar asta a fost una dintre cele mai murdare isprăvi ale vieţii mele.

Salomon Abramovici Komrower era un tânăr delicat din Harkov pe care politica nu-l preocupase niciodată şi care învăţa sârguincios Talmudul şi Tora, cum se cuvine s-o facă un evreu, vrând să devină un soi de rabin. Sora lui, în schimb, studia filosofia la Petersburg şi frecventa cercurile socialiştilor revoluţionari, căci voia, după moda de-atunci, să elibereze poporul… Şi într-o bună zi a fost arestată. Iar Salomon Komrower, fratele ei, nu găseşte altceva mai bun de făcut decât să se prezinte grabnic la poliţie şi să declare că el şi numai el e vinovat de uneltirile primejdioase ale surorii sale. Bun! Şi l-au arestat şi pe el. Iar noaptea am fost trimis în celula lui. Asta se petrecea într-o închisoare din Kiev şi-mi mai amintesc încă exact ora când am intrat în celulă – era cu puţin înainte de miezul nopţii. Când am intrat, vreau să spun: când m-au îmbrâncit înăuntru, Salomon Komrower se învârtea necontenit încolo şi-ncoace, încolo şi-ncoace, părând să nici nu mă fi observat.

— Bună seara! am zis, dar el nu mi-a răspuns.

După cum aveam îndatorirea s-o fac, mi-am jucat rolul de vechi delincvent şi m-am culcat, oftând, pe prici. După un timp Komrower a încetat şi el să se plimbe şi s-a aşezat pe priciul său; eram obişnuit cu lucruri din astea.

— Politic? l-am întrebat ca de obicei.

— Da! a răspuns el.

— Cum aşa? l-am întrebat.

Ei bine, era tinerel şi prost, şi mi-a relatat întreaga poveste. Eu însă, care mă gândeam mereu la falsul meu frate, tânărul prinţ Krapotkin, şi la răzbunarea mea, am chibzuit dacă nu cumva mi se oferea în sfârşit ocazia să-mi mai răcoresc ura veşnic încinsă. M-am apucat deci să-l îmbrobodesc pe tânărul şi naivul Komrower că ştiu o cale de scăpare pentru el şi sora lui: anume să pomenească de tânărul prinţ ca fiind prietenul surorii sale, căci – aşa i-am mai spus evreului credul – când e rostit un nume ca cel al lui Krapotkin, nimeni nu mai are a se teme de nimic.

De fapt, pe atunci chiar nu ştiam că tânărul prinţ frecventa într-adevăr cercurile revoluţionare şi că de multă vreme era supravegheat de colegii mei. Se poate spune, aşadar, că ura mea şi setea de răzbunare au fost întrucâtva norocoase. Căci, iată: a doua zi, după ce evreul Komrower a fost interogat, s-a întors în celulă cu încă cineva – cu un tânăr de viţă aleasă în uniformă de inginer. Era, ca să zic aşa, chiar fratele meu: tânărul prinţ Krapotkin.

L-am salutat, dar bineînţeles că nu m-a recunoscut. Am început imediat să mă îngrijesc de el cu un zel plin de ură; de evreul Komrower, care zăcea pe priciul său din colţul celulei, nu-mi mai păsa defel. La fel cum procedase odinioară Lakatos cu mine, tot aşa i-am smuls şi eu tânărului prinţ secret după secret, trădare după trădare, dar cu mai mult succes decât avusese pe-atunci Lakatos cu mine. Ba mi-am permis chiar să-l întreb pe tânărul prinţ dacă-şi mai aminteşte de tabacherele pe care tatăl lui avea obiceiul să le dăruiască – şi pentru prima oară tânărul a roşit, lucru vizibil chiar şi în semiobscuritatea celulei. Căci aşa se întâmplă în viaţă: bărbatul care poate că încercase să-l răstoarne pe ţar s-a înroşit atunci când i-am amintit de una dintre ştrengăriile din copilăria sa. Din acel moment mi-a dat bucuros toate lămuririle pe care i le ceream. Aşa am aflat că tocmai în urma poveştii stupide cu tabacherele, care într-o bună zi ieşise la iveală, el se simţise obligat să adopte o atitudine ostilă împotriva ordinii sociale. Ca atâţia alţi tineri din vremea sa, luase faptul că banala lui infracţiune fusese descoperită drept pretext pentru a

deveni un aşa-zis revoluţionar şi pentru a arunca vina pe societate. Tot frumuşel mai era şi acum, iar când vorbea sau chiar zâmbea cu dinţii săi strălucitori celula noastră parcă se lumina. Uniforma îi era croită desăvârşit. Desăvârşit croite îi erau şi faţa, gura, dinţii, ochii, îl uram.

Mi-a destăinuit totul – într-adevăr totul, prieteni! Nu mai are azi importanţă şi nici nu vreau să vă plictisesc cu amănunte. Dar ceva tot trebuie să vă spun: nu mi-a folosit la absolut nimic că am transmis toate informaţiile despre el mai departe. Căci nu tânărul prinţ Krapotkin a fost pedepsit, ci evreul Komrower, complet nevinovat.

Am văzut cum i-au prins acestuia lanţul cu ghiuleaua de piciorul stâng, după care l-au trimis în Siberia. Tânărul prinţ, în schimb, a dispărut într-o zi la fel de brusc precum sosise.

Toate mărturisirile pe care mi le făcuse prinţul i-au fost atribuite tânărului Komrower.

Aşa se obişnuia pe-atunci, prieteni! Am fost cu el în celulă în ultima lui noapte petrecută acolo. A plâns un pic, dându-mi apoi câteva bileţele adresate părinţilor, prietenilor şi rudelor, şi mi-a spus:

— Dumnezeu e pretutindeni. Nu mă tem! Şi nici ură nu simt! împotriva nimănui! Ai fost prietenul meu – prieten la nevoie! îţi mulţumesc!

M-a îmbrăţişat şi m-a sărutat. Sărutarea lui îmi mai arde şi astăzi obrazul.

La aceste cuvinte, Golubcik şi-a dus degetul la obrazul drept.

Peste un timp am fost transferat la Petersburg. Nu ştiţi ce însemnătate avea un asemenea transfer. Aici îi erai subordonat direct celui mai puternic om din Rusia, comandantului suprem al Ohranei. De el atârna viaţa ţarului însuşi. Superiorul meu nu era nimeni altul decât contele W., un polonez – nici azi nu cutez să-i rostesc numele. Era un om ieşit din comun. Toţi cei pe care-i lua în slujba sa erau mai întâi chemaţi la el în birou pentru a depune în faţa lui un nou jurământ. Pe masa de scris neagră se găsea un imens crucifix de argint, plasat între

două lumânări de ceară galbenă. Perdele negre acopereau uşa şi ferestrele. Îndărătul biroului, pe un jilţ disproporţionat de înalt, negru, şedea contele, un omuleţ mititel cu capul pleşuv acoperit de pistrui; avea ochi spălăciţi, serbezi, care-ţi aminteau de nişte flori de nu-mă-uita veştede, urechile sfrijite ca de carton galben, maxilarele puternice şi gura pe jumătate deschisă, lăsând să i se întrevadă dinţii mari, galbeni. Omul acesta ne ştia cât se poate de bine pe fiecare dintre noi, funcţionarii Ohranei, supraveghindu-ne la fiecare pas, deşi părea să nu-şi părăsească niciodată biroul. Cu toţii îl găseam înspăimântător şi ne temeam de el mai tare decât se temeau oamenii de noi. Trebuia să depunem dinaintea sa un lung jurământ în odaia vrăjită, iar când dădeam să ieşim de-acolo ne oprea scurt, spunându-i fiecăruia dintre noi:

— Deci, bagă bine de seamă! Copil al morţii! Ţi-e dragă viaţa?

La care-i răspundeai:

— Da, Excelenţă! – şi puteai pleca.

Într-o bună zi am fost chemat la secretarul lui, care mi-a comunicat că pe mine şi pe mai mulţi dintre camarazii mei ne aştepta o misiune specială. De la Paris urma să sosească un mare croitor, domnul Charron – auzeam acest nume pentru prima oară –, care fusese invitat la Petersburg să prezinte într-unul dintre teatrele de-aici noua sa colecţie de modă. Câţiva mari duci erau interesaţi de fetele de la Paris. Iar câteva doamne din cea mai înaltă societate erau interesate de rochii. Trebuia ca noi să ne organizăm într-un serviciu de o natură foarte specială – mi-a spus secretarul. De unde să ştii cine se află printre fetele cu care intenţionează să vină domnul Charron? Oare n-ar putea ele ascunde arme sau bombe pe sub veşminte? Ce uşor le-ar fi s-o facă! îşi schimbă tot timpul rochiile, fireşte, ies din scenă şi intră în cabina lor, apoi se reîntorc, şi uite-aşa – gata nenorocirea. Domnul Charron a anunţat că vine cu cincisprezece fete. Avem deci nevoie de cincisprezece bărbaţi. Se prea poate să se încalce regulile bunei-cuviinţe

uzuale. Dar n-avem încotro. Apoi secretarul m-a întrebat dacă vreau să organizez şi să conduc întreaga afacere.

Această misiune specială – recunoaşteţi şi voi, dragi prieteni –, îndeajuns de neobişnuită, m-a umplut de bucurie. Văd că n-am cum să nu vorbesc cu voi despre lucruri foarte intime. Trebuie deci să vă mărturisesc că până în acel ceas nu fusesem niciodată îndrăgostit cu adevărat, aşa cum li se întâmplă bărbaţilor tineri. Pe lângă ţiganca pe care mi-o procurase prietenul Lakatos, relaţiile mele cu femeile se rezumaseră la cele câteva dăţi când frecventasem bordelul şi, ca să zic aşa, *posedasem* şi plătisem nişte fete. Meseria mă obliga să cunosc bine lumea, şi dispuneam şi de înzestrarea necesară pentru asta; dar pe atunci eram încă îndeajuns de necopt, iar gândul că trebuie să supraveghez nişte manechine de la Paris m-a făcut să-mi închipui că mi-a fost menit să spionez superba goliciune a unor doamne foarte alese din înalta societate pariziană, ba poate chiar să le „posed”. Am spus imediat că eram pregătit şi am purces să-i aleg pe cei paisprezece colaboratori ai mei. Erau flăcăii cei mai eleganţi şi mai tineri din întreaga noastră secţie.

Seara în care croitorul parizian a sosit la Petersburg cu manechinele şi geamantanele sale nenumărate ne-a dat nu puţine bătăi de cap. îl aşteptam la gară în păr, toţi cincisprezece, şi totuşi fiecăruia dintre noi i se părea că n-am fi decât cinci sau poate chiar numai doi. Şeful nostru atotputernic ne pusese în vedere să fim extrem de vigilenţi; şi toate astea numai din pricina unui croitoraş. Ne-am amestecat printre numeroşii oameni care-şi aşteptau rudele la gară. Eram pe-atunci convins că îndeplinesc o misiune extraordinar de importantă. Tot ce-aveam de făcut era nici mai mult, nici mai puţin decât să-i salvez, poate, ţarului viaţa.

Când trenul a intrat în gară, iar faimosul croitor a coborât din el, am văzut imediat că şeful nostru cel atotputernic greşise. Acest om nu era unul pe care să-l poţi bănui că ar comite atentate. Arăta bine hrănit, infatuat şi inofensiv şi se străduia din răsputeri să atragă cât mai

mult atenţia asupra sa. Pe scurt: nu era un „element subversiv”. Era un tip destul de înalt, dar din pricina îmbrăcămintei ciudate părea mai degrabă mic, ba chiar foarte scund. În loc să-l acopere cum se cuvine, hainele îi fluturau şi nu se aşezau pe el, ca şi cum le-ar fi primit în dar de la vreun prieten. Dar el însuşi şi le croise astfel, şi de aceea nouă, sau cel puţin mie, ni se părea că ar fi în dublu travesti, ca să zic aşa. M-am mirat că cei de la Curtea ţarului chemaseră la Petersburg un asemenea croitoraş parizian travestit; şi tot atunci am început să mă îndoiesc de siguranţa domnilor, a domnilor celor mari în cercurile cărora mi-ar fi plăcut atât de mult să fiu şi eu. Până în acel moment îmi închipuisem că domnii cei mari nu se pot înşela niciodată şi că nu le-ar da niciodată prin cap să cheme la Petersburg un comediant care să le dicteze doamnelor moda ce trebuie adoptată în Rusia. Acum însă o vedeam cu ochii mei. Croitorul a sosit cu mare alai, şi nu numai feminin, după cum te-ai fi aşteptat. Nu! Adusese cu el şi câţiva bărbaţi tineri – nişte bărbaţi tineri cu totul extraordinari de la Paris, oameni eleganţi, unul şi unul, cu cravate de mătase şi mişcări sprintene. Au sărit de pe scara vagonului pe peron ţopăind cu o încântare frivolă, aducând întrucâtva cu nişte vrăbioi sau scatii costumaţi – puţin a lipsit să înceapă să ciripească. Felul zgomotos şi voios în care s-au pornit imediat după coborâre să vorbească între ei mi s-a părut a fi într-adevăr conversaţia lipsită de griji, uşuratică, purtată de nişte păsări ce semănau cu oamenii ori, dacă preferaţi, de nişte oameni acoperiţi cu pene. Au aşteptat în faţa scării vagonului cu braţele întinse, primindu-le astfel pe cele cincisprezece fete care au coborât după ei cu multă graţie şi fasoane şi cu feţişoare şi gesturi atât de înfricoşate, de parcă nu coborau pe un peron, ci se aruncau într-un abis îngrozitor.

Una dintre femeile care coborau din vagon mi-a plăcut în mod deosebit. Ca şi celelalte fete pe care le adusese croitorul, purta şi ea un număr. Fiindcă toate purtau în dreptul sânului stâng un număr de culoare roşie

pe fond albastru, pictat pe nişte bavete curăţele, dreptunghiulare, de mătase. Dar îţi dădea impresia că cifrele fuseseră înfierate, după felul cum se înseamnă caii şi vacile. Cu toate că erau aşa de zglobii, m-a cuprins o milă nesfârşită de ele: da, mi-era milă, dar mai ales de aceea care-mi plăcuse de la prima privire. Purta numărul nouă şi se numea Luteţia, după cum am aflat. Dar din paşapoartele lor, pe care apoi le-am frunzărit în biroul de paşapoarte al poliţiei feroviare, rezulta că numele ei adevărat este Annette – Annette Leclaire. Nu ştiu de ce, dar numele acesta m-a mişcat în mod cu totul deosebit.

Poate că e cazul aici să vă repet că până atunci nu iubisem încă niciodată o femeie, şi asta înseamnă că încă nu cunoşteam deloc femeile. Eram tânăr şi plin de vigoare – fireşte că nicio femeie nu mă lăsa indiferent; dar inima n-avea niciun chef să se supună simţurilor mele. Pe cât de puternică mi-era dorinţa „să le am" pe toate, tot pe-atât de puternică era şi convingerea că nu-s în stare să-i aparţin nici uneia. Dar, aşa cum le stă în fire bărbaţilor tineri, mi-era totuşi dor de o singură femeie – vreau să spun, de acea unică femeie, de fapt, care să-mi poată ostoi dorul şi dorinţa după ele toate. În acelaşi timp, însă, bănuiam că asemenea femei n-au cum să existe, drept care – şi tot în felul bărbaţilor tineri – aşteptam să se-ntâmple aşa-numitul miracol. Şi mi s-a părut că el s-a împlinit în clipa în care am zărit-o pe Lutetia – numărul nouă. Atunci când un tânăr – aşa cum eram eu pe atunci – e în aşteptarea miracolului, iute ajunge să creadă că, iată, miracolul s-a şi întâmplat.

Aşadar m-am îndrăgostit de Lutetia la prima vedere, cum se spune. Curând mi s-a părut că-şi poartă numărul ca pe un stigmat infamant şi brusc am simţit ură împotriva acestui croitor distins, invitat aici de nobilii cei mai de frunte spre a le prezenta pe nefericitele lui sclave. Şi bineînţeles că cea mai nefericită dintre toate mi s-a părut fata cu numărul nouă şi cu numele de Lutetia.

Şi de parcă acest croitor monden netrebnic, dar nicidecum criminal, ar fi fost într-adevăr un proprietar de sclavi sau un neguţător de carne vie, am început să

chibzuiesc la mijloacele prin care aş putea s-o salvez din ghearele sale pe fata cu numărul nouă. Iar în faptul că din cauza croitorului mă trimiseseră la Petersburg am văzut în chip desluşit un „semn al sorţii”. Şi eram hotărât s-o salvez pe Luteţia.

Am uitat, poate, să vă explic adineauri de ce poliţia luase atari măsuri preventive din cauza unui croitor, ce-i drept, mai puţin obişnuit, dar care oricum nu era un individ suspect. Cu una sau două săptămâni mai înainte existase o tentativă de atentat împotriva guvernatorului din Petersburg. După cum ştiţi, în bătrâna noastră Rusie atentatele eşuate aveau un efect cu mult mai teribil decât cele reuşite, atentatele reuşite fiind socotite întrucâtva nişte ordalii irevocabile. Căci în acea vreme, prieteni, lumea încă mai credea în Dumnezeu şi oamenii erau siguri că nimic nu se-ntâmplă fără voia Sa. Dar pentru a-l devansa – dacă pot zice aşa – pe Dumnezeu Atotputernicul, nedându-l deci prilejul să-l omoare pe vreunul dintre domnii cei mari, poliţia noastră lua nişte aşa-numite măsuri preventive – măsuri stupide, ba uneori chiar absurde. Am primit însărcinarea să le supraveghem cu deosebită atenţie pe aceste sărmane fete drăgălaşe în pauzele în care îşi schimbau toaletele şi de asemenea în viaţa lor particulară la hotel. Aveam misiunea să-i supraveghem pe bărbaţii cu care, foarte probabil, fetele aveau să se împrietenească – aşa încât pot spune că în acele zile nici nu mai eram, de fapt, poliţişti, ci mai degrabă un soi de guvernante. Pe mine însă misiunea asta nu m-a făcut să mă simt stingherit, ci chiar m-a reconfortat. Dar în acele prime ore fericite ale iubirii mele, oare ce nu mi s-ar fi părut reconfortant? Inima mea: simţeam că până azi o renegasem. Din clipa în care iubirea se cuibărise în ea, am descoperit că inima se mai afla la locul ei – atât numai că până în acel ceas o renegasem, o ponegrisem, o denaturasem. Da, prieteni, era o desfătare neasemuită să simt că încă mai aveam o inimă şi să-mi recunosc crima de a o fi îndepărtat de la rosturile ei. Firește, nu ştiam pe atunci toate acestea cu precizia cu

care vi le relatez acum. Dar încă de atunci simţeam că iubirea începuse deja să mă izbăvească întrucâtva şi că-mi dăruia fericirea izbăvirii pe calea suferinţei, a bucuriei şi chiar a voluptăţii. Căci iubirea, prieteni, nu ne orbeşte, aşa cum o afirmă proverbul acela absurd, ci, dimpotrivă, ne deschide ochii. Aşa se face că, datorită iubirii absurde pentru o fată oarecare, am descoperit brusc că până în acel ceas fusesem un om rău, şi chiar măsura exactă în care fusesem rău. Iar de atunci ştiu că obiectul care trezeşte iubirea în inima omenească nici nu are vreo însemnătate în comparaţie cu revelaţia pe care ne-o hărăzeşte iubirea. Pe oricine şi orice ar iubi omul: el ajunge astfel să vadă, şi nu devine orb. Până atunci nu iubisem încă niciodată; pesemne că de aceea şi ajunsesem un nelegiuit, un spion, un trădător, un nemernic. Încă nu ştiam dacă fata va reuşi să mă iubească. Dar chiar şi numai harul pogorât asupra mea, care mă făcuse să mă îndrăgostesc brusc, la prima vedere, m-a făcut să fiu sigur pe mine, stârnindu-mi însă şi remuşcări din cauza faptelor mele infame. Am căutat să mă arăt demn de harul îndrăgostirii mele fulgerătoare. Şi dintr-odată am realizat întreaga infamie a profesiei mele, care m-a dezgustat. Din acele clipe am început să-mi ispăşesc crimele, dar acesta nu era decât începutul Nu ştiam pe atunci ce mult voi avea de ispăşit mai târziu.

O supravegheam, aşadar, pe fata numită Luteţia. Dar acum n-o mai făceam ca poliţist, ci ca un iubit gelos, nu pe temeiul profesiei, ci al inimii, ca să zic aşa. Simţeam o adevărată voluptate s-o supraveghez pe fată şi să ştiu clipă de clipă că deţin asupra ei o putere reală. Într-atât de crudă este natura umană, dragi prieteni. Chiar şi atunci când realizăm că suntem răi, tot răi rămânem. Căci oameni suntem – oameni! Răi şi buni! Buni şi răi! Nimic altceva decât oameni.

Am trecut prin chinuri infernale supraveghind-o pe fată. Eram gelos. Tot timpul tremuram ca nu cumva, dintr-o întâmplare, vreun alt coleg de-al meu să primească el, în locul meu, misiunea s-o supravegheze pe Luteţia. Eram

tânăr pe atunci, prieteni! Iar când eşti tânăr se mai întâmplă ca gelozia să stea la începutul iubirii; şi uneori te poţi simţi fericit chiar şi când eşti în culmea geloziei, ba poate tocmai din această cauză. Suferinţa ne face fericiţi la fel ca bucuria. Aproape că nu poţi deosebi fericirea de suferinţă. Adevărata iscusinţă de a deosebi fericirea de suferinţă nu vine decât odată cu vârsta. Iar atunci suntem deja prea slabi pentru a evita suferinţa şi a gusta fericirea.

În realitate – oare am mai spus-o până acum? – fireşte că iubita inimii mele nu se numea Luteţia. Vi se pare poate fără rost că amintesc acest fapt, dar pentru mine însemna mult că ea purta două nume, unul adevărat şi un altul fals. Multă vreme am ţinut paşaportul ei în buzunar. Am dus paşaportul la biroul de poliţie, am transcris eu însumi datele şi, aşa cum obişnuiam să procedăm, am pus ca fotografia să fie şi ea reprodusă, am luat la mine două copii şi le-am pus bine într-un plic special. Ambele nume m-au fascinat, fiecare într-alt fel. Ambele nume le auzeam pentru prima oară. Numele adevărat radia o lumină caldă, intimă, iar cel de Luteţia avea o strălucire magnifică, de-a dreptul împărătească. Era ca şi cum aş fi iubit două femei în loc de una – dar, pentru că erau două femei într-una singură, îmi părea că trebuie s-o iubesc de două ori mai mult.

În serile în care fetele prezentau la teatru rochiile croitorului parizian – ziarele le numeau *creaţii* sau chiar *creaţii geniale* –, le supravegheam intrând în cabinele fetelor. Croitorul a protestat teribil împotriva acestei măsuri. S-a dus la văduva generalului Porciakov, care în vremea aceea juca un rol însemnat în societatea petersburgheză şi care de fapt îl şi convinsese să vină în Rusia. În ciuda corpolenţei ei faimoase, impresionante, generăleasa dispunea de o viteză de circulaţie înspăimântătoare. Avea capacitatea uimitoare de a vizita într-o singură dimineaţă doi mari duci, un guvernator general, trei avocaţi şi pe directorul Operei Imperiale, pentru a li se plânge tuturor de măsura luată de poliţia noastră. Dar, prieteni, când circumstanţele se dovedeau

atât de speciale – la ce folos să te mai plângi de o măsură în bătrâna, draga noastră Rusie? Nici ţarul însuşi n-ar fi reuşit nimic în această privinţă – ba poate că el chiar mai puţin ca alţii.

Bineînţeles că eram la curent cu tot ce întreprindea sârguincioasa generălească. Ba mai mult, din leafa mea am plătit o sanie pentru a putea s-o urmăresc pretutindeni şi tot din buzunarul meu am dat bacşişuri la slugi şi lachei, care-mi relatau fiecare cuvinţel rostit de generălească în diversele case. Fireşte că cele aflate le aduceam imediat la cunoştinţă şefului meu. M-a lăudat, dar m-am jenat să ascult laudele. Căci, prieteni, acum nu mai eram în slujba poliţiei, ci mă aflam într-un serviciu mai înalt – eram în slujba propriei mele pasiuni.

În acele zile m-am dovedit, pesemne, cel mai iscusit dintre toţi funcţionarii, căci nu numai că eram mai iute de picior decât atât de operativa generălească, ci dispuneam totodată şi de ciudata însuşire de a fi aproape ubicuu. Mă arătasem în stare să-i supraveghez aproape concomitent pe toţi trei: pe Luteţia, pe generălească şi pe faimosul croitor. Doar pe unul nu l-am observat la timp, prieteni, pe unul singur: veţi afla curând despre cine era vorba. Într-o zi l-am văzut pe faimosul croitor, care pusese pe el o haină de blană largă, comandată încă de la Paris – fiindcă nu era o blană rusească, ci una aşa cum îşi imaginează parizienii c-ar arăta o blană rusească –, l-am văzut aşadar urcând în sanie înfofolit într-un soi de mantou muieresc din blană de astrahan, cu o glugă de vulpe albastră de care spânzura un ciucure argintiu, şi pornind-o spre casa generălesei. M-am luat după el, dar am ajuns încă înaintea lui acolo în antreul casei deschizându-i uşa, îmbrăcat în livrea de lacheu, şi ajutându-l să-şi scoată blana ciudată – puteam s-o fac, fiindcă mă împrietenisem de câteva zile cu portarul –, după care am aşteptat în anticameră cu urechea ciulită. Vajnica generălească i-a prezentat croitorului un raport zdrobitor. Pe care am reuşit să-l ascult. I-a spus că tot ce încercase să întreprindă fusese zadarnic. Îi sorbeam vorbele cu desfătare. Căci împotriva Ohranei – şi prin urmare şi a

mea, într-o anume măsură – niciun mare duce, ba nici chiar un avocat ovrei n-avea cum izbândi. Cum ştiţi însă, în vechea Rusie existau trei mijloace infailibile, pe care generăleasa i le-a şi dezvăluit croitorului: bani, bani şi iar bani.

Croitorul era dispus să scoată parale din pungă. Şi-a luat rămas-bun, a îmbrăcat din nou ciudata lui blană şi s-a urcat în sanie.

În prima seară când a avut loc prezentarea „creaţiilor" sale a apărut şi el – prietenos, rotofei şi totuşi butucănos, cu faţa radioasă şi îmbrăcat în frac şi vestă albă la care-i sclipeau năsturaşi roşii bizari amintind de nişte gărgăriţe; s-a învârtit prin culise şi prin faţa cabinelor fetelor lui. Dar, vai, n-a reuşit să-l mituiască nici barem pe cel mai mizerabil dintre noi! Măcar că-şi zăngănea în buzunarele încăpătoare arginţii precum un călugăr săculeţul cu ofrande sunătoare şi, în ciuda înfăţişării lui superbe, arăta mai puţin ca unul care caută să-i mituiască pe alţii, cât mai degrabă ca un milog. Şi nu l-ar fi putut convinge nici pe cel mai venal dintre noi să-i accepte banii. Era limpede: îi venea pesemne mai uşor să se înţeleagă cu marii duci decât cu nişte spioni ca noi.

A dispărut, iar noi am intrat în cabinele fetelor.

Tremuram. Mă veţi crede pe cuvânt dacă vă spun că mi-a fost atunci frică, pentru prima oară în viaţă frică de-a binelea, o frică ce-mi pătrunsese-n oase. Mă temeam de Luteţia şi de dorinţa lacomă s-o văd pe jumătate dezbrăcată, doar cu o cămăşuţă pe ea, mă temeam de poftele ce se stârneau în mine, de lucrurile neînţelese, primare care-mi paralizau voinţa, şi mă temeam şi de propria-mi putere asupra ei. M-am întors cu spatele. M-am întors cu spatele la ea în timp ce se schimba. A râs de mine. În timp ce mă-ntorceam temător cu spatele, aşadar, pesemne că a descoperit cu acel ager instinct feminin care adulmecă numaidecât teama şi neputinţa bărbaţilor îndrăgostiţi, că eu eram unul dintre cei mai inofensivi copoi din întreg marele imperiu ţarist. Dar ce vorbesc eu de instinct! Ea doar ştia bine că era misiunea mea s-o

supraveghez îndeaproape, ba chiar cu toată străşnicia, dar văzuse că totuşi mă întorsesem cu spatele la ea şi, prin urmare, mă dădusem de gol! Eram de-acum la cheremul ei! Mă ghicise! Ah, prieteni, e mai bine să te dai pe mâna unui duşman declarat decât să laşi o femeie să ştie c-o iubeşti. Căci duşmanul te nimiceşte iute! Femeia însă – ei, veţi vedea curând cât de încet, cât de ucigător de încet…

Bun! Stăteam aşadar cu faţa spre uşă, cercetând clanţa albă şi plicticoasă de parcă misiunea mea era să ţin sub supraveghere tocmai acest obiect inofensiv – îmi amintesc bine: era de fapt o banală măciulie de porţelan, în care nu puteai descoperi nicio fisură. Treaba a durat un răstimp destul de îndelungat. Iar între timp iubita inimii mele cânta, fluiera şi ciripea în spatele meu – şi în faţa oglinzii, după cum am ghicit – nişte cântece deopotrivă nonşalante şi dezmăţate, şi mă simţeam luat în râs de cântatul, fluieratul şi ciripitul ei. Curată batjocură!…

Deodată s-a auzit bătând la uşă. M-am întors imediat şi am zărit-o pe Luteţia în faţa oglinzii ovale cu ramă aurită, căutând să-şi pudreze spatele cu un imens pămătuf. Era gata îmbrăcată. Purta o rochie neagră răscroită triunghiular la spate, tivită pe margini cu catifea roşie, şi căuta s-ajungă cu mâna dreaptă, în care ţinea pămătuful uriaş, la spatele ei, pentru a şi-l pudra. Mai mult decât goliciunea ei tulburătoare m-a fascinat în acea clipă conexiunea aproape drăcească – nu găsesc o altă expresie –, aşadar aproape drăcească a acestor culori. De atunci cred a şti că Iadul, în care cu siguranţă că voi ajunge cândva, e colorat în negru, alb şi roşu; iar în anumite locuri ale acelui tărâm – de pildă, pe pereţii Iadului – poţi desluşi ici-colo răscroiala triunghiulară a unui spate de femeie; la fel şi pămătuful de pudră.

M-am lungit prea mult povestindu-vă toate acestea, deşi totul n-a durat atunci decât o clipă. Înainte ca Luteţia să strige „Intră!”, uşa s-a deschis. Şi încă înainte să apuc să-ntorc capul spre uşă, bănuiam de-acum cine-i noul sosit. O bănuiţi şi voi, prieteni! Cine altul dacă nu vechiul, ah, vechiul meu prieten Lakatos!

— Bună seara! a spus el pe ruseşte.

După care i-a vorbit Luteţiei un timp în franceză. N-am înţeles decât prea puţin. Pe mine păruse să nu mă recunoască ori să nu vrea să mă recunoască. Luteţia s-a întors spre el zâmbind. I-a spus câteva vorbe pe jumătate întoarsă în jilţ şi continuând să zâmbească, ţinând pămătuful mare în mână; o vedeam de două ori – imaginea ei vie, precum şi imaginea din oglindă. Lakatos s-a apropiat de ea şi am remarcat că tot mai şchiopăta vizibil. Purta frac şi cizme lăcuite, iar la butonieră îi ardea o floare roşie dintr-un soi necunoscut mie. În ce mă priveşte, fusesem aproape suprimat din peisaj. Aveam impresia că pentru niciunul dintre ei, nici pentru Luteţia, nici pentru Lakatos, nu mai eram de faţă, în carne şi oase. Şi mai c-aş fi început să mă îndoiesc eu însumi de prezenţa mea aici, dacă n-aş fi văzut foarte clar cum Lakatos şi-a sumes mânecile fracului – butonii de la manşete îi zăngăneau încetişor – şi cum i-a luat Luteţiei din mână pămătuful de pudră, apucându-l cu degetele răşchirate. Şi de parcă ar fi avut intenţia nu să presare un pic de pudră pe spatele ei, ci să modeleze un alt spate de femeie, s-a pornit să facă pase magice şi să deseneze prin aer, cu ambele mâini, nişte cercuri ininteligibile, după care s-a aplecat şi-apoi s-a înălţat în vârful picioarelor, întinzându-şi corpul, pentru ca abia la urmă de tot să atingă cu pămătuful spatele Luteţiei. Trecându-i-l peste spate cu o mişcare ca şi când ar fi văruit un zid, de pildă. Toate astea au durat ceva vreme, iar Luteţia zâmbea… îi desluşeam zâmbetul în oglinda ovală, într-un târziu Lakatos s-a întors spre mine şi mi-a spus firesc, de parcă mai înainte m-ar fi salutat şi recunoscut:

— Ei, bătrâne prieten, şi dumneavoastră tot aici?

Zicând asta şi-a vârât mâna în buzunarul pantalonului în care auzeam zăngănind şi sunând monede de argint şi de aur. Le cunoşteam bine zornăitul.

— Aşadar iată că ne regăsim! a continuat.

Nu i-am răspuns nimic, apoi, după o tăcere mai lungă, m-a întrebat:

— Cât timp mai ai de gând s-o deranjezi pe doamna?

— Dacă o deranjez, e fără voia mea, am răspuns. Aceasta mi-e slujba!

Şi-a ridicat braţele spre tavan, exclamând:

— Auzi, slujba! Asta-i e slujba!

S-a întors apoi spre Luteţia, şoptindu-i ceva pe franţuzeşte.

Mi-a făcut semn să mă apropii de oglinda ovală şi de Luteţia, spunând:

— Colegii dumneavoastră au şi plecat cu toţii. Doamnele trebuie lăsate în pace. S-a-nţeles?

— Asta mi-e slujba! am răspuns.

— I-am mituit pe toţi! a zis Lakatos. Pe doamne nu le mai deranjează nimeni! Cât cereţi?

— Nu cer nimic!

— Douăzeci, patruzeci, şaizeci?

— Nu.

— O sută?

— Nu!

— Nu-s împuternicit să ofer mai mult.

— Atunci plecaţi! am zis.

În această clipă s-a auzit sunând soneria. Luteţia a ieşit din cabină.

— O să-ţi pară rău! mi-a spus Lakatos.

S-a dus după Luteţia, iar eu am rămas pentru o clipă locului, zăpăcit şi cu inima strânsă. Mirosea ameţitor a fard, a parfum, a pudră şi-a femeie. Mai înainte nu simţisem nimic din toate aceste mirosuri; ori poate că doar nu le băgasem în seamă, ce pot şti? Dintr-odată însă mirosul acela amestecat şi felurit a năvălit peste mine ca un duşman dulceag – era ca şi cum nu Luteţia, ci amicul Lakatos l-ar fi exalat; ca şi cum, înainte de a fi sosit el aici, parfumurile, fardul, pudra şi femeia n-ar fi mirosit defel, ci abia Lakatos ar fi trezit aceste mirosuri la viaţă.

Am ieşit şi m-am uitat pe culoar la tot şirul de cabine. N-am mai zărit însă pe niciunul dintre colegii mei. Nu mai erau, dispăruseră cu toţii de parcă-i înghiţise pământul. Fiecare dintre ei fusese plătit: cu câte douăzeci, patruzeci, şaizeci sau cu o sută de ruble.

Stăteam în culise alături de cei doi pompieri de serviciu, uitându-mă în sală la societatea atât de distinsă şi la vlăstarele de neam princiar care se strânseseră aici spre a-l omagia pe croitoraşul cel ridicol de la Paris, dar care totodată se temeau de nişte biete fetişcane numite „manechine”. Prin urmare, aşa era alcătuită înalta societate – mi-am zis în sinea mea –, care admira şi totodată se temea de un croitor. Iar Lakatos? El de unde răsărise? Ce vânt îl adusese aici? Mi-era frică de el. Simţeam limpede că mă are la mână – îl uitasem de mult, şi tocmai de-asta mi-era de două ori mai frică de el. De fapt, nu-l uitasem niciodată cu totul, ci doar mi-l scosesem din memorie şi din gând, îl alungasem de-acolo. Şi de aceea mi-era îndoit teamă, o, nu o teamă obişnuită, prieteni, nu teama pe care omul o simte în faţa altor oameni! Abia atunci şi abia simţind acea frică ciudată am înţeles cu adevărat cine era Lakatos. Am înţeles, ce-i drept, dar totodată s-ar fi zis că-mi era teamă şi de propria mea descoperire şi că încercam cu orice preţ s-o ascund de mine însumi. Era ca şi cum aş fi fost condamnat să lupt mai degrabă împotriva mea şi să mă apăr de mine însumi decât să lupt împotriva lui şi să mă apăr de el. Într-aşa măsură, dragi prieteni, omul poate cădea pradă orbirii atunci când o vrea marele viclean, împielițatul. Te temi cumplit de el, şi totuşi te-ncrezi în el mai mult decât în tine însuţi.

În timpul primei pauze m-am dus iar în cabina Luteţiei. Îmi ziceam că este, desigur, de datoria mea s-o fac. În realitate însă mă împingea la asta un sentiment ciudat, un amestec de gelozie, ciudă, iubire, curiozitate – ce ştiu eu? Lakatos a mai apărut o dată în timp ce Luteţia se schimba, iar eu, ca şi mai înainte, mă aflam cu spatele la ea privind ţintă la uşă. Deşi stăteam în calea lui, m-a băgat la fel de puţin în seamă ca şi prima oară, de parcă n-aş fi fost om, ci dulap. M-a ocolit dintr-o singură răsucire, mărturisesc, elegantă, rotundă, a umerilor şi a şoldurilor. Ajunsese acum lângă Luteţia şi-l puteam vedea în oglinda în faţa căreia stătea ea aşezată. Venirea lui m-a mâniat în

aşa hal, încât mi-am întors capul instantaneu, învingându-mi sfiala şi uitând de iubirea mea. L-am văzut pe Lakatos ducând trei degete la gura ţuguiată şi trimiţând un soi de sărut aerian înspre imaginea din oglindă a femeii. Şi-n acest timp rostea necontenit unul şi acelaşi cuvânt franţuzesc: O, *mon amour*, *mon amour*, *mon amour*! Luteţia îi zâmbea din oglindă. În clipa următoare – n-am priceput şi nici acum nu pricep cum de s-a întâmplat – Lakatos i-a pus pe măsuţa din faţa oglinzii un buchet enorm de trandafiri de culoare întunecată. Şi doar îl văzusem intrând în cabină cu mâinile goale! Imaginea din oglindă a Luteţiei a dat uşor din cap. Lakatos a mai trimis spre ea o sărutare, apoi s-a întors şi-a unduit în jurul meu cu aceeaşi răsucire rotundă ca la venire, părăsind încăperea.

Văzând cu ochii mei cum într-o clipită se pot produce ca prin farmec buchete de flori inexistente mai înainte, la teama mea personală s-a adăugat acum şi teama profesională. Cele două temeri mi se cuibăriseră în piept ca doi gemeni siamezi inseparabili. Fiindcă era limpede că, dacă cineva reuşea să scoată la iveală sub ochii mei, din nimic, un buchet de flori, la fel de uşor ar fi putut reuşi Luteţia sau Lakatos să producă cu mâinile goale una dintre bombele de care se temeau atât de tare superiorii mei şi cei din spatele lor. Înţelegeţi-mă bine, nu-mi păsa de viaţa ţarului, ori a vreunuia din marii duci, ori a guvernatorului. Nu mă sinchisesc nici azi de mai-marii lumii noastre şi cu-atât mai puţin o făceam pe-atunci! Nu, ce mă cutremura era simpla idee a unei catastrofe, a purei catastrofe, cu toate că încă nu ştiam ce chip va lua. Dar mi se părea iminentă. Şi bănuiam că Lakatos avea să fie, ba chiar trebuia să fie cauza ei, inevitabil. Prin natura mea nu eram prea credincios şi nu-mi bătusem niciodată capul cu privire la Dumnezeu şi ceruri. Acum însă am început să ghicesc întrucâtva ce este Infernul – şi la fel cum chemi pompierii abia după ce incendiul a izbucnit, tot aşa m-am apucat şi eu în acele zile să-nalţ spre cer şi spre Domnul necunoscut al lumii nişte rugăciuni absurde, incoerente, dar rostite

înfocat, din toată inima. Nu mi-au slujit decât prea puţin, pesemne, fiindcă nu trecuseră peste mine decât încercări neînsemnate. Mă mai aşteptau încă destule altele.

Am început să fiu cu ochii în patru. Croitorul din Paris urma să mai rămână încă zece zile la noi, dar după numai trei zile am auzit că toaletele, mai bine zis „creaţiile” lui, le plăceau atât de mult doamnelor din înalta noastră societate, încât aveau de gând să-i prelungească şederea cu alte zece zile. Ce veste bună şi totodată deconcertantă pentru mine! Am primit misiunea să supraveghez casa pe-atunci cunoscută a doamnei Lukacevski, unde obişnuiau să se strângă după miezul nopţii ofiţerii din garnizoană. Ştiam bine casa datorită profesiei mele, dar numai pe-afară. Înăuntru nu intrasem niciodată. Mi s-a încredinţat şi un aşa-numit cont de cheltuieli de trei sute de ruble, precum şi un frac de serviciu pe care obişnuiau să-l poarte cu schimbul trei dintre oamenii noştri de la secţia mondenă. Fracul îmi venea foarte bine. La gât mi-am atârnat o înaltă decoraţie grecească – aur tivit cu roşu – prinsă cu o panglică roşie de mătase. Doi dintre lacheii doamnei Lukacevski erau în serviciul nostru. M-am postat la miezul zilei în faţa casei. După ce am aşteptat îndeajuns de mult pentru a presupune că era timpul să-mi fac intrarea fără a mai bate la ochi, am păşit înăuntru aşa cum eram îmbrăcat, cu cilindru, baston, pelerină şi decoraţie. Am salutat ca un vechi cunoscut pe unul sau altul dintre domnii în uniformă şi în civil despre care fusesem informat dinainte. Mi-au răspuns cu surâsul acela obligatoriu şi searbăd cu care se obişnuieşte să-l întâmpini în marea societate deopotrivă pe prieten, pe duşman ori pe cel ce ţi-e indiferent. O clipă mai târziu unul dintre lacheii noştri mi-a făcut semn să mă iau după el. Am ajuns într-una dintre cămăruţele discrete de la etajul întâi, despre care n-aveţi cum şti căror scopuri slujesc; căci ele nu slujesc pentru un ceas de dragoste ori de ceea ce se numeşte astfel, ci sunt folosite de martori şi iscoade, de denunţători şi copoi. Printr-o crăpătură măricică dintr-un perete de scânduri subţire, tapetat, puteai vedea şi auzi

totul.

Iar eu, prieteni, am avut ce vedea! – am văzut-o pe Luteţia, pe iubita inimii mele, în tovărăşia tânărului Krapotkin. Vai, l-am recunoscut imediat, nu încăpea nicio îndoială! Cum aş fi putut să nu-l recunosc? în acea vreme ajunsesem atât de ticăloşit, încât eram în stare să recunosc mai iute ceea ce uram decât ceea ce mi-era drag şi-mi plăcea. Ba chiar îmi exersasem această disponibilitate a firii mele, căutând să mi-o desăvârşesc. Am zărit-o deci pe Luteţia, pe iubita inimii mele, în braţele bărbatului despre care odinioară îmi închipuisem că ar fi duşmanul meu; în braţele bărbatului pe care în decursul ultimilor ani trăiţi de mine în infamie aproape că-l uitasem; în braţele fratelui meu pe care-l uram, ale falsului meu frate – prinţul Krapotkin.

Veţi înţelege, prieteni, ce s-a petrecut atunci în sufletul meu: dintr-odată, pe neaşteptate – nu mă mai gândisem de multă vreme la asta –, mi-am amintit de ruşinosul meu nume de „Golubcik”; şi mi-am mai amintit că-mi datoram abjecta profesie exclusiv familiei Krapotkin; şi din nou mi-am zis că la vremea sa, la Odessa, bătrânul prinţ cu siguranţă că m-ar fi recunoscut drept fiul său fără nicio dificultate, dacă în acea clipă n-ar fi năvălit în cameră băiatul acela cu voioşia lui jignitoare; şi dintr-odată în mine s-au trezit iar vechea, prosteasca mea vanitate din tinereţe şi amărăciunea! Da, şi amărăciunea. Căci el nici măcar nu era fiul lui Krapotkin! în vreme ce eu eram, în mod cert. Lui însă îi reveniseră numele şi tot ceea ce aducea cu sine acest nume: faima, consideraţia şi banii; faima, banii, înalta societate şi – prima femeie pe care o iubeam.

Înţelegeţi, prieteni, ce înseamnă asta: prima femeie pe care o iubeşte un bărbat. Ei totul îi stă în puteri. Eram un mizerabil care ar fi putut atunci să ajungă un om cumsecade. Dar n-am ajuns un astfel de om, prieteni! în clipa când i-am zărit împreună pe cei doi, pe Krapotkin şi Luteţia, răul din mine – căruia în mod vădit îi eram predestinat încă din născare şi care până atunci nu făcuse

decât să mocnească încetişor în adânc – a izbucnit cu o vâlvătaie transformându-se în pârjol. Pieirea mea era certă.

Încă de pe atunci îmi presimţeam pieirea şi tocmai de aceea am reuşit să observ cu mare precizie cele două obiecte ale patimilor mele: pe cel al urii mele, ca şi pe cel al iubirii mele. Niciodată nu priveşte omul atât de rece şi de limpede ca în ceasul în care simte căscându-se în faţa lui abisul negru. Am resimţit ura şi iubirea în acelaşi timp – în inima mea erau la fel de intim reunite precum cei doi din camera învecinată: Luteţia şi Krapotkin. Iar cele două sentimente, întocmai precum cei doi pe care-i urmăream, nu se luptau între ele, ci se îngemănau şi se împerecheau într-o senzaţie de desfătare care neîndoielnic era mai mare, mai intensă, mai voluptuoasă decât împerecherea celor doi.

Nu resimţeam niciun fel de dorinţă fizică şi nici măcar gelozie; ori cel puţin nu gelozie în forma ei banală, pe care fiecare dintre noi probabil că a şi avut prilejul s-o simtă văzând cum femeia iubită îi este luată de un altul ori mai degrabă cum iubita se lasă luată de-un altul cu bucurie. Poate că nu eram nici măcar îndârjit. Şi nici măcar dornic de răzbunare. Mă asemănăm mai mult cu un judecător rece şi obiectiv, care îi observă pe criminali comiţând nelegiuirea asupra căreia va trebui mai târziu să pronunţe sentinţa. Iar eu mi-am pronunţat încă de-atunci sentinţa, care suna: moarte lui Krapotkin! Nu mă mira decât că aşteptasem atât de îndelung s-ajung aici. Şi-am descoperit atunci că de fapt condamnarea aceasta la moarte nu făcuse decât s-aştepte răbdătoare înăuntrul meu, fiind gata hotărâtă, pronunţată şi pecetluită cu mult timp înainte. O spun încă o dată – nu era dorinţă de răzbunare. După părerea mea era urmarea naturală a unei banale dreptăţi obiective, morale. Nu doar eu fusesem o victimă a lui Krapotkin. Nu! însăşi legea dreptăţii morale îi căzuse victimă. În numele acestei legi am pronunţat sentinţa: condamnarea la moarte.

La Petersburg trăia pe atunci un turnător pe care-l

chema Leibusch. Era un bărbat minuscul, de nicio sută douăzeci de centimetri – nici măcar un pitic, ci umbra unui pitic. Era un colaborator foarte apreciat de colegii mei. Nu-l văzusem decât de câteva ori, în treacăt. Ca să spun tot adevărul: deşi eu însumi eram, cum se zice, deja uns cu toate alifiile, mi-era totuşi un pic teamă de el. Există mulţi escroci şi falsificatori fără scrupule în societatea noastră, dar cu siguranţă că niciunul nu era mai lipsit de scrupule şi mai abil ca el. Era în stare, de pildă, să-ţi producă cât ai zice peşte dovada de nezdruncinat că un criminal e-un miel nevinovat şi că în schimb un inocent a pregătit minuţios un atentat împotriva ţarului. Deşi mă ticăloşisem eu însumi atât de tare, prieteni, încă mai nutream convingerea că făceam răul nu din pură ticăloşie, ci pentru că soarta mă condamnase la asta. În mod ciudat, încă mă mai consideram un aşa-zis „om bun”. Barem eu mai eram conştient că făceam răul şi din această pricină simţeam nevoia să-mi cer iertare mie însumi. Mi se făcuse o nedreptate. Mă numeam Golubcik. Fusesem privat de toate drepturile ce mi se cuveneau prin naştere. Socoteam pe-atunci că ghinionul meu era o nenorocire absolut nemeritată. Ca să zic aşa, aveam un drept consfinţit de a fi rău. Ceilalţi însă, care-mi făceau ei rău mie – aceia nu aveau acest drept.

Bun, m-am dus aşadar la informatorul nostru Leibusch. Abia în clipa în care ne-am aflat amândoi faţă în faţă am realizat pe depijn lucrurile năprasnice pe care le aveam în minte. Felul cum arăta – pielea lui gălbejită, ochii înroşiţi, ciupiturile mari de vărsat, statura lui de-o micime neomenească – mai că m-ar fi făcut să mă răzgândesc şi să-mi schimb convingerea fermă că sunt un judecător şi un executor al legii. M-am poticnit de câteva ori înainte de a începe să vorbesc cu el. În cele din urmă am spus:

— Leibusch, ai prilejul să-ţi dovedeşti destoinicia.

Ne găseam într-una dintre anticamerele şefului nostru. Eram doar noi doi, şedeam unul lângă celălalt pe o sofa de pluş de un verde otrăvit, iar mie mi se părea că mă aflu deja pe banca acuzaţilor. Chiar aşa, şedeam pe banca

acuzaţilor în clipa în care eram pe punctul să judec şi să condamn.

— Ce mai trebuie iar să dovedesc? a zis stârpitura. Am tot dovedit destule până acum!

— Îmi trebuie documente incriminatorii împotriva unui anume individ, am zis.

— Cineva din cercurile înalte?

— Se-nţelege!

— Cine anume?

— Tânărul Krapotkin!

— Nimic mai uşor, zău aşa, a zis piticania, nimic mai uşor!

Ce simplu era totul! Prizăritul nici nu clipise când îi spusesem că-mi trebuie material doveditor împotriva lui Krapotkin. Prin urmare, de mult se strângeau documente împotriva sa. Mi s-a părut deodată că numai firea mea mărinimoasă mă împiedicase până acum să aflu de asta. Şi aproape că nici nu mai era o infamie ceea ce eram pe cale să comit acum, ci doar o autentică îndatorire de judecător.

— Când? l-am întrebat.

— Mâine la aceeaşi oră, mi-a spus prizăritul.

Şi într-adevăr mi-a adus nişte documente superbe. Chiar şi numai jumătate dintre ele ar fi ajuns să-l facă pe un rus oarecare să se învârtească de douăzeci de ani de ocnă. Şedeam amândoi, răsfoind materialul, în cămăruţa retrasă a unei ceainării pe al cărei proprietar îl cunoşteam. Printre hârtii se aflau tot felul de scrisori către prieteni, ofiţeri şi persoane sus-puse, către anarhişti cunoscuţi şi scriitori suspecţi, precum şi o serie de fotografii cât se poate de convingătoare.

— Uite-aici, a spus prizăritul, astea-s cele falsificate de mine.

M-am uitat la el. Nimic nu se clintise pe feţişoara lui gălbejită, minusculă, unde abia dacă-şi găseau loc ochii, nasul şi gura şi ai cărei obrăjori erau teribil de scofâlciţi. Ai fi zis că trăsăturile chipului său nici nu dispuneau de spaţiul de manevră necesar pentru a-şi modifica expresia. A zis: „Pe asta eu am falsificat-o!” Şi: „Pe asta eu am

falsificat-o!” Şi iar: „Pe asta eu am falsificat-o!” – şi niciun muşchi nu i-a tresărit pe chip. În mod vădit îi era perfect indiferent dacă fotografiile erau falsificate sau autentice. Toate nu erau decât nişte fotografii şi-atât. Dar erau dovezi. Şi cum de mulţi ani încoace descoperise că falsele fotografii dovedeau tot atât cât şi cele autentice, se dezvăţase cu desăvârşire să le mai deosebească pe unele de altele, crezând aproape cu o naivitate de copil că falsurile comise de el la drept vorbind nici nu sunt falsuri. Cred chiar că nici nu ştia, că nu mai ştia în general prin ce se deosebeşte, de fapt, o fotografie falsă de una autentică ori o scrisoare autentică de o alta măsluită. Ar fi nedrept să vrei să-l socoteşti pe stârpifcura asta de Leibusch drept un criminal. Era o căzătură infamă, cu mult mai rău decât un criminal, cu mult mai rău chiar şi decât mine, prieteni!

Ştiam prea bine ce trebuie făcut cu aceste scrisori şi fotografii. Ura mea avea un sens. Dar piticania din faţa mea nu era cineva care ura şi judeca. Tot răul pe care-l făcea era absurd, doar că Diavolul îi poruncea pur şi simplu să facă răul. Era prost ca un gânsac, dar extrem de şiret în felul în care înfăptuia acele lucruri complicate al căror sens şi scop nici nu le pricepea. Nici măcar nu mi-a cerut în schimb, drept răsplată, un cât de mic câştig lumesc. Făcea totul dintr-un soi de amabilitate. Nu mi-a cerut nici bani, nici promisiuni, nici hatâruri. Mi-a oferit tot acel material atât de preţios pentru mine fără o tresărire pe faţă, fără să mă întrebe la ce-mi trebuie, fără să-mi ceară nimic, ba chiar şi fără să mă cunoască. S-ar fi zis că răsplata o şi obţinuse de altundeva.

Ei, dar ce mă privea asta pe mine? Am luat ce-mi trebuia; n-am întrebat de unde şi de la cine-mi venea. La urma urmei luasem întreg materialul din mâinile lui, ale prizăritului.

Peste nici jumătate de oră mă găseam în faţa superiorului meu nemijlocit. Şi la nici două ore după asta tânărul Krapotkin a fost arestat.

Dar n-a rămas multă vreme închis, prieteni, nu, câtuşi de puţin. Cu totul, trei zile. În cea de-a treia zi am

fost chemat la şeful nostru cel mare, care mi-a spus următoarele:

— Tinere, aş fi crezut că ai mai multă judecată!

Am tăcut.

— Tinere, a început el din nou, ia explică-mi prostia pe care ai făcut-o.

— Luminăţia Voastră, am zis, pesemne că am făcut într-adevăr o prostie, de vreme ce mi-o spune chiar înălţimea Voastră. Dar de explicat nu pot s-o explic defel.

— Bun, a răspuns Excelenţa Sa, să ţi-o explic eu atunci: e limpede că eşti îndrăgostit. Şi cu această ocazie îmi îngădui o aşa-numită observaţie filosofică. Ţine minte, tinere! Un om care vrea s-ajungă ceva în viaţă nu se îndrăgosteşte niciodată. Iar bărbatul care pe deasupra mai are şi marele noroc să lucreze la noi, acela, mai cu seamă, nu are absolut niciun fel de sentimente. Poate să dorească o anumită femeie – bun, asta mai înţeleg! Dar când îi stă în cale unul dintre atotputernicii societăţii noastre, atunci cineva de seama noastră trebuie să-şi înăbuşe dorinţa. Ascultă-mă bine, tinere! O viaţă întreagă n-am avut decât o singură dorinţă: aceea de a ajunge mare şi puternic. Şi chiar asta sunt astăzi – mare şi puternic. Supraveghez pe însăşi Maiestatea Sa, pe ţarul nostru – Dumnezeu să-i dea fericire şi sănătate. Dar de ce pot face asta? Pentru motivul că în lunga mea viaţă n-am iubit şi n-am urât niciodată. Am renunţat la orice plăcere – şi de aceea nici n-am cunoscut vreodată suferinţa adevărată. N-am fost niciodată îndrăgostit; prin urmare nu ştiu nici ce-i aia gelozie. N-am urât niciodată; prin urmare nu ştiu nici ce-i aia dorinţă de răzbunare. N-am spus niciodată adevărul; şi de aceea nu cunosc nici satisfacţia pe care ţi-o oferă o minciună izbutită. Tinere, ţine seama de asta! Trebuie să te pedepsesc. Prinţul e foarte puternic, iar acest afront nu-l va uita niciodată. Ţi-ai stricat cariera din pricina unei fetişcane ridicole. Ba mai mult decât atât, din cauza dumitale am încasat o mustrare extrem de dezagreabilă. Am chibzuit îndelung ce pedeapsă meriţi pentru asta. Şi-am ajuns la concluzia că va trebui să-ţi dau cea mai severă

dintre pedepse. Cu asta te condamn să te ţii după această femeie ridicolă. Ca să spun aşa – te condamn la iubire veşnică. Vei pleca la Paris ca agent al nostru. Te vei prezenta imediat la consilierul de ambasadă P. Iată aici actele dumitale. Dumnezeu să te aibă în pază, tinere! Este verdictul cel mai aspru pe care l-am rostit vreodată.

Pe-atunci eram tânăr, prieteni, şi eram îndrăgostit! Când Înălţimea Sa a pronunţat sentinţa, mi s-a întâmplat ceva extraordinar, ceva absolut ridicol: am simţit cum o forţă necunoscută mă sileşte să cad în genunchi, şi chiar aşa am şi făcut, căzând în genunchi în faţa comandantului nostru atotputernic şi bâjbâind după mâna sa pentru a i-o săruta. El însă şi-a retras-o, s-a ridicat, mi-a poruncit să mă ridic neîntârziat şi să nu mai fac alte prostii. Vai! Era mare şi puternic, căci nu era om! Bineînţeles că n-a priceput nimic din tot ce se petrecea în mine. M-a dat afară din biroul său.

Afară pe culoar m-am uitat la actele mele şi-am încremenit de uimire şi fericire. Documentele fuseseră întocmite pe numele de Krapotkin. Pe acest nume mi se eliberase paşaportul. Într-o scrisoare însoţitoare către consilierul de ambasadă P. eram descris în mod explicit ca unul dintre agenţii a căror misiune era supravegherea elementelor subversive ale Rusiei în Franţa. Ce meserie urâtă, prieteni! Şi când te gândeşti că pe atunci mi se părea nobilă! Cât de mult mă ticăloşisem! Eram un ticălos şi-un rătăcit! Căci toţi ticăloşii sunt de fapt nişte rătăciţi.

Peste numai două zile urma ca, însoţit de mine, croitorul cel monden să plece din Petersburg împreună cu toate muieruştile lui. Mi-a fost prezentat cu puţin înainte de plecare. În ochii lui nerozi şi vanitoşi am apărut ca reprezentantul înaltei aristocraţii ruseşti – eram un prinţ, ba încă un Krapotkin… Dumnealui chiar îşi închipuia că i-au dat drept însoţitor un prinţ adevărat. De altfel, şi eu mi-am închipuit acelaşi lucru atunci când pentru prima oară m-am văzut în buzunar cu un paşaport pe numele de Krapotkin. Şi totuşi, undeva în adâncul inimii mele simţeam încă de-atunci îndoita, ba chiar întreita ocară ce-

mi fusese adusă: eram un Krapotkin, un Krapotkin prin naştere, şi în acelaşi timp eram un informator şi-un spion; iar numele de Krapotkin, care mi se cuvenea de drept, nu-l purtam decât în calitatea mea de copoi. În modul cel mai netrebnic cu putinţă îmi cumpărasem şi furasem ceea ce ar fi trebuit să-mi revină cu deplină demnitate. Aşa gândeam pe-atunci, prieteni, şi cu siguranţă că aş fi fost foarte nefericit fără iubirea mea pentru Luteţia. Dar ea, adică iubirea, scuza şi ştergea totul cu buretele. Eram cu Luteţia, eram lângă ea. O însoţeam. Plecam cu ea în oraşul în care trăia. La ea mi-era gândul. O doream cu toate simţurile mele. Ardeam după ea, cum se spune. Dar deocamdată nu-i dădeam nicio atenţie. Mă sileam să fiu indiferent şi bineînţeles că speram ca ea singură să mă remarce şi să-mi dea de înţeles printr-o privire, un gest, un zâmbet că m-a remarcat. Dar n-a făcut nimic din toate astea. Cu siguranţă că nici nu mă băgase în seamă. Şi de ce ar fi trebuit s-o facă?

De altfel, erau primele douăsprezece ceasuri ale călătoriei noastre. De ce-ar fi trebuit ea să mă observe încă din primele douăsprezece ceasuri?

A trebuit să facem un ocol. N-am mers direct spre Paris; fiindcă o serie de doamne din înalta societate – aflate pe atunci întâmplător în capitală sau care chiar locuiau la Moscova şi care nu voiau cu niciun chip ca renumitul croitor să plece din Rusia fără să-l vadă şi ele pe dumnealui şi păpuşile sale – ceruseră cu tot dinadinsul ca el să vină barem pentru o zi şi la Moscova. Bun! Ne-am oprit aşadar pentru o zi la Moscova. Am sosit acolo după-amiaza devreme şi ne-am cazat la Hotel Europa. Le-am trimis buchete de trandafiri roşu-închis tuturor doamnelor – tuturor acelaşi fel de buchet. Doar buchetului menit Luteţiei i-am adăugat cartea mea de vizită. O, fireşte că nu cartea mea de vizită cea adevărată. O asemenea carte de vizită nici nu posedasem vreodată. Aveam însă nu mai puţin de cinci sute de cărţi de vizită false pe numele de Krapotkin. Şi trebuie să spun că deseori mai scoteam câte una din portvizit pentru a o contempla şi a mă delecta

privind-o. Cu cât o priveam mai îndelung, cu atât credeam mai cu tărie în autenticitatea ei. Mă contemplam pe mine însumi în acea carte de vizită falsă aşa cum se contemplă o femeie în oglinda care o face să pară mai drăgălaşă. Şi, de parcă n-aş fi ştiut că paşaportul meu este tot fals, îl mai scoteam şi pe-acesta din când în când, pentru ca mărturia sa oficială să-mi confirme adevărul cărţii mele de vizită.

Într-atât de nerod şi vanitos eram pe-atunci, prieteni, şi asta deşi eram prizonierul unei patimi cu mult mai mare încă. Dar şi patima asta, şi anume iubirea, se nutrea tot din vanitatea şi prostia mea.

Am rămas două zile la Moscova, unde toate doamnele din înalta societate au venit să ne vadă, fie că erau din Moscova ori de pe vreuna din moşiile mai apropiate sau mai îndepărtate. La hotel a avut loc după-amiaza o prezentare scurtă şi concentrată, ca să zic aşa. Croitorul monden n-a apărut în frac. Purta redingota lui violetă, o cămaşă de mătase de un roz pal şi un soi de pantofi maro de lac. Doamnele erau entuziasmate. Le-a salutat cu un discurs lung. Iar ele i-au răspuns fiecare cu câte un discurs şi mai lung. Şi deşi pe atunci nu mă descurcam decât într-o franceză precară, tot am putut observa că doamnele se străduiau să imite întru totul felul de a vorbi al iscusitului croitor. M-am ferit să le adresez cuvântul, căci s-ar fi putut ca vreuna dintre ele să-şi dea seama că nu sunt un Krapotkin – fie şi numai după franceza mea ridicolă. De altfel, doamnele nici nu aveau ochi decât pentru croitor şi pentru creaţiile sale. Mai ales pentru croitor! Şi simţeam câtă plăcere le-ar fi făcut – în pofida feminităţii lor – să poarte şi ele o redingotă violetă şi o cămaşă de mătase roz-pal ca a lui!

Dar destul cu aceste consideraţii perfect inutile! Fiecare epocă îşi are croitorii săi ridicoli, modelele sale ridicole, femeile sale ridicole. Femeile care azi poartă în Rusia uniforma Armatei Roşii sunt fiicele doamnelor care pe atunci ar fi fost gata să se îmbrace cu o haină bărbătească violetă – şi cine ştie dacă fiicele luptătoarelor de astăzi din Armata Roşie nu vor trebui să poarte odată

ceva asemănător.

Am plecat apoi din Moscova şi am ajuns la graniţă. Abia în clipa când am ajuns la graniţă am realizat dintr-odată că riscam s-o pierd pe Luteţia dacă nu întreprindeam rapid ceva. Dar ce? Ce întreprinde un bărbat pierdut de soţul meu, care practică cea mai abjectă meserie? Ah, prieteni, un asemenea bărbat nu posedă niciodată fantezia sprinţară, înaripată, cu inspiraţie divină a îndrăgostitului obişnuit! Un bărbat de teapa mea nu dispune decât de fantezia rudimentară a poliţistului. O urmăreşte pe femeia pe care o iubeşte cu toate mijloacele ce i le pune la îndemână meseria. Nici măcar pasiunea nu-l înnobilează pe cel de teapa mea. Principiul oamenilor de seama mea e abuzul de forţă! Şi Dumnezeu ştie că am abuzat de forţă.

Ajunşi la graniţă i-am făcut semn unui coleg care m-a înţeles imediat. Vă mai amintiţi ce însemna pe-atunci graniţa rusească, prieteni. Era nu atât graniţa imensei împărăţii a ţarului, cât mai degrabă graniţa samavolniciei noastre, vreau să spun: a samavolniciei poliţiei ruseşti. Puterea ţarului îşi avea graniţele ei chiar şi în propriul palat. Puterea noastră însă, a poliţiei, nu înceta decât la graniţele împărăţiei, şi poate că deseori, după cum veţi auzi curând, nici chiar mult dincolo de graniţele noastre. Oricum, pentru un poliţist era o plăcere nemăsurată în primul rând să-l vadă tremurând tocmai pe omul inofensiv, în al doilea rând să-i facă pe plac unui coleg de-al său, iar în al treilea – şi asta-i cu deosebire important – să vâre spaima tocmai într-o femeiuşcă tânără şi nostimă. Fiindcă acesta e soiul deosebit al erotismului poliţienesc, prieteni.

Colegul meu, aşadar, m-a înţeles imediat. Am dispărut pentru un timp, aşteptând în biroul de poliţie. Croitorul şi damele lui au fost supuşi unei verificări severe – şi pe renumitul croitor nu l-au ajutat defel nici locvacitatea sa deosebită, nici invocarea numelor tuturor domnilor şi doamnelor din înalta societate. Căci nimeni nu pricepea franceza. Degeaba a strigat el de câteva ori după mine, după prinţul Krapotkin. Ce-i drept, eu îl puteam zări prin ferestruica micuţă din peretele ce despărţea biroul de

poliţie de sala unde se desfăşura verificarea. El însă nu mă vedea, iar eu eram de negăsit. L-am urmărit cum se fâţâia în mijlocul cetei de fetişcane agitate, cu un aer important şi descumpănit, om de lume şi totodată cu desăvârşire pierdut, înfoindu-se în pene şi totodată temător, fudul ca un cocoş, laş ca un iepure, prost ca un măgar. Şi mărturisesc că asta mă bucura. De fapt, nici n-ar fi trebuit să am răgazul să-l observ şi să-l dispreţuiesc, din moment ce o iubeam pe Luteţia! Dar ăsta mi-e felul, prieteni! Deseori nu ştiu nici eu însumi ce să cred despre mine…

Dar nu ăsta-i lucrul cel mai însemnat. Mai important era că, la un moment dat, datorită atitudinii camaradereşti a colegului meu, în geamantanul Luteţiei a fost găsit un revolver. Croitoraşul se agita bezmetic încolo şi-ncoace, strigând de câteva ori după mine, invocându-mi numele aşa cum îi invoci pe zei – iar pe mine parcă mă înghiţise pământul. Prin vizor o urmăream, satisfăcut şi mârşav – zeu şi iscoadă –, pe Luteţia, care era palidă şi neajutorată. A făcut şi ea ceea ce femeile obişnuiesc să facă în asemenea situaţii: s-a pornit pe plâns. Iar eu îmi aminteam că în urmă cu numai două săptămâni o studiasem printr-un vizor asemănător: cât de fericită părea în braţele tânărului Krapotkin şi cum mai râdea. O, nu uitasem râsul acela deosebit al ei! Şi josnic cum sunt, prieteni, simţeam o mare satisfacţie. N-avea decât să aştepte trenul, două ceasuri, trei ceasuri! în ce mă priveşte, aveam tot timpul.

Într-un târziu, când Luteţia nu mai găsea cuvinte de niciun fel şi i se aruncase plângând croitorului de gât, în vreme ce cuconiţele celelalte zburătăceau în jurul lor, totul aducând deopotrivă cu un masacru tragic, cu o ogradă de păsări agitate şi cu romantica aventură a unui croitoraş romantic – atunci mi-am făcut şi eu, în sfârşit, apariţia. Şi de îndată colegul meu s-a înclinat adânc în faţa mea, spunând:

— La dispoziţia dumneavoastră, înălţime!

Nici nu m-am uitat la el. Ci am întrebat vârând capul în sală, dar tot fără să mă uit la niciunul dintre cei mulţi aflaţi acolo:

— Ce s-a întâmplat aici?

— Domnia Voastră, a spus colegul meu, aici, în geamantanul unei doamne, s-a găsit un revolver.

— E revolverul meu, am zis. Doamnele se află sub protecţia mea.

— După cum porunciţi! a zis funcţionarul.

Şi ne-am urcat iar în tren.

Aşa cum presupuneam, croitorul, fireşte, mi s-a aruncat de gât de cum ne-am aflat din nou în tren.

— De fapt, cine-i doamna cu revolverul? l-am întrebat.

— O fată inofensivă, a zis el. Nu-mi explic ce s-a întâmplat.

— Vreau să vorbesc cu ea, am zis.

— Imediat, mi-a răspuns, v-o aduc imediat.

A adus-o şi ne-a părăsit de îndată. Luteţia şi cu mine am rămas singuri.

Se lăsase seara, iar trenul părea să gonească din ce în ce mai iute prin întunericul tot mai des. Mi s-a părut ciudat că ea nu mă recunoscuse. S-ar fi zis că totul căuta să-mi demonstreze cât de puţin timp am la dispoziţie pentru a-mi atinge scopul. De aceea mi s-a părut nimerit să spun imediat:

— Unde mi-e revolverul?

În loc de orice răspuns pe care mi l-ar fi putut totuşi da, Luteţia s-a aruncat în braţele mele.

Am aşezat-o pe genunchii mei. În întunericul serii, care pătrundea prin cele două ferestre mari ale compartimentului din două direcţii – nici nu mai părea să fie *o* seară, ci două –, ne-am pornit pe acele dezmierdări pe care le cunoaşteţi cu toţii, prieteni, şi prin care adeseori se deschide şirul de nenorociri din viaţa noastră.

Ajuns cu povestirea în acest punct, Golubcik a tăcut multă vreme. Tăcerea lui ni s-a părut încă şi mai lungă, fiindcă n-a băut nimic. Iar noi, ceilalţi, din sfială şi reţinere n-am băut decât un strop, văzându-l pe Golubcik că nu dă nicio atenţie paharului. Şi din această pricină s-ar fi zis că tăcerea lui era îndoită. Fiindcă un povestitor care-şi

întrerupe povestea neducând la gură paharul aflat în faţa lui trezeşte în ascultătorii săi o ciudată nelinişte. Noi toţi care-l ascultam povestind pe Golubcik simţeam ca o strângere de inimă. Ne sfiam să-l privim drept în ochi, astfel încât ne fixam în mod aproape stupid paharele din faţa noastră. Barem de s-ar fi auzit ticăitul unui ceas! Nici gând însă! Nu ticăia niciun ceas, nu zumzăia nicio muscă şi dinspre strada cufundată în noapte nu răzbătea niciun zgomot prin ruloul de fier. Eram lăsaţi pradă unei tăceri ucigaşe. O lungă, lungă veşnicie părea să fi trecut din clipa când Golubcik îşi începuse povestirea. O veşnicie, spun, şi nu ore. Cum ceasul de perete nu mergea şi cum totuşi fiecare mai arunca câte o privire furişă spre el, măcar că ştiam că nu merge, timpul ni s-a părut dintr-odată suprimat. Iar arătătoarele încremenite pe cadranul alb nu mai erau negre, ci de-a dreptul sumbre. Da, sumbre ca şi veşnicia. Stăruiau într-o neclintire îndărătnică, aproape perfidă, şi ni se părea că nu se mişcă nu din cauză că mecanismul ceasornicului era oprit, ci dintr-un soi de răutate şi ca pentru a dovedi că povestea pe care Golubcik era pe cale să ne-o istorisească este una dezolantă, etern valabilă şi independentă de timp şi spaţiu, de zi şi de noapte. Fiindcă timpul se oprise aşadar, spaţiul în care ne găseam nu se mai supunea nici el legilor care îndeobşte îl guvernează; şi ni s-a părut dintr-odată că nu ne-am mai afla pe pământ solid, ci pe apele în eternă mişcare ale mării veşnice. Ne simţeam ca pe o corabie. Iar marea noastră era noaptea.

Abia acum, după un lung răstimp, Golubcik a mai luat o sorbitură din pahar.

— Am chibzuit, prieteni dragi – şi-a reluat el povestirea –, dacă să vă istorisesc în continuare foarte amănunţit toate întâmplările prin care am trecut. Dar mai bine renunţ. Sar peste ele şi încep acum cu sosirea mea la Paris.

Am ajuns aşadar la Paris. Nu trebuie să vă mai spun ce-a însemnat pe-atunci Parisul pentru mine – pentru mine, măruntul Golubcik, spionul, care se dispreţuia el însuşi pe

sine, pentru falsul Krapotkin şi amantul Luteţiei. Făceam eforturi enorme să nu cred că paşaportul meu e fals şi că misiunea mea mârşavă de supraveghere a unor aşa-numite *elemente primejdioase pentru siguranţa statului*, fugite din ţară, era şi cea adevărată. Mă costa nişte eforturi incredibil de mari să mă conving definitiv că existenţa mea era pierdută şi mincinoasă, numele meu – doar un nume de împrumut, dacă nu chiar furat, iar paşaportul meu – documentul infam al unui delator infam. Dar în clipa în care mi-am dat seama de toate acestea am început să mă urăsc eu însumi. De fapt, mă urâsem dintotdeauna, prieteni! După toate cele ce v-am povestit, o ştiţi doar! însă ura pe care o simţeam acum împotriva mea era de cu totul altă natură. Pentru prima oară mă şi dispreţuiam. Mai înainte nu ştiusem niciodată că o existenţă falsă, clădită pe un nume împrumutat şi furat, îţi poate nimici existenţa propriu-zisă, adevărată. Acum însă simţeam pe propria-mi piele, ca să zic aşa, inexplicabila magie a cuvântului; a cuvântului scris, consemnat. Desigur, un funcţionar de poliţie netrebnic, care nu-şi punea întrebări de niciun fel, îmi eliberase un paşaport pe numele de Krapotkin; şi nu numai că nu se gândise la nimic făcând-o; ci socotise un lucru de la sine înţeles să-i atribuie turnătorului Golubcik numele de Krapotkin. Cu toate astea la mijloc era o magie – există o magie în orice cuvânt rostit, ca să nu mai vorbim despre cuvântul scris. Prin simplul fapt că posedam un paşaport pe numele de Krapotkin, eram de-acum un Krapotkin; dar în acelaşi timp paşaportul îmi dovedea într-un alt mod, cu totul iraţional, că dobândisem acest nume nu numai pe nedrept, ci şi în scopuri necinstite. Paşaportul era aşadar un martor statornic al conştiinţei mele vinovate. El mă silea să devin un Krapotkin, în timp ce eu nu puteam înceta să fiu un Golubcik – Golubcik am fost, Golubcik mai sunt, Golubcik voi şi rămâne, dragii mei prieteni!…

Pe deasupra însă – iar acest „pe deasupra” este cât se poate de semnificativ şi important eram îndrăgostit de Luteţia. Pricepeţi: eu, numitul Golubcik, eram îndrăgostit. Ea, în schimb, care mi se dăruise, era îndrăgostită, poate –

cine să mai ştie –, de acel prinţ Krapotkin pe care eram nevoit să-l joc! Pentru mine însumi eram deci întrucâtva şi Golubcik, chiar dacă nutream convingerea că *sunt* Krapotkin; pentru ea însă, cea care pe atunci reprezenta întregul conţinut al vieţii mele, eu eram Krapotkin, vărul acelui locotenent al corpului de gardă – adică al fratelui meu vitreg, pe care-l uram şi care o strânsese în braţe înaintea mea.

Spun: înaintea mea. Căci la vârsta mea de-atunci obişnuieşti să-i urăşti din rărunchi pe toţi bărbaţii care au „posedat-o" – cum se spune – înaintea ta pe femeia iubită. Şi cum aş fi putut să nu-l urăsc tocmai pe falsul meu frate vitreg? Doar îmi furase şi tatăl, şi numele, şi iubita! Dacă în general puteam numi pe cineva duşmanul meu – acela era el. Încă nu uitasem cum năvălise în odaia tatălui meu – nu a tatălui său –, pentru a mă alunga de acolo. îl uram, ah, ce-l mai uram! Cine, dacă nu el, era vinovat de faptul că mă îndeletniceam cu cea mai murdară dintre meserii? Tot mereu îmi ieşea în cale. Eram neputincios în faţa lui, iar el, atotputernic faţă de mine. Mereu, mereu îmi stătea împotrivă, şi mereu, mereu mi-o lua înainte pentru a-mi sta împotrivă. Nu prinţul Krapotkin îl zămislise, ci altcineva. Şi chiar din secunda în care celălalt îl zămislise, el şi începuse să mă înşele. O, îl uram, prieteni! Şi cum îl mai uram!

Îngăduiţi-mi, prieteni, să trec peste descrierea mai amănunţită a împrejurărilor în care am ajuns iubitul Luteţiei. N-a fost dificil. N-a fost uşor. Iubeam pe-atunci, prieteni, şi prin urmare mi-e greu să spun astăzi dacă fusese sau nu uşor să devin iubitul Luteţiei. Fusese greu şi uşor, uşor şi greu – după cum vreţi, prieteni!…

Căci pe atunci nici nu aveam o imagine prea exactă despre lume şi despre ciudatele legi ce guvernează iubirea! Eram, ce-i drept, un spion, şi prin urmare lumea ar fi putut zice: iată un bărbat uns cu toate alifiile! Dar în ciuda meseriei mele şi a tuturor experienţelor pe care această meserie mi le prilejuise, în faţa Luteţiei nu eram decât un prostănac inofensiv; în faţa ei – asta vrând să

însemne: în faţa tuturor femeilor, a femeii în general. Căci Luteţia chiar asta era – femeia prin definiţie, pe scurt: Femeia. Era femeia, era muierea vieţii mele.

E uşor astăzi să-ţi baţi joc de starea în care eram pe atunci, prieteni. Azi sunt bătrân şi păţit. Azi suntem cu toţii bătrâni şi păţiţi. Dar fiecare dintre voi îşi va mai fi amintind de o oră când a fost tânăr şi necugetat. O asemenea oră a fost pentru voi, poate, doar una măsurată după ornic. Dar în cazul meu a fost o lungă, mult prea lungă oră!… După cum veţi vedea curând.

Aşa cum mi se ordonase şi mi-era datoria, m-am prezentat la ambasada rusă.

Am dat acolo peste un bărbat care mi-a plăcut de la prima privire. Ba chiar mi-a plăcut din cale-afară de mult. Era un bărbat înalt, zdravăn. Arătos şi voinic. Ar fi putut sluji mai degrabă în garda imperială decât în poliţia secretă. Nu prea văzusem până atunci bărbaţi de felul său prin cercurile noastre. Pot spune că după niciun sfert de ceas, cât am stat de vorbă, chiar mi-a părut aproape rău să-l văd într-un post care nu-l putea scuti nicicum de infamii. Da, îmi părea rău! Radia un calm atât de autentic şi plăcut şi, cum să zic: un soi de forţă armonioasă, semnul distinctiv al unei inimi adevărate.

— M-au anunţat că veţi sosi, m-a întâmpinat el. Am auzit de prostia pe care aţi făcut-o. Ei bine, şi-acum sub ce nume intenţionaţi să trăiţi aici?

Sub ce nume? Ce întrebare, doar aveam un nume, unicul nume care mi se cuvenea. Doar mă numeam Krapotkin. Aveam chiar cărţi de vizită cu acest nume. Atât de jalnice erau gândurile mele pe-atunci. De câţiva ani încoace comisesem nenumărate infamii – şi s-ar zice, prieteni, că nimic nu-l face pe om să dobândească mai multă isteţime, experienţă şi superioritate decât meseria de informator şi copoi. Şi totuşi se înşală cine crede astfel. Victimele mele erau cu siguranţă nu doar mai nobile ca mine, ci şi mult mai deştepte, căci până şi omului celui mai prost dintre ei tot i-ar fi fost imposibil să fie atât de vanitos, de ridicol şi de pueril ca mine. Mă şi găseam în

Iad, da, eram de-acum o slugă îmbătrânită în rele a Iadului, dar şi acum, încă – aşa simţeam clipă de clipă –, suferinţa resimţită din cauza numelui de Golubcik, a înjosirii pe care credeam c-o trăisem, dimpreună cu obsesia mea de a deveni cu orice preţ un Krapotkin continuau să fie unica forţă motrice – prostească şi oarbă – a vieţii mele. Prin viclenie şi josnicie, aşa mai credeam încă, voi reuşi să şterg ceea ce socoteam că este dezonoarea vieţii mele. Dar n-am reuşit decât să-mi atrag ruşine după ruşine. În acea clipă am simţit tulbure că n-o urmasem pe Luteţia din iubire şi că doar îmi închipuiam asta, căutând să mă justific în faţa mea printr-o iluzorie pasiune puternică, de care de fapt doar sufletele nobile sunt în stare. În realitate, mă înverşunasem s-o posed pe Luteţia la fel cum mă înverşunasem să nu mai fiu Golubcik. împotriva-mi, mă agăţăm în sinea mea de o idee nebunească după alta, de o faptă nebunească după alta, amăgindu-mă şi trădându-mă tot astfel după cum misiunea mea era să-i amăgesc şi să-i trădez pe alţii. Mă încurcasem eu însumi în propriile mele năvoade – era prea târziu. Deşi toate astea îmi treceau prin minte pe jumătate clar, pe jumătate înceţoşat, încă mă mai cramponam de minciuna că totul s-ar învârti doar în jurul Luteţiei şi că din această cauză nu puteam să renunţ la falsul meu nume de Krapotkin.

— Am deja un nume, am zis arătându-i paşaportul. Superiorul meu nici nu s-a uitat la el, spunând doar:

— Tinere prieten, pentru a învârti aici treburi sub acest nume ar trebui să fiţi un escroc de anvergură. Dumneavoastră însă practicaţi meseria modestă a unui agent de calibru mijlociu. Se prea poate să aveţi unele motive mai personale. Pesemne că aici îşi are rolul ei şi o femeie. Să sperăm că e tânără şi drăguţă. Vreau doar să vă atrag atenţia că femeile tinere şi drăguţe au nevoie de bani. Iar eu sunt foarte econom. Nu plătesc prime excepţionale decât pentru nişte ticăloşii excepţionale. Şi nici în cazul dumneavoastră nu voi face excepţie. Ştiţi bine că acte false, completate pe nume fictive, primiţi aici câte

vreţi. Prin urmare, puteţi pleca! Vă prezentaţi la mine când doriţi. Unde aţi tras? La hotel Louvois, da, ştiu. Încă ceva, învă L

ţaţi limbi străine, instruiţi-vă, mergeţi la facultate dacă vreţi. La mine să vă prezentaţi de două ori pe săptămână, seara. Iată aici cecul. Ştiţi, fireşte, că sunteţi supravegheat de colegii dumneavoastră. Deci – fără prostii!

Când am ajuns din nou afară, am respirat uşurat. Simţeam că este unul dintre acele ceasuri pe care, când eşti tânăr, le numeşti decisive. Mai târziu în viaţă te obişnuieşti să consideri multe ceasuri, aproape pe toate, drept ceasuri decisive. Există cu siguranţă în viaţă crize, puncte culminante şi aşa-numite puncte de răscruce – dar noi nu ştim nimic despre ele şi nu suntem deloc în stare să deosebim un punct culminant al vieţii noastre de o clipă indiferentă. Cel mult mai descoperim câte ceva şi trecem brintr-o încercare sau alta – dar nici experienţa nu ne ajuţă la nimic. Să cunoaştem însă lucrurile şi să le deosebim – iată ceva ce ne e cu neputinţă.

Imaginaţia ne este totdeauna mai puternică decât conştiinţa. Şi deşi conştiinţa îmi spunea că sunt un nemernic, Un om slab şi mizerabil, şi mă-ndemna să nu-mi fac idei false despre o realitate care se prezenta jalnic, imaginaţia mea a luat-o totuşi la un galop teribil. Având în buzunar un cec cu o sumă considerabilă şi despărţindu-mă de simpaticul meu şef, care însă îmi apărea acum tot atât de inoportun pe cât îmi fusese mai înainte de simpatic, m-am simţit un om liber şi fără griji într-un Paris liber şi fără griji. Mă aşteptau aventuri minunate şi întâlnirea cu cea mai frumoasă femeie din lume şi cu croitorul cel mai la modă. În acel ceas mi se părea că-mi voi începe în sfârşit viaţa după care tânjisem dintotdeauna. Ajunsesem acum într-adevăr aproape un Krapotkin. Înăbuşeam în mine glasul stăruitor, dar aproape neauzit, al conştiinţei, care-mi spunea că mă îndrept spre o îndoită, dacă nu chiar întreită, robie: mai întâi, robia smintelii mele, a uşurătăţii şi a viciului meu, cu care însă mă şi obişnuisem de-acum;

în al doilea rând, robia iubirii mele; iar în al treilea, robia profesiei mele.

Era o după-amiază blândă, însorită de iarnă pariziană. Oamenii de treabă şedeau pe terasele din faţa cafenelelor, iar eu mă gândeam cu o bucurie răutăcioasă plină de voluptate că la noi, în Rusia, în acelaşi anotimp şi la aceeaşi oră din zi oamenii de treabă se ascundeau în cămăruţele lor încinse şi întunecate. M-am plimbat fără o ţintă anume de la un local la altul. Pretutindeni oamenii, birtaşii, chelnerii îmi păreau voioşi şi buni, binecuvântaţi cu acea bunătate pe care numai bucuria necontenită ţi-o poate da. Iarna la Paris era de fapt o primăvară autentică. Pariziencele erau femei autentice. Parizienii erau nişte camarazi dragi. Chelnerii din Paris erau ca nişte slugi agile, voioase, în şorţuri albe ale cine ştie cărui zeu rafinat şi voluptuos dintr-o lume a legendelor. Iar în Rusia, pe care credeam a o fi părăsit pentru totdeauna, era întuneric şi frig. De parcă nici n-aş mai fi fost în serviciul – şi în ce serviciu abject – acestei ţări! Acolo, în Rusia, trăiau Golubcikii, al căror nume nenorocit îl purtam doar din cauză că mă născusem întâmplător în acel colţ de lume. Şi tot acolo trăiau şi Krapotkinii, nu mai puţin mizerabili prin caracterul lor – un neam princiar cum n-ar fi putut exista odinioară decât în Rusia şi care-şi tăgăduia sânge din sângele său. Un Krapotkin francez, e cert, n-ar fi procedat niciodată astfel! Cum vedeţi, pe-atunci mai eram tânăr, nerod, nemernic şi jalnic. Dar mă credeam mândru, nobil şi biruitor. Tot ceea ce descopeream în acest oraş superb părea să-mi confirme convingerile, faptele anterioare şi iubirea mea pentru Luteţia.

Abia când seara s-a lăsat pe deplin – prea devreme, după părerea mea, fiind mult prea iute convocată prin forţa splendorii artificiale a felinarelor pariziene – am început să mă simt lamentabil, întrucâtva ca un credincios dezamăgit care şi-a pierdut pe neaşteptate toţi zeii. M-am refugiat într-o birjă, întorcându-mă la hotel. Totul îmi părea acum searbăd şi fals. Şi mă agăţam din răsputeri de unica mea speranţă ce-o mai aveam, de Luteţia. Mă

agăţam de ea şi de ziua de mâine. Mâine, mâine aveam s-o revăd. Mâine, mâine!

Am început să fac ceea ce fac oamenii de felul nostru în asemenea ocazii: am început aşadar să beau. Mai întâi bere, apoi vin, apoi rachiu. Treptat inima mi s-a luminat, iar în orele timpurii ale dimineţii mi-am redobândit aproape întreaga voioşie sufletească care mă umpluse de elan în după-amiaza precedentă.

Când am ieşit în stradă fără a mai fi cu totul sigur pe picioarele mele, se luminase deja de ziuă – o zi blajină de iarnă. Ploua blând şi tihnit, aşa cum la noi în Rusia nu plouă decât în aprilie. Asta, ca şi zăpăceala mea au făcut ca pentru o clipă să nu mai ştiu prea bine în ce timp şi spaţiu mă aflu. Uimit şi aproape speriat am remarcat smerenia cu care mă trata personalul hotelului. A trebuit să-mi amintesc că, de fapt, sunt prinţul Krapotkin.

Lucru de care am devenit conştient abia după un timp, stând afară în ploaia matinală înviorătoare şi blândă. Şi era ca şi cum această ploaie matinală blândă, înviorătoare mi-ar fi acordat ea însăşi titlul de prinţ Krapotkin. Un prinţ Krapotkin parizian. Ceea ce după părerea mea de-atunci însemna cu mult mai mult decât unul rus.

Cerul parizian îşi revărsa cu blândeţe şi bunătate ploaia peste capul meu gol, peste umerii mei istoviţi. Am rămas aşa multă vreme în faţa porţii impunătoare a hotelului, în spatele meu simţeam privirile respectuoase, căutând să pară indiferente, ale slujitorimii, iar flerul profesional mă făcea să ghicesc în ele şi o doză de suspiciune. Aceste priviri îmi dădeau o stare de bine. La fel cum îmi făcea bine şi ploaia. Cerul Parisului mă binecuvânta. Iar dimineaţa pariziană începuse deja. Vânzătorii de ziare treceau pe lângă mine cu o uimitoare vioiciune calmă. Populaţia Parisului începea să se trezească. Iar eu am început să casc de oboseală, dar nu mai puţin şi din trufie, ca şi cum aş fi fost nu un Golubcik, ci un autentic Krapotkin, unul dintre acei Krapotkini parizieni. Şi astfel am păşit cu o nesfârşită trufie şi

nonşalanţă, ca un adevărat mare senior, prin faţa slugilor hotelului care mă urmăreau cu priviri respectuoase şi totodată bănuitoare şi ale căror spinări curbate i se adresau lui Krapotkin, în vreme ce ochii păreau să-l vizeze pe spionul Golubcik.

Confuz şi istovit, m-am trântit în pat. Ploaia ropotea egal pe pervazul ferestrelor.

Întocmai cum îmi propusesem sau, dacă vreţi, cum doar îmi închipuisem că o s-o fac, mi-am început aşa-numita viaţă nouă. îmbrăcat în haine noi – în acest scop îl chemasem pe unul dintre croitoraşii ridicoli care obişnuiau pe-atunci să-i îmbrace pe aşa-zişii stăpâni ai lumii –, am început să duc un soi de viaţă ce părea să i se potrivească unui prinţ. Cu adevărat un nou soi de viaţă. De câteva ori am fost invitat şi la croitorul iubitei mele Luteţia. Şi de câteva ori l-am invitat pe el la mine. Azi, când m-am lepădat pe deplin de acele ifose penibile şi sunt în măsură să vă mărturisesc totul în modul deschis în care o fac, mă veţi crede că nu din trufie şi aroganţă vă spun că eram pe-atunci extrem de talentat la limbile străine. Fiindcă aşa eram, într-adevăr. În decurs de o săptămână am început să vorbesc o franceză aproape perfectă. În orice caz, mă întreţineam curgător, cum se spune, cu croitorul cel renumit şi cu toate fetele lui, care mă cunoşteau încă din timpul călătoriei noastre. Discutam în franceză şi cu Luteţia. Fireşte că ea îşi amintea de mine mai ales datorită incidentului de la graniţă şi a numelui meu, şi nu în ultimul rând şi a ceasului petrecut împreună în compartimentul de tren. În acea vreme nu eram nimic altceva decât purtătorul falsului meu nume. Căci de multă vreme nu mai eram eu însumi. Nu numai că nu eram un Krapotkin, dar niciun Golubcik nu mai eram. Eram ca între cer şi pământ. Ba mai mult: ca între cer, pământ şi iad. Şi nu mă simţeam nicăieri acasă în aceste trei tărâmuri. Unde mă găseam, de fapt? Şi ce eram, de fapt? Eram oare Golubcik? Eram Krapotkin? Eram îndrăgostit de Luteţia? Oare pe ea o iubeam, sau numai noua mea existenţă? Şi era asta cu adevărat o existenţă nouă? Minţeam, ori spuneam adevărul? La acea

vreme mă gândeam câteodată şi la biata mea mamă, nevasta pădurarului Golubcik, care nu mai ştia nimic de mine fiindcă dispărusem cu totul din orizontul restrâns al sărmanilor ei ochi bătrâni. Nici măcar o mamă nu mai aveam. O mamă! Pe cine mai găseai în această lume vastă care să nu aibă barem o mamă? Eram pierdut şi pustiit! Dar pe atunci încă eram un asemenea nemernic, încât şi infamia îmi oferea prilej de mândrie, fiindcă o socoteam un soi de distincţie hărăzită de Providenţă.

Mă voi strădui să fiu scurt. După câteva vizite profund inutile făcute la croitorul înaltei societăţi pariziene şi după ce-i văzusem şi-i lăudasem majoritatea noilor sale toalete, pe care el însuşi şi ziarele le numeau „creaţii”, am reuşit să dobândesc în cele din urmă acel soi de încredere a Luteţiei, care însemna o promisiune şi un legământ între doi oameni. La scurt timp după asta am avut norocul îndoielnic să fiu oaspete în casa ei.

În casa ei! Ceea ce numesc aici „casă” nu era decât un hotel amărât din Rue de Montmartre, aproape că ai fi zis un „hotel cu ora”. Casa ei era o biată cămăruţă. Tapetul brun-gălbui îţi prezenta într-o neobosită reiterare mereu aceiaşi doi papagali care se sărutau şi se dezmierdau la nesfârşit – unul de un galben ţipător, celălalt alb ca neaua. Papagalii aceştia aveau mai degrabă firea unor porumbei. Tapetul mă înduioşa şi el – da, chiar aşa, tapetul. Mi se părea cu totul nedemn de Luteţia ca în odaia ei doi papagali, tocmai nişte papagali, să se comporte ca porumbeii. Pe atunci uram papagalii: azi nu-mi amintesc de ce. (în treacăt fie zis, urăsc şi porumbeii.) M-am dus la ea cu flori şi icre negre – două daruri care-i stăteau bine unui prinţ rus, cum credeam pe-atunci. Am vorbit împreună tandru, îndelung şi pe îndelete.

— Îl cunoaşteţi pe vărul meu? am întrebat eu nevinovat şi mincinos.

— Da, pe micul Serghei! a răspuns ea la fel de nevinovat şi de mincinos. Mi-a făcut curte, a continuat ea. Ore în şir! Mi-a trimis orhidee, imaginaţi-vă, numai mie dintre toate colegele mele! Dar nu mi-a păsat de el! Pur şi

simplu nu mi-a plăcut!

— Nici mie nu-mi place! am zis. îl cunosc încă din fragedă tinereţe, şi nici pe atunci nu-mi plăcea.

— Aveţi dreptate, a spus Luteţia, e un mic ticălos.

— Şi totuşi, am zis eu, v-aţi întâlnit cu el la Petersburg, şi anume, după cum mi-a povestit el însuşi, într-un separeu în casa bătrânei Gudaneff.

— Minte, minte! ţipă Luteţia, aşa cum ţipă doar femeile care vor să tăgăduiască un adevăr evident. Niciodată n-am fost cu vreun bărbat într-un separeu! Nu în Rusia, şi nici în Franţa!

— Nu ţipaţi, am zis, şi nu mă minţiţi! Eu însumi v-am văzut. V-am văzut. Precis c-aţi uitat. Vărul meu nu minte.

După cum nu te puteai aştepta la altceva, Luteţia s-a pornit pe un plâns amarnic. Iar eu, care nu suport să văd plângând o femeie, am alergat până jos şi am comandat o sticlă de coniac. Când m-am întors în cameră, Luteţia nu mai plângea. Se prefăcea doar că e extrem de istovită în urma minciunii cu care o prinsesem şi că-şi pierduse întreaga energie. Zăcea întinsă pe pat.

— Nu trebuie să vă pese! am zis eu. V-am adus un întăritor.

După o vreme s-a ridicat în capul oaselor.

— Să nu mai vorbim despre vărul dumneavoastră! a zis.

— Să nu mai vorbim despre el! am consimţit eu. Să vorbim mai bine despre dumneavoastră!

Iar ea mi-a povestit totul – adică tot ceea ce în mod curios am socotit mai întâi a fi adevărul ultim, absolut, şi asta deşi cu-atât de puţin timp înainte o auzisem minţind vârtos! Era fiica unui mărunt peticar. Sedusă de timpuriu, la vârsta de şaisprezece ani – o vârstă pe care azi, totuşi, n-aş mai socoti-o prea „fragedă” – plecase în lume cu un jocheu care o iubise şi o abandonase într-un hotel din Rouen. O, bărbaţii nu-i lipsiseră niciodată! Dar nu rămăsese multă vreme la Rouen şi, pentru că era atât de remarcabil de frumoasă, faimosul croitor o descoperise în vremea când căuta manechine printre fetele din popor ale

Parisului… Aşa ajunsese la croitorul lumii bune…

Băuse mult şi minţea în continuare, după cum am simţit după numai o jumătate de oră. Dar care-i adevărul, prieteni, pe care bucuros ai vrea să-l auzi din gura femeii iubite? Şi oare nu minţeam eu însumi? Nu trăiam eu însumi oploşit în minciună, cuibărit confortabil în ea, ba încă în aşa măsură încât nu doar iubeam propriile-mi minciuni, ci simţeam nevoia să tratez cu respectul cuvenit şi să preţuiesc chiar şi minciunile altora? Bineînţeles că Luteţia era la fel de puţin fiica unui peticar, ori a unui portar, ori cizmar, ori Dumnezeu mai ştie ce, precum eram şi eu un prinţ. Dacă la vremea aceea ar fi bănuit cine sunt cu adevărat, probabil că ar fi căutat să mă convingă că este, dimpotrivă, fiica nelegitimă a unui baron. Dar crezându-mă prinţ şi închipuindu-şi că mă pricepeam la baroni, iar experienţa învăţând-o că domnii de rang înalt îi privesc cu nostalgie de-a dreptul poetică pe oamenii de rând şi pe săraci, plăcându-le basmul despre fericirea ce ţi-o dă sărăcia –, aşadar din această cauză mi-a povestit şi ea basmul despre miracolul peste care dă sărăcia. De altfel, trebuie spus că basmul acesta rostit de giră ei aproape că nu mai părea neverosimil. Doar trăia de mulţi ani în minciună – şi anume în această minciună –, crezând ea însăşi ocazional în propria-i poveste. Era o creatură pierdută, la fel ca mine. Iar oamenii pierduţi mint oarecum cu inocenţă, ca nişte copii. Existenţa pierdută are nevoie de un fundament mincinos. În realitate, Luteţia era fiica unui croitor de dame reputat la vremea sa, iar marele croitor al lumii bune în serviciul căruia se afla acum îşi recrutase manechinele nu dintre pariziencele din popor, ci, în chip mai firesc, dintre fiicele colegilor săi.

Şi pe deasupra, prieteni, Luteţia era frumoasă. Iar frumuseţea ne apare întotdeauna credibilă. Diavolul, care determină judecata bărbaţilor asupra femeilor, luptă de partea fetelor frumoase şi atrăgătoare. Credem mult mai puţin în adevărul spus de o femeie urâtă decât în minciunile scornite de o femeiuşcă nostimă.

E greu de spus ce-mi plăcea de fapt la Luteţia. La

prima privire se deosebea prea puţin de celelalte fete ale croitorului. Era şi ea puternic fardată, părând un soi de făptură formată din porţelan şi ceară, adică acea mixtură din care se constituiau în acea vreme manechinele. Azi, fireşte, lumea a progresat şi, în funcţie de anotimp, doamnele sunt alcătuite din alte, mereu alte materii schimbătoare. Cât timp tăcea, Luteţia avea o gură nefiresc de mică, ce semăna cu un mărgean uşor alungit. Sprâncenele ei erau două arcuri de cerc cu desăvârşire nenaturale, construite după legi de-a dreptul geometrice, iar când îşi cobora ochii îi descopereai genele neverosimil de lungi şi înnegrite cu multă artă – nişte perdele de gene. Felul în care se aşeza, se lăsa pe spate, se ridică şi păşea, în care lua în mână un obiect şi-l punea apoi la loc – toate acestea erau, fireşte, gesturi îndelung studiate, rezultatul unor exerciţii repetate. Până şi degetele gingaşe păreau să-i fi fost subţiate de un chirurg şi cumva sculptate. Ele îţi aminteau un pic de zece creioane. În timp ce vorbea se juca cu degetele, cercetându-le cu atenţie şi părând că vrea să se oglindească în luciul unghiilor. Arareori ochii ei albaştri prindeau viaţă într-o privire. În locul privirilor n-avea decât fluturări de ochi. Dar când vorbea şi în rarele ei clipe necontrolate gura i se lăţea devenind aproape lascivă şi vorace, iar dintre dinţii de un alb strălucitor se ivea pentru o fracţiune de secundă un vârf de limbă voluptuoasă şi vie, ca o micuţă jivină roşie, veninoasă. Mă îndrăgostisem de gura ei, prieteni, de gura ei. Toată răutatea femeilor în gura lor se-ascunde. Ea fiind, o spun în treacăt, şi patria trădării şi, cum o ştiţi din catehism, locul de naştere al păcatului originar…

O iubeam deci. Eram zguduit de povestirea ei mincinoasă, şi la fel de zguduit de cămăruţa de hotel şi de tapetul cu papagali. Mediul în care trăia mi se părea nedemn de ea, şi cu deosebire de gura ei. Îmi aminteam faţa hangiului de jos de la recepţie, semăna cu un soi de câine în cămaşă cu mânecile suflecate – iar eu eram hotărât să-i ofer Luteţiei o existenţă mai senină, fericită.

— Îmi permiteţi să vă ofer ajutorul meu? am întrebat

eu. O, să nu mă înţelegeţi greşit! N-am niciun fel de pretenţii! Pasiunea mea e să-i ajut pe oameni, am minţit eu, ştiind bine că profesiunea mea era corupţia şi nimicirea. Nu sunt ocupat, am timp. Din păcate n-am nicio profesiune. Aşadar, îmi îngăduiţi să…?

— În ce condiţii? a întrebat Luteţia aşezată în pat.

— În niciun fel de condiţii, după cum v-am mai spus.

— De acord! a zis ea. Şi deoarece dădeam semne că voiam să mă ridic, a spus:

— Să nu credeţi, prinţe, că mă simt nefericită aici. Dar domnul şi stăpânul nostru, pe care doar îl cunoaşteţi, e foarte adesea prost dispus – şi am ghinionul să depind de toanele sale într-o mai mare măsură decât celelalte fete. Fiindcă ele, ştiţi – iar aici limba ei a început să împroaşte venin –, au toate prietenii lor nobili, bogaţi. Eu însă prefer să trăiesc singură şi cinstită. Nu mă vând! a mai adăugat ea după un timp şi a sărit din pat.

Capotul ei roz cu floricele albastre s-a întredeschis. Nu! Nu se vindea: nu făcuse decât să mi se ofere.

De atunci a început perioada cea mai confuză din viaţa mea. Am închiriat un mic apartament cochet în apropiere de Champs-Élysées, unul dintre cele cărora li se spunea pe-atunci „cuibuşoare de dragoste”. Luteţia şi-a aranjat apartamentul după gustul ei. Şi din nou au apărut papagali pe pereţi – adică tocmai păsările pe care, cum v-am mai spus, le detestam. Mai existau aici un pian – deşi Luteţia nu ştia să cânte la acest instrument –, două pisici de ale căror sărituri tăcute, perfide, surprinzătoare mă cam temeam, un cămin fără tiraj, în care focul se stingea imediat, şi în fine, ca o atenţie deosebită faţă de mine, un autentic samovar rusesc din alamă de care trebuia să mă ocup eu, după cum hotărâse Luteţia. Mai exista şi o cameristă drăguţă, îmbrăcată curăţel şi nostim – arăta ca şi cum ar fi provenit de-a dreptul dintr-o fabrică specială de cameriste – şi, în cele din urmă, ceea ce m-a indignat, un papagal adevărat, viu, care învăţase cu o iuţeală neliniştitoare şi cu un instinct aproape genial să-mi rostească numele fals de „Krapotkin”, amintindu-mi astfel

tot timpul de minciunile şi uşurătatea mea. Cu siguranţă că numele de „Golubcik” nu l-ar fi învăţat aşa de uşor.

În plus, în cochetul „cuibuşor” al Luteţiei forfoteau prietene de-ale ei de tot soiul. Dar numai din cele alcătuite din porţelan şi ceară. Iar eu nu reuşeam să le mai deosebesc între ele: pisicile, tapetele, papagalii şi prietenele. Doar pe Luteţia o mai recunoşteam. Eram un prizonier – de trei, de patru ori prizonier! Şi de două ori pe zi mă duceam de bunăvoie în închisoarea mea dulce, greţoasă, tulbure.

Într-o seară am rămas acolo – nici că s-ar fi putut altfel! Aşadar am rămas acolo peste noapte. Peste colivia papagalului atârna o păturică din pluş roşu. Pisicile perfide torceau liniştit în coşuleţele lor. Iar eu dormeam – nu, nu mai eram un simplu prizonier, ci înlănţuit pe vecie; înlănţuit, cum s-ar zice, în braţele Luteţiei. Sărmane Golubcik!

În zorii zilei m-am trezit deopotrivă fericit şi nefericit. Mă simţeam prins într-un laţ şi terfelit, şi totuşi încă mai ghiceam şi presimţeam ce pot însemna puritatea şi decenţa. Această presimţire însă, prieteni, aşa gingaşă cum era, ca o adiere lină într-o dimineaţă de vară, tot se vădea mai puternică decât vântul tare al păcatului care sufla în jurul meu. Am părăsit apartamentul şi am ieşit în stradă sub forţa acestei presimţiri. Nu ştiam dacă să mă simt fericit ori mâhnit. Cuprins de îndoială, am străbătut cu pas nesigur străzile scăldate în lumina dimineţii, fără niciun plan şi cu mintea pustie.

Luteţia mă costa mulţi bani, lucru pe care l-am văzut foarte curând, prieteni! (Toate femeile costă bani, dar mai ales cele care ne iubesc; acestea încă mai mult decât cele pe care le iubim noi.) Iar mie mi se părea că Luteţia mă iubeşte. Eram recunoscător pentru că exista cineva pe lume care mă iubea. De altfel, Luteţia era singurul om care credea în Krapotkin al meu fără a se îndoi câtuşi de puţin – ea credea în noua mea existenţă, ba chiar o confirma. Nu de dragul ei căutam să fac sacrificii, ci de dragul meu le voiam. Pentru mine însumi urma să le fac – pentru falsul

Golubcik, pentru adevăratul Krapotkin.

A intervenit o înfricoşătoare stare de confuzie – dar nu numai în privinţa sufletului meu, unde ea exista de mult, ci şi a situaţiei mele personale, a condiţiilor materiale. Am început să arunc cu banii în dreapta şi-n stânga, cum se spune. La drept vorbind Luteţia nici nu avea nevoie de atâţia bani. Eu însumi aveam nevoie de ei – fireşte, pentru ea aveam nevoie de ei. Iar Luteţia a început să-i risipească, fără nicio noimă şi cu acea patimă obsesivă, ba chiar blestemată cu care obişnuiesc femeile să părăduiască banii – banii bărbaţilor şi ai amanţilor lor –, aproape ca şi cum ele ar vedea în banii cheltuiţi, ba mai mult, irosiţi, pe ele măsura afecţiunii pe care le-o poartă bărbaţii iubitori. Aveam deci nevoie de bani. Foarte curând. De foarte mulţi. M-am dus, aşa cum aveam datoria s-o fac, la simpaticul meu şef, pe care de altfel îl chema Solowejczyk, Mihail Nicolaievici Solowejczyk.

— Ce vreţi să-mi raportaţi? m-a întrebat.

Era spre ora nouă seara şi mi s-a părut că nu mai era nimeni, niciun suflet de om în toată acea clădire mare, întinsă. Domnea o tăcere deplină şi numai dintr-o depărtare nesfârşită se auzeau, parcă, zgomotele nedesluşite ale metropolei Paris. Camera era cufundată în întuneric. Cu abajurul ei verde, lampa aprinsă pe biroul lui Solowejczyk arăta ca sâmburele verde luminos al beznei vesperale, orbiculare din cameră.

— Am nevoie de bani! am zis eu ascuns în întunecime, şi de aceea mai curajos decât îmi închipuisem mai înainte.

— La banii de care aveţi nevoie, a răspuns el, trebuie să munciţi, nu glumă. Avem mai multe misiuni pentru dumneavoastră! Problema este dacă sunteţi – sau mai exact: dacă veţi vrea să fiţi în stare să duceţi la îndeplinire astfel de însărcinări!

— Sunt gata de orice! am zis eu. Chiar pentru asta am şi venit.

— De orice? într-adevăr de orice?

— De orice!

— Nu cred, a zis simpaticul Solowejczyk. Nu vă cunosc de mult timp, dar n-o cred! Vi se pare că ştiţi despre ce este vorba? Este vorba despre o trădare mârşavă – repet, o trădare mârşavă. Despre trădarea mârşavă a unor oameni lipsiţi de apărare. A aşteptat un timp, apoi a mai adăugat: Chiar şi a unor femei lipsite de apărare!…

— Sunt obişnuit cu asemenea lucruri. În meseria noastră…

Nu m-a lăsat să termin.

— Cunosc meseria! a zis el, lăsând capul în jos.

A început să scotocească prin hârtiile aflate în faţa lui, nu se auzeau decât foşnetul şi ticăitul prea domol ale ceasului de perete.

— Aşezaţi-vă! a zis Solowejczyk.

M-am aşezat, iar acum faţa mea se afla şi ea în raza de lumină a lămpii verzui, chiar în dreptul feţei sale. Şi-a ridicat privirea, uitându-se fix la mine. Erau de fapt nişte ochi morţi, aveau în ei ceva din ochii unui orb – ceva dezolant şi de pe-acum parcă de pe tărâmul celălalt. Am rezistat privirii lui, deşi mi-era teamă de ochii ăştia, fiindcă nu puteai citi în ei nimic: niciun gând, niciun sentiment, şi asta cu toate că ştiam bine că nu erau orbi, ci, dimpotrivă, foarte ageri. Ştiam precis că ochii lui mă cercetau şi mă cântăreau, dar nu descopeream în ei nicio licărire din cele pe care în mod natural le iscă orice ochi cercetător. Solowejczyk a fost, de altfel, singurul om la care am remarcat această însuşire: aceea de a-şi masca ochii aşa cum alţii îşi maschează faţa.

L-am cercetat şi eu vreme de secunde şi minute, care mie mi s-au părut ore. Părul uşor încărunţit i se rărea la tâmple, iar maxilarele se mişcau neobosit, ca şi cum tocmai îşi rumega gândurile. Într-un târziu s-a ridicat, s-a dus la fereastră, a tras perdeaua un pic într-o parte şi mi-a făcut semn să mă apropii. M-am dus lângă el.

— Ia priviţi! a zis, arătându-mi o siluetă pe partea cealaltă a străzii. îl cunoaşteţi?

M-am forţat să mă uit mai atent, dar n-am văzut nimic altceva decât un bărbat relativ mic de statură,

îmbrăcat ca un burghez oarecare, cu gulerul de blană ridicat în sus, cu pălărie maro, iar în mâna dreaptă ţinând un baston negru.

— Îl recunoaşteţi? m-a întrebat Solowejczyk încă o dată.

— Nu! am zis.

— Să mai aşteptăm o vreme!

Am aşteptat, deci. După un timp bărbatul a început să se plimbe încolo şi încoace. Tot făcând el aşa la vreo douăzeci de paşi înainte şi înapoi pe trotuar, dintr-odată parcă m-a străfulgerat ceva. Ochii mei nu-l recunoscuseră, creierul nu-şi amintea de el. Dar inima a tresărit, a început să bată mai puternic: era ca şi cum muşchii, mâinile, vârfurile degetelor mele dobândiseră brusc acea memorie ce-i rămăsese interzisă creierului. El era. Era mersul lui pe jumătate târşit, pe jumătate săltăreţ pe care odinioară, când mai eram tânăr şi inocent, îl remarcasem la Odessa într-o fracţiune de secundă, în ciuda lipsei mele de experienţă. Fusese prima şi singura oară în viaţa mea când observasem că un şchiopătat poate fi în acelaşi timp şi o dănţuire şi că un picior te poate păcăli şi minţi ca un om. L-am recunoscut, aşadar, pe bărbatul de vizavi. Nu era nimeni altul decât Lakatos.

— Lakatos! am zis.

— Aşa deci, a zis Solowejczyk şi s-a depărtat de fereastră.

Ne-am aşezat din nou unul în faţa celuilalt, la fel ca mai înainte. Cu privirea cufundată în hârtii, Solowejczyk a zis:

— Îl cunoaşteţi de mult pe Lakatos?

— De foarte de mult, am răspuns, şi mereu mă tot reîntâlnesc cu el. Şi aş zice că totdeauna în clipele decisive ale vieţii mele.

— Probabil că vă veţi mai întâlni deseori cu el, a spus Solowejczyk. Nu cred decât arareori şi foarte împotriva vrerii mele în apariţii supranaturale. Dar în cazul lui Lakatos, care din când în când îmi mai face câte o vizită, nu-mi pot înfrâna un anume sentiment superstiţios!

Am tăcut. Ce-aş fi putut să spun? îmi apărea necruţător de limpede că sunt prins fără scăpare. Un prizonier al lui Solowejczyk? Ori al Luteţiei? Cumva chiar al lui Lakatos? După o pauză, Solowejczyk a spus:

— Vă va trăda şi poate chiar nimici.

Am luat din mâna lui ordinele notate pe hârtie, un pachet considerabil, şi am dat să plec.

— La revedere, pe joia următoare! a zis Solowejczyk.

— Dacă îmi va fi dat să vă revăd! am răspuns eu. Aveam o strângere de inimă.

Când am ieşit din casă Lakatos nu mai era acolo. Nicăieri nici urmă de Lakatos, cu toate că l-am căutat atent şi temeinic, ba chiar zelos. Mi-era frică de el, de aceea l-am căutat atât de zelos. Dar chiar de la începutul căutării mele aveam presimţirea că nu-l voi găsi. Da, eram sigur că nu-l voi găsi.

Cum l-ai putea găsi pe Diavol atunci când îl cauţi? Când vine, vine pe neaşteptate, apoi dispare iar. Dispare, şi e mereu prezent.

Din acea clipă nu m-am mai simţit în siguranţă în faţa lui. Dar nu numai în faţa lui, ci a întregii lumi. Cine era Solowejczyk? Cine era Luteţia? Ce era Parisul? Cine eram eu însumi?

Mă simţeam în faţa mea chiar mai nesigur decât în faţa celorlalţi! Oare voinţa mea proprie decidea asupra zilelor, nopţilor, a mersului tuturor acţiunilor mele? Cine mă împingea să fac ceea ce făceam în acea vreme? O iubeam pe Luteţia? Oare nu-mi iubeam doar pasiunea pentru ea sau nu-mi iubeam doar nevoia de a mă adeveri pe mine însumi şi omenescul din mine, printr-o pasiune? Cine şi ce eram la drept vorbind eu, Golubcik? Când Lakatos se afla în preajmă, încetam brusc să mai fiu Krapotkin – asta era cert. Dintr-odată mi-a devenit limpede că nu sunt în stare să fiu nici Golubcik, nici Krapotkin. Curând am început să-mi petrec la Luteţia doar jumătăţi de zile şi jumătăţi de nopţi. De mult nu mai ascultam ce-mi spunea. De altfel, nu vorbea decât lucruri lipsite de semnificaţie. Reţinusem multe expresii de-ale ei, expresii

pe care nu le cunoşteam până atunci, ca şi intonaţia cuvintelor şi a frazelor – în ce priveşte progresele mele la limba franceză îi datoram mult Luteţiei. Fiindcă, oricât aş fi fost de descumpănit în acele zile, n-am uitat niciodată cât de important era pentru mine să „stăpânesc limbile străine” – aşa cum mă sfătuise şi Solowejczyk. Bun, după puţine săptămâni „stăpâneam”, ca să zic aşa, franceza. Iar acasă mă îngropam câteodată într-un morman de cărţi englezeşti, nemţeşti, italieneşti, de-a dreptul mă drogăm cu ele închipuindu-mi că prin ele puteam dobândi o existenţă, o existenţă adevărată. Citeam ziare englezeşti, de pildă în foaierul hotelului. Şi în timp ce le citeam îmi închipuiam că aş fi concetăţeanul colonelului englez cu păr cărunt şi cu ochelari, din jilţul de lângă mine – timp de o jumătate de ceas îmi imaginam aşadar că aş fi englez şi ofiţer din colonii. Şi de ce n-aş fi fost un ofiţer englez? Oare eram Golubcik? Oare eram Krapotkin? Ce şi cine eram, la drept vorbind?

În fiecare clipă mă temeam să nu-l întâlnesc pe Lakatos. El ar fi putut să vină în foaierul hotelului. Sau ar fi putut să vină la marea Casă de Modă a croitorului înaltei societăţi, unde mă duceam uneori pentru a o conduce acasă pe Luteţia. Lakatos m-ar fi putut trăda în orice clipă. Mă avea, aşa-zicând, la mână. La urma urmei, m-ar fi putut trăda şi Luteţiei – iar asta era cel mai rău lucru. Pe măsură ce creştea spaima mea faţă de Lakatos, pasiunea pentru Luteţia creştea. O pasiune prin transfer, altfel spus o pasiune de gradul doi. Căci în realitate, prieteni, de mult – asta însemnând de câteva săptămâni – ea nu mai era pentru mine o adevărată iubire, ci o cale de a mă refugia în pasiune, la fel cum doctorii de azi numesc anumite simptome maladive ale unor femei un „refugiu în boală”. Da, era un refugiu în pasiune. Nu mai eram sigur, pe deplin sigur de mine, de identitatea mea, decât în ceasurile în care îmbrăţişam şi iubeam trupul Luteţiei. îl iubeam, dar nu pentru că ar fi fost trupul ei iubit, ci pentru că el era întrucâtva un refugiu, o cămăruţă, o chilie neprimejduită şi sigură în faţa lui Lakatos.

Din păcate, s-a întâmplat ceea ce oricum trebuia să se întâmple. Luteţia – care mă socotea nemăsurat de bogat, la fel cum poate se considera şi pe sine fata unui peticar –, aşadar Luteţia avea nevoie de bani, de tot mai mulţi bani. Avea nevoie de bani din ce în ce mai mult. Şi s-a dovedit curând, după numai câteva săptămâni, că era pe cât de frumoasă, pe-atât de avidă. O, nu că ar fi încercat să pună bani deoparte în mod viclean, aşa cum procedează numeroase altele. Nu! Ea chiar avea nevoie de bani! îi consuma din plin!

Era ca majoritatea femeilor de soiul ei. Chipurile nu voia să „profite" de cineva! Dar ceva în ea o îmboldea să profite de ocazie, de orice ocazie. Era slabă în faţa tentaţiei şi nemăsurat de vanitoasă. La femei vanitatea nu este o slăbiciune pasivă, ci o patimă activă în cel mai înalt grad, la fel ca la bărbaţi – jocul. Femeile îi dau acestei patimi tot mereu viaţă, o stârnesc şi-o mână cu biciul – fiind totodată mânate cu biciul de ea. Ele sunt deopotrivă mamele şi copiii acestei patimi. Iar patima Luteţiei m-a tras după ea. Nu bănuisem niciodată până atunci cât de mult e în stare să cheltuiască o singură femeie, şi pe deasupra făcând asta cu convingerea că nu cheltuieşte decât „strictul necesar". Pe atunci mă străduiam să fiu un bărbat iubitor, ceea ce echivalează cu unul îndrăgostit cu adevărat – dar nu bănuisem niciodată ce neputincios e bărbatul iubitor în faţa smintelii unei femei. Şi tocmai lucrurile acelea necugetate şi inutile pe care le făcea, tocmai ele îmi păreau a fi necesare şi fireşti. Şi mărturisesc totodată că smintelile ei mă flatau, fiindcă într-un anume fel îmi confirmau existenţa princiară mincinoasă – iar eu aveam nevoie de asemenea confirmări. Aveam nevoie de toate aceste confirmări exterioare cum erau, de pildă: veşmintele mele şi ale Luteţiei sau smerenia croitorilor care-mi luau măsura la hotel cu degete grijulii, ca şi cum aş fi fost un idol fragil, şi care abia dacă aveau curajul să-mi atingă umerii ori picioarele cu centimetrul lor. Tocmai pentru că nu eram decât un Golubcik, aveam nevoie de tot ceea ce pentru un Krapotkin ar fi fost

supărător: de privirea de câine a portarului, de spinarea curbată servil a chelnerilor şi slugilor din care nu apucam să zăresc decât ceafa lor impecabil rasă. Şi de bani – aveam nevoie de bani.

Am început să câştig cât puteam mai mult. Şi câştigam mult – nu-i nevoie să vă mai spun în ce fel. Câteodată, vreme de o săptămână, eram de negăsit pentru Luteţia şi toată lumea, chipurile aflându-mă într-o călătorie. În asemenea zile frecventam cercurile refugiaţilor noştri politici, umblam prin micile redacţii ale unor ziare ascunse şi amărâte, fiind îndeajuns de neruşinat încât să iau mici împrumuturi de la victimele pe care le vânam, dar nu pentru că aş fi avut nevoie de banii lor amărâţi, ci pentru a da impresia că aveam nevoie de ei; împărţeam prin birturi dosnice şi prăpădite mese sărăcăcioase cu hăituiţii, huliţii, înfometaţii; eram îndeajuns de josnic pentru a căuta din când în când să seduc femei, care nu arareori mi se dăruiau cu însufleţire şi, uneori, dintr-un simţ al datoriei întemeiat pe concepţia lor despre lume. Una peste alta: eram ceea ce fusesem, în fond, dintotdeauna prin naştere şi natură: un nemernic. Doar că până atunci nu-mi exercitasem ticăloşia într-o atât de mare măsură. În acele zile mi-am dovedit mie însumi cu prisosinţă că eram un ticălos – şi încă ce ticălos!

Şi aveam noroc în tot ce întreprindeam, căci diavolul îmi călăuzea paşii. Când mă înfiinţam în anumite seri la Solowejczyk, îi raportam mai multe decât numeroşi alţi colegi. Şi, din dispreţul crescând cu care mă trata, mi-am dat seama că aduceam servicii nepreţuite.

— V-am subestimat inteligenţa, mi-a spus el odată. Cunoscând prostia pe care aţi comis-o la Petersburg, mi-am zis că nu puteţi fi decât un ticălos *mărunt*. Jos pălăria, Golubcik! Vă voi plăti gras.

Pentru prima oară îmi spusese Golubcik, şi doar ştia că asta era pentru mine ca o lovitură de cravaşă. Am luat banii – mulţi bani –, mi-am schimbat hainele, am plecat la hotel, am revăzut spinările şi cefele rase, am revăzut-o pe Luteţia, localurile de noapte, feţele ordinare şi ferchezuite,

de lorzi, ale chelnerilor şi am uitat de tot ce era în jur, de absolut totul. Eram prinţ. L-am uitat chiar şi pe cumplitul Lakatos.

L-am uitat în mod nejustificat.

Într-o bună zi – era o dimineaţă blândă de primăvară, şedeam în foaierul hotelului şi, cu toate că acesta nu avea ferestre, era ca şi cum soarele ar fi pătruns prin porii pereţilor; eram voios şi mă lăsam necontrolat în voia plăcerii parşive pe care mi-o oferea viaţa –, aşadar, într-o bună zi Lakatos îşi anunţă venirea. Era voios precum primăvara însăşi. Anticipând de pe acum vara. A intrat în foaier ca o… o fărâmă, o fărâmă omenească de primăvară desprinsă de natura fermecătoare, într-un pardesiu mult prea deschis la culoare, cu o cravată înflorată, cu cilindru gri-deschis pe cap, agitându-şi bastonaşul de trestie pe care i-l cunoşteam de multă vreme. Mi se adresa spunându-mi când „Luminăţia Ta”, când „Prinţe”, iar uneori îmi spunea chiar în felul bicisnic al slugilor mărunte: „Prea Luminată Excelenţă!” Şi dintr-odată dimineaţa aceea senină s-a întunecat pentru mine. Cum mi-a mers în tot acest lung răstimp – aşa m-a întrebat Lakatos cu voce atât de ridicată, încât l-au auzit toţi cei din foaier, ba până şi portarul, aflat în cămăruţa lui din faţă. Am fost monosilabic, abia răspunzându-i din teamă, dar şi din trufie.

— Aşadar, tatăl dumneavoastră v-a recunoscut până la urmă? m-a întrebat el încetişor, aplecându-se atât de tare spre mine, încât îi simţeam parfumul de lăcrămioare şi briantină din mustaţă, care trimitea efluvii grele; îi zăream limpede sclipirea roşiatică din ochii căprui strălucitori.

— Da! am zis eu, şi m-am rezemat în jilţ.

— Atunci vă va bucura desigur ceea ce am a vă comunica, a spus el.

Şi a aşteptat. Eu n-am spus nimic.

— Fratele dumneavoastră a sosit aici de ieri! a spus el cu indiferenţă. Locuieşte acasă la el: are o locuinţă permanentă la Paris. Şi intenţionează să rămână aici

câteva luni, ca de altfel în fiecare an. Îmi închipui că v-aţi împăcat unul cu celălalt?

— Încă nu! am zis eu, abia putându-mi ascunde nerăbdarea şi spaima.

— Ei, sper că lucrurile se vor îndrepta acum, a spus Lakatos. În ce mă priveşte vă stau oricând la dispoziţie.

— Mulţumesc! am zis eu.

S-a ridicat, s-a înclinat adânc şi a plecat. Am rămas aşezat.

Dar nu pentru mult timp. Am mers la Luteţia. Nu era acasă. M-am dus la atelierul faimosului croitor. Am năvălit în atelier cu un buchet de flori, ca şi cum aş fi ţinut în mână spada scoasă din teacă. Am reuşit s-o zăresc pe Luteţia pentru câteva clipe. Nu aflase nimic de sosirea lui Krapotkin. Am părăsit atelierul. M-am aşezat într-o cafenea închipuindu-mi că aş putea ajunge printr-o reflecţie încordată la cine ştie ce ideea deşteaptă. Dar toate gândurile mele erau măcinate de gelozie, ură, patimă, sete de răzbunare. Când îmi ziceam că cel mai bine ar fi dacă i-aş cere încă de azi lui Solowejczyk să mă trimită înapoi în Rusia; când mă copleşea iar spaima de a-mi abandona viaţa de aici: adică pe Luteţia, numele meu furat, într-un cuvânt tot ceea ce constituia existenţa mea. O clipă m-am gândit să mă omor, dar mi-era o cumplită teamă de moarte. Ar fi fost mult mai uşor şi mai bine, dar deloc mai comod, să-l ucid mai degrabă pe prinţ. Să-l fac să dispară din această lume! Să mă eliberez o dată pentru totdeauna de acest ins ridicol, cu adevărat ridicol şi inutil. Dar în aceeaşi clipă, şi cu logica pe care mi-o dicta conştiinţa, mi-am spus că, dacă el era într-adevăr un ins fără niciun rost pe lume, eu, în schimb, eram ceva cu mult mai rău, şi anume un nemernic primejdios. Dar peste numai un minut îmi apărea din nou limpede că adevărata cauză a nemerniciei şi răutăţii mele era tocmai el, acest individ, şi că la drept vorbind ar fi o faptă morală să-l omori. Căci suprimându-l pe el nimiceam şi cauza pervertirii mele, având apoi libertatea să redevin un om bun, să ispăşesc, să mă căiesc, să ajung – din partea mea,

fie! – un Golubcik de treabă. Dar chiar şi atunci, în timp ce-mi treceau toate acestea prin cap, nu simţeam câtuşi de puţin în mine forţa să ucid. Căci în vremea aceea, prieteni, eram încă departe de a fi destul de precis şi tranşant pentru a putea ucide. Când mă gândeam să omor un om, pentru mine asta însemna să-l prăpădesc într-un chip oarecare. Noi, iscoadele şi denunţătorii, nu suntem ucigaşi. Noi doar pregătim împrejurările care duc în mod inevitabil la moartea cuiva. Iar eu tot aşa gândeam pe-atunci, nici n-aş fi putut gândi altfel. Cum v-am mai spus, prieteni, eram un ticălos prin naştere şi natură!...

Printre numeroşii oameni pe care aveam misiunea să-i trădez şi să-i dau pe mâna autorităţilor se afla şi o evreică, pe numele ei Channa Lea Rifkin din Radziwiłłow. Nu-i voi uita niciodată numele, locul de naştere, chipul, întreaga făptură. Doi dintre fraţii ei fuseseră condamnaţi în Rusia la ocnă fiindcă puseseră la cale un atentat împotriva guvernatorului Odessei. Se aflau deja de trei ani în Siberia, la graniţa cu taigaua, aşa cum aflasem din documente. Sora lor reuşise să fugă la timp împreună cu un al treilea frate, un tânăr pe jumătate paralizat, ţintuit într-un fotoliu. Nu putea să-şi mişte decât braţul şi piciorul drept. Se spunea că este un matematician şi un fizician extraordinar de talentat, cu o memorie întru totul neobişnuită.

El era cel care concepuse planul atentatului şi elaborase o formulă de preparare a explozibililor care nu cerea mijloace tehnice complicate. Fratele şi sora trăiau la nişte prieteni elveţieni – elveţieni francezi din Geneva, un cizmar şi nevasta acestuia. Tovarăşii ruşi se adunau adeseori în atelierul cizmarului. Fusesem de câteva ori acolo. Această tânără evreică, un om cu o fire aleasă, era hotărâtă să se întoarcă în Rusia ca să-şi salveze fraţii. Luând asupra ei întreaga răspundere. Mama lor murise, tatăl lor era bolnav. Mai avea trei fraţi minori. În numeroase petiţii adresate ambasadei ruse de la Paris ea se declarase gata să se întoarcă înapoi în Rusia dacă primea asigurarea că fraţii ei nevinovaţi – ajunşi vinovaţi

doar prin acţiunile secrete ale surorii lor – vor fi eliberaţi. Pe noi, în schimb, adică pe noi, poliţia rusă, nu ne interesa decât să punem laba pe femeie; totodată însă nu puteam îngădui ca ambasada să dea vreo asigurare oficială. Aşa ceva o ambasadă nu putea, n-avea voie să facă. Dar de Channa Lea era „urgentă nevoie”. Chiar aşa scria în adresele noastre oficiale: *Avem urgentă nevoie*.

Până în ziua în care mă vizitase Lakatos, eu, ticălosul prin naştere şi natură, încă nu izbutisem să-i pierd pe aceşti doi oameni. Dintre toţi ruşii pe care aveam misiunea să-i trădez, doar ei doi – mă refer la fată şi la fratele ei – îmi mai tulburau bruma de conştiinţă rămasă. Dacă pe atunci aş fi fost în stare să-mi reprezint ceva prin cuvintele „păcat de moarte”, atunci numai aceşti doi oameni ar fi putut trezi în mine ideea asta. Dacă există îngeri evrei, atunci ei ar trebui de fapt să arate exact ca fata aceea slăbuţă, blândă, pe chipul căreia se regăseau în aşa măsură deopotrivă o asprime plină de severitate şi drăgălăşenia, încât îţi părea că asprimea e soră bună cu drăgălăşenia; această fată slăbuţă şi totodată puternică emana o forţă vrăjită – nu-i pot spune altfel decât o forţă vrăjită. Nu era frumoasă – nu ceea ce numim frumos în această viaţă, unde obişnuim să numim astfel ceea ce ne încântă şi ademeneşte. Nu, dar această evreică micuţă şi nearătoasă îmi mişcase nemijlocit sufletul, ba chiar şi simţurile; căci atunci când mă uitam la ea mi se părea, de pildă, că aud o melodie. Da, era ca şi cum nu vedeam, ci auzeam ceva frumos, străin, nemaiauzit şi totuşi foarte familiar. Câteodată, în unele ceasuri liniştite, când fratele paralizat şedea pe marginea sofalei, citind dintr-o carte care zăcea deschisă în faţa lui pe un jilţ înalt, şi când canarul idilic ciripea paşnic, iar o fâşie îngustă de soare primăvăratic se odihnea pe duşumeaua goală, eu şedeam în faţa fetei acesteia alese, cercetându-i tăcut chipul palid, lătăreţ şi muncit, pe care puteai citi întreaga suferinţă a evreilor noştri ruşi – şi eram aproape pe punctul de a-i mărturisi totul. Cu siguranţă că nu eram singurul turnător trimis în preajma ei, şi cine ştie cu câţi alţii dintre colegii

mei mă întâlnisem uneori la ea. (Căci doar arareori ne cunoşteam între noi.) Dar sunt convins că celor mai mulţi dintre ei li se întâmpla la fel cum mi se întâmpla şi mie. Această copilă dispunea de arme care te învingeau. Trebuia ademenită în Rusia sub pretextul că fraţii ei vor fi eliberaţi; firește însă că nu era deloc uşor s-o amăgeşti, căci nu s-ar fi încrezut niciodată decât într-o făgăduinţă scrisă semnată de însuşi ambasadorul ţarului. Poate că la nevoie ar fi fost de ajuns şi dacă obţineai de la ea numele tuturor camarazilor rămaşi în Rusia. V-am mai spus, prieteni, că eram un ticălos prin naştere şi natură. Şi totuşi, la vederea acestei tinere fete, nemernicia mea parcă se topea şi simţeam uneori că inima-mi plânge, că se dezgheaţă.

Au trecut lunile şi a venit vara. Aveam de gând să plec într-o călătorie cu Luteţia. Într-o bună zi la hotelul meu a apărut un bărbat cu părul alb, îmbrăcat sobru şi cu un aer foarte solemn. Aşa cum se prezenta, cu părul lui argintiu des, cu favoriţii albi venerabili, bine pieptănaţi, cu bastonul din lemn negru de abanos, al cărui mâner îndoit avea luciul argintului vechi şi părea făcut din acelaşi material ca părul şi favoriţii, mi-a dat impresia unui înalt demnitar macabru de la Curtea ţarului. Aşa mi-i imaginam pe înalţii funcţionari imperiali, care îşi exercitau atribuţiile în ceasurile de agonie şi la înmormântarea ţarului. Dar după ce m-am uitat la el mai mult timp mi s-a părut dintr-odată că-l cunosc de undeva. Chipul lui, părul des, favoriţii şi vocea parcă se iveau de undeva dintr-o copilărie pe care o crezusem de mult uitată. Dar după ce mi-a spus: Mă bucură să vă revăd după atâţia ani, domnule Golubcik! – am ştiut deodată cine era. Pesemne că era acum foarte bătrân. Cândva însă, pitit după o uşă, îi ascultasem glasul

şi pentru o clipă îi zărisem figura argintie şi neagră într-un vestibul întunecat. Era secretarul personal al bătrânului prinţ. Cu ani buni în urmă – ce mult era de-atunci – venise la cel la care locuiam în pensiune, pentru a-i plăti odaia şi masa. Abia dacă mi-a întins mâna. Pentru o clipă doar am simţit trei degete reci, uscăţive, ca de piatră. L-am poftit să se aşeze. Ca şi cum n-ar fi vrut să acorde o prea mare onoare scaunului meu, s-a aşezat doar pe-o margine a lui, aşa încât trebuia să se sprijine în bastonul proptit între genunchi, ca să nu alunece de pe jilţ. Pălăria solemnă, neagră, ţeapănă şi-o ţinea între două degete. Cum se spune pe latineşte, a intrat imediat *in medias res*.

— Domnule Golubcik! a zis, tânărul prinţ se află aici. Iar stăpânul bătrân, aflat în trecere spre Sud, se prea poate să rămână şi el aici un răstimp. În mod nejustificat, ba chiar cu totul lipsit de nobleţe, spre a nu folosi un cuvânt mai tare, le-aţi dat mult de furcă domniilor lor. Purtaţi aici numele de Krapotkin. Aveţi relaţii cu domnişoara Cum-îi-zice. Care la rândul ei are mai multe nume. Tânărul prinţ e hotărât să nu rabde această relaţie a dumneavoastră. O marotă a sa, dar ce-are a face. Tânărul prinţ e foarte generos. Gândiţi-vă iute şi spuneţi-mi pe şleau: cât vreţi pentru a dispărea o dată pentru totdeauna din ochii noştri? Aţi mai avut prilejul să aflaţi ce mare ne este puterea. Şi dacă sunteţi îndărătnic, veţi fi în mult mai mare primejdie decât oricare dintre victimele dumneavoastră. Fireşte, nu vreau să spun nimic împotriva meseriei ce-o practicaţi. Să recunoaştem că ea nu-i onorabilă, dar este foarte, foarte necesară – în interes de stat, se-nţelege. Patria noastră cu siguranţă că are nevoie de oameni de soiul dumneavoastră. Dar s-o spunem deschis: familiei, pe care am onoarea s-o reprezint de patruzeci de ani în diverse ocazii, îi sunteţi dezagreabil. Aşa încât familia Krapotkin este gata să vă sprijine la întemeierea unei noi existenţe în America, dar şi în Rusia. Aşadar chibzuiţi bine: de cât aveţi nevoie?

Spunând acestea, bărbatul cu părul argintiu a extras din buzunarul său un ceas de aur masiv, ţinându-l în mână

cam la fel ca un medic care ia pulsul pacientului său. M-am gândit. Chiar m-am gândit. Îmi părea că n-ar duce la nimic să mai caut în faţa acestui om şi în faţa mea diverse pretexte şi să încerc să obţin tot soiul de amânări ridicole şi inutile. Ceasul lui ticăia neobosit. Timpul se scurgea. Oare cât mai era dispus s-aştepte?

Nu luasem încă nicio hotărâre. Dar duhul bun, care nu ne părăseşte niciodată, nici chiar atunci când suntem ticăloşi prin naştere şi natură, m-a făcut deodată să-mi amintesc de Channa Lea. Şi am spus:

— Nu de bani am nevoie. Am nevoie de protecţia prinţului. Dacă este într-adevăr atât de puternic pe cât spuneţi, va putea să mi-o ofere. Pot să-l văd?

— Imediat! a spus bătrânul cu păr argintiu, vârând la loc ceasul şi ridicându-se de pe scaun. Veniţi cu mine!

Caleaşca pariziană personală a prinţului Krapotkin – a celui autentic – aştepta în faţa hotelului meu. Am pornit. Am mers la locuinţa prinţului. Era o vilă în Bois de Boulogne şi mi s-a părut că recunosc în lacheul care purta şi el favoriţi, la fel ca secretarul, pe slujitorul pe care-l văzusem cu mulţi, mulţi ani în urmă la reşedinţa de vară din Odessa a bătrânului prinţ.

Am fost anunţat. Secretarul a luat-o înainte. Am aşteptat cel puţin o lungă jumătate de ceas. Şedeam în anticameră abătut şi pleoştit, la fel cum şezusem odinioară în anticamera bătrânului prinţ, simţindu-mă încă mai neînsemnat decât Golubcik cel de odinioară. Căci pe atunci lumea mai stătea încă deschisă în faţa mea, pe când acum eram un Golubcik care deja pierduse lumea. O ştiam bine. Şi nu-mi păsa. M-am silit să mă gândesc la Channa Lea Rifkin şi dintr-odată am simţit că nu-mi mai pasă defel.

Am ajuns în sfârşit în odaia tânărului prinţ. Arăta tot ca atunci când îl spionasem prin crăpătura din peretele separeului unde era cu Luteţia. Da, arăta exact la fel ca atunci; cum să-l descriu mai bine, cunoaşteţi genul: un fluieră-vânt nobil şi consumat, cu puterile istovite. Arăta ca o bucată de săpun folosit, într-atât de palidă şi searbădă îi era pielea. Ca o bucăţică de săpun, cu o mustăcioară

subţire neagră. îl uram la fel cum îl urâsem dintotdeauna.

Se învârtea încolo şi-ncoace prin cameră şi nu s-a oprit din mers nici când am intrat, ci a continuat să se-agite ca şi cum bătrânul cu păr argintiu mă adusese nu pe mine, ci o păpuşă. Şi nici nu s-a uitat la mine, ci la el, întrebându-l:

— Cât?

— Vreau să negociez eu însumi cu dumneavoastră, am zis.

— Dar eu nu vreau, a răspuns el, neoprindu-se din mers şi uitându-se la secretar. Trataţi dumneavoastră cu el!

— N-am nevoie de bani, am spus. Dacă sunteţi într-adevăr aşa de puternic pe cât spuneţi, puteţi obţine totul de la mine cu condiţia să eliberaţi doi bărbaţi din detenţie şi să feriţi o fată de pedeapsă. Şi asta imediat. Dacă-i eliberaţi pe cei doi în decurs de-o săptămână!

— Da! a spus secretarul. Dar până atunci rămâneţi ascuns. Daţi-mi datele necesare!

I-am dat informaţiile referitoare la fraţii Rifkin. În câteva zile urma să-mi dea de ştire.

Am aşteptat câteva zile. Trebuie să spun c-am aşteptat cu mare nerăbdare, cu o nerăbdare aşa-zicând morală. Spun: „nerăbdare morală”, pentru că mă copleşise dorul de căinţă şi-mi închipuiam că tocmai sosise clipa când aş fi putut să-mi îndrept cu o singură aşa-numită faptă bună întreaga mea viaţă de mişel.

Am aşteptat. Şi-am aşteptat.

În sfârşit, am fost invitat să mă duc la locuinţa prinţului.

Bătrânul, onorabilul secretar m-a primit şezând. Fără o vorbă m-a poftit să mă aşez cu un gest foarte sumar, făcând o mişcare din mână de parcă mai degrabă m-ar fi alungat de acolo aşa cum ai alunga o muscă.

Dinadins m-am aşezat pe un scaun, punând picior peste picior. Şi tot dinadins l-am întrebat:

— Unde-i prinţul?

— Pentru dumneavoastră nu-i acasă, a răspuns

bătrânul blajin. Prinţul vă transmite că nu se ocupă în niciun fel de chestiuni politice. Nu se lasă amestecat în chestiuni murdare. Şi nici nu vrea să facă un troc cu dumneavoastră. După toate cele aţi fi în stare să-l şi denunţaţi, aşa cum aţi mai făcut-o o dată, înfăţişându-l ca pe un apărător al duşmanilor statului nostru, mă-nţelegeţi. Nu vă putem oferi decât bani. Dacă nu-i acceptaţi, dispunem de mijloacele necesare să vă îndepărtăm într-alt mod din Paris. Nu cred să fiţi până-ntr-atât de indispensabil pentru statul nostru. Cu siguranţă că mai există şi alţii cu rezultate la fel de bune sau mai bune ca ale dumneavoastră.

— Nu voi accepta bani, am răspuns, şi voi rămâne unde sunt.

În timp ce spuneam asta m-am gândit la simpaticul meu şef Solowejczyk. Aveam de gând să-i explic totul foarte amănunţit. Voiam cu tot dinadinsul să mă-ncred în el. Uitasem cu totul de privirea moartă cu care Solowejczyk mă cântărise ultima oară. Îmi imaginam că Solowejczyk ar ţine la mine, ba chiar că m-ar îndrăgi.

Drept care am decis să mă duc îndată la el.

M-am ridicat şi am spus solemn (azi mi se pare ridicol):

— Un adevărat Krapotkin – şi am subliniat cuvântul „adevărat” – nu acceptă nicio despăgubire bănească. Cel ce o oferă este falsul Krapotkin.

Aşteptam un gest, un cuvânt de indignare din gura bătrânului. Acesta însă nici nu s-a clintit. Nici măcar nu m-a privit. Se uita doar la masa de scris neagră, lucioasă, ca şi cum pe ea s-ar fi aflat nişte hârtii sau ar fi citit în lemnul ei fraza pe care cu câteva clipe mai târziu a rostit-o.

— Mergeţi, a spus el fără să-şi ridice privirea şi fără să se ridice nici el însuşi, mergeţi şi faceţi ceea ce vă e priincios.

Cuvântul „priincios” m-a făcut să roşesc.

Am plecat fără să salut. Ploua, iar eu i-am poruncit portarului să-mi cheme o trăsură. Încă îmi mai păream a fi un prinţ, deşi ştiam de-acum că sunt din nou Golubcik; cel

mult câteva zile mai puteam încă şi Krapotkin.

Dar în ciuda a toate eram bucuros că aveam să-mi regăsesc peste câteva zile vechea mea existenţă şi numele ce mi se cuvenea. Credeţi-mă, prieteni, că eram bucuros. Şi dacă mă mâhnea ceva, era împrejurarea că nu-i putusem fi de niciun ajutor evreicei Rifkin. Îmi închipuisem că aveam ocazia să îndrept tot răul pe care-l comisesem în viaţă. Ei! Aşa barem îmi salvasem propria existenţă, şi poate că o mai şi spălasem niţel.

Eram bucuros.

Când am sosit la hotel – era destul de târziu şi în foaier ardeau deja câteva lămpiţe mi s-a spus că în birou mă aşteaptă un domn.

M-am gândit că este Lakatos şi m-am dus fără o vorbă în birou. Dar dindărătul unei mese s-a ridicat din fotoliul masiv nu prietenul Lakatos, ci, spre mirarea mea, faimosul croitor, autorul „creaţiilor”.

În odaie era un soi de semiobscuritate pe care lămpiţele cu abajururi verzi de la celelalte mese de scris mai degrabă o întăreau decât o risipeau. Lămpiţele astea îmi păreau un soi de sticluţe cu otrăvuri luminate pe dinăuntru.

În lumina stranie, faţa turtită, lividă a croitorului mi s-a părut ca un aluat în cuptor – un aluat care se umflă. Da, cu cât venea mai aproape de mine, cu atât mai mare îi devenea faţa păstoasă, mai mare şi mai turtită, chiar şi raportată la veşmintele excesiv de largi, muiereşti, care fâlfâiau pe el. S-a înclinat dinaintea mea, apărându-mi ca un soi de sferă cvadratică, dacă se poate spune aşa. Eram înclinat să cred că nu aveam în faţa mea un om real în carne şi oase.

— Prinţe, a spus înălţându-şi cu un efort bustul greoi, colţuros şi totuşi rotunjor, îngăduiţi-mi să discut cu dumneavoastră o bagatelă.

Mi se părea ridicol că lumea încă îmi mai spunea „prinţe”, şi totuşi asta mă şi liniştea. L-am rugat pe faimosul croitor să-mi spună ce are pe suflet.

— O nimica toată, prinţe, m-a asigurat el, ceva de-a

dreptul ridicol, şi spunând asta mâna lui durdulie, cleioasă a descris în aer un arc de cerc desăvârşit. Este vorba de o mică datorie. Mi-e foarte penibil, ba chiar îmi repugnă. Este vorba despre nişte rochii ale domnişoarei Luteţia.

— Ce fel de rochii? l-am întrebat.

— Au trecut de-atunci două luni, a zis domnul Charron. Domnişoara Luteţia e o persoană – vreau să zic o femeie, o doamnă deosebită. Uneori e greu să te înţelegi cu ea. Este, trebuie s-o spun, o adevărată doamnă, nu ca celelalte. Deşi e fiica unuia dintre colegii mei de rând, dar ce spun eu aici, a unuia dintre colegii mei cei mai de rând, ea are (pe drept) pretenţii ca o doamnă din cercurile clientelei noastre celei mai alese. Vă mărturisesc, prinţe, vă mărturisesc că i-am vândut dumneaei, vreau să zic domnişoarei Luteţia, trei dintre rochiile mele cele mai reuşite pe care le-a prezentat ea însăşi la ultima seară de modă. Şi nici n-aş fi venit la dumneavoastră să vă deranjez cu asta, dacă nu aş întâmpina chiar acum anumite greutăţi acute.

— Cât? am întrebat eu ca un autentic prinţ.

— Opt mii! a răspuns Charron prompt.

— Bine! am spus eu ca un autentic prinţ. Şi i-am făcut semn să plece.

După ce a plecat, m-am dus imediat la Luteţia. În acea vreme, prieteni, opt mii de franci… nu, zău că nu erau o nimica toată pentru un biet, sărman spion. Şi cu siguranţă că mai înţelept ar fi fost să nu întreprind nimic. Dar oare n-o mai iubeam? Nu mai eram încă prizonierul ei?

M-am dus aşadar la Luteţia. Ea şedea la masa pregătită pentru cină, aşteptându-mă ca de obicei – cum o făcea chiar şi în serile când nu puteam veni –, adică aşa cum se cuvine pentru ceea ce numim o „femeie întreţinută”.

Am sărutat-o tot ca de obicei – sărutul pe care aşa-zicând i-l datorezi femeii pe care o întreţii, un sărut din obligaţie, aşa cum oferă marii domni.

Am mâncat fără niciun chef şi vă mărturisesc că, în ciuda faptului că eram amorezat, am urmărit cu oarecare

ciudă pofta sănătoasă de mâncare de care dădea dovadă Luteţia. Eram pe atunci îndeajuns de josnic ca să mă gândesc necontenit la cei opt mii de franci. Dar la asta se mai adăugau şi multe altele. Mă gândeam la mine însumi, la autenticul Golubcik. Cu câteva ore mai înainte fusesem bucuros să redevin un adevărat Golubcik. Acum însă, şezând cu Luteţia la masă, m-a copleşit amărăciunea că aveam să fiu un adevărat Golubcik. Şi totodată încă mai eram pe undeva şi un Krapotkin, şi ca atare trebuia să plătesc o datorie de opt mii de franci. Trebuia să-i plătesc în calitatea mea de Krapotkin. Niciodată până atunci nu-i cerusem socoteală Luteţiei de cât cheltuieşte, dar acum dintr-odată m-a revoltat enormitatea sumei. Există, dragi prieteni, momente când banii pe care eşti nevoit să-i plăteşti pentru o patimă îţi par a fi aproape la fel de importanţi ca patima însăşi şi obiectul ei. Nu mă mai gândeam la faptul că pe Luteţia, iubita inimii mele, o dobândisem şi păstrasem cu minciuni ruşinoase, infame, ci dintr-odată am simţit nevoia să-i reproşez că ea credea în minciunile mele şi că trăia de pe urma lor. M-a cuprins o furie pe care încă n-o cunoscusem, străină. O iubeam pe Luteţia. Dar eram mânios pe ea. Şi în timp ce mai eram încă la masă am ajuns la concluzia că ea singură e vinovată de vina mea. Am căutat, am cercetat, am scormonit pentru a-i afla toate greşelile. Faptul că nu-mi spusese nimic despre acele rochii l-am socotit o înşelăciune.

De aceea i-am zis rar în timp ce împăturam fără grabă şervetul:

— Domnul Charron a fost astăzi la mine!

— Un porc! a zis Luteţia.

— De ce? am întrebat.

— Un porc bătrân, a spus Luteţia.

— De ce? am repetat.

— Ei, ce ştii tu! a zis Luteţia.

— Va trebui să-i plătesc pentru tine opt mii de franci, am spus, de ce nu mi-ai zis nimic?

— Nu trebuie să-ţi spun chiar totul, mi-a răspuns.

— Ba da, totul, am spus eu.

— Dar nu toate fleacurile! a zis Luteţia, sprijinindu-şi mâinile împreunate sub bărbie şi uitându-se la mine certăreaţă şi aproape cu răutate. Nu chiar totul, a repetat ea.

— Şi de ce nu? am întrebat.

— De-aia!

— Ce înseamnă: de-aia?

— Sunt femeie! a zis ea.

Ce argument! m-am gândit şi mi-am stăpânit nervii, zicând doar:

— Nu m-am îndoit niciodată că eşti femeie!

— Dar n-ai înţeles-o niciodată! a zis ea.

— Să fim practici şi să vorbim la obiect, am spus încă păstrându-mi calmul. De ce nu mi-ai zis nimic despre rochii?

— Fleacuri! a răspuns ea. Cât pot să coste ele?

— Opt mii! am zis eu.

Deşi mă hotărâsem să redevin un simplu Golubcik, mă temeam totuşi că nu aşa ar fi vorbit în această situaţie un prinţ Krapotkin.

— Fleacuri! a spus ea. Sunt femeie, am nevoie de rochii!

— Dar de ce nu-mi spui nimic înainte?

— Sunt femeie!

— Asta o ştiu!

— Asta n-o ştii! Altfel n-ai mai pierde vremea spunându-mi toate astea.

— M-ai fi putut scuti de vizita lui Charron, am spus, nu-mi plac asemenea lucruri. Nu-mi plac surprizele de niciun fel!

Încă mai vorbeam ca un prinţ – dar totodată mă frământam din cauza celor opt mii de franci.

— Vrei să continui cearta? m-a întrebat Luteţia.

În ochii ei frumoşi, dar inexpresivi, care atunci îmi păreau două bile de sticlă colorate, s-a aprins acel foculeţ mânios pe care probabil, prieteni, l-aţi observat cu toţii cândva în ochii femeilor voastre, în anumite ceasuri. Dacă e ca focul să aibă un sex, aşa cred, atunci cu siguranţă că

există un anume foc femeiesc. Care nu are nicio cauză, niciun motiv vizibil. Am bănuiala că mocneşte mereu în sufletele femeilor, iar câteodată se aprinde cu o vâlvătaie, arzând în ochii lor: e un foculeţ bun şi în acelaşi timp rău. După cum priveşti lucrurile. Eu în orice caz mă tem de el.

Luteţia s-a ridicat, zvârlind şervetul cu acea înfocare voluptuoasă cu care femeile deseori numai se joacă, dar care alteori e foarte autentică. Apoi a spus încă o dată:

— Aşa ceva nu mai accept! Mi-e de-ajuns! Şi, de parcă n-ar mai fi spus-o de câteva ori mai înainte, a repetat: Nu vei pricepe asta niciodată! Sunt femeie!

M-am ridicat şi eu. Lipsit de experienţă cum eram pe-atunci, m-am gândit că poţi îmblânzi şi împăca o femeie cu o mângâiere tandră. Dar lucrurile stau tocmai pe dos, dragii mei, tocmai pe dos! Numai ce întinsesem spre ea o mână plină de tandreţe, că dulcea mea Luteţia, iubita inimii mele, m-a lovit cu ambii pumni în faţă. Totodată a bătut şi în podea cu ambele picioruşe – iată o însuşire bizară pe care noi, bărbaţii, n-o avem atunci când ne batem – şi a ţipat:

— Îi vei plăti, îi vei plăti mâine, mâine-dimineaţă, ţi-o cer!

Cum s-ar fi comportat într-un asemenea caz prinţul Krapotkin, prieteni? Probabil că ar fi spus: Desigur! – şi ar fi plecat. Eu însă eram doar un Golubcik, aşa că am spus: Nu! şi am rămas.

Deodată Luteţia a izbucnit într-un râs ascuţit, un râs din acelea, ştiţi, numite „teatrale”, dar care de fapt nu sunt teatrale. Fiindcă actriţele de pe scenă nu fac decât să imite femeile din viaţa obişnuită, să se imite pe sine. Unde începe aşa-numita viaţă şi unde începe aşa-numitul teatru?

Aşadar iubita inimii mele a izbucnit în râs. Şi a tot râs o bună bucată de vreme. După cum ştiţi însă, prieteni, în cele din urmă totul se sfârşeşte. Iar după ce Luteţia a sfârşit cu râsul, a spus dintr-odată foarte gravă, aproape tragică şi cu voce înceată:

— Dacă nu plăteşti tu, va plăti verişorul.

Ceea ce mi-a spus Luteţia m-a speriat. Da, m-a speriat cu adevărat, măcar că nimic n-ar fi trebuit să mă mai sperie. Dacă aşa-zisul meu frate fusese deja la Luteţia, probabil că pentru ea n-avea să mai rămână multă vreme o taină cine eram cu adevărat. Şi de ce să fi rămas o taină pentru ea, m-am întrebat. Oare mai adineauri, înainte de a veni la ea, nu-mi dorisem să renunţ la toate oribilele mele travestiuri, redevenind iar un simplu Golubcik?

De ce din nou îmi părea rău să renunţ la existenţa mea zăpăcitoare şi încâlcită? Chiar atât de tare s-o fi iubit pe Luteţia? Simpla ei vedere să fi fost de ajuns să-mi răstoarne toate hotărârile luate? Oare femeia asta chiar îmi plăcea, îmi mai plăcea ea tocmai acum? N-o vedeam cum mă minţea, n-o vedeam cât era de venală? Ba da, vedeam totul şi o dispreţuiam pentru asta. Şi poate că, dacă n-ar fi existat aşa-zisul meu frate, care din nou şi tocmai aici mi se punea în cale – cine ştie, poate că aş fi părăsit-o. Fusesem generos cu el, îi refuzasem banii, şi ia te uită: mizerabilul ăsta atotputernic mă înfrunta din nou.

Fireşte că nu dispuneam de o sumă atât de mare, şi nici măcar de o treime din ea. Câte n-ar fi trebuit să fac ca să obţin dintr-un foc fie şi numai trei mii de franci pentru a începe măcar cu achitarea unei prime rate? Şi chiar dacă plăteam – cum aş fi putut-o împiedica pe Luteţia să afle cine eram? De-aş avea banii – aşa-mi ziceam în orbirea mea – i-aş spune atunci cine sunt cu adevărat şi că de dragul ei săvârşesc nelegiuirile cele mai mari – la urma urmei, un Golubcik se poate şi el măsura cu un Krapotkin când e vorba de o femeie! Aşa gândeam în sinea mea. Deşi vedeam că mă minte şi că este o creatură fără conştiinţă, îmi închipuiam totuşi că ar putea avea suficientă nobleţe pentru ca nu doar să-mi suporte sinceritatea, ci s-o şi preţuiască. Credeam că sinceritatea mea o putea mişca. Dar femeile – şi pentru a fi drepţi, şi bărbaţii – poate că-i iubesc pe cei din capul locului sinceri, dar nu le place defel să audă mărturisiri sincere din gura unor mincinoşi şi făţarnici.

Să continui însă cu povestirea mea. Am întrebat-o pe

Luteţia dacă îl şi văzuse pe vărul meu. Nu! a spus ea, adăugând că doar îi scrisese; dar că mai curând sau mai târziu se aştepta ca el s-o viziteze, probabil la atelierul croitorului.

— Îl vei refuza imediat! am spus eu. Aşa ceva nu-mi place!

— Mi-e absolut indiferent ce-ţi place sau nu! Şi în general m-am săturat de tine!

— Îl iubeşti? am întrebat-o fără să mă uit la ea. Eram într-atât de stupid încât să-mi închipui că mi-ar fi putut răspunde cu un da sau nu. Dar ea a spus doar:

— Şi dacă l-aş iubi? Atunci, ce?

— Fereşte-te! am spus. Nu ştii cine sunt şi de ce sunt în stare.

— Nu eşti în stare de nimic! a răspuns ea, apropiindu-se de colivia cu papagalul ei oribil şi gâdilându-i acestuia guşa cărămizie. În clipa următoare papagalul a cârâit de trei ori la rând: „Krapotkin, Krapotkin, Krapotkin”. Aşa-l dresase Luteţia. Era ca şi cum ea ar fi ştiut deja totul despre mine, dar nu voia să mi-o spună decât prin papagalul ei.

L-am lăsat pe papagal să termine, din politeţe, ca şi cum ar fi fost un om. După care am spus:

— Vei vedea de ce sunt capabil!

— Păi să te văd! a spus ea.

Dintr-odată s-a înfuriat sau doar s-a prefăcut că se înfurie. Am avut impresia că brusc părul ei începuse să-i fâlfâie, deşi nu bătea vântul în cameră! Tot atunci s-au zbârlit şi penele papagalului. A înşfăcat bara metalică pe care oribila pasăre obişnuia să se aşeze când părăsea colivia şi a început să dea orbeşte în mine cu fierul acela.

Îi simţeam loviturile, care mă şi dureau, deşi am o constituţie foarte robustă. Dar mai puternică decât durerea a fost surpriza de a o vedea pe această femeie pe care-o cunoşteam atât de bine, pe iubita inimii mele, transformată într-un soi de uragan parfumat care chibzuieşte atent ce face – un uragan ispititor care mă aţâţa, mă stârnea să încerc să-l îmblânzesc. I-am prins

braţele în mâinile mele, iar ea a ţipat de durere, în timp ce pasărea croncănea ascuţit ca şi cum ar fi strigat vecinii să-i sară în ajutor stăpânei sale; Luteţia s-a împleticit, sângele i-a pierit din obraji şi s-a prăbuşit pe covor. Nu m-a tras după ea, căci sunt prea greu pentru asta, fireşte. Dar m-am lăsat eu să cad. Iar ea m-a cuprins în braţe şi aşa am rămas înlănţuiţi ore în şir, într-un soi de ură ferice.

Când m-am ridicat de jos mai era noapte adâncă, dar simţeam de acum zorii venind. Am lăsat-o pe Luteţia întinsă pe covor. Credeam că doarme. Ea însă mi-a spus cu o voce tandră, iubitoare de copil:

— Mâine să vii neapărat la atelier! Să mă păzeşti de vărul tău. Nu-l pot suferi! Te iubesc!

M-am dus acasă mergând prin noaptea tăcută care pălea treptat. Păşeam cu prudenţă, căci mă aşteptam ca din moment în moment să dau peste Lakatos.

Din timp în timp chiar mi se părea că aud în urma mea zgomot de paşi domoli, târşiţi. Deşi mă temeam de prietenul meu, eram convins că în această noapte am urgentă nevoie de el. Îmi închipuiam că am nevoie de sfatul lui. Şi totuşi ştiam c-ar fi fost un sfat drăcesc.

În ziua următoare am băut zdravăn înainte de a mă duce la croitor, adică la Luteţia. În timp ce mă ameţeam astfel, aveam impresia că mintea îmi devine tot mai limpede şi că pun la cale planuri tot mai isteţe.

Croitorul m-a salutat cu entuziasm. În anticamera lui aşteptau creditorii, un gen de oameni pe care îi recunoşti de la prima privire după zâmbetul sumbru şi tăcerea lor elocventă.

Nu mai ştiu prea bine ce i-am spus. Nu voiam decât s-o văd pe Luteţia. Era în cabina ei şi proba, stând între trei oglinzi, felurite stofe cu care ajutoarele croitorului când o acopereau, când o dezgoleau iar, părând s-o tortureze încet, elegant, cu sute de ace.

— A fost aici? am întrebat-o peste capetele unsuroase ale celor trei tineri care trebăluiau în jurul ei cu stofele şi acele.

— Nu! N-a trimis decât flori!

Am vrut să-i mai spun ceva, dar parcă mi se pusese un nod în gât, şi în afară de asta Luteţia mi-a poruncit să ies.

— Diseară! a spus ea.

Domnul Charron mă şi aştepta în faţa uşii.

— În după-amiaza asta, precis! i-am spus pentru a nu mai schimba nicio vorbă cu el, deşi nu speram prea tare că Solowejczyk avea să-mi dea nişte bani.

Am ieşit iute de acolo şi m-am dus la Solowejczyk.

Ştiam bine că la ora aceea arareori îl găseai la el. Camera lui avea două anticamere, câte una în cele două capete opuse, fiind lipite de cancelarie cam în felul în care sunt prinse două urechi de un cap. Una din anticamere era închisă de o uşă albă cu marginile aurite. Cealaltă, în partea opusă, de o draperie grea, verde. În prima anticameră erau primiţi neştiutorii, cei care nu bănuiau nimic despre adevăratele atribuţii ale lui Solowejczyk. În timp ce în a doua aşteptam noi, iniţiaţii. Nu-i cunoşteam pe toţi, doar pe unii dintre aceştia. Prin draperie puteam desluşi tot ce vorbea Solowejczyk cu neştiutorii. Se discutau nişte chestiuni ridicole: export şi import de cereale, aprobări speciale pentru comisionarii de hamei când era sezon, prelungirea unor paşapoarte turistice pentru bolnavi, recomandări făcute unor guverne străine în privinţa anumitor negustori. Pe noi, iniţiaţii, toate aceste lucruri nu ne interesau nicidecum, dar urechile noastre antrenate înregistrau totuşi fiecare cuvânt. Am fi putut lesne intra în vorbă unii cu alţii în timp ce aşteptam. Dar niciunul dintre noi nu reuşea să-şi stăpânească mâncărimea auzului nostru de profesionist şi pornirea obsesivă de a trage cu urechea – aşa încât evitam orice conversaţie care ne-ar fi putut împiedica s-o facem. Pe deasupra, nici nu aveam încredere unii într-alţii, ba chiar ne detestam între noi. De îndată ce Solowejczyk termina cu neştiutorii, obişnuia să tragă draperia verde, aruncând o privire în anticamera noastră şi strigându-l la el – după însemnătatea persoanei şi a cazului – pe unul dintre noi mai înaintea celorlalţi. În acel moment „iniţiaţii” trebuiau

să părăsească anticamera şi, trecând prin curte, să se mute în cealaltă anticameră, despărţită de odaia lui Solowejczyk printr-o uşă prin care nu puteai auzi nimic.

Solowejczyk a sosit târziu în acea după-amiază, dar cu neştiutorii – cu care de altfel obişnuia să vorbească cu voce tare, ba chiar să ţipe – a terminat de data asta în foarte scurt timp. Eram cam şase oameni care-l aşteptam. Pe mine m-a strigat cel dintâi.

— Aţi băut? a spus el. Aşezaţi-vă!

Prietenos cum nu mai fusese cu mine niciodată, mi-a oferit chiar şi o ţigară din tabachera masivă de argint rusesc.

Îmi încropisem un început de discurs, dar felul său prietenesc de a mă trata m-a ameţit oarecum, şi nu mi-am mai amintit nicio vorbă.

— N-am nimic deosebit să vă raportez! am zis eu. Vreau doar să vă rog ceva: am nevoie de bani!

— Fireşte, a spus Solowejczyk, prinţul e aici. A trimis în aer câteva rotocoale de fum. Tinere, a spus apoi, nu veţi face faţă în timp acestei concurenţe. Veţi pieri într-un mod mizerabil. A despărţit, a desfăcut în componente cuvântul „mizerabil”. Era un „mizerabil” veşnic, neţărmurit. Sunteţi, a continuat, un om despre care nici chiar eu însumi – şi pentru prima oară am observat la el un soi de vanitate –, nici chiar eu însumi, a repetat, nu mi-am făcut o idee prea limpede. N-aţi vrut să primiţi bani. Vreţi în schimb să obţineţi eliberarea fraţilor Rifkin… Cu toate astea: sunteţi indiscutabil un talent. Nu, nu sunteţi desăvârşit. Cum să spun… mai sunteţi încă om. Desigur, sunteţi deja un nemernic – scuzaţi-mi cuvântul, în gura mea nu are o semnificaţie personală, ci aşa-zis literară. Şi încă mai aveţi patimi. Ci hotărâţi-vă odată.

— M-am hotărât, am spus.

— Spuneţi-mi sincer, m-a întrebat Solowejczyk, aţi vrut de fapt să-i întinderi o capcană prinţului, determinându-l să intervină pentru fraţii Rifkin?

— Da, am spus eu – deşi, după cum ştiţi, nu era adevărat.

— Aşa, a spus Solowejczyk, în acest caz sunteţi totuşi desăvârşit. Nu v-ar fi folosit la nimic. Prinţul nu se amestecă în asemenea treburi. Dar în acest caz puteţi primi şi banii. O veţi duce aşadar pe micuţa Rifkin în Rusia.

— Dar cum? l-am întrebat. Cei doi sunt suspicioşi.

— Asta vă priveşte, cum, a zis Solowejczyk. Veţi falsifica nişte hârtii.

Am stins ţigara într-o scrumieră masivă, neagră, de agată.

— Nu ştiu cum să falsific documentele, am spus eu neputincios ca un copil.

Ah, prieteni! în faţa ochilor aveam figura acestei nobile fete Rifkin. În faţa ochilor o aveam şi pe iubita inimii mele, Luteţia. Şi la fel pe duşmanul meu de-o viaţă, pe tânărul Krapotkin. Pe dinaintea ochilor mei s-a perindat dintr-odată şi Lakatos, şchiopătând şi târându-şi piciorul după el. Toţi aceştia, aşa-mi părea, îmi stăpâneau viaţa.

Ce însemna asta? Mai era asta viaţa mea? Am simţit brusc o vie indignare împotriva celor patru. O indignare la fel de mare împotriva tuturor celor patru, dragi prieteni, măcar că ştiam bine că de fapt o iubeam pe Channa Rifkin, fata aceea plină de nobleţe; că doar o doream şi-o dispreţuiam pe Luteţia, şi că în fond n-o doream decât pentru a dobândi asupra lui Krapotkin o victorie măruntă, ieftină şi mizerabilă; că de Lakatos mă temeam ca de trimisul încarnat al diavolului, care îmi menise tocmai mie un drăcuşor special. Şi dintr-odată m-a cuprins o dorinţă de nedescris, însufleţitoare, de a fi mai puternic decât ei toţi, mai puternic şi decât propriile-mi sentimente pe care le nutream faţă de ei toţi; cu alte cuvinte, să fiu mai puternic decât iubirea mea adevărată pentru nobila Rifkin; mai puternic decât ura mea împotriva lui Krapotkin; mai puternic ca pofta aprinsă pe care mi-o stârnea Luteţia; mai puternic ca spaima mea de Lakatos. Da, voiam să fiu mai puternic decât mine însumi, dragii mei: asta era de fapt.

M-am năpustit cu capul înainte în cea mai mare crimă a vieţii mele. Dar încă nu ştiam cum s-o înfăptuiesc,

cum s-o comit într-un mod mai sigur, aşa că l-am mai întrebat o dată, şovăitor:

— Nu ştiu cum să falsific documentele.

Solowejczyk m-a privit cu ochii lui morţi, cenuşiu-palizi, şi mi-a spus:

— Vechiul dumneavoastră prieten v-ar putea sfătui în această privinţă. Luaţi-o pe aici.

Şi a arătat nu spre uşă, ci spre draperia pe care intrasem în biroul său.

E cert, prieteni: soarta ne călăuzeşte pe drumurile noastre, iată un adevăr banal, vechi precum soarta însăşi. Uneori vedem asta. Dar de cele mai multe ori nu vrem s-o vedem. Făceam şi eu parte dintre cei care n-au chef s-o vadă, şi prea ades chiar strângeam convulsiv ochii pentru a nu mai vedea ce se-ntâmplă, la fel cum un copil îşi închide ochii în beznă pentru a nu se teme de bezna din jur. Pe mine însă – poate că eram blestemat ori poate că eram un ales, după cum vrei s-o iei – soarta m-a silit la fiecare pas în mod vădit şi aproape banal să redeschid tot mereu ochii.

Când am părăsit ambasada – care cum ştiţi se afla pe una din străzile cele mai selecte, lângă alte câteva palate de ambasade –, m-am uitat după un bistrou. Fiindcă mă număr printre numeroşii oameni care gândesc cu o mai mare claritate nu mergând, ci şezând, şi anume în faţa unui pahar. Mi-am aruncat aşadar privirile în jur, căutând un bistrou şi descoperind într-adevăr unul care se numea Tabac, cu patruzeci de paşi mai departe, la dreapta – şi încă un altul la numai douăzeci de paşi de primul. N-am vrut să intru la Tabac, ci în celălalt. M-am dus aşadar mai departe. Dar, când m-am oprit în faţa lui, dintr-odată am simţit nevoia întru totul inexplicabilă să mă întorc şi să intru totuşi în bistroul Tabac. Aici m-am aşezat la una dintre mescioarele minuscule din încăperea dosnică a localului. Prin uşa de sticlă care mă despărţea de bufet îl vedeam pe vânzătorul de ţigări venind şi plecând. Şedeam cu faţa spre uşa de sticlă şi n-am observat că în spatele meu mai exista o uşă obişnuită de lemn. Am comandat un

Marc de Bourgogne şi am început să chibzuiesc.

— Ei, iată-vă, bătrâne prieten, am auzit în spatele meu.

M-am întors. Veţi fi şi ghicit cine era! Era prietenul meu Lakatos.

I-am întins doar două degete, pe care însă el le-a strâns ca şi cum ar fi fost mâna întreagă.

S-a aşezat imediat la măsuţa mea, bine dispus şi cu chef, dinţii albi îi sclipeau, bărbuţa neagră îi lucea albăstriu, pălăria de paie şi-o împinsese într-o parte pe urechea stângă. Am remarcat că de data asta nu avea bastonaşul cu el, pentru prima oară îl vedeam fără baston. Încă mai remarcabilă era servieta lui – o geantă din piele roşie de saftan.

— O veste bună! a zis el, arătând spre servieta lui. Premiile băneşti s-au mărit.

— Ce fel de premii?

— Premiile pentru duşmanii statului, a spus el de parcă ar fi fost vorba de premiile oferite unor alergători de viteză ori ciclişti – aşa cum se obişnuia în acele vremuri.

— Tocmai vin de la domnul Charron, care vă aşteaptă, a continuat Lakatos.

— N-are decât s-aştepte! am zis eu. Dar eram neliniştit.

În timp ce Lakatos îşi muia pâinişoara în cafea – îmi mai amintesc exact că era un cornuleţ, un *croissant*, cum i se spune pe-aici – mi-a aruncat în treacăt:

— Apropo, aveţi aici nişte prieteni, pe cei doi Rifkin.

— Da, am spus cu neruşinare.

— Ştiu că domnişoara trebuie să plece în Rusia, a zis Lakatos. E greu, tare greu să dai pe mâna justiţiei un om de ispravă ca ea. A tăcut, şi-a înmuiat iar cornuleţul în cafea şi a spus în timp ce sugea şi sorbea aluatul muiat: Două mii – şi apoi, după o pauză mai lungă: „de ruble!

Am tăcut amândoi câteva minute în şir. Deodată Lakatos s-a ridicat, a deschis uşa de sticlă, a aruncat o privire spre ceasul de perete de deasupra bufetului şi-a zis:

— Trebuie să plec. Îmi las aici pălăria şi geanta. În

zece, cel mult cincisprezece minute m-am întors.

Şi deja ieşise pe uşă.

În faţa mea, pe scaun, odihnea geanta roşie ca focul a lui Lakatos. Pălăria de paie zăcea lângă ea ca o slugă, încuietoarea genţii sclipea ca o gură de aur ferecată. O gură lascivă.

O curiozitate profesională – dar nu numai profesională, ci şi un soi de curiozitate supranaturală, drăcească – m-a îmboldit să tot trag cu ochiul peste masă la servietă. Aş fi putut s-o deschid mai înainte ca Lakatos să se întoarcă.

Zece minute! aşa spusese. Zece minute! Prin uşa de sticlă auzeam ticăitul sec al ceasului de perete de deasupra bufetului. Mi-era frică de geantă. Deasupra încuietorii mijlocii care, cum spuneam, semăna cu o gură, servieta mai avea de ambele părţi două încuietori mici, care acum mi se părea că seamănă cu doi ochi. Am mai băut două rachiuri duble şi dintr-odată ochii servietei au început să clipească. Astimp ceasul ticăia, timpul trecea şi deodată mi s-a părut că înţeleg cât de preţios este timpul.

În anumite momente îmi părea că servieta de piele roşie ca focul a lui Lakatos se înclina spre mine, de pe scaunul pe care stătea rezemată. În cele din urmă, părându-mi-se că vrea să mi se ofere cu totul, am înşfăcat-o şi-am deschis-o. Auzeam ceasul care continua să ticăie sec şi necruţător. M-am gândit că Lakatos s-ar putea întoarce în orice moment, aşa că am închis-o la loc şi m-am dus cu ea la toaletă. Dacă Lakatos revenea între timp, i-aş fi spus c-am luat-o cu mine din prevedere. Aveam senzaţia nu doar că o luasem cu mine, ci că o luasem de fapt ostatic.

Am deschis-o iar, cu degete febrile. La drept vorbind ar fi trebuit deja să ştiu ce conţine… cum să n-o ştiu tocmai eu, care-l cunoşteam aşa de bine pe diavol şi raporturile lui cu mine. Dar, prieteni, noi adeseori descoperim adevărul – aşa cum era şi cazul meu – prin cu totul alte însuşiri decât cele legate de simţuri sau de puterea de judecată – deşi din lene, laşitate, rutină ne apărăm de acest adevăr. Aşa mi s-a

întâmplat atunci şi mie. Nu m-am încrezut în ceea ce înţelesesem corect, ba mai mult, am făcut chiar sforţări să nu mă încred.

Unul sau altul dintre voi, dragii mei, va fi ghicit poate ce fel de hârtii se găseau în servieta lui Lakatos: în ce mă priveşte, le ştiam bine, hârtiuţele astea, le ştiam ca om de meserie. Era vorba despre nişte formulare de paşaport ştampilate, gata iscălite, pe care oamenii noştri obişnuiau să le înmâneze bieţilor imigranţi spre a se întoarce cu ele în Rusia. Organizaţia noastră obişnuia ca în felul acesta să dea nenumăraţi oameni pe mâna autorităţilor. Sărmanii de ei plecau acasă voioşi, crezându-se în siguranţă cu paşapoarte legale, dar la graniţă erau reţinuţi, iar după săptămâni şi luni chinuitoare ajungeau în faţa instanţei şi după asta în temniţă ori în Siberia. Asta fiindcă nefericiţii se încrezuseră în cei de teapa noastră, în oameni ca mine. Ştampilele erau autentice, iscăliturile erau autentice, fotografiile erau autentice – cum să fi avut vreo îndoială? De altfel, nici chiar autorităţile oficiale nu erau la curent cu metodele noastre infame. Nu existau decât nişte semne minuscule, infime, după care oamenii noştri deosebeau la frontieră paşapoartele suspecţilor de cele ale persoanelor care nu erau urmărite. Fireşte că aceste semne îi scăpau ochiului neiniţiat. De altfel, semnele erau deseori schimbate. Uneori era vorba despre o mică împunsătură de ac în fotografia titularului de paşaport; alteori, dintr-o ştampilă rotundă lipsea o jumătate de literă; sau numele titularului de paşaport era scris cu litere de tipar imitate cu grijă, şi nu imprimate. Despre toate astea autorităţile oficiale nu ştiau într-adevăr cu nimic mai mult decât victimele. Micile semne drăceşti nu erau cunoscute decât de oamenii noştri de la frontieră. În servieta domnului Lakatos am găsit ştampile perfecte şi tuşiere de toate culorile – roşii, albastre, negre, violete. M-am întors la masă cu servieta, şi am aşteptat.

După câteva minute a sosit şi Lakatos, care s-a aşezat, extrăgând din buzunarul hainei cu oarecare solemnitate un plic, pe care mi l-a înmânat fără a rosti un

cuvânt. În timp ce mă pregăteam să deschid plicul purtând pecetea ambasadei noastre, l-am văzut cum scotea din servieta lui roşie de piele unul dintre formularele de paşaport şi l-am auzit cerând să i se aducă toc şi cerneală. În înscrisul pe care l-am citit, ambasada împărătească îi comunica prinţului Krapotkin că, prin milostivirea deosebită a ţarului, fraţii Rifkin fuseseră eliberaţi şi de asemenea că sora lor, Channa Lea Rifkin, n-are a se teme de nimic dacă se întoarce în Rusia. M-am speriat, prieteni, m-am speriat cumplit. Dar nu cumva să credeţi că m-am ridicat să plec, şi nici măcar n-am împins îndărăt spre Lakatos hârtia respectivă. Am văzut numai cum Lakatos – fără a se sinchisi de mine – completa paşaportul pentru evreica Rifkin fără grabă, grijuliu, tihnit, cu un scris frumos, caligrafic, de grămătic al unei cancelarii domneşti.

Dragii mei! Tremur acum, când vă povestesc toate astea, de-atâta ură şi dispreţ pentru mine însumi. Dar pe atunci am rămas mut ca un peşte şi indiferent ca un gâde după cea de-a o sută execuţie. Eu cred că un om virtuos îşi poate la fel de puţin explica cea mai nobilă faptă a sa ca şi mişelul de teapa mea – fapta lui cea mai josnică. Doar ştiam că era vorba s-o duc la pierzanie pe cea mai nobilă fată pe care o cunoşteam. Şi, cu privirea mea profesională exersată, vedeam de pe acum misterioasa, drăcească împunsătură de ac de deasupra numelui. N-am tremurat, nu m-am clintit. Nenorocitul de mine mă gândeam la nenorocita de Luteţia. Şi pe cât de adevărat e că sunt un mişel, nu m-am temut atunci decât de un *singur* lucru: că va trebui să merg eu însumi la cei doi Rifkin şi să le duc fetei şi fratelui ei perfida veste bună. Într-atât de tare tremuram la acest gând, încât în mod ciudat, ceea ce vrea să însemne neruşinat, m-am simţit eliberat de orice vină atunci când Lakatos, după ce a uscat cu sugativa grijuliu tot ce scrisese în paşaport, s-a ridicat şi a spus:

— Mă duc eu însumi la ea! Scrieţi doar două rânduri: „Purtătorul acestei hârtii este un prieten. Drum bun, la revedere în Rusia, Krapotkin”.

Zicând asta a împins spre mine călimara şi hârtia,

punându-mi tocul în mână. Şi, prieteni – îmi mai permiteţi să vă numesc prieteni? –, am pus tocul pe hârtie şi-am scris. Mâna mea a scris. Încă niciodată nu scrisese mâna mea aşa de iute.

Fără a mai aştepta ca hârtia să se usuce, Lakatos a luat-o. Flutura în mâna lui ca un steag când a ieşit cu ea pe uşă. Sub braţul stâng îi pâlpâia servieta roşie.

Toate astea s-au petrecut cu mult mai repede decât vi le pot povesti. La nici cinci minute după am sărit de pe scaun, am plătit la repezeală şi-am alergat la uşă să caut o birjă. Dar n-am văzut trecând niciuna. În loc de asta l-am zărit pe lacheul ambasadei alergând spre mine. Solowejczyk îmi trimitea vorbă să vin la el.

Bineînţeles c-am ştiut imediat că Lakatos îi spusese unde mă poate găsi. În loc să recurg la un subterfugiu şi să caut mai departe o trăsură, l-am urmat pe slujitor şi am mers la Solowejczyk.

Deşi eram singur în anticamera celor iniţiaţi, m-a lăsat de data asta să aştept îndelung. Aşa s-au scurs zece minute – zece veşnicii – până când m-a chemat. Am început imediat:

— Trebuie să plec, e în joc o viaţă preţioasă de om, trebuie să plec imediat!

— Despre cine-i vorba? m-a întrebat el încet.

— Despre cei doi Rifkin! am spus eu.

— Nu cunosc, n-am auzit niciodată nimic despre ei, a spus Solowejczyk. Rămâneţi pe loc! Aveaţi nevoie de bani, iată-i! Pentru servicii deosebite!

Şi mi-a dat răsplata! Prieteni! Cine n-a primit niciodată răsplata pentru o trădare, acela poate că va socoti expresia „răsplata Iudei” o expresie tocită. Dar eu, nu. Eu, nu. Eu, nu.

Am ieşit de la el în goană şi fără pălărie, am mai prins o trăsură şi din când în când izbeam cu pumnii în peretele trăsurii ca să zoresc birjarul, iar el plesnea şi pocnea tot mai tare din bici. Aşa am sosit la cizmarul elveţian. Am sărit din birjă. Omul acela cumsecade m-a salutat având întipărită pe faţă o expresie de fericire.

— Sunt liberi în sfârşit, au fost salvaţi! a strigat el. Datorită dumneavoastră! Sunt deja la tren. Secretarul dumneavoastră, Luminăţie, i-a luat imediat cu el. O, sunteţi un om atât de nobil!

Avea lacrimi în ochi, a întins mâna spre mine, s-a aplecat să mi-o sărute. Canarul ciripea.

Mi-am smuls mâna dintr-a lui, nu l-am salutat şi am sărit înapoi în birjă, mergând la hotel. Pe drum am scos cecul din buzunar, strângându-l convulsiv în mână. Banii aceştia erau preţul cu care fusesem cumpărat, dar acum trebuiau să devină preţul răscumpărării mele. Era o răsplată incredibil de mare, încă şi azi mi-e ruşine să numesc suma… măcar că v-am povestit atâtea alte infamii de-ale mele. Nicio Luteţie, niciun croitor, niciun Krapotkin. De-ajuns! înapoi în Rusia! Cu banii ăştia i-aş mai fi putut încă ajunge din urmă până la frontieră. Aveam să le telefonez colegilor mei. Doar mă cunoşteau. Cu banii ăştia cei doi puteau fi trimişi înapoi! Fără alte ambiţii ridicole! Să-ndrept lucrurile! Să-ndrept lucrurile! Să-mi fac geamantanele şi să plec în Rusia! Să-i salvez! Să-mi salvez sufletul!

Am plătit hotelul. Am pus să mi se împacheteze geamantanele. Am comandat de băut. Am băut şi iar am băut. Am fost cuprins de o veselie sălbatică. Eram deja salvat. I-am telegrafiat şefului poliţiei noastre secrete de la frontieră să-i reţină pe cei doi Rifkin. Mi-am împachetat lucrurile plin de sârg, ajutat de personalul hotelului.

Cu puţin înainte de miezul nopţii eram gata. Trenul meu pleca abia la şapte dimineaţa. Am vârât mâna în buzunar şi am dat de o cheie. După forma şi floarea ei, degetele mele au recunoscut-o ca fiind cheia de la apartamentul Luteţiei. Ah, aşadar un semn de la bunul Dumnezeu. Va trebui azi să mai trec şi pe la ea – ce noapte binecuvântată, în care să-i mărturiseşti şi să-i povesteşti totul de-a fir a păr. În care să-ţi iei rămas-bun de la ea, redându-vă amândurora libertatea.

Am mers la Luteţia. Când am ieşit la aer mi-am dat seama că băusem prea mult. În jurul meu am zărit oameni

care cântau, oameni tulburaţi. Am văzut oameni cu steaguri, vorbitori surescitaţi, femei care plângeau. După cum ştiţi, tocmai atunci la Paris fusese împuşcat Jaurès. Tot ce vedeam în jurul meu însemna, fireşte, război. Eu însă eram pe atunci ferecat în mine însumi, nepricepând nimic, un nătâng care se-mpleticea cu creierul ameţit…

Eram hotărât să-i spun Luteţiei că o minţisem. Odată ajuns pe calea aşa-numită a omului de ispravă şi a cumsecădeniei, pentru mine nu mai exista nicio oprire. Mă îmbătăm acum de-a dreptul cu onestitatea mea, tot aşa cum mai înainte mă îmbătasem cu răul din mine. Abia cu mult mai târziu am înţeles că asemenea beţii nu pot fi durabile. Cumsecădenia nu e ceva cu care să te îmbeţi. Virtutea e cu mintea întotdeauna trează.

Da, voiam să mărturisesc totul. Voiam – şi-mi închipuiam asta într-un mod foarte tragic – să mă umilesc în faţa femeii iubite, luându-mi apoi rămas-bun de la ea pentru totdeauna. Renunţarea nobilă şi pioasă mi se părea cu mult mai sublimă decât nobleţea mincinoasă în care trăisem până atunci, ba chiar şi decât pasiunea mea. De acum înainte aveam să rătăcesc prin viaţă ca un om ce suferă şi a fost înjosit, dar totodată ca erou fără nume. Dacă până acum fusesem un erou jalnic, acum voiam să devin unul adevărat, un erou autentic.

În această stare de posomorâre elevată, dacă pot spune aşa, m-am dus la Luteţia. Am deschis uşa de la apartament. Era ora la care Luteţia obişnuia să-mi aştepte vizita. Încă din anticameră m-a mirat că nu mi-a ieşit în întâmpinare camerista ei, care şi ea obişnuia să mă aştepte. Toate uşile erau deschise. Trebuia să treci pe lângă papagalul acela respingător şi pe lângă celelalte lighioane intrând în salonul luminat, apoi în odaia unde ea îşi schimba rochiile elegante, ajungând în cele din urmă în dormitorul cu o lumină blândă albastră, pe care Luteţia obişnuia să-l numească „budoarul” ei. Am şovăit mai întâi fără să ştiu de ce. Am înaintat cu paşi mai domoli ca de obicei. Cea de-a treia uşă, a dormitorului, era închisă, dar nu încuiată. Am deschis-o cu sfială.

În pat am zărit-o pe Luteţia, iar lângă ea, cu braţul petrecut pe după ceafa ei, era întins un bărbat – după cum vă puteţi închipui, era chiar tânărul Krapotkin. Ambii păreau să doarmă atât de profund, încât nici nu m-auziseră venind. M-am apropiat de pat în vârful picioarelor. O, nu era intenţia mea să fac o aşa-numită „scenă”. Priveliştea pe care mi-o ofereau mă îndurera profund. Dar nu eram câtuşi de puţin gelos. În starea de eroică renunţare în care mă aflam atunci, aproape că-mi doream suferinţa pe care mi-o provocau. Această suferinţă nu făcea decât să-mi confirme până la un punct eroismul şi deciziile mele. Intenţia mea era, de fapt, să-i trezesc cu blândeţe, să le urez noroc şi să le povestesc amândurora totul. S-a întâmplat însă că Luteţia s-a trezit de la sine, scoţând un ţipăt ascuţit care bineînţeles că l-a trezit şi pe băiat. Înainte să apuc să spun ceva, el s-a ridicat în capul oaselor în pijamaua lui de mătase de un albastru ţipător, care lăsa să i se întrezărească pieptul gol. Era un piept de tinerel, sau mai degrabă de băieţandru, un piept albicios, debil, complet lipsit de păr – nu ştiu de ce asta m-a supărat atât de tare în acele clipe.

— A, Golubcik, a spus el frecându-se la ochi. Aşadar tot nu s-a isprăvit cu dumneavoastră? Oare secretarul meu nu v-a plătit ce vi se cuvine o dată pentru totdeauna? Ia daţi-mi haina şi luaţi de acolo portvizitul.

Luteţia tăcea. Mă privea. Pesemne că ştia deja totul.

Dar cum nu mă clinteam din loc, ci doar îl priveam cu tristeţe pe prinţ, în vreme ce acesta, în nerozia lui, îşi va fi închipuit poate că mă uit la el insolent şi sfidător, Krapotkin a început deodată să urle:

— Afară cu tine, iscoadă infamă, mişel plătit, afară!

Şi pentru că în aceeaşi clipă am zărit-o pe Luteţia ridicându-se în pat cu sânii goi, în mine s-a aprins – în ciuda intenţiilor mele şi cu toate că mă şi lepădasem aşa-zicând de orice poftă carnală –, spun aşadar că la vederea femeii goale, care după stupida concepţie masculină ar fi trebuit de fapt să-mi „aparţină” mie, în mine s-a aprins vechea furie rea.

Nu-mi venea nimic în minte în acele clipe, doar cuvântul „Golubcik” îmi clocotea în creier şi în sânge, iar ura mea nu şi-a găsit o altă expresie. În goliciunea ei, Luteţia mă zăpăcise complet, şi am răcnit către prinţul Krapotkin încă mai tare decât o făcuse el:

— Golubcik te cheamă pe *tine*! Nu pe *mine*! Cine ştie cu câţi Golubciki nu s-o fi culcat maică-ta! Nimeni n-o ştie. În vreme ce cu a mea s-a culcat bătrânul Krapotkin. Iar eu sunt fiul lui!

A sărit din pat ca ars, înşfăcându-mă de beregată, prăpăditul ăsta. Fiind dezbrăcat, era şi mai lipsit de vlagă. Mâinile lui gingaşe nici măcar nu-mi puteau cuprinde gâtul. L-am împins îndărăt. A căzut pe pat.

Din această clipă nici nu mai ştiu de fapt ce s-a întâmplat. Mai aud şi azi ţipetele ascuţite ale Luteţiei. Şi mai văd şi azi cum ea, cu desăvârşire goală – pe atunci mi s-a părut neruşinată –, sare din pat să-l apere pe băiat. Nu mai ştiu ce fac. În buzunarul meu se găseşte o legătură grea de chei, de care e agăţat un lacăt de fier – e lacătul pe care din precauţie îl prind la geamantanul meu secret atunci când am în el documente importante. Dar acum nu mai am documente importante. Nu mai sunt o iscoadă. Sunt un om de treabă. Pe care alţii îl provoacă. îl silesc să comită o crimă. Fără să-mi dau seama ce fac duc mâna la buzunar, scot legătura de chei şi izbesc cu ea în capul lui Krapotkin, în capul Luteţiei. Până în acel ceas nu lovisem încă niciodată pe nimeni la furie. Nu ştiu ce se petrece cu alţii când îi cuprinde furia. Dar în ce mă priveşte, prieteni, pot spune că fiecare dintre loviturile mele mi-a provocat o desfătare până atunci încă necunoscută. Totodată aproape că-mi închipuiam a şti că şi victimele mele resimţeau loviturile ca pe o desfătare. Am lovit şi-am tot lovit în ei – nu mă ruşinez să vi-o descriu –, aşa de năprasnic am lovit în ei, prieteni.

Ajuns aici, Golubcik s-a ridicat de pe scaun, iar chipul său, spre care noi, ascultătorii, ne-am ridicat cu toţii privirea, a devenit pe rând când alb ca varul, când liliachiu. A izbit de câteva ori cu pumnul în masă cu atâta

forţă, încât paharele de rachiu umplute pe jumătate s-au răsturnat jalnic şi s-au rostogolit pe jos, în timp ce birtaşul s-a grăbit să salveze carafa. Cu toate că urmărea agitat mişcările lui Golubcik, birtaşul a avut totuşi necesara prezenţă de spirit – profesională, desigur – pentru a feri iute carafa luând-o în poală. Golubcik mai întâi a căscat ochii, apoi i-a închis, după care pleoapele au început să i se zbată, iar un firicel de salivă i s-a strâns în jurul buzelor albăstrii, formând un tiv albicios. Da, întocmai aşa trebuie să fi arătat şi atunci când ucisese. Căci în acea clipă am ştiut cu toţii: era un ucigaş…

S-a aşezat din nou, iar chipul lui şi-a redobândit culorile obişnuite. Şi-a uscat buzele cu dosul palmei, apoi mâna cu batista, după care a continuat:

— Mai întâi am zărit pe fruntea Luteţiei, mai sus de ochiul stâng, o tăietură adâncă. Din care sângele ţâşnea inundându-i faţa şi murdărind pernele. Deşi Krapotkin, cea de-a doua victimă a mea, se afla chiar lângă Luteţia, am reuşit totuşi să-mi închipui (ce facultate de-a dreptul minunată, să nu vezi cu ochii deschişi ceea ce nu vrei să vezi) că el nici nu se află acolo. Nu vedeam decât sângele Luteţiei, curgând. Nelegiuirea nu mă mai speria. Nu! Ce mă speria era doar şuvoiul necontenit, abundenţa de sânge pe care îl poate conţine capul omului. Era ca şi cum aveam să mă înec curând în sângele vărsat de mine, dacă mai întârziam acolo.

Dintr-odată sunt foarte calm. Nimic nu mă linişteşte mai mult decât certitudinea că cei doi vor tăcea acum. Vor tăcea pe vecie. E foarte multă linişte în jur, doar pisicile se furişează în încăpere. Sar amândouă pe pat. Poate că au adulmecat mirosul sângelui. Din camera alăturată papagalul îmi cârâie numele, numele meu furat:

— Krapotkin, Krapotkin!

Mă duc în faţa oglinzii. Sunt foarte calm. Îmi cercetez faţa şi-i spun imaginii mele din oglindă cu glas tare:

— Eşti un ucigaş!

Şi imediat după asta îmi zic: Eşti poliţist! Omul trebuie să-şi cunoască meseria temeinic!

După care mă duc la toaletă urmat de pisicile tăcute. Mă spăl pe mâini, spăl legătura de chei şi lacătul…

M-am aşezat la biroul Luteţiei – un birou neplăcut de graţios – scriind cu caractere latine, cu un scris prefăcut, câteva cuvinte; nişte cuvinte fără noimă, care sunau aşa: „Voiam oricum să murim, iar acum am murit de mâna altuia. Ucigaşul nostru e un prieten al amantului meu, al prinţului!”

M-a amuzat în mod deosebit să imit foarte exact scrisul Luteţiei. Nici nu era prea greu, de altfel, având la îndemână cerneala şi tocul folosite de ea. Avea scrisul tuturor mic-burghezelor cocoţate brusc pe o altă treaptă socială. Cu toate astea, am pierdut o groază de timp pentru a imita cât mai exact scrisul ei. Pisicile îmi tot dădeau târcoale. Iar papagalul ţipa din timp în timp: „Krapotkin, Krapotkin”.

După ce am isprăvit, am părăsit camera. Am închis pe afară cu cheia dormitorul de două ori, apoi şi uşa de la locuinţă tot de două ori. Am coborât scările liniştit, cu pas maşinal. Aşa cum obişnuiam s-o fac, am salutat-o politicos pe portăreasă, care în ciuda orei târzii încă mai şedea în boxa ei, tricotând. S-a şi sculat în picioare, salutându-mă, doar eram un prinţ… şi primise de la mine adeseori nişte bacşişuri princiare.

Am mai rămas o vreme liniştit şi cu gândurile aiurea în faţa intrării de la casă. Am aşteptat să vină o birjă. Când a trecut una liberă, i-am făcut semn şi m-am urcat în ea. M-am dus la locuinţa elveţianului, unde locuiseră cei doi Rifkin. L-am trezit şi i-am spus:

— Trebuie să mă ascund la dumneavoastră.

— Veniţi cu mine – doar atât a spus şi m-a condus într-o odaie pe care până atunci n-o mai văzusem. Aici sunteţi în siguranţă, a mai spus.

Şi mi-a adus lapte şi pâine.

— Trebuie să vă mărturisesc ceva, am zis eu. Nu am ucis din motive politice, ci personale.

— Asta nu mă priveşte, mi-a răspuns.

— Dar trebuie să vă mai spun ceva, am zis eu.

— Ce anume? m-a întrebat el.

În acest moment – ce-i drept, era cu desăvârşire beznă – mi-am luat inima în dinţi şi i-am spus:

— Sunt un informator, şi asta de mulţi ani încoace. Dar astăzi am ucis din motive personale.

— Puteţi rămâne până în zori! a zis. Până în zori – şi nicio clipă mai mult în această casă. Iar apoi, de parcă s-ar fi trezit în el îngerul, a adăugat:

— Somn uşor! Şi Dumnezeu să vă ierte!

N-am dormit deloc – oare mai trebuie să vă spun asta, prieteni? M-am sculat din pat cu mult înainte de venirea zorilor. Zăcusem îmbrăcat în pat fără să dorm. Trebuia să părăsesc casa, ceea ce am şi făcut. Am rătăcit la întâmplare pe străzile care se trezeau la viaţă. Când ceasul a bătut orele opt din numeroase turnuri, m-am dus la ambasada noastră. Nu-mi făcusem socoteala greşit. Am intrat neanunţat în biroul lui Solowejczyk, căruia i-am povestit totul.

După ce am terminat, mi-a spus:

— Viaţa dumneavoastră e plină de nefericire, dar aveţi şi un strop de noroc. Nu ştiţi ce s-a întâmplat. Lumea e în război, care va izbucni zilele astea. Războiul s-a declarat poate chiar în ceasul în care aţi comis nelegiuirea, sau mai exact – crima. Veţi fi mobilizat! mai aşteptaţi aici o jumătate de ceas. Veţi fi mobilizat!

Da, prieteni, am fost mobilizat şi m-am supus cu bucurie. Zadarnic am întrebat la graniţă de cei doi Rifkin. Nici Kaniuk nu se mai găsea acolo. Despre telegrama mea nu ştia nimeni nimic. Vouă tuturor, care aţi fost în acest război, nu trebuie să vă mai povestesc ce-a fost războiul mondial. Moartea ne dădea târcoale tuturor. Ne deprinseserăm cu ea de parcă ne-ar fi fost o soră apropiată, o ştiţi bine. Cei mai mulţi dintre noi se temeau de ea. Eu însă o căutam. Am căutat-o cu toată iubirea şi furia. Am căutat-o în tranşee, am căutat-o în avanposturi, între sârmele ghimpate şi dinaintea lor, în focul încrucişat şi în atacul la baionetă, în gazele toxice şi oriunde se putea. Am primit numeroase decoraţii, dar n-am fost rănit

niciodată. Buna soră moarte pur şi simplu mă ocolea. Buna soră moarte mă dispreţuia. În jurul meu cădeau camarazii. Nu-i plângeam deloc. Deplângeam doar faptul că nu muream eu. Ucisesem, iar acum nu puteam să mor. Îi dăruisem morţii victime, iar ea mă pedepsea: pe mine, pe mine unul nu mă voia.

Tânjeam după ea pe-atunci. Încă mai credeam că moartea ar fi un chin prin care omul poate ispăşi. Abia mai târziu am început să bănuiesc că moartea e o izbăvire. N-o meritasem; şi de aceea nici nu venise să mă izbăvească.

N-are rost, prieteni, să vă mai povestesc despre nenorocirea care s-a abătut apoi peste Rusia. Doar o ştiţi bine. Şi, de altfel, ea nici nu ţine de povestea mea. De povestea mea ţine doar faptul că eu, rămas nevătămat împotriva voinţei şi dorului meu, am fugit de revoluţie. Am ajuns în Austria. Am ajuns în Elveţia. Îngăduiţi-mi să sar peste diversele etape. Ceva mă atrăgea spre Franţa şi spre Paris. Acum, că moartea mă refuzase, eram atras ca orice ucigaş de locul jalnicelor mele fărădelegi.

Am sosit la Paris. Era o zi voioasă, deşi era toamnă, aproape iarnă – dar iarna la Paris arată aproape ca toamna la noi. Se sărbătoreau victoria şi pacea. Dar ce mă privea pe mine victoria, ce mă privea pacea? M-am târât până la casa din Avenue de Champs-Élysées, acolo unde comisesem cândva crima.

Portăreasa, vechea portăreasă de atunci, încă se mai afla acolo stând în faţa uşii. Nu m-a recunoscut. Şi cum ar fi putut să mă recunoască? încărunţisem – eram cărunt cum sunt şi astăzi.

Am întrebat de Luteţia – şi inima îmi bătea cu putere.

— Al treilea etaj, pe stânga, a spus ea.

Am urcat scara. Am sunat. Luteţia însăşi mi-a deschis. Am recunoscut-o pe dată. Dar ea pe mine, nu. A făcut un gest ca să nu mă lase să intru.

— A! a spus ea după un răstimp – s-a tras îndărăt, a închis uşa şi a deschis-o iar. A! a repetat ea, deschizându-şi braţele.

N-aş şti să vă spun, prieteni, de ce m-am aruncat

totuşi în aceste braţe deschise. Ne-am îmbrăţişat îndelung şi pe îndelete. Aveam sentimentul desluşit că ceea ce se întâmplă este nemaipomenit de banal, de ridicol, ba chiar grotesc. Închipuiţi-vă numai: ţineam în braţe femeia pe care credeam că o omorâsem cu propriile-mi mâini.

Ei, prieteni, şi n-a durat mult până ce am cunoscut şi trăit cea mai mare, cea mai profundă dintre tragedii, dacă vreţi să-i spuneţi aşa: şi anume tragedia banalităţii.

Să spun mai întâi că am rămas la Luteţia. De altfel, de mult n-o mai chema aşa – şi nici de faimosul croitor nu se mai sinchisea nici dracu', cum s-ar zice. Am rămas, aşadar, la ea: din dragoste, căinţă, din slăbiciune: cine poate şti, prieteni?

Nu ucisesem pe niciunul din cei doi. Probabil că nu i-am ucis decât pe cei doi Rifkin. Alaltăieri l-am întâlnit în Jardin du Luxembourg pe tânărul prinţ Krapotkin. Era însoţit de secretarul lui în argintiu şi negru, cu favoriţi, care încă mai trăieşte şi care – chiar dacă mai jerpelit şi jalnic ca odinioară – nici azi nu arată ca însoţitorul unui prinţ, ci mai degrabă ca cioclul său sau, aşa-zicând, ca un însoţitor al mortului; iar tânărul prinţ şchiopăta proptit în două bastoane… poate că asta e urmarea rănilor la cap pricinuite de mine.

— A, Golubcik! a exclamat el când m-a zărit – şi glasul îi suna altfel, aproape bucuros.

— Da, eu sunt! am zis. Vreau să vă cer iertare!

— Niciun cuvânt, nimic, nimic despre trecut! a zis el, sprijinindu-se în bastoane pentru a sta drept. Importante sunt prezentul, viitorul!

Am văzut imediat că nu mai era în toate minţile.

— Da, da!

Dintr-odată în ochii lui s-a aprins un foculeţ, şi m-a întrebat:

— Dar domnişoara Luteţia? Trăieşte?

— Trăieşte! am spus eu – şi mi-am luat rămas-bun în grabă.

Şi cu aceasta povestea mea s-a isprăvit de fapt, a spus Golubcik, ucigaşul. V-aş mai povesti însă şi alte

înţelepciuni…

Se făcuse zi, simţeai asta prin obloanele închise. Prin crăpăturile rare răzbătea cu sfială şi totuşi cu forţă victorioasa dimineaţă aurie de vară – de afară se auzea zgomotul străzilor pariziene trezite la viaţă, dar mai cu seamă veselia gălăgioasă a păsărelelor matinale.

Am tăcut cu toţii. Paharele noastre se goliseră de mult.

Pe neaşteptate s-a auzit un ciocănit puternic şi sec în rulourile trase.

— Asta-i ea! a exclamat Golubcik, „ucigaşul nostru” – şi în clipa următoare dispăruse; se ascunsese sub masă.

Birtaşul de la Tari-Bari s-a îndreptat agale spre uşă. A deschis-o, apoi a introdus manivela în încuietoare – ceea ce nouă ni s-a părut a dura o veşnicie – şi încet-încet şi cu zgomot ruloul de fier s-a ridicat. Ziua cea nouă a pătruns din plin, decis şi victorios în noaptea noastră istovită de nesomn. Dar încă mai decisă decât dimineaţa a pătruns în local o femeie bătrâioară, sfrijită. Care semăna mai mult cu o enormă pasăre uscătivă decât cu o femeie. Cicatricea adâncă, urâtă, de deasupra ochiului stâng era zadarnic acoperită de un voal prea subţire, prea scurt, negru, prins cu nepăsare de marginea stângă a pălăriuţei ei ridicole. Iar vocea ei ascuţită care a întrebat: Unde-i Golubcik al meu? Aici e? Unde-i? ne-a înspăimântat în aşa măsură, încât, chiar să fi vrut să-i spunem adevărul, tot n-am fi fost în stare s-o facem. A mai risipit în jur câteva priviri de pasăre – nişte priviri urâte şi de o agerime neomenească –, după care a dispărut.

Abia după un răstimp Golubcik a ieşit la iveală de sub masă.

— A plecat! a spus el cu uşurare. Asta-i Luteţia. Şi imediat după asta: La revedere, prieteni! Pe mâine-seară!

Odată cu el a plecat şi şoferul. Afară îl şi aştepta primul client, care apăsa nerăbdător pe claxon.

Am rămas doar eu şi birtaşul.

— Ce poveşti mai aude omul la dumneata! am spus.

— Obişnuite, cât se poate de obişnuite, mi-a răspuns

el. Oare ce să ţi se mai pară ciudat în viaţa unui om? Viaţa nu ne împărtăşeşte decât poveştile cele mai banale. Asta nu vă va împiedica să mai veniţi pe-aici, aşa-i?

— Cu siguranţă! am spus.

În timp ce rosteam aceste cuvinte eram şi eu convins că voi mai revedea deseori pe birtaş şi birtul lui, pe ucigaşul Golubcik, ca şi pe toţi ceilalţi clienţi ai casei. M-am ridicat să plec.

Birtaşul a simţit nevoia să mă conducă până în prag. Părea să se mai îndoiască niţel de intenţia mea de a veni ca şi până acum în localul lui.

— Chiar veţi reveni? m-a mai întrebat el o dată.

— Dar bineînţeles, am spus eu. Doar locuiesc vizavi, la Hotel des Fleurs Vertes.

— Ştiu, ştiu, a spus el, dar am senzaţia că parcă aţi şi plecat undeva departe de-aici.

Aceste vorbe neaşteptate nu m-au speriat, ce-i drept, dar m-au tulburat totuşi puternic. Simţeam că ele conţineau un anume adevăr însemnat, dar care îmi rămânea încă ascuns. Faptul că după o noapte chefuită birtaşul de la Tari-Bari conducea până în stradă un vechi client de-al casei ca mine nu era nimic altceva decât un gest de o politeţe convenţională. Şi cu toate astea ceea ce făcea el avea ceva solemn, neobişnuit de solemn, sau aş zice chiar nejustificat de solemn. Dinspre hale se întorceau deja primele birje gonind cu vioiciune, măcar că birjarii – istoviţi după o noapte de muncă – dormeau pe capre ţinând în mâinile lor somnoroase hăţurile, care păreau şi ele să doarmă. Ţopăind încrezătoare, o mierlă s-a apropiat foarte tare de pâslarii mari, moi ai birtaşului. S-a oprit liniştită chiar lângă noi, parcă dusă pe gânduri şi ca şi cum o interesa conversaţia noastră. În jurul nostru se deşteptau tot soiul de zgomote matinale. Porţile se deschideau scrâşnind, ferestrele zăngăneau încetişor, măturile se târşâiau peste pietrele de pavaj cu un râcâit pătrunzător, iar undeva scâncea un copil pesemne smuls cu bruscheţe din somn. Asta-i o dimineaţă ca toate dimineţile, mi-am zis în sinea mea. O dimineaţă de vară pariziană absolut

obişnuită! – iar cu glas tare am zis către birtaşul de la Tari-Bari:

— N-am de gând să plec de-aici! Nici nu-mi trece prin cap aşa ceva!

Şi am scos din mine un râs mititel, şovăielnic – care de fapt s-ar fi vrut puternic şi convingător; din păcate a ieşit însă de-a dreptul jalnic: o adevărată stârpitură de râs…

— Păi atunci, la revedere! a spus birtaşul, iar eu i-am strâns mâna moale, cărnoasă – la drept vorbind brânzoasă.

Nu m-am mai uitat după el. Simţeam însă că se întorsese în local. Intenţia mea era, desigur, să traversez strada pentru a intra în hotelul meu. Şi totuşi n-am făcut-o. S-ar fi zis că dimineaţa mă ademenea cu o mică plimbare şi mi se părea nepotrivit, dacă nu chiar urât, să mă întorc în camera mea modestă de hotel la un timp al zilei despre care nu puteai spune că ar fi prea devreme ori prea târziu. Nu mai era o dimineaţă timpurie, dar niciuna târzie. Am hotărât să mă plimb de câteva ori în jurul grupului de case.

Nu ştiu cât m-am plimbat aşa. Când am ajuns în sfârşit în faţa hotelului, din întreaga plimbare matinală nu-mi mai rămăseseră în amintire decât câteva clopote pe care nu le numărasem, nu le numărasem defel, răsunând din felurite turnuri necunoscute. Soarele era deja puternic şi pătrundea familiar în vestibulul hotelului. Patronul hotelului, într-o cămaşă roz cu mânecile suflecate, dădea impresia că transpiră încă de pe acum la fel de tare cum în alte zile nu transpira decât la ceasul amiezii. În orice caz, avea o înfăţişare foarte preocupată, măcar că pe moment nu se îndeletnicea cu absolut nimic. Am aflat îndată şi de ce.

— În sfârşit un oaspete! a spus el arătând spre cele trei geamantane pe care le aşezase lângă biroul lui. Ia uitaţi-vă numai la geamantanele astea, a continuat el, şi veţi şti imediat despre ce fel de oaspete e vorba!

M-am uitat la bagaje. Erau trei geamantane formidabile, galbene, din piele de porc, iar încuietorile lor de alamă luceau ca nişte guri tainice, ferecate, de aur.

Deasupra fiecăreia din încuietori erau gravate cu roşu sângeriu iniţialele: „J. L...

— Are camera doisprezece, a spus hotelierul. Chiar lângă dumneavoastră. Pe oaspeţii de soi îi cazez întotdeauna unul lângă celălalt.

Şi zicând asta, mi-a dat cheia.

Am ţinut-o o vreme în mână, apoi i-am dat-o îndărăt.

— Aş vrea să beau jos o cafea, am spus. Sunt prea obosit să mai urc până la mine!

Mi-am băut cafeaua în biroul minuscul, între o călimară de mult secătuită şi vaza de faianţă umplută cu violete de celuloid care aminteau de o zi a morţilor.

Uşa de sticlă s-a deschis şi înăuntru a intrat, ba nu, a dănţuit un domn elegant care răspândea în mod bizar un puternic parfum de violete, ceea ce pentru o clipă m-a făcut să mă gândesc că violetele de celuloid din vaza de faianţă au prins pe neaşteptate viaţă. La fiecare pas piciorul stâng al acestui domn desena – o vedeam desluşit – o graţioasă volută. Purta un costum de vară gri-deschis, părând de-a dreptul că îmbrăcase pe el o vară argintie. Părul – despărţit printr-o cărare severă la mijloc şi netezit, ai fi zis, nu de un pieptene, ci de o limbă – îi lucea negru-albăstriu.

A dat din cap spre mine, prietenos şi totodată reţinut.

— Şi mie tot o cafea! a strigat el către hotelier prin uşa pe care o lăsase deschisă.

Acest „*tot* o cafea” m-a supărat.

Şi-a primit cafeaua. A amestecat în ceaşcă îndelung, foarte îndelung, cu linguriţa.

Tocmai voiam să mă ridic, când mi-a spus cu o voce care suna a catifea şi a flaut, suna ca un flaut de catifea:

— Şi dumneavoastră tot străin pe-aici, nu-i aşa?

În urechile mele asta a sunat ca un ecou. Mi-am amintit că mai auzisem o dată astăzi – ori poate fusese ieri – aceeaşi întrebare. Da, da! întrebarea o amintise, o rostise în decursul nopţii ucigaşul Golubcik, ori poate că totuşi nu sunase întocmai aşa! Deodată mi-am amintit şi de nume: Jeno Lakatos, şi m-am uitat încă o dată la iniţialele sângerii

de pe geamantanele galbene: „J. L”.

În loc să-i răspund domnului, l-am întrebat deci:

— Cât timp intenţionaţi să rămâneţi aici?

— O, timp am destul! a spus el. Dispun întru totul de timpul meu!

Hotelierul a venit cu un formular ce trebuia completat, rugându-l pe noul oaspete să-şi treacă acolo numele.

— Scrieţi – am zis eu, deşi nu mă întrebase pe mine şi parcă pălit de un acces de impertinenţă pe care nu mi-l explic nici azi scrieţi la rubrica „Numele de familie”: Lakatos; iar la rubrica „Prenume”: Jeno.

Şi m-am ridicat, m-am înclinat şi am plecat.

Încă în aceeaşi zi mi-am părăsit camera din Rue des Quatre Vents. Pe Golubcik nu l-am mai revăzut niciodată, ca de altfel pe niciunul dintre bărbaţii care-i ascultaseră povestea.

LEGENDA SFÂNTULUI BEŢIV

Într-o seară de primăvară a anului 1934, un domn mai în vârstă cobora treptele de piatră care duceau de pe unul din podurile Senei la malul fluviului. Cum ştie mai toată lumea, dar se cuvine totuşi s-o reamintim cu această ocazie, acolo obişnuiesc să doarmă sau, mai bine spus, să-şi facă veacul indivizii fără căpătâi din Paris. Întâmplător, tocmai un astfel de vagabond se apropia acum de domnul în vârstă, care de altfel era bine îmbrăcat şi-ţi lăsa impresia unui călător dornic să privească monumentele unui oraş străin. Vagabondul ăsta arăta, ce-i drept, la fel de prăpădit şi de jalnic precum toţi ceilalţi a căror viaţă o împărtăşea, însă domnului bine îmbrăcat el i se păru demn de o atenţie deosebită – nu ştim din ce motive anume.

După cum am mai spus, se şi înserase, iar pe sub poduri, la mal, era mai întuneric decât sus pe chei şi pe poduri. Bărbatul fără adăpost şi într-o stare de mizerie vădită mergea clătinându-se uşor. Părea să nu-l fi observat pe domnul mai în vârstă şi bine îmbrăcat. Acesta însă, care nu se clătina defel, ci păşea sigur şi în linie dreaptă, s-ar fi zis că-l observase încă de departe pe cel cu mers

împleticit. Bărbatul mai în vârstă îi tăie de-a dreptul calea nespălatului. Cei doi se opriră faţă în faţă.

— Încotro, frate? întrebă cel mai în vârstă, bine îmbrăcat.

Celălalt îl privi o clipă, apoi zise:

— Nu ştiu să am vreun frate şi nici încotro mă duc.

— Voi căuta să-ţi arăt eu drumul, spuse domnul. Dar nu mi-o lua în nume de rău dacă te rog să-mi faci un hatâr mai neobişnuit.

— Sunt gata de orice serviciu, răspunse nespălatul.

— Văd bine că nu eşti scutit de greşeli. Însă Dumnezeu mi te-a scos în cale. Nu te supăra pe mine, dar cu siguranţă că ai nevoie de ceva bani! Iar eu am prea mulţi. N-ai vrea să-mi spui cinstit de cât ai nevoie? Măcar pentru moment?

Celălalt se gândi preţ de câteva clipe şi zise:

— Douăzeci de franci.

— Asta-i categoric prea puţin, răspunse domnul. Dumneata în mod sigur ai nevoie de două sute.

Nespălatul se trase îndărăt părând că se va prăbuşi, dar reuşi să rămână pe picioare, deşi se clătina. Apoi spuse:

— Fireşte că prefer două sute în loc de numai douăzeci, însă sunt un om de onoare, iar dumneavoastră păreţi să vă înşelaţi asupra mea. Nu pot accepta banii pe care mi-i oferiţi, şi asta din următoarele motive: mai întâi fiindcă nu am plăcerea să vă cunosc; în al doilea rând, fiindcă nu ştiu când şi cum vi i-aş putea înapoia; iar în al treilea rând fiindcă, de-ar fi nevoie, nici dumneavoastră n-aţi avea cum să-mi trimiteţi o somaţie, asta deoarece nu am o adresă: aproape în fiecare zi trăiesc sub un alt pod al fluviului. Cu toate astea, după cum v-am mai spus, sunt un om de onoare, chiar dacă fără adresă.

— Nici eu nu am o adresă, răspunse domnul în vârstă, şi eu trăiesc în fiecare zi sub un alt pod, şi totuşi te rog să ai amabilitatea de a accepta aceşti două sute de franci – o sumă ridicolă, de altfel, pentru un om ca dumneata. În ce priveşte înapoierea lor, trebuie s-o iau de

mai departe ca să explic de ce nu pot indica adresa nici unei bănci la care să-mi poţi retrimite banii. Află, domnul meu, că m-am creştinat după ce-am citit povestea micuţei Sfinte Tereza de Lisieux. Iar acum venerez acea micuţă statuie a Sfintei, care se află la capela Sainte Marie des Batignolles, pe care o vei găsi cu uşurinţă. Aşa că, de cum vei avea amărâţii ăştia de două sute de franci, iar conştiinţa îţi va da ghes să-mi înapoiezi această sumă ridicolă, te rog să mergi la Sainte Marie des Batignolles şi, după terminarea slujbei, să-i înmânezi preotului banii. Fiindcă, dacă tot e să-i datorezi cuiva ceva, atunci i-o datorezi micuţei Sfinte Tereza. Dar nu uita: la capela Sainte Marie des Batignolles.

— Cum văd, zise nespălatul, aţi înţeles pe deplin cum stau lucrurile cu mine şi cu onoarea mea. Aveţi cuvântul meu că voi face întocmai. Nu mă pot duce însă la mesă decât duminica.

— Prea bine, duminica, spuse domnul mai în vârstă. Scoase din portofel două sute de franci, i-i dădu împleticitului şi spuse: Vă mulţumesc!

— Cu plăcere, răspunse omul, dispărând de îndată în întuneric.

Căci între timp jos se făcuse o beznă de nepătruns, în vreme ce sus, pe poduri şi de-a lungul cheiurilor, se aprindeau felinarele argintii care vesteau o altă noapte pariziană voioasă.

II

Domnul bine îmbrăcat dispăru la rândul lui în beznă. El avusese într-adevăr parte de miracolul convertirii. Şi hotărâse să ducă viaţa celor mai sărmani dintre oameni. De aceea trăia sub un pod.

Celălalt, în schimb, obişnuia să bea vârtos, ba era chiar de-a dreptul beţiv. îl chema Andreas. Trăia la noroc, ca mulţi alţi beţivi. Trecuse mult timp de când nu mai fusese în posesia a două sute de franci. Şi poate tocmai din acest motiv, pentru că trecuse atât de mult timp, scoase din buzunar – ajuns sub un pod, la lumina chioară a unuia dintre rarele felinare – un petic de hârtie şi-un ciot de

creion, notându-şi adresa micuţei Sfinte Tereza, precum şi suma de două sute de franci, pe care din această clipă i-o datora. Urcă apoi treptele ce duceau de pe malurile Senei la cheiurile de deasupra. Acolo, cum ştia, se găsea un restaurant. Intrând în restaurant mâncă şi bău din belşug, cheltui mulţi bani şi mai cumpără o sticlă, pe care-o luă cu el să-i ajungă pentru noaptea ce intenţiona să şi-o petreacă sub pod, ca întotdeauna. Ba mai înhăţă în treacăt şi-un ziar din coşul de hârtii, dar nu ca să-l citească, ci pentru a se acoperi cu el. Căci ziarele ţin de cald – lucru ştiut de toţi cei fără adăpost.

III

În dimineaţa următoare Andreas se sculă mai devreme ca de obicei, fiindcă dormise neobişnuit de bine. După ce chibzui îndelung, îşi aminti că seara trecută trăise o minune, da, o minune. Şi cum i se părea că în această noapte caldă, acoperit de ziar, dormise deosebit de bine, lucru nemaiîntâmplat de mult, hotărî să se spele – ceea ce nu mai făcuse de mai multe luni, şi anume de la începutul perioadei mai reci. Dar, mai înainte să se dezbrace, îşi mai vârî o dată mâna în buzunarul din stânga al hainei, unde, cum îşi amintea, se mai găseau rămăşiţele palpabile ale minunii. După care îşi alese un locşor foarte retras de pe malul povârnit al Senei pentru a se spăla barem pe faţă şi pe gât. Dar, părându-i-se că dacă făcea asta ar fi putut fi zărit de pretutindeni de oameni – de nişte oameni sărmani ca şi el (pe care acum în sinea lui îi numea dintr-odată „decăzuţi”), renunţă în cele din urmă la intenţia sa, mulţumindu-se doar să-şi moaie niţel mâinile în apă. Apoi îşi îmbrăcă iar haina, mai pipăi o dată bancnota din buzunarul interior stâng şi se simţi pe deplin curat şi de-a dreptul alt om.

Îşi începu ziua – o zi ca atâtea altele din viaţa lui, pe care de nu mai ştia când se obişnuise să le irosească – decis ca şi în acea zi să se ducă în Rue des Quatre Vents, unde se găsea restaurantul armeano-rusesc Tari-Bari şi unde de fiecare dată îşi toca pe băuturi ieftine cei câţiva bănuţi pe care norocul i-i pusese în palmă.

Când ajunse în dreptul primului chioşc de ziare ieşit în cale, se opri atras de ilustraţiile unor săptămânale, dar totodată curios să afle ce zi era – ce dată şi ce nume purta acea zi. Cumpără, aşadar, un ziar, descoperind că era joi, şi brusc îşi aminti că se născuse într-o joi; fără a se mai uita la dată, hotărî să socotească *această* joi drept ziua lui de naştere. Şi, fiind deja stăpânit, ca un copil, de o bucurie sărbătorească, nu mai şovăi nicio clipă să se lase în voia unor porniri mai bune, ba chiar nobile, hotărând cu ziarul în mână să nu mai intre la Tari-Bari, ci într-o crâşmă mai de soi, pentru a bea acolo o cafea – ce-i drept, dreasă cu niscai rom – şi a mânca o tartină.

Sigur pe sine în ciuda hainelor jerpelite, intră, aşadar, într-un bistrou potrivit cu punga unui burghez de treabă. El, care de-atâta vreme nu mai obişnuia decât să stea în picioare la tejghea sau, mai precis, să se sprijine de ea, de data asta se aşează la o masă. Dar, pentru că în dreptul scaunului pe care luase loc se afla o oglindă, n-avu cum să nu-şi arunce privirile în ea, cercetându-şi chipul şi părându-i-se că făcea din nou cunoştinţă cu el însuşi. Ceea ce-l sperie, nu glumă. Ştia acum de ce se temuse în ultimii ani atât de tare de oglinzi: nu-i lucru bun să-ţi contempli cu propriii tăi ochi decăderea! Şi cât timp nu eşti nevoit s-o priveşti, e aproape ca şi cum ori n-ai avea chip defel, ori îl mai ai încă pe cel vechi, pe cel din vremea *dinaintea* degringoladei.

Dar acum se sperie, cum am spus, mai cu seamă din pricina faptului că-şi compara fizionomia cu aceea a bărbaţilor de treabă din jur. Cu opt zile înainte se răsese – îl bărbierise de bine, de rău, după putinţă, unul dintre tovarăşii de soartă, care când şi când se-arată dispuşi să-l bărbierească pe-un frăţâne de-al lor contra unei retribuţii modeste. Acum însă, dat fiind că era decis să-nceapă o viaţă nouă, se cuvenea să se radă cu-adevărat şi irevocabil. Hotărî prin urmare ca, mai înainte de a comanda ceva aici, să treacă pe la o frizerie veritabilă.

Zis şi făcut – se ridică de la masă şi merse la o frizerie. Când se întoarse în micul restaurant, locul pe care

se aşezase mai înainte era ocupat, şi prin urmare nu se putu zări în oglindă decât de departe. Dar îi era suficient şi-atât pentru a constata că părea schimbat, întinerit şi mai frumos. Ba mai mult, era ca şi cum chipul i-ar fi răspândit o strălucire care făcea ca zdrenţele ce le purta, plastronul vădit uzat ori cravata în dungi roşii şi albe, petrecută pe după gulerul cu margini rupte, să devină lucruri fără însemnătate.

Şi-aşa, Andréas al nostru, conştient de schimbarea sa, se aşează pe un scaun, comandând, cu vocea sigură pe care-o posedase cândva şi care acum părea să-i fi revenit precum o veche, dragă prietenă, *un café*, *arrosé rhum*. Cafea care-i fu adusă, după cum i se păru că observă, cu tot respectul cuvenit pe care chelnerii obişnuiesc să-l arate clienţilor de vază. Ceea ce-l flată în mod cu totul deosebit pe Andréas al nostru, făcându-l să se simtă important şi întărindu-l în supoziţia că tocmai în acea zi era aniversarea lui.

Un domn care şedea singur aproape de vagabond îl cercetă o vreme cu coada ochiului, apoi se-ntoarse spre el şi-i spuse:

— Vrei să câştigi nişte bani? Poţi lucra la mine. Mâine mă mut în altă casă şi-ai putea să-i ajuţi pe nevastă-mea şi pe cărătorii de mobilă. Îmi pari îndeajuns de voinic. Te simţi în stare de aşa ceva? Ce zici, te prinzi?

— Ba bine că nu, răspunse Andreas.

— Şi cât ai cere pentru o muncă de două zile? întrebă domnul. Pentru mâine şi sâmbătă? Trebuie să ştii că locuinţa mea-i destul de mare şi că mă mut într-una şi mai mare. Pe deasupra, am şi multă mobilă, iar eu am treabă la prăvălia mea.

— Prea bine, sunt la dispoziţia dumneavoastră! spuse vagabondul.

— Bei ceva? întrebă domnul.

Comandă două Pernod-uri şi ciocniră, şi-apoi domnul şi Andreas căzură la învoială asupra plăţii: două sute de franci.

— Mai luăm unul? întrebă domnul după ce goliseră

primul Pernod.

— Dar acum plătesc eu, zise Andreas, vagabondul. Dumneavoastră nu mă cunoaşteţi: sunt un om de onoare. Un muncitor cinstit. Ia priviţi-mi mâinile! Şi-şi arătă mâinile. Sunt murdare, pline de bătături, dar mâini cinstite, de muncitor.

— Asta-mi place! zise domnul.

Avea ochi scânteietori, o feţişoară rozalie de copil şi chiar în mijlocul ei o mustăcioară micuţă, neagră. Una peste alta, era un tip destul de amabil. Iar lui Andreas omul îi plăcea.

Băură aşadar încă un rând, pe care-l plăti Andreas. Când domnul cu faţa de copil se ridică, Andreas observă că era foarte gras. Extrase din portvizit o carte de vizită pe care-şi scrise adresa. După care mai scoase din acelaşi portvizit o hârtie de o sută de franci şi le dădu pe amândouă lui Andreas, spunând:

— Asta ca să mă asigur că vii mâine! Mâine-dimineaţă la ora opt, nu uita! Iar restul îl capeţi acolo! Şi-odată treaba încheiată, mai luăm un apetitiv împreună. La revedere, dragă prietene!

După care domnul cel gras cu faţa de copil plecă, lăsând în urmă un Andreas uimit mai mult decât orice de faptul că domnul rotofei extrăsese adresa, ca şi banii din acelaşi portofel. Acum, că avea bani şi în plus perspectiva de a câştiga şi mai mulţi, hotărî să-şi cumpere şi el un portvizit. În acest scop porni să caute un magazin cu articole de pielărie. În primul ieşit în cale dădu peste o vânzătoare tânără. I se păru tare drăgălaşă aşa cum stătea îndărătul tejghelei îmbrăcată într-o rochie austeră, neagră, cu o baveţică albă pe piept, cu părul cârlionţat şi o brăţară grea de aur la încheietura mâinii drepte. Îşi scoase pălăria, salutând-o, şi spuse plin de voie bună:

— Aş dori un portmoneu.

Fata aruncă o privire fugară spre hainele sale ponosite, dar nu cu răutate, ci doar pentru a cântări din ochi cumpărătorul. Căci în prăvălia ei găseai portofele de toate felurile: din cele scumpe, mai puţin scumpe şi foarte

ieftine. Fără a mai pierde vremea cu întrebări inutile, se sui de îndată pe-o scară, scoţând din raftul cel mai de sus o cutie de carton. Fiindcă acolo ţinea portofelele pe care unii cumpărători le înapoiaseră pentru a le schimba cu altele. Andreas observă că fata avea picioare foarte frumoase şi pantofiori foarte fini, şi-i reveniră în minte vremurile pe jumătate uitate când mângâiase el însuşi asemenea coapse şi sărutase asemenea picioare. Chipurile însă, chipurile acelor femei nu şi le mai amintea; cu excepţia unuia singur, anume al aceleia pentru care făcuse puşcărie. În acest timp, fata coborî de pe scară, deschise cutia de carton şi alese unul dintre portofelele din vârful vrafului, fără a se uita mai îndeaproape la el. Plăti, îşi puse iar pălăria pe cap şi-i zâmbi fetei, care-i răspunse la zâmbet. Distrat, vârî în buzunar portvizitul nou, lăsând însă banii alături, în buzunar. Portvizitul i se păru deodată a nu avea nicio noimă. Era în schimb preocupat de scară, de picioare, de coapsele fetei. Porni de aceea în direcţia Montmartre, pentru a regăsii locurile unde odinioară gustase din plăcerile cărnii. Într-o ulicioară abruptă şi îngustă dădu într-adevăr pestşe taverna cu fete. Se aşeză la masă cu mai multe dintre ele, plăti un rând de băutură şi-şi alese o fată – pe aceea care se-aşezase cel mai aproape de el. Urcară la ea în cameră. Exa abia după-amiază, dar el dormi dus până a doua zi în zori, iar hangiii, care pesemne erau oameni de treabă, îl lăsară să doarmă.

A doua zi, aşadar vineri, merse la lucru la domnul cel rotofei. Odată; ajuns acolo, trebui s-o ajute pe stăpâna casei la împachetat şi, cu toate că cei care cărau mobila se puseseră deja pe treabă, pentru Andreas mai rămăseseră de făcut destule lucruri mai mult sau mai puţin anevoioase. Dar în cursul zilei simţi revenindu-i forţa muşchilor şi se bucură că muncea. Căci crescuse muncind, miner ca şi taică-său şi niţel încă ţăran, ca bunicul. Numai de nu l-ar fi pus atâta pe jăratic stăpâna casei, care-i dădea porunci lipsite de noimă şi-l trimitea una-două când ici, când colo, de nu-şi mai vedea capul de-atâta treabă. Dar recunoştea şi el că femeia era ea însăşi tulburată. Pesemne că nu-i era

uşor să se muie nitam-nisam, şi poate că noua casă o şi cam înfricoşa. ¡Stătea gata îmbrăcată în mantou, cu pălărie şi mănuşi, gentuţă şi umbrelă, deşi ar fi trebuit să ştie că avea să mai petreacă în casă o zi şi o noapte, şi încă şi ziua următoare. Din când în când, simţea nevoia să se rujeze. Andreas pricepea totul de minune. Căci în faţa lui se afla o doamnă.

Andreas lucră toată ziua. Când termină, femeia îi spuse:

— Mâine să fiţi aici devreme, la şapte.

Scoase din gentuţă o pungă mititică în care erau câteva monede de argint. Scotoci îndelung, se opri la una de zece franci, şovăi şi o puse la loc, după care se hotărî să scoată o piesă de cinci franci.

— Ai aici un bacşiş! zise ea. Adăugând: Dar să nu bei de toţi banii, şi mâine să fii aici la timp!

Andreas îi mulţumi, plecă, bău cei cinci franci, dar nu mai mult de-atât. Noaptea şi-o petrecu într-un mic hotel.

Dimineaţa fu trezit la ora şase. Şi-o porni odihnit la lucru.

IV

Aşa se face că a doua zi se înfiinţă acolo încă înaintea cărătorilor de mobilă. Ca şi în ziua precedentă, stăpâna casei era gata îmbrăcată, cu pălărie şi mănuşi, de parcă nici n-ar mai fi apucat să se culce. Îi spuse prietenos lui Andreas:

— Văd că ieri mi-ai urmat îndemnul şi nu ţi-ai băut toţi bănuţii.

Iar Andreas se apucă de treabă. O însoţi pe femeie în casa nouă în care se mutau şi aşteptă până ce rotofeiul amabil apăru şi el să-i plătească simbria cuvenită.

— Te invit să mai bem ceva, spuse domnul cel grăsun. Hai cu mine.

Stăpâna casei îi împiedică însă, intervenind şi oprindu-l din drum pe bărbatul ei cu vorbele:

— Am şi pus masa, acuşi mâncăm.

Aşadar Andreas plecă de-acolo singur, bău şi mâncă singur în acea seară, după care mai intră în două crâşme

să mai bea ceva la tejghea. Bău mult, dar fără să se îmbete, şi avu grijă să nu cheltuiască prea mult, căci intenţiona ca a doua zi, conform promisiunii ce-o făcuse, să meargă la capela Sainte Marie des Batignolles pentru a se achita măcar de-o parte din datoria lui faţă de micuţa Sfântă Tereza. Băuse totuşi îndeajuns de mult pentru ca nici ochiul lui, devenit uşor nesigur, şi nici instinctul pe care ţi-l dă doar sărăcia să nu-l mai ajute întru totul să descopere hotelul cel mai ieftin din împrejurimi.

Aşa încât găsi un hotel ceva mai scump, trebuind să plătească şi aici camera în avans, fiindcă purta straie ponosite şi n-avea calabalâc. Dar nu-i pasă de asta şi dormi liniştit până se lumină de-a binelea de ziuă. Se trezi în dangătul de clopote al unei biserici din apropiere şi-şi aminti pe dată ce zi însemnată era: o duminică; şi că urma să meargă la micuţa Sfânta Tereza să-şi plătească datoria. Se îmbrăcă la iuţeală şi-o porni cu paşi grăbiţi spre locul unde se afla capela.

Totuşi nu mai ajunse la timp pentru slujba de ora zece, lumea tocmai ieşea din biserică, venindu-i în întâmpinare, întrebă când va începe următoarea mesă şi oamenii îi spuseră că urma să aibă loc la orele douăsprezece. Rămase un pic încurcat în faţa intrării în capelă. Îi mai rămânea un ceas până atunci, pe care nu intenţiona nicidecum să şi-l petreacă în stradă. Se uită în jur, căutând un loc unde-ar fi putut aştepta cel mai bine şi zări în dreapta lui, vizavi şi oleacă pieziş faţă de capelă, un local micuţ. Acolo se duse, hotărând să-şi petreacă în acest bistrou ora rămasă.

Cu siguranţa unui om care se ştie cu bani în buzunar, comandă un Pernod, pe care-l bău tot cu siguranţa unuia care-a mai băut multe alte Pernod-uri la viaţa lui. Apoi încă un al doilea şi-un al treilea, adăugând tot mai puţină apă în paharul cu tărie. Iar când îi fu adus şi al patrulea, deja nu mai ştia bine dacă băuse două, cinci ori poate şase pahare. Şi nu-şi mai amintea nici cum de ajunsese în acest local şi-n acest cartier. Tot ce-şi mai amintea era că venise aici să achite o datorie – o datorie de onoare. Plăti, se ridică şi ieşi

pe uşă cu un pas încă ferm şi, zărind vizavi – oleacă pieziş spre stânga – capela, îşi aminti dintr-odată unde, de ce şi-n ce scop se găsea el aici. Tocmai făcea primul pas în direcţia capelei, când pe neaşteptate îşi auzi rostit numele.

— Andreas! strigă un glas, un glas de femeie.

Glasul venea din vremuri de mult apuse. Se opri, întorcând capul spre dreapta, de unde se auzise. Recunoscu pe dată chipul femeii din cauza căreia făcuse puşcărie. Era Carolina.

Carolina! Ce-i drept, purta pălăriuţă şi nişte veşminte pe care nu i le văzuse niciodată, şi totuşi faţa era a ei, aşa că nu şovăi să i se arunce în braţele pe care ea le desfăcuse imediat.

— Ce întâlnire! spuse ea.

Era, într-adevăr, vocea ei, a Carolinei.

— Eşti singur? întrebă ea.

— Da, spuse el, sunt singur.

— Hai, vino, noi doi trebuie să stăm de vorbă, spuse ea.

— Numai că, vezi, eu am o întâlnire, răspunse el.

— Cu o fustă? întrebă ea.

— Păi, da, spuse el temător.

— Cu cine?

— Cu micuţa Tereza, spuse el.

— Nu înseamnă nimic pentru tine, spuse Carolina.

În acest moment, pe lângă ei trecu un taxi pe care

Carolina îl opri cu umbrela ridicată. Îi indică şoferului o adresă şi, mai înainte ca Andreas să se dezmeticească bine, se şi pomeni aşezat în maşină alături de Carolina, iar maşina gonea, după cum i se părea lui Andreas, pe străzi dintre care unele îi erau cunoscute, altele nu, Dumnezeu ştie spre ce ţinuturi!

Ajunseră într-un loc aflat în afara oraşului; peisajul, mai bine zis grădina, în care se opriră era de un verde luminos, de primăvară timpurie; în spatele copacilor rari se găsea un restaurant discret.

Carolina coborî prima, trecând peste genunchii lui cu mişcările impetuoase pe care i le cunoştea prea bine. Plăti

taxiul, iar el o urmă. Intrară în restaurant şi se aşezară unul lângă celălalt pe o bancheta din pluş verde, ca odinioară în tinereţe, la începutul legăturii lor, înainte de puşcărie. Ca întotdeauna, mâncarea o comandă ea. Apoi se uită la el, în timp ce el nu cuteza s-o privească.

— Unde mi-ai fost în tot acest timp? îl întrebă.

— Peste tot şi nicăieri, spuse el. Abia de două zile lucrez din nou. Şi în toată această vreme de când nu ne-am mai văzut am băut şi-am dormit sub poduri ca toţi cei de seama mea, iar tu pesemne c-ai dus o viaţă mai bună ca mine. Trăind cu feluriţi bărbaţi, adăugă el după un răstimp.

— Dar tu? întrebă ea. De bine ce eşti aşa de beat cum spui, şi şomezi şi dormi pe sub poduri, văd că tot mai ai timpul şi-ocazia să cunoşti o Tereză! Şi dacă nu te-aş fi întâlnit întâmplător, chiar te-ai fi dus la ea.

El nu-i răspunse, tăcând până ce-şi terminară amândoi carnea, iar chelnerul le aduse brânza şi fructele. După ce sorbi şi ultimul strop de vin din pahar, se simţi din nou cuprins de spaima bruscă pe care-o simţise atât de des în urmă cu mulţi ani, în vremea când trăise cu Carolina. Şi din nou simţi nevoia să scape de ea. Strigă:

— Chelner, plata!

Ea însă îi tăie vorba:

— Asta-i treaba mea, chelner!

Chelnerul, un bărbat versat, cu ochi cercetători, spuse:

— Domnul a strigat mai întâi.

Şi prin urmare consumaţia o plăti Andreas. Cu acest prilej îşi scoase din buzunarul interior al hainei toţi banii pe care-i avea, şi după ce plăti, observă cu oarecare spaimă – ce-i drept, domolită de consumul de vin – că nu mai poseda întreaga sumă datorată micuţei Sfinte. Dar îşi spuse în sinea lui: Zilele astea mi s-au întâmplat atâtea minuni în şir, încât cu siguranţă că voi reuşi să fac rost de bani săptămâna viitoare şi să-mi plătesc datoria.

— Aşadar eşti un bărbat bogat, spuse Carolina când ieşiră în stradă. Pesemne că micuţa Tereza te ţine pe

buzunarul ei.

El nu răspunse nimic, ceea ce o întări în părerea ei. Ceru s-o ducă la un film şi el merse cu ea la cinema. După o lungă perioadă, vedea iar un film. Dar era atâta vreme de când văzuse ultima oară un film, încât abia dacă mai pricepea ceva, aşa că adormi cu capul pe umărul Carolinei. După asta se duseră să danseze într-un local unde cânta un acordeonist. Dar de-atâta vreme nu mai dansase, încât încercând iar asta cu Carolina, descoperi că nici nu prea mai ştia să danseze. Drept care alţi dansatori i-o luară din braţe, ea arătând încă nurlie şi plină de prospeţime. Aşa că el rămase singur la masă, bând iar Pernod şi amintindu-şi de vremurile de demult când, tot aşa, Carolina dansa şi cu alţii, iar el şedea la masă de unul singur, bând. La un moment dat, o smulse brusc şi cu de-a sila din braţele unui dansator, spunându-i:

— Gata, mergem acasă!

Şi-o înşfăcă vârtos de ceafă, fără să-i mai dea drumul, plăti şi plecară acasă la ea. Locuia în apropiere.

Şi totul era ca pe vremuri – în vremurile dinainte ca el să facă puşcărie.

V

Se sculă dis-de-dimineaţă. Carolina încă mai dormea. O păsărică ciripea în dreptul ferestrei deschise. O vreme rămase culcat şi cu ochii deschişi, dar nu mai mult de câteva minute. În aceste puţine minute reflectă. Îi părea că de foarte multă vreme nu i se mai întâmplaseră atât de multe lucruri ciudate ca în această ultimă săptămână. Deodată se-ntoarse în pat, zărind-o pe Carolina în dreapta lui. Ceea ce ieri nu văzuse la ea, observă acum: îmbătrânise – era palidă, puhavă, o femeie îmbătrânită, cu respiraţia grea, surprinsă în timpul unui somn matinal. Recunoscu schimbările aduse de timpul care nu-l cruţase nici pe el. Îşi dădu seama şi de schimbările proprii; hotărî să se scoale de îndată, fără s-o mai trezească pe Carolina, şi să plece de-acolo la fel de întâmplător sau, mai exact, la fel de ineluctabil după cum se şi întâlniseră ieri amândoi pe stradă, Carolina şi cu el. Se îmbrăcă pe furiş şi plecă,

începând o nouă zi, o zi obişnuită de-a lui.

Adică, la drept vorbind – o nouă zi de-a lui din cele neobişnuite. Fiindcă atunci când duse mâna la buzunarul stâng al hainei, acolo unde se învăţase să-şi pună banii dobândiţi sau găsiţi de la o vreme încoace, observă că nu-i mai rămăseseră decât o bancnotă de cincizeci de franci şi încă vreo două-trei monede micuţe. El, care de mulţi ani nu mai ştia ce-i banul şi nu mai dăduse atenţie semnificaţiei lui, acum se sperie dintr-odată aşa cum se sperie cineva care are mereu bani în buzunar şi brusc se trezeşte în impas, constatând că nu mai are decât foarte puţini. Aflat pe acea ulicioară pustie în zori de zi, i se păru dintr-odată – lui, care de-un lung număr de luni nu mai avusese bani defel – că sărăcise brusc, fiindcă nu mai simţea foşnindu-i în buzunar atâtea bancnote câte posedase el în ultimele zile. Şi i se mai păru că vremea când fusese lipsit de bani se afla foarte, foarte departe în urmă şi că, de fapt, nestăpânit şi uşuratic, el cheltuise pe Carolina suma ce-ar fi trebuit să-i asigure lui cuvenitul standard de viaţă.

Era deci supărat pe Carolina. Şi dintr-odată el, care niciodată nu pusese preţ pe bani, începu să preţuiască valoarea lor. Descoperind brusc că a poseda o unică bancnotă de cincizeci de franci e un lucru de-a dreptul ridicol pentru un bărbat de valoarea sa şi că, în general, pentru a reuşi să-şi clarifice valoarea propriei personalităţi e neapărat necesar să mediteze în tihnă asupra lui însuşi în faţa unui pahar de Pernod.

Găsi printre localurile din vecinătate unul care i se păru mai plăcut, intră şi se aşeză la o masă, comandând un Pernod. În timp ce sorbea din pahar, îşi aminti că trăia la Paris fără un permis de şedere şi începu să-şi frunzărească prin acte. Descoperi că, de fapt, fusese expulzat, căci sosise aici, în Franţa, să lucreze ca miner, el provenind din Olschowice, din Silezia poloneză.

În timp ce răsfira în faţa lui pe masă actele pe jumătate ferfeniţde îşi aminti că în urmă cu mulţi ani sosise aici citind anunţul dintr-un ziar că în Franţa se

caută mineri. Şi-şi mai aminti că toată viaţa tânjise după ţări străine. Lucrase în minele din Québec, unde locuise la nişte concetăţeni de-ai săi, la soţii Schebiec. O iubise pe ea şi, pentru că într-o bună zi soţul ei voise s-o omoare în bătaie, Andreas îl omorâse el pe Schebiec. După care fusese întemniţat doi ani. Acea femeie era chiar Carolina.

Andreas se gândi la toate astea în timp ce-şi plimba privirea peste actele ce-şi pierduseră valabilitatea. Apoi mai comandă un Pernod, simţindu-se tare nefericit.

Când se ridică într-un târziu de la masă, simţi ce-i drept un soi de foame, dar o foame din aceea care-i apucă doar pe beţivi. Fiind vorba de-un fel mai deosebit de foame (şi nu după hrană), care nu durează decât câteva clipe şi se potoleşte de îndată ce omul care-o simte îşi imaginează o anume băutură pe gustul lui în acel moment.

Andreas uitase de mult care-i era numele de familie. Dar, după ce-şi aruncase privirea peste actele expirate, îşi aminti că se numea Kartak: Andreas Kartak. Era ca şi cum s-ar fi redescoperit pe sine după mulţi ani.

Îi era oarecum necaz pe soartă fiindcă aceasta nu i-l trimisese încă o dată la cafenea, ca ultima oară, pe rotofeiul cu mustăcioară şi faţă de copil, care i-ar fi permis, poate, să mai câştige nişte bani. Cu nimic nu se obişnuiesc oamenii mai iute decât cu minunile, atunci când li se întâmplă o dată, de două sau de trei ori. Da! Natura omului e astfel alcătuită, încât el chiar se mânie dacă nu i se întâmplă necontenit toate acele lucruri pe care o soartă întâmplătoare şi efemeră pare să i le fi promis. Aşa-i omul – şi de ce ne-am fi aşteptat la altceva din partea lui Andreas?

Prin urmare îşi petrecu restul zilei prin diverse alte taverne, începând deja să se resemneze la gândul că vremea miracolelor trecuse, trecuse definitiv, şi că reintrase în vechiul timp dinaintea miracolelor. Decis să-mbrăţişeze iar acea distrugere lentă pentru care beţivii sunt întotdeauna pregătiţi – oamenii treji nu vor cunoaşte niciodată starea asta! –, Andreas o porni spre Sena cu podurile ei.

După cum se obişnuise de-un an încoace, dormi acolo – jumătate ziua, jumătate noaptea – până în noaptea de joi spre vineri, în acest răstimp mai împrumutând ici-colo câte-o sticlă de rachiu de la unul sau altul dintre tovarăşii săi de soartă.

Dar în acea noapte visă că micuţa Tereza se apropia de el sub chipul unei fetiţe cu cârlionţi bălai şi-i spunea:

— De ce n-ai venit în ultima duminică la mine?

Micuţa sfântă arăta la fel cum îşi imaginase cu mulţi ani în urmă că ar putea arăta propria lui fiică. Iar el nu avea nicio fiică! Şi în vis îi spunea micuţei Tereza:

— Cum vorbeşti cu mine? Ai uitat că-s tatăl tău?

Iar micuţa îi răspundea:

— Iartă-mă, tată, dar fă-mi pe plac şi vino la mine poimâine, duminică, la capela Sainte Marie des Batignolles.

După noaptea în care visase asta se trezi înviorat ca în urmă cu o săptămână, atunci când i se mai întâmplau minunile, şi de parcă lua visul ca pe o adevărată minune. Din nou vru să se spele în apele fluviului. Dar mai înainte să se dezbrace de haină duse mâna la buzunarul stâng, în speranţa vagă că s-ar mai găsi acolo niscai bani de care poate nu ştia nimic. Vârî aşadar mâna în buzunarul interior stâng al hainei, negăsind ce-i drept acolo nicio bancnotă, dar dând în schimb peste portvizitul de piele pe care şi-l cumpărase în urmă cu câteva zile. îl scoase la iveală. După cum era de aşteptat, era un portmoneu foarte ieftin, deja întrebuinţat şi schimbat pe-un altul. Piele argăsită de vită. îl cercetă nedumerit, nemaiamintindu-şi prea bine că-l cumpărase şi nici unde şi când. Cum de-a ajuns ăsta la mine? se întrebă el. În cele din urmă îl deschise şi văzu că avea două despărţituri. Plin de curiozitate, se uită în ambele şi descoperi într-una o bancnotă. O scoase şi văzu că era o bancnotă de o mie de franci.

Vârî cei o mie de franci în buzunarul de la pantaloni, coborî la malul Senei şi, fără a se sinchisi de tovarăşii săi de nenorocire, îşi spălă faţa, ba chiar şi gâtul, făcând asta aproape cu voioşie. După care-şi îmbrăcă iar haina şi-şi

începu ziua intrând într-un bistrou să-şi cumpere ţigări.

Avea destul mărunţiş pentru a cumpăra câteva ţigări, dar nu vedea cu ce altă ocazie ar putea schimba bancnota de o mie de franci găsită în mod miraculos în portmoneu. Căci poseda suficientă experienţă de viaţă pentru a şti că-n ochii lumii, mai bine zis: în ochii lumii având căderea să decidă, exista un contrast semnificativ între îmbrăcămintea şi înfăţişarea sa, pe de-o parte, şi bancnota de o mie de franci, pe de alta. Cu toate astea, devenit cutezător în urma reînnoitului miracol, se hotărî să scoată la iveală bancnota. O făcu însă folosindu-se de bruma de înţelepciune ce-i mai rămăsese, şi-i spuse domnului de la casă:

— Poftiţi, dar, dacă n-aveţi să-mi schimbaţi o mie de franci, vă pot da şi mărunţi. Totuşi aş prefera să mi-o schimbaţi.

Spre uimirea lui Andreas, domnul spuse:

— Dimpotrivă! Chiar aveam nevoie de o bancnotă dintr-astea, îmi convine de minune.

Şi tutungiul îi schimbă hârtia de o mie de franci. Andreas mai întârzie un pic la tejghea bând trei pahare de vin alb, întrucâtva din recunoştinţă în faţa sorţii.

În timp ce stătea la tejghea, remarcă un desen înrămat care atârna pe peretele dindărătul birtaşului cu umeri largi, iar desenul îi amintea de un vechi coleg de şcoală din Olschowice. îl întrebă pe birtaş:

— Cine-i ăla? Parcă mi-e cunoscut.

La care birtaşul, precum şi toţi ceilalţi clienţi de la tejghea izbucniră într-un hohot nemaipomenit de râs, strigând cu toţii:

— Cum aşa – s-ar zice că nu-l ştie!

Fiindcă cel în cauză era chiar marele fotbalist Kanjak, de origine silezian㠄, bine-cunoscut tuturor oamenilor ce duc o viaţă normală. De unde să-l cunoască însă beţivii care dormeau pe sub podurile Senei, şi cum să-l fi ştiut Andreas al nostru, de pildă? Dar pentru că se ruşina, şi încă mai mult, pentru că tocmai schimbase o hârtie de-o mie de franci, Andreas spuse:

— O, bineînţeles că-l cunosc, ba suntem chiar prieteni. Doar că desenul mi s-a părut nereuşit.

După care plăti iute şi plecă, pentru ca nimeni să nu-l mai descoasă.

Simţea că-l încearcă acum foamea. Intră deci într-un alt birt ieşit în cale, unde mâncă şi bău un vin roşu, şi după brânzeturi mai luă o cafea, hotărând să-şi petreacă apoi după-amiaza la un cinematograf. Numai că nu ştia la care să meargă. Având însă conştiinţa că, pe moment, poseda la fel de mulţi bani ca oricare altul dintre bărbaţii înstăriţi întâlniţi pe stradă, se îndreptă spre marile bulevarde. Căută în zona dintre Operă şi Boulevard de Capucines un film pe gustul său, iar în cele din urmă găsi unul. Căci afişul filmului înfăţişa un bărbat care în mod vădit avea de gând să piară într-o aventură din depărtări. Pe afiş bărbatul se târa printr-un deşert necruţător, ars de soare. Andreas intră, aşadar, în acest cinematograf şi văzu filmul cu bărbatul care străbătea deşertul ars de soare. Dar, când tocmai începuse să-l simpatizeze pe erou şi să-l simtă înrudit cu sine, filmul luă pe neaşteptate o întorsătură norocoasă, iar bărbatul din deşert fu salvat de o caravană formată din oameni de ştiinţă, care trecea pe acolo absolut din întâmplare, şi readus în sânul civilizaţiei europene. Drept care Andreas îşi pierdu orice urmă de simpatie pentru eroul filmului. Tocmai dădea să se ridice să plece, când pe pânza cinematografului apăru imaginea colegului de şcoală al cărui portret îl zărise cu puţin înainte în bistrou, stând la tejghea, îndărătul birtaşului. Era marele fotbalist Kanjak. Andreas îşi aminti apoi că odinioară la şcoală, în urmă cu douăzeci de ani, el şi Kanjak şezuseră în aceeaşi bancă şi se hotărî să afle chiar a doua zi, neîntârziat, dacă vechiul lui coleg de clasă nu se găsea cumva la Paris.

Căci Andreas, bunul nostru Andreas, avea în buzunar nu mai puţin de nouă sute optzeci de franci.

Iar asta nu-i puţin.

VIII

Înainte însă de a părăsi cinematograful, îi trecu prin

minte că, de fapt, nici nu-i nevoie s-aştepte până a doua zi dimineaţă ca să afle adresa prietenului şi colegului său de şcoală, mai cu seamă ţinând cont de suma destul de mare de bani pe care-o avea în buzunar.

Banii de care dispunea îl făcură atât de cutezător, încât hotărî să se intereseze pe loc, chiar la casieria cinematografului, de adresa prietenului său, a faimosului fotbalist Kanjak. Se gândise că pentru asta ar trebui, poate, să-l întrebe pe directorul cinematografului în persoană. Dar nici vorbă de-aşa ceva! Căci cine mai era aşa de cunoscut în tot Parisul ca fotbalistul Kanjak? Iată că până şi portarul îi ştia adresa. Locuia într-un hotel de pe Champs-Élysées.

Tot portarul îi spuse şi numele hotelului; şi pe dată Andreas al nostru o porni într-acolo.

Era un hotel select, micuţ şi liniştit, unul dintre acele hoteluri la care obişnuiesc să tragă fotbaliştii şi boxerii – elita vremurilor noastre. Andreas se simţi un pic stingher în hol, iar angajaţii hotelului găsiră şi ei prezenţa lui acolo oarecum nelalocul ei. Totuşi îi spuseră că renumitul fotbalist Kanjak e acasă şi că va coborî din moment în moment la recepţia hotelului.

Şi-ntr-adevăr, el coborî peste câteva minute şi cei doi se recunoscură imediat. Chiar din primele clipe, stând încă în picioare, cei doi se porniră să depene amintiri din şcoală, după care merseră să mănânce împreună ceva, şi între ei domnea o mare voioşie. La un moment dat, în timp ce şedeau la o masă şi mâncau, faimosul fotbalist îl întrebă pe prietenul său decăzut următoarele:

— De ce arăţi aşa de prăpădit şi ce-i cu zdrenţele astea de pe tine?

— Ar fi groaznic dacă m-aş apuca să-ţi povestesc toate câte mi s-au întâmplat, îi răspunse Andreas. Iar pe deasupra ar şi tulbura serios bucuria revederii noastre fericite. Aşa că hai să nu mai discutăm despre asta. Să vorbim despre lucruri mai vesele.

— Am destule costume, spuse faimosul fotbalist Kanjak. M-ar bucura dacă-mi permiţi să-ţi ofer unul sau

altul dintre ele. Am stat amândoi în aceeaşi bancă la şcoală şi m-ai lăsat să copiez. Ce-nseamnă pentru mine un costum? Spune-mi unde să ţi-l trimit.

— N-ai cum s-o faci, îi răspunse Andreas, pentru simplul motiv că nu am o adresă la care să mi-l poţi trimite. De câtăva vreme locuiesc sub podurile Senei.

— În acest caz, spuse fotbalistul Kanjak, îţi voi închiria o cameră doar ca să-ţi pot dărui un costum. Vino cu mine!

Cum terminară de mâncat, se ridicară şi plecară de-acolo, iar fotbalistul Kanjak închirie o cameră care costa douăzeci şi cinci de franci pe zi şi se afla într-un hotel din vecinătatea formidabilei biserici pariziene cunoscute sub numele de „Madeleine”.

IX

Camera se găsea la etajul al cincilea, aşa că Andreas şi fotbalistul luară liftul pentru a ajunge sus. Fireşte că Andreas nu poseda niciun fel de bagaje. Dar nici portarul, nici liftierul ori vreun altul dintre angajaţii hotelului nu se mirară. Căci ce se întâmpla era un miracol – iar la un miracol nu există lucruri de mirare. Când ajunseră sus şi intrară în cameră, fotbalistul Kanjak îi spuse colegului de bancă Andreas:

— Ai probabil nevoie şi de un săpun.

— Cei ca mine pot trăi şi fără săpun, răspunse Andreas. Am de gând să locuiesc aici opt zile fără săpun, dar cu toate astea mă voi spăla. Aş vrea acum ca în onoarea acestei camere să comandăm imediat ceva de băut.

Iar fotbalistul comandă o sticlă de coniac, pe care o goliră până la ultimul strop. Apoi ieşiră din cameră, coborâră şi luară un taxi cu care merseră în Montmartre, şi anume la acea cafenea în care şedeau, aşteptând, fetele şi pe unde Andreas trecuse în urmă cu câteva zile. După ce petrecură acolo vreo două ceasuri depănând alte amintiri din vremea şcolii, fotbalistul îl conduse pe Andreas până acasă, adică la camera de hotel pe care i-o închinase, spunându-i:

— E târziu acum. Te las. Mâine îţi trimit două costume. Ia zi-mi – ai nevoie de bani?

— Nu, răspunse Andreas, am nouă sute optzeci de franci, ceea ce nu-i puţin. Du-te acasă!

— Trec pe-aici în două-trei zile, îi spuse prietenul, marele fotbalist.

X

Camera de hotel în care locuia Andreas avea numărul optzeci şi nouă. Rămas singur în cameră, Andreas se aşează într-un fotoliu comod îmbrăcat în rips trandafiriu şi începu să se uite în jur. Observă mai întâi pe pereţi tapetul din mătase roşie pe care erau pictate nişte capete de papagal de un auriu gingaş; descoperi apoi în dreapta uşii trei butoane de fildeş, iar lângă pat – o noptieră şi lampa micuţă cu abajur de-un verde întunecat, şi mai zări o uşă cu un mâner rotund alb, îndărătul căreia părea să se ascundă ceva misterios, sau cel puţin aşa credea Andreas. Tot lângă pat se găsea şi un telefon negru, plasat astfel încât şi cineva lungit în pat să poată apuca uşor cu dreapta pâlnia telefonului. După ce cercetă camera îndelung, străduindu-se să se deprindă cu ea, Andreas deveni dintr-odată curios. Căci uşa cu mâner rotund alb îl tulbura şi, în ciuda fricii şi măcar că era neînvăţat cu camerele de hotel, se ridică hotărât să afle încotro dădea uşa. Îşi închipuia, firește, că este închisă. Mare îi fu însă uimirea când ea se deschise uşor, aproape cu solicitudine!

Descoperi o baie cu plăci de faianţă strălucitoare, cu o cadă sclipitoare, albă, şi o toaletă – pe scurt, ceea ce prin cercurile lui s-ar fi numit o vespasiană.

Pe dată simţi nevoia să se spele şi lăsă apă caldă şi rece să curgă în cadă din ambele robinete. Se dezbrăcă pentru a intra în ea şi se gândi cu părere de rău că nu avea nicio altă cămaşă, căci scoţându-şi-o văzuse cât era de murdară şi-i era teamă încă de-acum de clipa când, ieşind din cadă, va trebui s-o reîmbrace.

Intră în cadă, amintindu-şi că de o lungă bucată de vreme nu se mai spălase. Se îmbăie de-a dreptul cu voluptate, apoi se ridică din cadă şi se îmbrăcă din nou,

nemaiştiind ce altă preocupare să-şi găsească. Mai degrabă dintr-o stare de tulburare decât din curiozitate, deschise uşa camerei şi zări pe culoar o tânără femeie ce tocmai ieşise din camera ei, la fel ca el dintr-a sa. I se păru că era frumoasă şi tânără. Ba chiar îi amintea de vânzătoarea din prăvălia unde cumpărase portvizitul, şi un pic şi de Carolina, aşa încât se înclină uşor în faţa ei, salutând-o, iar când ea răspunse cu un mic semn din cap, el îşi luă inima în dinţi şi-i spuse:

— Sunteţi tare frumoasă.

— Şi dumneavoastră îmi plăceţi, răspunse ea. O clipă! Poate că ne vedem mâine. Şi păşi mai departe, pierzându-se în întunericul culoarului. El însă, brusc hămesit de iubire, se uită la numărul uşii îndărătul căreia locuia ea.

Era optzeci şi şapte. Un număr pe care şi-l întipări bine în inimă.

XI

Se întoarse în camera sa, aşteptând, ciulind urechea şi de pe-acum hotărât să n-aştepte dimineaţa următoare pentru a se întâlni cu fata frumoasă. Cu toate că şirul aproape neîntrerupt de miracole din ultimele zile îl convinsese că graţia divină se pogorâse cu-adevărat asupra sa, se credea totuşi îndreptăţit chiar din această pricină să sfideze întrucâtva soarta, socotind că – oarecum din politeţe – se cuvine s-o ia înaintea graţiei cereşti, grăbind-o, fără ca asta să-nsemne defel că i-ar aduce vreo ofensă. Aşadar, părându-i-se c-aude paşii uşori ai fetei de la numărul 87, întredeschise uşa camerei sale şi văzu că ea tocmai se întorsese. Ceea ce nu băgă de seamă însă, firește, şi asta din cauza lipsei sale de experienţă de ani în şir, era un fapt nu lipsit de importanţă: anume că şi frumoasa observase că el o pândea. Prin urmare, fata făcu în mare grabă niţică ordine aparentă în camera ei, aşa cum o învăţaseră meseria şi obişnuinţa, stinse plafoniera, se întinse în pat şi luă în mâini o carte din care începu să citească la lumina veiozei; dar era o carte pe care de mult o terminase de citit.

Ceva mai târziu, aşa cum de altfel se aşteptase, se auzi un ciocănit sfios în uşă şi Andreas îşi făcu apariţia. Se opri totuşi în prag, măcar că era convins că peste numai o clipă va fi invitat să se apropie. Căci fata drăgălaşă nu schiţă nicio mişcare – nici barem cartea n-o lăsă din mână ci doar îl întrebă:

— Dar dumneavoastră ce doriţi?

Cu siguranţa de sine pe care i-o dăduseră baia, săpunul, fotoliul, tapetul, capetele de papagal şi costumul, Andreas spuse:

— Nu pot aştepta până mâine, domniţă.

Fata tăcu.

Andreas se apropie de ea, o întrebă ce citeşte, după care spuse cu sinceritate:

— Cărţile nu mă interesează.

— Sunt doar în trecere pe-aici, spuse fata lungită în pat, rămân în acest hotel numai până duminică. Fiindcă luni trebuie să apar din nou pe scenă, la Cannes.

— În ce rol? întrebă Andreas.

— Dansez la Cazinou. Mă numesc Gabby. N-aţi auzit de mine?

— Cum să nu, vă ştiu din ziare, minţi Andreas – şi-i veni s-adauge: din ziarele cu care mă acopăr. Dar se opri şi tăcu.

Se aşeză pe marginea patului, iar frumoasa nu avu nimic împotrivă. Ba chiar lăsă din mână cartea şi Andreas rămase în camera optzeci şi şapte până dimineaţa.

Sâmbătă dimineaţă se sculă ferm hotărât să nu se mai despartă de fata frumoasă până la plecarea ei. Ba în minte îi încolţi chiar gândul sfios la o călătorie cu tânăra femeie la Cannes, fiindcă, asemenea tuturor săracilor, era înclinat să ia micile sume aflate prin buzunare (şi mai cu seamă beţivii sărmani înclină spre asta) drept bănet, nu glumă. Aşadar îşi mai numără o dată dimineaţa cei nouă sute optzeci de franci. Şi deoarece aceştia se găseau într-un portvizit, iar portvizitul şi-l ţinea în buzunarul noului său costum, i se păru că suma era de zece ori mai mare. De aceea nu se agită defel atunci când, la o oră după ce se

despărţise de ea, frumoasa intră la el în cameră fără să bată la uşă şi-l întrebă cum aveau să-şi petreacă sâmbăta dinaintea plecării ei la Cannes. Iar Andreas spuse la întâmplare:

— Fontainebleau.

Poate că pe jumătate în vis auzise cândva rostit acest nume. Oricum nu mai ştia de ce şi cum de-i venise pe limbă tocmai numele acestei localităţi.

Urcară într-un taxi şi plecară la Fontainebleau, unde se dovedi că frumoasa cunoştea un restaurant în care puteai mânca şi bea bine. Chelnerul o ştia şi el pe fată, iar ea-i spunea pe numele mic. Şi, dacă Andreas al nostru ar fi fost gelos din fire, probabil că s-ar fi putut chiar mânia. Dar, cum nu era gelos, nici nu se mânie prin urmare. Petrecură un timp mâncând şi bând, după care se întoarseră tot cu taxiul la Paris – nimerind dintr-odată în plină seară pariziană strălucitoare, fără să ştie însă ce-ar putea întreprinde într-o asemenea seară, aşa cum în general nu ştiu ce să facă nişte oameni care nu-şi aparţin unul altuia şi nu s-au întâlnit decât din întâmplare. Noaptea se aşternea la picioarele lor ca un deşert mult prea scânteietor.

După ce-şi irosiseră în chip uşuratic acea experienţă esenţială dată bărbatului şi femeii, acum nu mai ştiau cum s-o scoată la capăt unul cu celălalt. Aşa încât se deciseră să facă ceea ce este atât de la îndemâna oamenilor din zilele noastre atunci când nu mai ştiu cum să-şi petreacă timpul – şi anume să meargă la cinema. Intrară la un film şi se aşezară: înăuntru nu era beznă adâncă şi nici măcar întuneric, abia de s-ar fi putut numi semiobscuritate. Iar ei doi, fata şi prietenul nostru Andreas, şedeau ţinându-se de mână. Dar strângerea lui de mână era indiferentă, şi el însuşi suferea din această pricină. Da, el însuşi. Apoi, în pauză, se gândi să iasă cu fata frumoasă în foaier să bea ceva, şi chiar aşa făcură, băură ceva. Dar pe Andreas filmul nu-l mai interesa în niciun fel. Se întoarseră la hotel cu o strângere de inimă nelămurită.

În dimineaţa următoare, era duminică, Andreas se

trezi cu conştiinţa îndatoririi sale de a înapoia banii. Se ridică din pat mai iute ca în ziua precedentă, ba chiar atât de iute, încât frumoasa se trezi tresărind şi-l întrebă:

— De ce aşa repede, Andreas?

— Trebuie să plătesc o datorie, spuse Andreas.

— Cum? Azi, duminica? întrebă frumoasă.

— Da, azi, duminica, răspunse Andreas.

— Şi, mă rog, cui îi datorezi bani – unei femei, ori unui bărbat?

— Unei femei, spuse Andreas şovăind.

— Cum o cheamă?

— Tereza.

La care fata frumoasă sări din pat strângându-şi pumnii şi lovindu-l cu amândoi pe Andreas în faţă.

După care el ieşi în fugă din cameră şi părăsi hotelul. Fără a se mai uita în urmă, o porni înspre Sainte Marie de Batignolles cu convingerea fermă că va ajunge azi în sfârşit să-i plătească micuţei Tereza datoria de două sute de franci.

Dar Providenţa – sau cum ar zice lumea mai puţin cucernică: hazardul – vru ca Andreas să ajungă din nou la scurt timp după terminarea slujbei divine de ora zece. Şi e de la sine înţeles că zări în preajma bisericii bistroul în care ultima oară luase un păhărel-două şi că din nou intră în bistrou.

Dădu să comande ceva de băut. Dar prudent cum era şi cum sunt toţi săracii acestei lumi, chiar şi atunci când au trăit miracole peste miracole, vru mai întâi să se-asigure că avea bani îndeajuns şi scoase din buzunar portmoneul. Văzu că din cei nouă sute optzeci de franci abia de-i mai rămăsese ceva.

Şi anume doar două sute cincizeci. Chibzuind, îşi dădu seama că banii i-i luase din portmoneu fata frumoasă, la hotel. Dar lui Andreas al nostru nici că-i păsă de asta. Căci îşi spunea că poftele se cuvin plătite, iar cum el îşi făcuse pofta, trebuia s-o şi plătească.

Voia s-aştepte aici până ce aveau să sune clopotele – clopotele de la capela din apropiere – şi-apoi să meargă la

mesă să-i plătească micuţei Sfinte în sfârşit datoria. Dar între timp voia să bea ceva, şi comandă de băut. Bău. Clopotele care chemau la mesă porniră să vuiască, iar el strigă:

— Chelner, plata!

Plăti, se ridică, ieşi şi se ciocni chiar în faţa uşii de un bărbat foarte înalt şi lat în spate, căruia îi rosti pe dată numele:

— Woitech.

Iar în acelaşi timp acesta strigă şi el:

— Andreas!

Se îmbrăţişară, fiind odinioară ambii mineri în Québec şi lucrând împreună în aceeaşi mină.

— Aşteaptă-mă te rog aici, spuse Andreas, doar douăzeci de minute, cât durează mesa, nicio clipă mai mult!

— Ba tocmai că n-am să te-aştept, spuse Woitech. De când te duci tu la mesă? Ştii bine că nu-i sufăr pe popi, şi încă mai puţin pe cei care se duc la popă.

— Dar eu mă duc la micuţa Tereza, spuse Andreas, îi datorez nişte bani.

— Te referi la micuţa Sfântă Tereza? întrebă Woitech.

— Da, chiar la ea, răspunse Andreas.

— Da’ cât îi datorezi? întrebă Woitech.

— Două sute de franci! spuse Andreas.

— Atunci te-nsoţesc! zise Woitech.

Clopotele încă mai vuiau. Intrară în biserică şi-n timp ce se aflau acolo, iar mesa tocmai începuse, Woitech spuse cu voce şoptită:

— Dă-mi chiar acum o sută de franci! Mi-am amintit că m-aşteaptă colo unul să-i duc banii, altminteri mă bagă la răcoare!

Fără să stea o clipă pe gânduri, Andreas îi dădu cele două bancnote de o sută de franci ce-i mai rămăseseră, zicând:

— Ies şi eu imediat după tine.

Cum nu mai avea bani pe care să-i înapoieze Terezei,

socoti fără noimă să mai rămână s-asculte slujba divină. Numai din bună-cuviinţă mai întârzie totuşi înăuntru cinci minute, ducându-se apoi la bistroul de peste drum unde-l aştepta Woitech.

Din acest moment cei doi rămaseră ortaci, după cum şi-o promiseseră unul altuia.

Fireşte că Woitech n-avea niciun amic căruia să-i datoreze bani. O bancnotă de-o sută pe care i-o împrumutase Andreas o ascunse neîntârziat cu grijă în batistă, făcând un nod în jurul ei. Cât despre ceilalţi o sută de franci, din ăia-l invită pe Andreas să bea cu el vârtos, să bea şi iar să bea, şi când se făcu noapte merseră împreună la casa cu fetele acelea îndatoritoare, rămânând acolo amândoi trei zile-n şir; când plecară de-acolo se făcuse marţi, şi Woitech se despărţi de Andreas, spunându-i:

— Duminică ne vedem iar la aceeaşi oră şi-n acelaşi loc.

— Servus! zise Andreas.

— Servus! zise şi Woitech, dispărând.

XIV

Era o după-amiază ploioasă de marţi şi ploaia era atât de deasă, încât Woitech dispăruse într-adevăr instantaneu. Cel puţin aşa i se păru lui Andreas.

I se păru că prietenul se pierduse în ploaie tot aşa cum îi şi răsărise întâmplător în cale. Şi fiindcă nu mai avea în buzunar alţi bani decât o rămăşiţă de treizeci şi cinci de franci, dar se credea răsfăţat de soartă şi nu se îndoia nicicum de miracolele de care avea să mai aibă parte, hotărî, aşa cum fac toţi săracii şi cei deprinşi să bea, să i se încredinţeze iar lui Dumnezeu – unicului Dumnezeu în care credea. Aşadar se duse la Sena, coborând ştiutele trepte ce duceau la azilul vagabonzilor.

Aici dădu peste un om care tocmai se pregătea să urce aceleaşi trepte şi care i se păru foarte cunoscut. Drept care Andreas îl salută cu politeţe. Era un domn ceva mai în vârstă, cu o înfăţişare îngrijită, care se opri cercetându-l pe Andreas cu atenţie şi întrebându-l în cele din urmă:

— Ai nevoie de ceva bani, dragă domnule?

După voce Andreas îl recunoscu pe domnul pe care-l întâlnise în urmă cu trei săptămâni. Aşa încât spuse:

— Îmi amintesc prea bine că vă mai datorez nişte bani pe care trebuia să-i înapoiez Sfintei Tereza. Dar ştiţi, între timp s-au întâmplat o groază de lucruri. Iar eu am fost împiedicat de împrejurări pentru a treia oară să dau îndărăt aceşti bani.

— Crede-mă, te-nşeli, spuse domnul mai în vârstă şi bine îmbrăcat, pe dumneata nu am onoarea să te cunosc, pesemne că mă confunzi cu altcineva, dar îmi pare că eşti la strâmtoare. Iar în ce-o priveşte pe Sfânta Tereza, despre care tocmai ai amintit, eu însumi îi sunt, omeneşte vorbind, într-atât de îndatorat, încât fireşte că sunt gata să-ţi avansez banii pe care dumneata i-i datorezi. Despre ce sumă e vorba?

— Două sute de franci, răspunse Andreas, dar fie-mi cu iertare, dumneavoastră nici nu mă cunoaşteţi! Sunt, ce-i drept, un om de onoare, dar la nevoie nici n-aţi avea unde să-mi trimiteţi o somaţie. Căci am într-adevăr onoare, nu însă şi o adresă. Dorm sub unul din podurile acestea.

— O, dar asta nu face nimic! spuse domnul. Şi eu obişnuiesc să dorm pe-aici. Dacă ai accepta banii mi-ai face, crede-mă, un serviciu pentru care n-aş şti cum să mă arăt îndeajuns de recunoscător. Căci şi eu îi sunt dator atâtea micuţei Tereza!

— Ei, atunci, zise Andreas, vă stau, fireşte, la dispoziţie.

Luă banii, aşteptă un timp până ce domnul ajunse sus în capul scării, urcă apoi şi el aceleaşi trepte şi se duse întins în Rue des Quatre Vents la vechiul său restaurant armeano-rusesc, la Tari-Bari, unde rămase până sâmbătă seara. Când îşi aminti că a doua zi era duminică şi că va trebui să meargă la capela Sainte Marie de Batignolles.

XV

La Tari-Bari se aflau mulţi oameni; unii dintre ei, care nu aveau un cămin, chiar şi dormeau acolo zile şi nopţi la rând – ziua îndărătul tejghelei, iar noaptea pe banchete.

Andreas se sculă duminică dimineaţa foarte devreme, dar nu atât din teama să nu piardă şi de data asta slujba divină, cât de frica birtaşului, care avea să-i pretindă plata băuturii, mâncării şi găzduirii datorată pentru atât de multe zile.

Îşi făcuse însă greşit socoteala, căci birtaşul se sculase încă mai devreme decât el. Acesta îl cunoştea de multă vreme pe Andreas al nostru ca pe un cal breaz şi ştia că obişnuia să se folosească de orice prilej pentru a evita să plătească. Prin urmare, Andreas fu nevoit să plătească cu vârf şi îndesat, de marţi până duminică, toată mâncarea şi băutura, ba încă şi mult peste ceea ce mâncase şi băuse cu-adevărat. Căci birtaşul de la Tari-Bari ştia să deosebească între clienţii săi care se pricepeau şi cei care nu se pricepeau să socotească. Iar Andreas al nostru se număra printre cei ce nu ştiu să socotească, la fel ca mulţi alţi beţivi. Aşadar Andreas îi plăti birtaşului o mare parte din banii pe care-i avea asupra lui, pornind-o totuşi apoi spre capela Sainte Marie des Batignolles. Ştia însă prea bine de pe acum că nu mai avea bani îndeajuns ca să-i plătească Sfintei Tereza întreaga datorie. Dar în aceeaşi măsură ca la micuţa lui creditoare se gândi şi la prietenul Woitech, cu care-şi dăduse întâlnire.

Ajunse aşadar în apropiere de capelă şi din păcate iar puţin după mesa de ora zece, şi din nou dinspre biserică îi veneau în întâmpinare o mulţime de oameni – şi cum era deja obişnuit cu drumul spre bistrou, o porni într-acolo, auzindu-se dintr-odată strigat şi simţind brusc pe umăr o mână aspră. Întorcând capul văzu că era un poliţist.

Iar Andreas al nostru, care, după cum ştim, nu avea cu ce să se legitimeze, la fel ca mulţi alţii de-o seamă cu el, tare se mai sperie şi duse mâna la buzunar doar ca să dea impresia că acolo s-ar afla niscai acte în regulă. Dar poliţistul spuse:

— Ştiu bine ce căutaţi. Dar degeaba căutaţi în buzunar! Chiar adineauri v-aţi pierdut portmoneul. Iată-l, zise poliţistul, după care mai adăugă în glumă: Aşa păţeşte omul când bea atâtea apetitive încă de duminică

dimineaţa!…

Andreas înşfăcă portmoneul şi abia dacă mai găsi suficient sânge rece pentru a-l saluta pe poliţist, după care traversă iute strada, intrând în bistrou.

Woitech se şi afla acolo, dar Andreas al nostru nu-l recunoscu imediat, ci abia după un timp. Pentru a-l saluta apoi cu-atât mai călduros. Cei doi nu mai conteneau să se îmbie unul pe altul la băut, şi Woitech, politicos ca majoritatea oamenilor, vezi bine, se ridică de pe banchetă, oferindu-i lui Andreas locul de onoare, iar el făcu înconjurul mesei clătinându-se pe picioare şi se aşeză vizavi de Andreas pe-un scaun, pornindu-se să îndruge tot soiul de politeţuri. Nu băură decât Pernod.

— Iar mi s-a întâmplat ceva ciudat, zise Andreas. Când dau să vin aici la întâlnirea cu tine, un poliţist mă bate pe umăr şi-mi zice: V-aţi pierdut portofelul, domnule. Şi-mi întinde un portofel care nu-mi aparţinea şi pe care l-am vârât în buzunar. Ia hai să văd despre ce-i vorba.

Zicând asta, scoate din buzunar portmoneul şi descoperă în el felurite hârtii fără nicio însemnătate pentru el, şi mai vede nişte bani înăuntru pe care numărându-i constată că sunt exact două sute de franci. Şi-atunci Andreas zice:

— Vezi! Asta-i semn de la Dumnezeu. Mă duc acum peste drum şi-mi plătesc în sfârşit datoria!

— Ei, zise Woitech, ai tot timpul s-o faci până se termină slujba religioasă. La ce-ţi trebuie ţie mesa? în timpul ei oricum nu-ţi vei putea plăti datoria. Iar după mesă te duci în sacristie, şi până atunci stăm aici şi bem!

— Desigur, cum vrei, răspunse Andreas.

În acest moment se deschise uşa. În timp ce Andreas simţi dintr-odată o gheară cumplită strângându-i inima, precum şi o mare sfârşeală la creier, văzu că înăuntru intrase o fată tânără care se aşeză chiar pe bancheta din faţa lui. Era tare tânără – atât de tânără cum nu-şi amintea să mai fi văzut vreodată o fată – şi îmbrăcată toată în albastru ca cerul. Era într-adevăr pe deplin albastră, cum numai cerul se-ntâmplă uneori să fie, şi asta numai în zile

binecuvântate.

Clătinându-se, Andreas se înclină şi-i spuse copiliţei:

— Ce faci aici?

— Îmi aştept părinţii, care tocmai se-ntorc de la mesă; vin aici să mă ia. În fiecare a patra duminică, mai zise ea, simţindu-se dintr-odată foarte intimidată de bărbatul mai vârstnic care i se adresase atât de brusc. Se şi temea un pic de el.

Andreas o întrebă:

— Cum te cheamă?

— Tereza, spuse ea.

— A, exclamă Andreas, dar asta-i de-a dreptul încântător! Nu mi-am închipuit defel că o Sfântă atât de mare, atât de micuţă, o creditoare atât de mare şi-atât de micuţă îmi va face onoarea să vină dânsa la mine – la cel care de-atâta vreme nu s-a dus la ea.

— Nu pricep ce vorbiţi, zise micuţa domnişoară, încurcată de-a binelea.

— Asta numai din delicateţe, răspunse Andreas, numai din delicateţe, pe care însă ştiu s-o preţuiesc. Îţi datorez de mult timp două sute de franci, dar n-am mai apucat să ţi-i înapoiez, Sfântă domnişoară!

— Nu-mi datoraţi nimic, am însă, iată, ceva bani la mine în gentuţă, luaţi-i şi plecaţi de-aici. Căci părinţii mei sosesc îndată.

Şi zicând asta îi dădu o hârtie de o sută de franci pe care o scosese din gentuţă.

Woitech observă toate acestea în oglindă. Se ridică, clătinându-se, de pe scaun, mai comandă două Pemod-uri şi vru să-l târască după sine la tejghea pe Andreas al nostru, să bea şi el. Dar în clipa când Andreas dă să se-apropie de tejghea, numai ce se prăbuşeşte ca un sac la podea, bufnind şi speriindu-i pe toţi din bistrou, şi la fel şi pe Woitech. Dar cel mai tare se sperie fetiţa pe care-o cheamă Tereza. Iar oamenii-l ridică de jos pe Andreas şi, cum în preajmă nu există nici medic, nici farmacie, îl cară până la capelă, ducându-l chiar în sacristie; fiindcă la urma urmei – după cum socotesc totuşi necredincioşii ăştia de

chelneri – preoţii se mai pricep oareşice la agonie şi moarte; iar pe domnişoara numită Tereza n-o rabdă inima să nu meargă şi ea.

Aşadar, oamenii îl duc pe sărmanul nostru Andreas în sacristie; iar el – care din nefericire nu mai poate scoate o vorbă – doar schiţează un gest ca şi cum ar vrea să ducă mâna la buzunarul stâng al hainei, acolo unde-şi ţine banii ce-i datorează micuţei creditoare, şi apoi mai zice doar:

— Domnişoară Tereza! – şi scoate un ultim suspin şi moare.

Dumnezeu să ne dea tuturor, nouă, beţivilor, o moarte atât de uşoară şi de frumoasă!

Spovedania unui ucigaş, povestită într-o noapte 5

Legenda sfântului beţiv 161

La preţul de vânzare se adaugă 2%, reprezentând valoarea timbrului literar ce se virează Uniunii Scriitorilor din România, cont nr. R044 RNCB 5101 0.000 0171 0001, B.C.R. Unirea, Bucureşti.

Tehnoredactor MANUELA MĂXINEANU DTP

MIHAELA BISCĂREAN CARMEN PETRESCU Corector

GEORGETA-ANCA IONESCU Apărut 2008

BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la C.N.I. „CORESI” S.A.

În romanul *Spovedania unui ucigaş* şi în nuvela *Legenda sfântului beţiv* punctul de întâlnire al tulburătoarelor personaje ale lui Joseph Roth este Parisul începutului de secol douăzeci.

„Am ucis şi totuşi mă consider un om bun”, astfel îşi începe povestea, într-un restaurant parizian, fostul agent secret Golubcik. Andreas, alcoolicul rătăcitor care doarme sub podurile Senei, primeşte într-o zi două sute de franci de la un necunoscut. Intervenţia miraculosului schimbă ireversibil destinele ambelor personaje.

„Datorită *Spovedaniei unui ucigaş*, Joseph Roth îşi merită locul alături de Conrad şi Dostoievski”.

The Times

Legenda sfântului beţiv este o capodoperă care

fascinează cititorul şi îl provoacă să o recitească iar şi iar”.

The Evening Standard

„Joseph Roth are geniul metaforei, ironia lui respiră compasiune, iar radiografia sa psihologică este magistrală”.

The Wall Street Journal